gheorghe buzatu

RĂZBOIUL MARILOR SPIONI

operațiunea enigma 2

junimea

GH. BUZATU

RĂZBOIUL MARILOR SPIONI

GH. BUZATU

RĂZBOIUL MARILOR SPIONI

*

IAŞI
Editura Junimea
1985

Coperta de FLORIN BUIMISTRIUC

Cuvînt înainte

ÎN DOMENIUL SPIONAJULUI ȘI CONTRASPIONAJULUI, așa după cum s-a observat cu deplin temei de către unii dintre cei mai de seamă specialiști, „miracolul este un element pe care trebuie să contezi în orice moment". *Valabilitatea acestui dicton s-a impus din cel puțin două puncte de vedere atenției noastre. Mai întîi, pentru că, atunci cînd investigam aspecte cu totul deosebite ale istoriei celui de-al doilea război mondial dintre 1939 și 1945, ne-a reținut atenția și* cazul *expus în paginile acestei lucrări; apoi, pentru că, la rîndul său, dosarul investigat de noi a apărut el însuși ca un veritabil miracol pentru serviciile secrete ale statelor ce se opuneau puterilor fasciste în epoca ultimei conflagrații mondiale.*

În cursul ultimelor decenii, în timp de pace, dar mai ales în vreme de război, activitatea în domeniul informațiilor și contrainformațiilor, pe tărîmul „frontului secret" ori „subteran", a cunoscut o intensitate greu de bănuit cîndva. Între 1939 și 1945 ostilitățile au avut și pe frontul secret un caracter total. A fost o confruntare de proporții, necesitînd eforturi și forțe pe măsură. A fost, cu adevărat, un RĂZBOI AL MARILOR SPIONI, iar unul dintre capitolele sale distincte s-a chemat ENIGMA. *Pînă în prezent, specia-*

liștii și cititorii au aflat, desigur, detalii despre mașina de cifrat folosită de numeroase organisme militare, politice și diplomatice ale Reichului hitlerist în transmiterea informațiilor, directivelor și ordinelor militare etc. Serviciile secrete adverse (poloneze, franceze și, mai cu seamă, britanice) nu au întîrziat să pătrundă toate misterele „Enigmei", ajungînd — chiar în prima fază a războiului mondial — să construiască o „copie" a ei (denumită „Bomba", în varianta engleză), grație căreia au putut „citi" pînă la sfîrșitul conflictului toată corespondența secretă a Berlinului, toate dispozițiile după care Hitler și Cartierul său general au condus operațiunile pînă la prăbușirea lor în 1945. Specialiștii și cititorii, menționam, cunosc o serie de lucruri uluitoare despre copia britanică a „Enigmei", ignorînd că undeva, în Elveția, a mai existat un exemplar și care... Dar să nu anticipăm... Este însăși istoria „Operațiunii Enigma 2", asupra căreia ne propunem să reținem atenția cititorului în paginile care urmează. Precizăm că „dosarul" Enigma 2 *este pentru prima dată examinat în lucrarea noastră.*

Precizăm că unele dintre episoadele cărții au apărut inițial, în serial, în săptămînalul social-politic și cultural „Cronica" din Iași.

Încheind aceste rînduri, ne place să credem că expunerea noastră va întări convingerea cititorului în privința veridicității acestei precizări a unui clasic în materie de talia lui Carl von Clausewitz, care, referindu-se la rostul serviciilor secrete în situațiile cînd liniștea păcii poate fi sacrificată zăngănitului armelor, observa : „Informațiile sînt baza oricărui plan și a oricărei acțiuni de război".

Iași, 15 martie 1984 AUTORUL

1

Era în februarie 1980... Dacă nu mă înșel, era la două sau trei zile după sosirea mea la San Francisco. Cercetările de specialitate întreprinse în bibliotecile și arhivele din Washington, D. C., se soldaseră, în numai cîteva săptămîni, cu rezultate deosebite din punctul meu de vedere : numeroase lucrări de referință și mult mai numeroase documente inedite interesînd istoria celui de-al doilea război mondial din 1939—1945 constituiau de-acum bagajul meu cel mai prețios, de care aș fi dorit — dacă era posibil — să nu mă despart nici un moment. Și programul meu de studii peste Ocean era departe de-a se fi consumat, din moment ce urma să mai vizitez cel puțin două dintre cele mai importante centre nord-americane ce adăposteau materiale din anii ultimei conflagrații — biblioteca și arhiva fostului președinte F. D. Roosevelt și arhiva Fundației Hoover din California. Iată, așadar, rostul sosirii mele — după o călătorie de patru nopți și trei zile, cu trenul, de-a lungul faimoasei linii construite în secolul trecut spre *Far West* — la San Francisco. Peste numai vreo două ceasuri, poposeam într-un motel din Palo Alto, localitate unde se află celebra *Stanford University*.

În cadrul acestei universități, funcționează, din 1919, Fundația Hoover, cu o bibliotecă imensă și o arhivă pe măsură, reunind mari fonduri de documente, cuprinzînd scrisori, note, jurnale, benzi magnetice ale unor politicieni care au avut un rol de seamă pe arena mondială în prima parte a acestui veac : Winston Churchill și Austen Chamberlain, Adolf Hitler și Benito Mussolini, J. Goebbels și G. Ciano, iar, dintre români, N. Titulescu și I. G. Duca. Nu a fost dificil, grație numerosilor indici, să pătrund taina întregii arhive, cînd, într-una din primele zile ale investigațiilor mele, am fost „deranjat" de unul dintre cititori, care s-a recomandat, simplu, Joseph Mac Kaye. Acesta era, deci, Mac Kaye însuși ! Îl cunoșteam destul de bine din scris și, mai bine, după faima sa : istoric, romancier și ziarist, colaborator al unor publicații de prestigiu și autorul mai multor anchete internaționale pe marginea unor probleme actuale ori ale trecutului recent. În 1973, îi trimisesem o carte a mea și el confirmase, în cîteva cuvinte măgulitoare, primirea ei. Nu eram, prin urmare, unul altuia, necunoscuți ; mai ales, el mie. Ceea ce l-a îndemnat însă să mi se adreseze era cu totul altceva ; aflase, de la gazdele mele, obiectivele științifice ce-mi propusesem și rămăsese surprins că ignoram „Operațiunea Z" — o tentativă americană de asasinare a lui Ion Antonescu în aprilie 1944. I-am explicat că posedam unele detalii, dar Mac Kaye m-a întrerupt :

— Ce știți despre tatăl meu, Robert ? Dar despre prietenul său, agentul G.T. ?...

Nu m-a lăsat să-i mărturisesc ceva despre ignoranța mea, ci mi-a arătat de îndată că agentul G. T., lucrînd sub conducerea lui Robert Mac Kaye, fusese

unul dintre marii spioni ai celui de-al doilea război mondial, dar, probabil, unul dintre aceia despre rolul căruia se știa atît de puțin sau, mai degrabă, nimic...

— Știți, a continuat Mac Kaye Jr., G. T. a stat mai mulți ani în preajma lui Hitler, atît înainte cît și după declanșarea războiului mondial, la 1 septembrie 1939. Înainte de război, ne-a informat asupra unor proiecte ultrasecrete ale Comandamentului Suprem al armatei germane, iar în cursul ostilităților a „citit" și comunicat rapid cele mai multe dintre planurile militare și politico-diplomatice ale Germaniei naziste. Lui îi datorăm prevenirea, în martie 1939, a unui atac german contra României, apoi — știrea despre agresiunea armatei germane *(Wehrmachtul)* în Vest, la 10 mai 1940. A susținut rezistența germană în rîndul ofițerilor contra dictatorului fascist și l-a cunoscut îndeaproape pe Canaris, șeful spionajului hitlerist. În 1943 era să fie dezvăluit, pentru ca în 1944 să preîntîmpine, prin știrile transmise Aliaților, aplicarea planului german *Margaretha II* — ocuparea deplină a României de către trupele celui de-al III-lea Reich.

Este lesne de bănuit cît m-au intrigat spusele lui Mac Kaye. Inițialele G. T. nu-mi erau de fel necunoscute, întîlnindu-le într-unul din episoadele cele mai tulburătoare ale „războiului marilor spioni" dintre 1939 și 1945, dar nu știam *cine era* și *care erau* toate legăturile sale cu atîtea dintre momentele de cotitură ale acelor ani. Interlocutorul îmi propuse să studiez fondul Robert Mac Kaye, indicîndu-mi anume *Jurnalul* acestuia din anii 1937—1945. Interesul meu a sporit și mai mult, știut fiind că nimic

nu este mai contraindicat pentru un spion — și aceasta în vreme de război ! — decît consemnarea întîmplărilor zilnice. Este, desigur, ceva împotriva tuturor regulilor *jocului*... Și acest Mac Kaye tocmai asta făcuse ! Se înțeleg curiozitatea și uimirea mea, atunci cînd Mac Kaye Jr. îmi puse pe masă voluminosul dosar din care am extras mai multe caiete numerotate și intitulate : *Jurnal, 1937—1945. Cinci spioni pentru Victorie.* Am răsfoit în grabă cîteva din cele 12 caiete. Cel dintîi purta și un *motto*, evident adăugat ulterior : *Istoria nu se desfășoară, ci numai se decide în culise,* demonstrîndu-se locul și însemnătatea acțiunilor de pe „frontul subteran" într-o epocă sau alta. În caietul al III-lea, unul dintre capitole mi-a reținut în mod automat atenția : *Crearea lui G. T.* O privire sumară asupra textului, pentru ca la pagina 16 să aflu următoarele rînduri : *G. T. s-a născut, în 1905, în România !!!*

...Aproape că am uitat de prezența lui Mac Kaye Jr., cel care mă pusese pe urmele unuia dintre spionii-vedetă ai ultimelor decenii — necunoscutul G. T., *originar din România*...

2

Sincer să fiu, nici astăzi nu știu ce să cred : *Jurnalul* lui Robert Mac Kaye, ajuns în mod atît de neașteptat și lesnicios sub privirile mele, a reprezentat sfîrșitul ori, mai degrabă, începutul unei enigme ? Citisem pe nerăsuflate nenumăratele pagini consacrate de autor lui G. T., acest adevărat superspion

al veacului nostru, iar semnele de întrebare, departe de a dispare, dimpotrivă, se înmulțeau pe măsură ce avansam în parcurgerea textului. Mac Kaye Senior, ca membru al serviciului de spionaj naval al Statelor Unite ale Americii, îl contactase pe G. T. către sfîrșitul anului 1940, dar și pînă atunci știrile transmise de acesta parveniseră Washingtonului. Cum de a fost posibil ? Pe ce cale ? Apoi, în decembrie 1940, la Berlin, Mac Kaye nici nu-l întîlnise personal pe G. T., ci pe un prieten al acestuia și prin intermediul lui s-a realizat „învoiala", foarte stranie și aceasta : ca Mac Kaye să primească săptămînal la Washington informațiile dorite, urmînd să se prezinte singur, în fiecare vineri, la Biblioteca Congresului, în sala principală, unde avea să afle între coperțile aceluiași volum de documente diplomatice americane *(Diplomatic Papers,* II, 1924) mesajele cifrate promise ; cifrul s-a transmis americanului tot în decembrie 1940, însă i se pusese condiția de a nu dezvălui *nimănui* sursa informațiilor sale ! Și americanul, pînă la sfîrșitul războiului, va respecta condițiile stabilite, nu că nu ar fi fost curios să-și cunoască „partenerul", dar de teamă să nu rateze prețioasa legătură. Odată, în primele luni, Mac Kaye se prezentase cu vreo două ceasuri mai devreme la bibliotecă pentru a observa cine anume recurgea, în jurul orelor 17,30, la serviciul volumului menționat. Își alesese cel mai nimerit loc de supraveghere a raftului ce adăpostea cunoscuta colecție de documente diplomatice americane, ceruse niște cărți și, pe la orele 17,00, alături de cărțile solicitate primise și o fișă ce-i indica să caute singura lucrare ce nu-i venise la cititorul de la locul... 13. S-a deplasat numai cîteva minute la locul

respectiv, pentru a constata că era liber, reveni la masa sa și a continuat, discret, să țină sub observație volumul cu pricina. A așteptat pînă pe la orele 19,00, însă nu s-a prezentat nimeni la „întîlnire". Răsfoind, totuși, volumul la plecare, găsi acest mesaj în clar : *Astăzi este 13 aprilie*. Înțelese sensul avertismentului și, de atunci, nu a mai încercat să afle pe colaboratorii americani ai lui G. T. și nici șefii nu l-au mai sîcîit în privința identității colaboratorului ori colaboratorilor săi misterioși. Mac Kaye ajunse ca nici să nu se mai întrebe măcar *cine* era prietenul său invizibil, deși, trebuie să recunoaștem, îl obseda, mai mult — îl înjosea gîndul că, prin el, *F.B.I.*-ul ar fi încercat să „ajute" serviciul de spionaj naval al S.U.A. ! Îl cunoștea personal pe John Edgar Hoover, atotputernicul șef al *F.B.I.*-ului, și era silit să constate că acesta, pentru a-și etala cîndva eficacitatea și spiritul de colegialitate, ar fi putut recurge la o asemenea stratagemă. O altă curiozitate : Mac Kaye nu putea să pună nici o întrebare lui G. T., fiind silit să se mulțumească numai cu informațiile ce acesta socotea nimerit să-i trimită. Situația nu era însă inacceptabilă din moment ce agentul din Berlin se dovedea deosebit de eficient, transmițînd cu prioritate mesaje de prima mînă, inclusiv ordine și dispoziții dintre cele mai secrete semnate de Hitler, planurile unor operațiuni proiectate de Germania nazistă pe vechiul continent și în afara lui. În 1941—1943 au persistat știrile despre evenimentele militare de pe frontul de Est, iar în 1943—1944 cele despre producerea „armelor secrete" cu care Hitler nădăjduia să schimbe, chiar și în ultimele cinci minute, soarta războiului mondial ! Și

asemenea detalii parvenea Washingtonului pur și simplu benevol, într-un ritm mai mult decît convenabil și se dovedeau de o precizie uluitoare. Într-un loc din *Jurnal*, Mac Kaye constată chiar că — adunate una peste alta — informațiile lui G. T. au fost „eronate" numai în proporție de 3—5% ! Așa, spre exemplu, una dintre operațiunile ultrasecrete pregătite de serviciul de spionaj militar german, *Abwehrul* amiralului Canaris, l-a preocupat mult pe Mac Kaye, el a luat toate măsurile de apărare, dar... nu s-a întîmplat nimic. Mai precis, în 1943 G. T. avertizase că Berlinul plănuise operațiunea *Pelikan* — scoaterea din uz a Canalului Panama. Oricine își închipuie ce-ar fi însemnat pentru efortul aliat de război o atare reușită hitleristă : nu numai că s-ar fi îngreunat la maximum circulația maritimă americană între coastele de vest și de est, dar s-ar fi dat o puternică lovitură morală Aliaților. Potrivit precizărilor lui G. T., *Pelikanul* avea în vedere bombardarea zonei Canalului de către două avioane decolate de pe submarinele pătrunse în Marea Caraibelor. Nimic mai ușor de înfăptuit, mai ales că piloții nici nu trebuiau să fie „recuperați", ei urmînd să aterizeze într-o țară neutră din America Latină, unde aveau să fie internați pînă la sfîrșitul ostilităților. În vederea operațiunii, s-au ales submarinele și avioanele, făcîndu-se exerciții speciale în zona unui „canal" improvizat undeva în interiorul Reichului nazist. În cele din urmă s-au stabilit chiar ziua și ora plecării submarinelor. Numai în ultimul moment, un ordin sosit de la Berlin a contramandat *Pelikanul*,

pe motiv că serviciile secrete americane aflaseră totul. Situația era, evident, exactă, dar probabil că amiralul Canaris nu bănuia că G. T. contribuise decisiv la un asemenea rezultat. Înștiințat, Mac Kaye a putut să dirijeze contramăsurile de rigoare pe planul tehnico-militar și, pe deasupra, să monteze în presă un scandal pe tema scurgerii unor informații referitoare la o debarcare simulată a forțelor navale ale S.U.A. în punctul *Pelikan* din zona Canalului Panama. Succesul dobîndit i-a adus lui Mac Kaye o promovare neașteptată și două săptămîni de permisie, pe care dacă ar fi efectuat-o nu ar fi putut recepta mesajul urgent al lui G. T. ce sesiza că Berlinul, după eșecurile din nordul Africii, aștepta debarcarea anglo-americanilor în Sardinia sau, mai curînd, în Grecia. În cursul lunii mai 1943 o divizie germană de tancuri a fost mutată din sudul Franței în Peloponez. Beneficiind de aceste știri, serviciul secret naval din Washington, în cooperare cu organismul analog britanic, care a organizat o operațiune de „intoxicare" a nemților, a putut încuraja Comandamentul anglo-american să aplice cu maximum de convingere planul *Husky* — debarcarea cu succes, în seara de 9 iulie 1943, a trupelor aliate în Sicilia, adică acolo unde inamicul se aștepta mai puțin. În felul acesta *fortăreața* europeană a Axei fasciste a fost străpunsă de forțele Națiunilor Unite în unul din punctele ei vitale. Mac Kaye avea tot temeiul să-l includă pe G. T. printre artizanii Victoriei. Dar care erau ceilalți patru agenți secreți, cu merite pe aceeași măsură ?

3

Astăzi, la peste patru decenii de la victoria Națiunilor Unite asupra statelor fasciste în 1945, istoricii, în marea lor majoritate, sînt de acord că spionajul a avut un rol important în determinarea cursului cunoscut al evenimentelor. Unii dintre marii oameni de stat și dintre militarii taberei învingătoare, precum fostul premier britanic Winston Churchill ori fostul comandant al Corpului expediționar aliat în Vest, generalul Dwight Eisenhower, au relevat imediat după încheierea ostilităților însemnătatea sprijinului primit din partea unor spioni sau a unor organisme de informații și contrainformații, rostul unor operațiuni secrete sau al unor misiuni pe „frontul invizibil". Fără a exagera nicidecum însemnătatea faptelor desfășurate „în umbră" între 1939 și 1945, trebuie să reținem că ele au fost de mare folos pentru triumful popoarelor în al doilea război mondial, că ele, cu siguranță, au apropiat sfîrșitul „ciumei brune" ce amenința întreaga omenire. Pe un asemenea „front" s-au impus Rudolf Roessler și Richard Sorge, Leopold Trepper și Radó Sándor, Robert Mac Kaye și „sursa" sa de la Berlin, G.T., colegii acestuia din urmă, despre care am aflat unele știri în *Jurnalul* agentului american depozitat la Fundația Hoover din California. Din păcate, ca și în cazul lui G.T., Mac Kaye nu reținuse decît niște inițiale, astfel că puteam aprecia serviciile colaboratorilor săi din Berlin ori de aiurea dar încă nu cunoșteam identitatea lor. Nedumerit, l-am chestionat pe Mac Kaye Jr. :

— De ce atîta „discreție" la tatăl dvs., din moment ce și-a propus să scrie un jurnal ?

— Din cele ce mi-a mărturisit, tatăl meu nu a exclus ca jurnalul să ajungă, înainte de vreme, sub priviri indiscrete... Ceea ce, se înțelege, nu este cazul dvs. Dealtfel, au trecut și 35 de ani de la ultima lui însemnare. Dar, vă reamintesc, G.T. și colaboratorii săi din Berlin i-au pretins o discreție desăvîrșită. De unde știți că ei nu mai sînt cumva în viață, că nu trăiesc chiar în Germania și că fapta lor nu ar apărea, acum, drept o „trădare" ?

— Însă G.T. era, presupun, român...

— Este cu totul altceva... De aceea v-am și arătat dvs., cel dintîi, *Jurnalul* depus de mine recent la Hoover. Cred, sînt convins, că după război, pînă la retragerea și după retragerea sa, tatăl meu a investigat în mod special cazul în discuție și că a aflat pe toți cei care se ascund în spatele unor inițiale. Țin să vă asigur că, la dorința sa expresă, anexele *Jurnalului* le-am depus cu clauza inaccesibilității lor pînă peste 30 de ani, adică pînă la 1 ianuarie 2010 ! Pînă atunci, socot că este de datoria istoricilor să încerce a desluși tainele...

— Nu credeți, l-am întrerupt, că prezentînd astfel lucrurile și că avînd în vedere rolul rețelei lui G.T. pe „frontul invizibil" ne siliți pe noi, istoricii, să ne grăbim, să nu așteptăm... anul 2010 ?!

— Exact ! Este ceea ce urmăresc. Eu vă urez succes !

— Mulțumesc. Dar nu înțeleg sensul îndemnului dvs. ...

— Nici nu e nevoie, *acum*... Încercați să identificați pe doi dintre membrii rețelei berlineze, unul fiind chiar G.T., și veți înțelege *totul*, a încheiat Mac Kaye Jr.

Din cele relatate deja, cititorul știe că pe urmele lui G.T. mă angajasem. Dar dintre colaboratorii aces-

tuia — H.F., F.T., H.S. și R.G. — cu cine să încep? Desigur, nu puteam ignora *valoarea* unor informații transmise de G.T. în numele colegilor săi și nici frecvența prezenței unor indicii în unele mesaje ajunse, vineri de vineri, la Washington. Totuși, m-am hotărît ca, alături de G.T., să-l „supraveghez" pe companionul său cel mai „tăcut". Mă gîndeam că motive speciale îl determinau să se comporte astfel, din moment ce ceilalți se dovedeau destul de „vorbăreți", apărînd aproape lunar în mesajele receptate de Mac Kaye. Or, dintre toți, numai R.G. a apărut ca sursă principală o singură dată în 1942, de trei ori în 1943 și de cinci ori în 1944. Nu cumva faptul că stătea mult prea aproape în preajma lui Hitler îl determina să fie extrem de circumspect? La urma urmelor, după război unii istorici au avansat pînă și numele lui Martin Bormann, eminența cenușie a lui Adolf Hitler, ca expeditor al unor informații „scurse" Aliaților! Problema nu a fost rezolvată, deși situația este cu totul incredibilă. Oricum, dacă-l admitem pe Bormann în rîndul spionilor aliați (?!), nu putem gîndi nicicum că nu și-ar fi luat toate măsurile de siguranță, că, cu alte cuvinte, neobișnuitul *trebuia* să-și pună amprenta asupra comportării sale în raport cu agenții obișnuiți... Iată de ce, revenind la rețeaua lui G.T., m-am hotărît să mă opresc asupra lui R.G. Toate cele cinci mesaje ale sale din anul 1944 datau din preajma debarcării aliate în Franța, iar unul dintre ele cuprindea o relatare a celor declarate de Hitler însuși la o consfătuire cu generalii săi din 20 martie 1944: *„Este evident că debarcarea anglo-americană în Vest va avea loc. Dar noi nu știm unde și cînd se va produce și ne este imposibil să purtăm o discuție pe această temă"*. Pentru Dwight („Ike") Eisenhower, care răspundea de pregătirea și înfăptuirea debarcării în Nor-

mandia, o asemenea precizare din partea lui Hitler era de un mare interes, întrucît obiectivul nu se cerea schimbat. În plus, Aliaţii au pus la cale o vastă operaţiune de „intoxicare" a nemţilor, făcîndu-i să se pregătească şi să aştepte debarcarea în orice alt sector al frontului de vest, numai în cel desemnat, nu! Tot în legătură cu debarcarea în vest, R.G. a fost acela care — prin G.T. — i-a alarmat pe americani că Berlinul aflase unele detalii despre planul operaţiunii stabilite pentru începutul lunii iunie 1944, inclusiv denumirea-cod a operaţiunii: *Overlord*. Contramăsurile luate cu promptitudine de anglo-americani conduseră, în scurt timp, la aflarea celui ce informa pe nemţi. Era unul dintre colaboratorii ambasadei britanice din Ankara şi care, după război, va ieşi singur la iveală — faimosul „Cicero", numele dat de nemţi agentului lor Elyesa Bazna. Pentru serviciile sale, nemţii l-au plătit cu vîrf şi îndesat (vreo 300 000 de lire sterline) şi după prăbuşirea Germaniei hitleriste a pretins pagube statului vest-german pentru că, se pare, naziştii nu-i dăduseră decît bani... falşi! Însă, cum spuneam, avertizaţi de R. G., anglo-americanii luară măsuri deosebite de securitate şi „Cicero", simţind că este în pericol, în aprilie 1944 a dispărut de la ambasada britanică din Turcia. În continuare, preparativele Aliaţilor pentru operaţiunea *Overlord* s-au desfăşurat cu bine, iar la 6 iunie 1944 a fost declanşată cu succes. Încă odată se confirmase importanţa ştirilor furnizate de echipa lui G.T., care şi după 6 iunie a fost deosebit de activă. Comandamentul aliat a răsuflat uşurat cînd a aflat, tot pe calea cunoscută, că şi *după* ce se produsese debarcarea, Hitler şi acoliţii săi mai păstrau convingerea că „adevărata invazie" va

urma ! „Ike" Eisenhower putea, aşadar, să mizeze totul pe o singură carte, fortificînd poziţia cîştigată în Normandia.

4

Perioada aşa-numitului *război ciudat* (septembrie 1939 — mai 1940), adică atunci cînd Hitler era angajat în campania contra Poloniei ori se pregătea pentru atacurile ulterioare iar puterile occidentale nu au acţionat, cînd, deci, pe frontul de vest *nu se întîmpla nimic nou*, a suprasolicitat serviciile secrete ale tuturor ţărilor, implicate sau nu în conflictul mondial. *Bătălia pentru secrete* s-a încins rapid şi serios, frontul subteran fiind incontestabil mult mai activ decît cel propriu-zis care, luni şi luni la rînd, a suferit de evasi-somnolenţă. Din clipa cînd, după succesul din Polonia, devenise evident că Hitler va ataca în Vest, organismele specializate ale ţărilor occidentale nu au mai cunoscut răgazul. Acesta a fost şi cazul birourilor secrete de la Washington. Robert Mac Kaye era încă departe de-a fi putut dispune de informaţiile lui G. T. şi ale oamenilor săi, cu care, după cum se ştie, un contact în toată regula va stabili abia în decembrie 1940. Şi totuşi... de la Berlin veneau o sumă de avertismente din cele mai serioase în privinţa intenţiilor cît se poate de clare ale lui Hitler şi ale *Wehrmachtului*. Este adevărat că ele erau mai puţin destinate Washingtonului şi cu preponderenţă capitalelor apusene, Londrei şi Parisului în prima ordine... Însă se pare că eforturile celor de la Berlin au fost zadarnice. Deşi îşi periclitau poziţiile şi, mai mult

decît atîta, chiar viața, aceștia așteptau roadele „serviciilor" lor, dar ele întîrziau în mod inexplicabil. Prelungire nemijlocită a politicii de *concilierę* cu agresorii fasciști de dinainte de 1 septembrie 1939, *războiul ciudat* continua din partea Angliei și Franței, a aliaților lor. Ceva anume, dificil de precizat, paralizase parcă voința lor de acțiune, hotărîrea de a se opune eficient lui Hitler. Faptele și fenomenele respective continuă să rămînă una dintre *enigmele* încă insuficient descifrate ale ultimului război mondial. L-am chestionat pe Mac Kaye Jr., în cursul uneia din ultimele întîlniri avută cu el în California, ce credea tatăl său despre activitatea rețelei lui G. T. în epoca *războiului ciudat*. Interlocutorul, amabil ca de obicei, nu a întîrziat să-mi dea unele explicații deosebit de interesante pentru mine, convingătoare. Dealtfel, Mac Kaye Jr. cercetase el însuși perioada și-i consacrase o lucrare ce devenise rapid un *bestseller* internațional : *Războiul împotriva șanselor*. Am observat, în continuare, la american acea ezitare de-a se implica în analiza faptelor legate de activitatea tatălui său. De ce o făcea aveam să aflu mult mai tîrziu. Pentru moment, Mac Kaye Jr. mi-a declarat răspicat :

— Sînt convins că G.T. și colaboratorii săi au activat minunat și în timpul *războiului ciudat*, dar totul a fost în zadar. Orbirea cercurilor occidentale europene a fost așa de mare, atît de inexplicabilă, încît pînă la urmă cei din Berlin s-au decis să-și schimbe „partenerii"... Nu au făcut-o deodată, era și imposibil așa ceva, dar *acum* s-au orientat spre americani, probabil și spre sovietici (era și convingerea tatălui meu), în care au văzut clar pe cei singuri capabili să opună în perspectivă apropiată o rezistență dîrză în fața planurilor Germaniei

hitleriste de dominație mondială. Desfășurarea ulterioară a evenimentelor a dovedit că G.T., dacă-l considerăm drept „creierul" grupului berlinez, ceea ce în fond a și fost, nu s-a înșelat de fel...

— Ceea ce-mi spuneți este întru totul credibil. Am însă o nedumerire : nu opinați că pînă în vara anului 1940 colaboratorii militari ai lui Hitler au fost interesați în reconstituirea marelui Reich ? Că, prin urmare, voința lor de „cooperare" cu inamicul real sau virtual a fost mai mică și că, în consecință, știrile lor au fost mai puțin importante. Mai mult decît atît, eu cred că, alarmînd Vestul, îl îndemna la o poziție fermă de pe care să discute cu Germania hitleristă, căreia însă urma să i se recunoască un rol considerabil în afacerile mondiale...

— Indiscutabil. Dar nu uitați că, atunci cînd a început campania lui Hitler în vest, la 10 mai 1940, capitalele occidentale știau *aproape totul* despre intențiile Führerului : *unde* și *cum* va începe ofensiva fascistă, cu *ce forțe* și, mai ales, în *ce moment !!!* Cum vă explicați acest lucru ; numai prin eficacitatea ieșită din comun a birourilor de spionaj de la Londra și Paris ?

Am admis că americanul avea dreptate. Făcînd apel la datele cunoscute, nu putem trece cu vederea că după 15 septembrie 1939 *Biroul II* francez s-a aflat în posesia unor informații aproape complete despre planurile Berlinului. Prin cine ? Unul dintre agenți era „D", care a comunicat — în octombrie 1939 — că trupele concentrate pe Rin aveau sarcini ofensive. Tot în octombrie 1939, sursa „A" înștiința Parisul : *„Hitler și-a exprimat dorința, în fața generalilor săi, de a ataca în vest"*. La 20 octombrie s-a aflat că agresiunea fusese stabilită pentru anul 1939. Azi se știe cu precizie că

prima dată a atacului a fost fixată pentru 12 noiembrie 1939 și unul dintre apropiații amiralului Canaris, colonelul Oster, a avertizat legațiile olandeză și belgiană din Berlin asupra acestui fapt. Acum am întîlnit în lucrările de specialitate prima mențiune despre H.S., unul dintre oamenii de nădejde ai lui G.T. în anii următori. H.S., concomitent cu colonelul Oster, a predat un mesaj ambasadei americane din Berlin. Și contactul a continuat în cazul celorlalte alerte lansate în iarna 1939—1940 în legătură cu presupusa ofensivă germană împotriva Franței, Belgiei și Olandei : 24—25 decembrie 1939, 1, 5, 10 și 13—15 ianuarie 1940, martie 1940, 14—15 aprilie 1940 și, în fine, prima decadă a lunii mai 1940. La 1 mai 1940, Bruxelles-ul a fost înștiințat că *Wehrmachtul* „va porni" după șapte zile. Sursele erau diferite și la nivele deosebite — Comandamentul *Wehrmachtului*, biroul lui Canaris, diplomații germani la Roma etc. etc. Amploarea trădării informațiilor nu a scăpat lui Hitler, care, la 7 mai 1940, a făcut una dintre primele sale crize de isterie din cursul războiului...

— Nu neglijați, mi-a atras atenția Mac Kaye Jr., că în final Londra și Parisul, Washingtonul la fel, au cunoscut, cu numai cîteva zeci de minute mai devreme, clipa atacului din 10 mai 1940 ! Cum de a fost posibil ? Oster, cel dintîi, l-a avertizat pe colonelul G. J. Sas, atașatul militar al Olandei la Berlin. Hitler s-a decis să lanseze ofensiva în seara zilei precedente, la ora 21,00 și, după numai 30 de minute, Oster comunica cum că „totul s-a sfîrșit". Avînd în vedere consecințele deciziei lui Hitler, colonelul înțelegea că țara sa ratase ultima șansă în războiul mondial. De aceea a și căutat să prevină un asemenea deznodămînt. Atașatul militar belgian la Berlin a fost și el informat,

după cum și ambasada americană, tot prin intermediul lui H.S., printr-un mesaj închis într-un plic depus în jurul orei 24,00 în cutia poștală a ambasadei : *„Atac pe 10 (mai 1940), în zorii zilei" !* În plus, a continuat Mac Kaye Jr., cei din Berlin ne-au comunicat date despre numărul și valoarea trupelor germane destinate să participe la operațiunile din vestul Europei, despre tactica și strategia *Wehrmachtului.* Ce credeți despre acest avertisment, recepționat încă la 1 mai 1940, că acțiunea se va declanșa între 8 și 10 mai, că forțele naziste vor opera *„pe tot frontul, inclusiv linia Maginot ; efortul principal în regiunea Sedan ; Belgia, Olanda și nordul Franței vor fi ocupate în zece zile, iar Franța într-o lună ?* Cunoașteți desfășurarea evenimentelor pînă la capitularea Franței, în iunie 1940 ; s-a schimbat ceva în privința purtării ofensivei hitleriste în vestul Europei ?

5

Una din datele de referință din istoria celui de-al III-lea Reich nazist și, deopotrivă, din preistoria celui de-al doilea război mondial o reprezintă ziua de 5 noiembrie 1937... Atunci, Führerul Adolf Hitler a convocat — potrivit unor surse — o întrunire la care au participat liderii militari și șeful diplomației berlineze, adică : Werner von Blomberg, ministrul de război, Werner von Fritsch, comandantul armatei, amiralul Erich Raeder, Hermann Goering, succesorul nr. 2 al lui Hitler, Konstantin von Neurath, ministrul afacerilor externe, ca și adjutantul cancelarului — colonelul (mai

apoi, generalul) Friedrich Hossbach. Führerul a expus „programul" său de desăvîrşire a pregătirilor Germaniei pentru un nou război mondial. Tonul cuvîntării sale a fost constant violent, ca şi cum, inamicul viitor ori virtual fiind de faţă, ar fi urmat să se recunoască pe dată învins. El a evidenţiat avantajele şi necesitatea „autarhiei" economiei germane în condiţiile intensificării preparării agresiunii ce-şi propunea să rezolve problema „spaţiului vital". Noile cuceriri trebuiau înfăptuite „cu orice preţ", pe seama tuturor statelor europene, ale celor vecine cu Reichul, în primul rînd. Din cele trei *variante* prezentate (declanşarea războiului, prin 1943—1945, slăbirea Franţei pe plan intern, acţiune imediată), Hitler s-a oprit asupra celei din urmă : în caz de război, se impunea cucerirea fulgerătoare şi simultană a Cehoslovaciei şi Austriei, pentru a se evita pericolul ce plana asupra „flancurilor". Totodată, s-a sugerat că cel mai indicat era ca ocuparea celor două ţări şi a Danzigului să se facă înainte chiar de declanşarea ostilităţilor, şi aceasta „pe calea forţei". Nu toţi dintre cei prezenţi au îmbrăţişat întru totul opiniile Führerului, generalii von Blomberg şi von Fritsch arătîndu-se cei mai reticenţi. Ministrul de război, mai cu seamă, a atras atenţia asupra puternicelor fortificaţii cehoslovace şi asupra liniei Maginot, în ambele zone ofensiva germană proiectată avînd de întîmpinat „mari greutăţi". Reuniunea s-a încheiat după cîteva ceasuri fără ca cineva să fi întocmit vreo *minută* pe marginea celor discutate... Abia peste cinci zile, la cererea generalului Ludwig Beck, şeful Marelui Stat Major german, colonelul Hossbach a pregătit din memorie un „protocol" asupra şedinţei din 5 noiembrie. Acest document, ca şi reuniunea din acea zi, a intrat în istorie : el a fost prezentat de acuzare la procesul marilor crimi-

nali de război naziști de la Nürnberg din 1945—1946 sub cota *PS—386* sau, mai simplu, *Protocolul Hossbach*. El a constituit una dintre principalele piese acuzatoare în sensul planificării conspirației împotriva păcii de către Germania hitleristă. Ceea ce s-a trecut cu vederea în cursul procesului de la Nürnberg a fost modul în care documentul în discuție a ajuns în posesia americanilor încă în vara anului 1939, deci în preajma începerii ostilităților. Din *Jurnalul* lui Robert Mac Kaye am extras numele celui care, între 22 august și 1 septembrie 1939, a primit la Berlin *Protocolul Hossbach*: Louis P. Lochner. La plecarea mea din California, Mac Kaye Jr. mi-a dat adresa acestuia din Chicago, precizîndu-mi că detaliile furnizate de el mi-ar putea fi de mare folos în investigațiile mele. Ajuns la Chicago la 15 martie 1980 și cum nu stăteam decît cîteva ore, pînă la primul tren de noapte spre Washington, D.C., am convenit telefonic cu Lochner să ne întîlnim neîntîrziat, la cafetăria celebrului *Sears Tower*, din imediata apropiere a gării. Rămîneam, din nou, îndatorat lui Mac Kaye Jr., căci apelasem la numele său, bineînțeles...

Louis Lochner nu depășise, cred, 70 de ani. Ca ziarist, trimis pe vechiul continent de către unele din marile cotidiene nord-americane, cutreierase toată Europa, nefiindu-i vreo capitală necunoscută. În seara de 21 august 1939, la Geneva fiind, primise indicația să se deplaseze de urgență la Berlin, astfel ca să-l surprindă acolo evenimentele de după data de 23 august... Ceea ce a și făcut. Mi-a descris tot zbuciumul său berlinez din „ultima săptămînă de pace" : știrile, care din care mai contradictorii, răsturnările de situații politico-diplomatice, avertismentele nenumărate schimbate între Germania, pe de o parte, și Anglia și Franța, pe de alta, con-

tactele sale — deloc de neglijat — cu cunoscuți ori binevoitori, declarați sau nu. În final, în după-amiaza zilei de la 31 august 1939, a primit la hotel un plic personal cuprinzînd *Protocolul Hossbach*. I l-a predat recepționerul, cu mențiunea că tocmai fusese căutat! Nu a bănuit de îndată sensul întregii afaceri în care fusese implicat. Abia după ce a parcurs întreg documentul și a aflat, în loc de semnătură, cele ce urmează : G.T./1—IX—39/4,45.

— Dintr-o dată, îmi mărturisește Lochner, am înțeles totul. Știam, mulți dintre cei aflați atunci la Berlin cunoșteau, de asemenea, că Hitler se decisese să atace Polonia, dar la 26 august contramandase ordinul, după ce se anunțase semnarea tratatului anglo-polon. Îi era teamă ca nu cumva Anglia să susțină dintru început Polonia în cazul în care *Wehrmachtul* va trece la acțiune. Curînd se va convinge că nici Londra și nici Parisul nu vor rămîne în afara ostilităților și Führerul n-a mai așteptat. Azi se știe cu maximum de precizie : în ziua de 31 august 1939, la orele 12,40, el a semnat „directiva" nr. 1 pentru conducerea războiului în Polonia. Astfel s-a fixat data începerii operațiunilor nu numai contra Poloniei, ci a conflictului mondial — 1 septembrie 1939, ora 4,45. Este, deci, exact ce mi-a comunicat „binevoitorul" meu berlinez în aceeași zi!!! Nu știam pe atunci, nu știu nici astăzi, *cine* era G.T., dar bănuiesc că și-a atins scopul. Mă gîndesc că a intuit just reacția mea. În cursul aceleiași nopți, am plecat din Berlin, ajungînd la Geneva dimineața, atunci cînd agențiile internaționale de presă erau preocupate exclusiv cu transmiterea știrilor referitoare la agresiunea hitleristă împotriva Poloniei. M-am integrat și eu activității colegilor mei, de mare succes bucurîndu-se seria mea de cinci reportaje berlineze din aju-

nul războiului. Dar documentul ajuns în posesia mea în chip atît de misterios nu l-am predat nimănui, ci abia în decembrie 1939, cînd am revenit la Washington, m-am hotărît să-l prezint prietenului meu „Bob" Mac Kaye, fiind convins că-l va interesa îndeaproape...

— Cum a reacţionat Mac Kaye ?

— Mi-a mulţumit şi nimic mai mult. Părea neîncrezător. După vreo trei zile mi-a telefonat pentru a mă întreba dacă-l cunoşteam pe G. T. Din cele discutate, am înţeles că era prima dată cînd aflase de existenţa lui G. T. În anii războiului, „Bob" a lucrat în serviciul secret, iar Joseph mi-a spus că a ţinut un jurnal în care ar fi vorba şi despre mine. Nu ştiu ce anume spune despre mine, după cum nu sînt convins că a ajuns să afle cine era G. T., despre care am discutat adesea prin 1943...

Nu m-am despărţit de domnul Lochner înainte de a-mi fi spus că punea serios la îndoială autenticitatea Protocolului Hossbach. Nu se interesase anume, dar ştia că după război Hossbach însuşi îşi tipărise memoriile, aducînd precizări ce atenuau valoarea documentului. De asemenea, tot prin 1943 însuşi Mac Kaye Senior i-a spus că „protocolul" fusese fabricat la cererea generalului Beck, cel care opinase ca el să fie transmis în unele capitale occidentale. Dealtfel, Hossbach, după ce a întocmit „protocolul", l-a prezentat lui Hitler spre avizare, ceea ce nu a obţinut. I-am amintit interlocutorului meu că, potrivit unor cercetări recente, generalul Beck a informat în 1939 unele cercuri din Anglia şi Elveţia, iar ambasadorul francez la Berlin fusese înştiinţat de cele discutate la 5 noiembrie 1937 chiar a doua zi !

— Eu vă propun, mi-a sugerat domnul Lochner, să studiaţi originalul acestui document aflat acum la Arhivele Naţionale din Washington.

L-am asigurat că voi face acest lucru. Dar, atunci, la Chicago, nu credeam că rezultatul va fi o surpriză totală : în arhivele americane se păstrează doar o copie după o copie a protocolului, și aceea microfilmată ! Totuși, la Chicago, în încheierea discuției noastre l-am chestionat pe domnul Lochner asupra semnificației documentului. Mi-a răspuns cu convingere :

— A fost *un avertisment* adresat de cercurile opoziționiste din interiorul celui de-al III-lea Reich celor *din afară* că Hitler va porni războiul, că trebuia întreprins ceva *înainte* de a fi prea tîrziu...

DOCUMENTE DIN ARHIVA PERSONALĂ A LUI G. T. (I)

Cunoscînd deja întreaga odisee a „Protocolului Hossbach", supunem atenției cititorului numai cîteva dintre pasajele mai semnificative din acest document ajuns, prin intermediul lui G. T., la cunoștința serviciilor secrete nord-americane. Documentul a parvenit, după cum am menționat, și birourilor de informații din Londra și Paris, acesta fiind, dealtfel, țelul suprem al autorilor lui. Era, considerau aceștia, politicieni și diplomați, militari și oameni de afaceri, un mijloc de a convinge puterile occidentale europene să renunțe la politica de conciliere față de Reichul hitlerist, silindu-le să adopte o atitudine forte, să-i procure dictatorului nazist eșecuri pe plan extern, ceea ce s-ar fi reflectat în privința situației sale politice interne. Efectul scontat nu s-a produs însă, căci Hitler a putut ocupa Austria și Cehoslovacia, abia după 15 martie 1939, după lichidarea statului independent cehoslovac, Londra și Parisul admițînd că

se impune reorientarea politicii lor față de Berlin. Era, din nefericire, prea tîrziu, deoarece Germania nu a înțeles și nici nu a pus capăt actelor sale agresive, declanșînd la 1 septembrie 1939 atacul împotriva Poloniei, care a coincis cu însuși începutul celui de-al doilea război mondial.

— Protocolul consfătuirii de la Cancelaria Reichului — (Berlin, 5 noiembrie 1937, orele 16,15—20,30)

Participă: Führerul, Cancelar al Reichului; general-feldmareșal von Blomberg, ministru de război; baron von Fritsch, comandantul forțelor terestre; amiral de flotă Raeder, comandantul forțelor militare navale; general-colonel Goering, comandantul forțelor militare aeriene, von Neurath, ministrul de externe și colonelul Hossbach.

La început, Führerul arată că subiectul reuniunii de azi are o asemenea importanță că, în alte țări, el se discută de către întreg guvernul; el, Führerul, avînd tocmai în vedere importanța subiectului, a renunțat la dezbaterea sa de către guvern în plenul său. Cuvîntarea sa în continuare reprezintă rodul unor gînduri adînci și al experienței căpătate de el în cei patru ani și jumătate de la venirea la putere; el vrea să explice celor prezenți considerațiile sale principiale referitoare la posibilitățile și momentele inevitabile ale evoluției situației noastre externe, căci, în interesele conducerii politicii externe a Reichului în viitor, el cere să privim expunerea sa ca un testament, în cazul în care ar muri.

În continuare, Führerul a declarat cele ce urmează.

Țelul politicii germane constă în asigurarea securității [Reichului] și în apărarea poporului, în asigurarea

creşterii sale numerice. In acest fel, problema în discuţie este aceea a spaţiului vital [...] Pentru Germania, problema se pune astfel : unde se poate realiza maximum de cîştig, cu minimum de efort ? Politica germană trebuie să aibă în vedere doi inamici implacabili — Anglia şi Franţa, pentru care puternicul colos german situat chiar în centrul Europei stă ca şi sarea în ochi, dat fiind că ambele state se situează pe o poziţie opusă întăririi mai departe a Germaniei atît în Europa, cît şi în alte părţi ale lumii [...] Pentru rezolvarea problemei germane nu există decît o singură cale — calea forţei, şi ea este mereu legată de un risc. Dacă din discuţiile ce vor urma reiese hotărîrea de-a se recurge la forţă, acceptîndu-se riscul, atunci nu rămîne decît de a se răspunde la întrebările : „cînd ?" şi „cum ?". In această privinţă, trebuie să se distingă trei variante.

Prima variantă :
Momentul acţiunii din 1943 pînă în 1945 [...]

Varianta a doua :
Dacă conflictele sociale din Franţa vor conduce la o astfel de criză politică care să cuprindă şi armata franceză, astfel ca ea să nu mai poată fi folosită în război contra Germaniei, atunci aceasta înseamnă că a sosit momentul pentru acţiune împotriva Cehoslovaciei.

Varianta a treia :
Dacă Franţa se va afla atît de implicată într-un conflict cu un stat oarecare, astfel ca ea să nu poată „acţiona" împotriva Germaniei.

[...] Führerul apreciază că, din analizele efectuate, s-a apropiat posibilitatea celei de-a III-a variante, care poate să se producă ca rezultat al conflictelor existente în prezent în regiunea Mării Mediterane şi pe care

el este decis să-l folosească, dacă apare prilejul, în orice clipă, chiar în anul 1938 [. . .]

Colonel HOSSBACH

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (I)

G.T. a intrat în posesia documentului care urmează la numai cîteva ceasuri după ce, la 31 august, orele 12,40, fusese semnat chiar de către Adolf Hitler. Important era nu atît „recordul" stabilit de G. T., de însemnătate decisivă fiind conținutul documentului: era vorba de cea dintîi Directivă *de război a lui Adolf Hitler privind atacarea Poloniei în zorii zilei următoare, fapt ce avea să consemneze declanșarea celui de-al doilea război mondial de către Reichul nazist.*

Directiva nr. 1
pentru conducerea războiului

Comandamentul Suprem al Wehrmachtului
OKW/WFA no. 170/39 g.K.
Șefi L I
Strict secret
Numai pentru ofițerii marilor unități
A nu se transmite decît prin ofițeri

Berlin, 31 august 1939
(8 expediții)
(2 expediții)

1. După ce toate posibilitățile politice pentru a se pune capăt prin mijloace pacifice unei situații intolera-

bile pentru Germania la frontiera sa orientală au fost epuizate, m-am decis să recurg la o soluție de forță.

2. Atacul împotriva Poloniei va fi executat potrivit preparativelor stabilite pentru „Cazul Alb", cu modificările ce rezultă pentru armata terestră ca urmare a concentrării aproape terminată între timp.

Repartiția operațiunilor și obiectivelor rămîne neschimbată.

Ziua atacului este fixată pentru 1 septembrie 1939, ora atacului — 4,45.

Acest orar este de asemenea valabil pentru operațiunile prevăzute la Gdynia, golful Danzig și podul Dirschau.

3. În Vest, este vorba de a face cunoscut cu deplină claritate responsabilitatea pentru declanșarea ostilităților ce incumbă Angliei și Franței. Înainte de orice, nu se va opune rezistență decît de manieră strict locală violărilor de frontieră limitate [...]

Neutralitatea pe care am garantat-o Olandei, Belgiei, Luxemburgului și Elveției va trebui respectată cu scrupulozitate.

Frontiera occidentală nu va putea fi depășită terestru în nici un punct, decît cu autorizația mea specială.

Pe mare, situația va fi aceeași pentru toate acțiunile de război sau putînd fi considerate ca atare [...]

4. Dacă Anglia și Franța încep ostilitățile contra Germaniei, sarcina unităților Wehrmachtului operînd în vest va fi ca, economisind maximul posibil al forțelor lor, să mențină condițiile necesare pentru încheierea victorioasă a operațiunilor împotriva Poloniei. În acest cadru, ele vor trebui să se forțeze a provoca pagube cît mai serioase forțelor inamice și surselor lor de aprovi-

zionare militară. Îmi rezerv dreptul de a da personal ordinul pentru operații ofensive [...]

Semnat : ADOLF HITLER.

6

Întîlnirea mea cu domnul Louis Lochner, la Chicago, se apropia de sfîrșit. Nu mai era mult și pleca trenul direct spre Washington, dar interlocutorul meu continua să-mi prezinte detalii despre activitatea sa din vremea războiului. Regretam că momentul despărțirii se apropia așa de repede. În afara celor relatate deja, marele ziarist american mi-a recomandat cu căldură pe prietenul său Ifor Dowding. Aflase că aveam de gînd să fac cercetări și la *F. D. Roosevelt Library*, iar Dowding trăia retras undeva în apropiere, într-o vilă pe minunata vale a Hudsonului. Surpriza mi-a rezervat-o înaintea chiar în clipa despărțirii, parcă în loc de rămas bun :

— Dowding a fost și a rămas un tip grozav. Vă veți convinge. Ca și mine, în ajunul și la începutul războiului din '39—'45 era corespondent al presei americane în Europa, cu singura deosebire că, pe cînd eu mă „plimbam" în Elveția și Germania, el se deplasa neobosit între Paris și Londra. În Anglia avea chiar niște rude și, poate de aceea, „antenele" sale britanice funcționau foarte bine. Dacă mă gîndesc bine, cred că este primul dintre americani care a intrat în legătură cu rețeaua lui G. T., în primăvara anului 1939, pe cînd eu am recepționat cel dintîi „mesaj" la 31 august 1939...

— Poate vă reamintiți, unde se afla Dowding la 16—17 martie 1939 ?

— Cu siguranță, la Paris ! A fost cel dintîi dintre americani care a transmis de acolo peste Ocean, în noaptea de 17—18 martie 1939, știrea despre prezentarea unui *ultimatum* german României. Era la cîteva zeci de ore numai după agresiunea hitleristă contra Cehoslovaciei, după intrarea trupelor Führerului la Praga și comunicarea lui Ifor a provocat aici, în America, ca și în Europa, mari emoții. S-a conchis că Hitler își alesese următoarea victimă, țara dvs., de cerealele și petrolul căreia avea absolută trebuință pentru purtarea războiului. În plus, trebuie să știți că Dowding i-a cunoscut personal pe unii din mari diplomați ai țării dvs. — Titulescu, Gafencu, Comnen și Tilea, iar cu acesta din urmă s-a întîlnit în proximele zile după povestea cu ultimatumul german care a avut, după credința mea, un rol major în evoluția raporturilor internaționale din preajma celui de-al doilea război mondial. Este și motivul pentru care mă gîndesc că *trebuie* să-l întîlniți ! Tot el cunoaște cel mai bine „afacerea" lui Tyler Kent, spionul de ocazie al nemților și despre care s-a scris pe bună dreptate că „ar fi putut face să fie pierdut războiul de către Aliați", dacă, bineînțeles, nu ar fi fost descoperit la timp. În legătură cu acest caz, G. T. l-a avertizat pe Dowding, acesta pe mine iar eu pe bătrînul Mac Kaye. Să fi fost pe la începutul anului 1940, nu după mult timp de la reîntoarcerea mea la Washington, mai precis în vremea turneului lui Welles prin Europa... Astfel, Mac Kaye auzea, în decurs de numai cîteva săptămîni, pentru a doua oară de G. T. Îmi aduc foarte bine aminte și acum întîlnirea noastră : a venit după mine, la redacția lui „The Washington Post", mi-a mărturisit că credea 100% în veridicitatea „Protocolului Hossbach", dar că nu punea nici un temei pe ultima comunicare transmisă de „acel G. T." : cum că la am-

basada S.U.A. din Londra ar exista un „trădător" foarte bine plasat și care ținea la curent Berlinul asupra planurilor anglo-americane. „Este exclus — mi-a spus — ca să se întîmple așa ceva la Londra, în *casa noastră*, și «Joe» Kennedy să nu știe nimic ! „Temutul Kennedy, la care se referea „Bob", nu era altul decît șeful clanului în plină ascensiune pe atunci, tatăl viitorului președinte al Statelor Unite asasinat la Dallas. Vă precizez că noi nu am ținut seama de informația lui G. T., l-am bănuit pe misteriosul „binevoitor" de la Berlin de tentativă de intoxicare a noastră și pînă la urmă trădătorul de la Londra a fost aflat în persoana lui Kent, și asta de către britanici ! Vă va spune Dowding restul... Și nu uitați, domnul meu, să mă țineți la curent cu cercetările dvs. Veți descoperi, probabil, multe lucruri surprinzătoare, dar nu-l neglijați pe cel esențial : dacă nu veți face cunoscut tot adevărul aflat, este preferabil să nu mai continuați ancheta... Dar, apropo, Mac Kaye scrie ceva în jurnalul său despre Kent ?

— Nici un cuvînt...

— Eram sigur ! „Bob" a uitat de mesajul lui G. T. de îndată ce a părăsit redacția ziarului meu. În schimb, vă veți întîlni cu Dowding !

Nu m-am întîlnit cu acesta. Păstrez însă de la el o scrisoare, care, alături de documentele descoperite ulterior, mi-a fost de un mare folos pentru descifrarea conexiunilor existente între acțiunile lui G. T. și „cazurile" Tyler Kent sau V. V. Tilea. Ifor Dowding nu neglija că mesajul lui G. T. îi fusese înmînat chiar în cursul unei recepții diplomatice date la Berlin în timpul vizitei lui Sumner Welles, subsecretarul de stat al S.U.A. Se îndoia ca însuși expeditorul să i-l fi predat, deși nu era exclus... Nu a întîrziat să-l înștiințeze pe Lochner, care trecea ca unul dintre cei mai buni cunoscători ai

problemelor Germaniei naziste. Cînd Kent a fost demascat, s-a gîndit, în primul moment, că demersul său avusese rolul major, pentru a afla în zilele imediat următoare că, în fapt, meritele reveneau exclusiv faimosului *Scotland Yard*. Dezamăgirea dispăru cu uşurinţă faţă cu bucuria provocată de satisfacţia succesului dobîndit. În ce-l privea pe Kent şi trădarea sa, din dragoste şi din ură împotriva războiului, scrisoarea lui Dowding mi-a confirmat informaţiile aflate în documentele secrete ori în unele lucrări de specialitate, precum cele datorate lui Bernard Newman, el însuşi fost agent al *Intelligence Service*-ului britanic : Kent aparţinea unei familii de diplomaţi americani de carieră. S-a născut, în 1916, în Manciuria, unde tatăl său era în misiune oficială. Deosebit de înzestrat, după ce a terminat Universitatea Princeton a frecventat cursurile unor instituţii superioare din Paris, Madrid şi Washington, intrînd în diplomaţie la vîrsta de 21 de ani. Originea, inteligenţa şi cunoaşterea excelentă a mai multor limbi străine îl destinau unei cariere strălucite în cadrul Departamentului de Stat al S.U.A. A fost trimis, iniţial, să lucreze în calitate de consilier al ambasadei americane din Paris, iar în vara anului 1939 a fost mutat la ambasada din Londra, unde i s-a încredinţat un post foarte important — acela de funcţionar al *cifrului*. La scurt timp după ce a sosit în capitala britanică, Kent făcu cunoştinţă — întîmplător sau nu ?— cu „baroana" Anna Wolkoff, cu 13 ani mai în vîrstă decît el. Anna, fiica unui fost amiral ţarist stabilit la Londra, ţinea o casă de mode şi nu-şi ascundea simpatiile faţă de Hitler şi nazism, fapt pentru care *Scotland Yard*-ul o ţinea sub continuă supraveghere. Aceasta a fost şi neşansa idilei înfiripate fulgerător între Tyler şi Anna. „Baroana" falsă, deosebit de experimentată şi urmărindu-şi cu precizie ţelurile, ajunse într-un timp record nu numai stă-

pînă inimii tînărului diplomat american, ci şi a vederilor politice ale acestuia. Exploatînd orientarea pacifistă a lui Kent, ea i-a explicat că, alături de mai mulţi „prieteni", se înrolase într-o organizaţie ce-şi propunea să lupte contra războiului, că Hitler era un partizan al păcii, dar că toate eforturile sale fuseseră sabotate de puterile occidentale, inclusiv de Statele Unite ! Anna a sfîrşit prin a solicita sprijinul lui Kent pentru „salvarea" imediată a păcii, încredinţîndu-i-se... documentele secrete ale ambasadei ! ! ! Kent acceptă cu uşurinţă copilărească să ajute „cauza" prietenei şi, astfel, timp de opt luni, din septembrie 1939 şi pînă în mai 1940, el a scos seară de seară din clădirea ambasadei documente de maximă importanţă, pe care le fotografia împreună cu Anna şi, a doua zi, le aducea înapoi. Filmele executate de cei doi îndrăgostiţi, deveniţi complici, trădători şi spioni, luau calea Berlinului prin valiza diplomatică italiană, Germania şi Anglia aflîndu-se oficial în stare de război la vremea respectivă. Dînd însă dovadă de o neglijenţă nepermisă pentru nişte spioni, Anna şi Kent developau filmele executate după documentele secrete ale ambasadei americane la un fotograf obişnuit de pe *Fleet Street* şi care nu s-a arătat de fel intrigat de conţinutul rolelor ce-i erau prezentate... Aceasta pînă în ziua în care agenţii *Scotland Yard*-ului, uimiţi că întîlnirile lui Kent cu Anna sfîrşeau cel mai adesea la un fotograf, pretinseră acestuia să le arate microfilmele executate la comanda celor doi îndrăgostiţi. Surpriza a fost totală, iar la 17 mai 1940 a fost anunţat personal premierul britanic Winston Churchill, care ceru ministrului său de externe, lordul Halifax, să-l avertizeze pe Joseph Kennedy, ambasadorul S.U.A. la Londra, după cum ştim. A doua zi, Kennedy primi vizita unui inspector al *Scotland Yard*-ului şi, pentru înlesnirea cercetări-

lor, permise să se ridice imunitatea diplomatică lui Kent. În ceasurile următoare, Kent și Anna Wolkoff fură arestați, judecați după cîteva luni și condamnați ; amîndoi vor fi puși în libertate abia după terminarea războiului mondial în 1945.

Trădarea lui Tyler Kent a periclitat serios situația Aliaților într-o perioadă crucială pentru desfășurarea ostilităților : căderea Franței și pregătirea Angliei pentru a-l înfrunta singură pe Hitler. S-a stabilit că, în cele opt luni de activitate, Kent a transmis nemților copiile a peste 1500 de documente, în marea lor majoritate rapoarte de-ale ambasadorului Kennedy și mesaje trimise de Londra Washingtonului. Prin Kent, Reichul s-a aflat în 1939—1940 — după cum au lăsat să se înțeleagă, la procesul de la Nürnberg, generalii Keitel și Jodl și amiralul Raeder — în posesia unor date precise privind : raporturile anglo-americane ; repartiția și forța armatelor britanice ; planurile engleze de apărare și de atac ; rezervele de carburanți și de alimente ; valoarea ajutoarelor americane ce începuseră să sosească etc. Tot datorită lui Kent, germanii nu au obținut numai date hotărîtoare pentru precizarea strategiei lor, ci și codul diplomatic „inviolabil" al Departamentului de Stat. Acest lucru va sili Casa Albă, în clipele cînd trupele germane se apropiau vertiginos de coastele vestice ale continentului european, să întrerupă pe timp de 2—6 săptămîni (pînă la introducerea unui cod nou) legăturile directe cu toate misiunile sale oficiale din străinătate ! Trădarea lui Tyler Kent, frizînd inconștientul, apare, în felul acesta, în toată amploarea ei. Deducem că, pentru cauza aliată, pentru soarta războiului mondial, descoperirea lui Kent s-a dovedit salutară. Faptul putea surveni și mai curînd, dacă semnalul transmis de către G. T. nu ar fi fost ignorat.

7

Cînd am ajuns la Hyde Park, la vreo 80 de mile la nord de New York City, scrisoarea domnului Ifor Dowding mă aştepta deja la *F. D. Roosevelt Library*. Îi comunicasem, de cum revenisem la Washington din California, programul meu în ultima parte a stagiului în Statele Unite — cercetări în arhivele şi bibliotecile din capitala americană, apoi din New York City şi, la sfîrşit, în arhiva fostului preşedinte dintre 1933 şi 1945. Cum însă domnia sa pleca din localitate pentru mai mult timp înainte de a fi ajuns eu la Hyde Park, la 31 martie 1980, socotise cel mai nimerit să răspundă în scris la chestionările mele şi depusese plicul la biblioteca prezidenţială. Am avut prilejul să menţionez rolul domnului Dowding în desfăşurarea „afacerii" Tyler Kent, astfel că de această dată voi insista asupra intervenţiei sale în „cazul" Tilea din luna martie 1939. Nu mă gîndesc numai la faptul că demersurile lui Viorel Virgil Tilea, ministrul român la Londra, pe lîngă departamentul Externelor (*Foreign Office*-ul) din capitala britanică au fost pline de consecinţe pentru politica europeană din ultimele luni ce au precedat izbucnirea războiului mondial la 1 septembrie 1939, ci, acum, mai ales la acela că în legătură directă cu evenimentele respective şi-a făcut „apariţia" G. T. Or, scrisoarea domnului Dowding cuprindea precizări de cel mai mare interes referitoare tocmai la acest aspect, lămurind, cred, de o manieră categorică misterul ce dăinuia într-un moment esenţial al episodului Tilea. Să vedem despre ce anume era vorba. În prezent este stabilit cu precizie că Adolf Hitler nu ar fi putut declanşa războiul mondial

dacă, cu mult timp înainte, el şi Germania, politica lor agresivă, nu ar fi găsit o anume *înţelegere* din partea marilor puteri europene. Astăzi, lucrurile acestea ni se par cu totul absurde şi, totuşi, aşa a fost: nimeni nu l-a ajutat mai mult pe Hitler înainte de 1 septembrie 1939 decît *fiecare* dintre viitorii adversari ai săi de după această dată! În perioada noiembrie 1937—martie 1939 au excelat în ceea ce priveşte politica de „înţelegere", în mod practic de *conciliere*, faţă de Reichul nazist, Marea Britanie şi Franţa. La München, în septembrie 1938, această politică a atins punctul ei culminant, prin satisfacerea pretenţiilor dictatorului fascist pe seama Cehoslovaciei. Liderii occidentali au păstrat convingerea, mai multe luni după München, că obţinuseră prin trădarea lor liniştea, că Hitler fusese „împăcat". Reîntors la Londra, premierul britanic Chamberlain, de exemplu, anunţase pur şi simplu că prin acordul semnat se puseseră bazele păcii „pentru timpurile noastre"! Şi, după cum am precizat, euforia münchenezilor s-a prelungit cîteva luni. La începutul lui martie 1939, tot premierul britanic aprecia că pentru Europa urma „o perioadă de linişte", în vreme ce Sir Samuel Hoare, ministrul de interne, prezicea de asemenea o epocă „de pace şi prosperitate". Totul s-a prăbuşit însă la 15 martie 1939, cînd *Wehrmachtul* nazist a ocupat ceea ce mai rămăsese din Cehoslovacia după München. Prin ultima sa agresiune, Hitler dovedea lumii întregi că el proiectase graniţe extrem de largi pentru Reichul său destinat să dureze... o mie de ani. Puterile occidentale au înţeles, în sfîrşit, erorile săvîrşite în anii precedenţi. Cei mai mari istorici ai conflagraţiei mondiale dintre 1939 şi 1945 admit că ocuparea Pragăi de către Hitler a „bulversat" politica mondială, modificînd atitudinea marilor puteri faţă de Germania. Faptul nu a fost însă

imediat sesizabil, ci abia după cîteva zile, mai precis după ce V. V. Tilea s-a prezentat la *Foreign Office* pentru a anunța că, în contextul în care se desfășurau ample negocieri economice româno-germane, guvernul de la București primise, pentru cazul cînd nu voia să admită pretențiile cu totul exagerate ale Berlinului, un ultimatum ; iar, după respingerea ultimatumului german, nu urma altceva decît atacarea și ocuparea României de către trupele celui de-al III-lea Reich ! Acest demers al lui Tilea a avut loc la 17 martie 1939 și doi specialiști britanici, într-o lucrare de mare prestigiu consacrată fenomenului *conciliatorismului,* consideră că acțiunea diplomatului român reprezintă *„unul dintre cele mai importante evenimente politice ale perioadei dintre cele două războaie mondiale"*. Este foarte curios că, înainte de a fi ajuns la *Foreign Office*, ministrul României l-a vizitat pe ambasadorul S.U.A., Joseph P. Kennedy, căruia însă nu i-a vorbit nimic despre ultimatum, ci numai că va solicita sprijinul Angliei în cazul unei agresiuni germane. La *Foreign Office,* Tilea s-a comportat, în continuare, straniu : lordului Halifax, titularul departamentului, cu care s-a întîlnit cel dintîi, i-a declarat că pretențiile Germaniei aminteau de *„ceva foarte asemănător unui ultimatum"*, consemnează nota întocmită de diplomatul englez pe marginea convorbirii din 17 martie 1939. Apoi, Tilea s-a întîlnit cu alți funcționari superiori ai *Foreign Office*-ului — Sir Alexander Cadogan și Sir Robert Vansittart. Celui dintîi i-a relatat despre presiunile Berlinului asupra Bucureștilor în cursul tratativelor economice bilaterale, iar după întîlnirea cu Vansittart, cunoscut adversar al politicii de conciliere din etapa precedentă, Tilea nu a mai folosit alt termen decît acela de „ultimatum" pentru a califica pretențiile hitleriste. În drum spre legație, diplomatul român s-a

oprit la ambasada turcă, unde l-a aflat şi pe ambasadorul U.R.S.S. în Anglia, I. M. Maiski. Un raport al acestuia din urmă destinat Moscovei reţinea că Tilea le-a vorbit celor prezenţi despre *ultimatumul* german.

Ceea ce a urmat se ştie prea bine : cabinetul britanic, reunit în şedinţă specială, a dezbătut multiplele aspecte legate de intervenţia lui Tilea ; dar, încă mai devreme, chiar în cursul nopţii de 17—18 martie 1939, *Foreign Office*-ul a intrat în contact cu toate misiunile sale acreditate în Europa şi America de Nord pentru a se interesa de posibilitatea constituirii unui front unic al ţărilor neagresoare în eventualitatea atacării României de către Germania nazistă ; de asemenea, în dimineaţa zilei de 18 martie 1939 presa internaţională a anunţat pe prima pagină ştirea despre ultimatumul german, indicînd drept unica sursă pe ministrul Tilea. Investigaţiile continuară şi, foarte curînd, ştirea lansată de Tilea a fost dezminţită în mod oficial de către guvernul din Bucureşti. Oficialităţile române au dat asigurări că Berlinul nu prezentase vreun ultimatum, că ministrul la Londra nu fusese instruit să întreprindă vreun demers în sensul cunoscut, iar, la sfîrşit, ca dovadă, Tilea însuşi fu admonestat şi rechemat pentru un timp la Bucureşti. Însă din intervenţia lui V. V. Tilea a rezultat un lucru foarte bun — propunerea Uniunii Sovietice de-a se convoca la Bucureşti o conferinţă internaţională pentru studierea unei riposte colective faţă de agresiunea Germaniei împotriva României, propunere ce s-a aflat la originea negocierilor tripartite anglo-franco-sovietice pentru încheierea unei convenţii politice şi militare care, dacă s-ar fi realizat, în august 1939, *ar fi făcut imposibilă declanşarea celui de-al doilea război mondial* de către Hitler în anul 1939 şi, probabil, nici mai tîrziu.

Pe cînd continuam în America, în arhivele ei mai cu seamă, ancheta mea pe urmele lui G. T. și ale colaboratorilor săi, investigasem episodul Tilea, expunînd concluziile mele într-un capitol dintr-o lucrare reunind mai multe „dosare" ale celui de-al doilea război mondial. Un aspect socot că nu-l elucidasem corespunzător : odată dezavuată știrea despre existența ultimatumului german de către București, Tilea a fost nevoit să se explice. A făcut-o atît în primăvara lui 1939, cît și mai tîrziu, în însemnările și în interviurile sale. A indicat, pe rînd, mai multe persoane ca aflîndu-se la originea declarației sale : pe regele Carol al II-lea, apoi pe premierul de atunci, Armand Călinescu, pe ministrul de externe Grigore Gafencu. Toți trebuie scoși din cauză. Avem certitudinea că numai în cursul întrevederii din 18 martie 1939 cu Cadogan, Tilea a spus adevărul, și acesta numai pe jumătate : cercetînd minuta acelei convorbiri se poate constata că, fără a indica vreo persoană, diplomatul român a mărturisit că primise informații despre ultimatum dintr-o „sursă privată", adică de la „un director general al unui mare industriaș român care venise special la Paris ca să-i comunice știrea". Cu puțin înainte de moarte, Tilea a reconfirmat că a primit *de la Paris* comunicarea despre ultimatumul german prezentat țării sale, și aceasta *în dimineața zilei de 17 martie 1939, în jurul orei 6.* Tilea a ignorat iarăși persoana, dar ceea ce știm cu precizie este faptul că tot ea l-a alertat și pe ambasadorul român la Paris, Gh. Tătărescu, care însă nu a admis să răspîndească vreun zvon despre ultimatumul german. Așa cum am menționat și în *Dosarele războiului mondial*, misterioasa persoană care l-a „deranjat" pe Tilea în zorii zilei de 17 martie 1939, „directorul general" aflat la Paris, era marele industriaș Max Ausnitt, care,

procedînd în modul cunoscut, exprima punctul de vedere al cercurilor economice și financiare de la București total nemulțumite de perspectiva înrobirii economice și politice a României de către al III-lea Reich. Cu toate acestea, mai rămîne un semn de întrebare : *de unde* aflase Auşnitt despre ultimatumul ce nu fusese încă prezentat României, dar pe care Berlinul, în condițiile eșecului negocierilor economice de la București, *avea intenția* să-l predea ? Hitler a renunțat la el, numai după ce demersul lui Tilea a provocat simpatia opiniei publice internaționale pentru cauza României, a determinat marile puteri să se pronunțe, a dovedit voința României de a rezista agresiunii fasciste, iar Germania a fost pusă într-o poziție din cele mai incomode. Iată însă că scrisoarea ce-mi fusese adresată de Dowding nu numai că evidenția rolul său, ci deslușea și misterul ce persista, indicîndu-mi *sursa primară* în povestea ultimatumului german din martie 1939 : „... În primăvara anului 1939, cu numai cîteva zile înainte de ocuparea Cehoslovaciei, îmi parvenise, de la un funcționar al ambasadei noastre la Berlin, un ciudat mesaj, semnat cu inițialele G. T. (?) Era vorba de predarea iminentă a unui ultimatum german României și, în caz de respingere, de continuarea marșului *Wehrmachtului* din Cehoslovacia înspre România. Se dădeau asigurări că Hitler semnase toate directivele în acest sens, că totul nu era decît o chestiune de cîteva zile, unele unități pătrunse pe teritoriul cehoslovac avînd asupră-le ordonanțe în limba română. [Am aflat ulterior că asemenea documente au fost, în adevăr, descoperite]. M-am hotărît să acționez pe dată. Mai întîi, am informat ambasadele noastre din Paris și Londra. De asemenea, am transmis știrea ambasadei române din Paris, iar — în ziua ocupării Pragăi — lui Max Auşnitt, personal. De

asemenea, telefonic, am avertizat mai mulți cunoscuți din Londra, inclusiv pe românca Martha Bibescu. Aceasta, ca și Ausnitt, m-a asigurat că va vorbi cu Tilea, scutindu-mă pe mine de o nouă intervenție. Știu că s-au ținut amîndoi de cuvînt. De aceea, cînd în seara de 17 martie 1939 Martha Bibescu mi-a telefonat, comunicîndu-mi că Tilea era la *Foreign Office*, unde solicitase să fie primit de lordul Halifax, eram sigur că va ridica problema ultimatumului și, fără să mai aștept vreo confirmare, am transmis știrea presei de peste Ocean. Cred că am fost cel dintîi care a făcut-o ! Știrea a fost apoi dezavuată de guvernul român, dar presa *a convins* opinia publică, chiar și guvernele, inițial, că ultimatumul *exista*, că pericolul german era extrem de mare pentru România [...] În ceea ce-l privește pe G. T., corespondentul meu anonim din Berlin, atunci, în martie 1939, am aflat de existența lui. Nu știu de ce, dar nu m-am îndoit nici un moment de sinceritatea lui. Trecerea timpului avea să confirme seriozitatea lui. Tot el, în vara lui 1939, m-a înștiințat că ultimele planuri ale Comandamentului Suprem al armatei germane aveau în vedere ocuparea României, dar numai cu condiția obligatorie ca industria de petrol să nu fie distrusă..."

Scrisoarea lui Ifor Dowding, deopotrivă cu dezvăluirile pe marginea episodului Tilea, unul din momentele de excepție ale preistoriei războiului mondial, după cum am arătat, a evidențiat o dată în plus eficacitatea rețelei lui G. T. într-un moment pe care nu-l bănuiam și a întărit hotărîrea mea de a duce cercetările pînă la capăt.

8

Am rămas la Hyde Park, New York, vreo şapte zile, timp în care — graţie posibilităţilor rapide de informare oferite de *F. D. Roosevelt Library* — „bagajele" mele au sporit considerabil, mai ales cu documente provenind din fondurile unora dintre marile organisme de informaţii ale Statelor Unite ale Americii din vremea celui de-al doilea război mondial — *Oficiul Serviciilor Strategice* (*OSS*), *Oficiul Naval al Informaţiilor* (*ONI*) sau *Comitetul Reunit al Informaţiilor* (*JIC*). Majoritatea copleşitoare a documentelor emanate de la birourile respective intrau, în anii războiului şi multă vreme după aceea, în categoria celor socotite drept „secrete", „strict secrete" sau „confidenţiale". Aşa se şi explică de ce ele au fost puse recent la dispoziţia cercetătorilor, „declasificarea" lor fiind îngăduită cu avize speciale ale *C. I. A.*-ei sau Ministerul Apărării din Washington. Nu am de gînd să insist, acum, asupra documentelor provenind din sursele menţionate. Dar între hîrtiile ce au aparţinut preşedintelui Roosevelt am aflat şi unele telegrame şi rapoarte adresate şefului executivului american sau Departamentului de Stat de către Franklin Mott Gunther, ministrul Statelor Unite la Bucureşti în primii ani ai celui de-al doilea război mondial. Rapoartele diplomatului american cuprindeau detalii de cel mai mare interes referitoare la evoluţia situaţiei interne şi internaţionale a României între 1939 şi 1941, expeditorul, care se bucura de preţuirea personală a preşedintelui, dovedindu-se un analist fin şi obiectiv al realităţilor noastre, un bun prieten al cauzei românilor. În 1939—1940, el a avertizat adesea Wa-

shingtonul că extinderea Germaniei hitleriste și a aliaților ei de moment va transforma România într-un stat „vasal" Berlinului, că față de amenințările de pretutindeni poporul român însă era decis să-și apere cu forța armelor independența și integritatea teritorială (vezi telegrama din 17 aprilie 1940). După instalarea dictaturii lui Ion Antonescu, Gunther a menținut contacte cu liderul regimului, cu ministrul său de externe, Mihai Antonescu, iar rapoarte pe marginea celor dezbătute la București parveneau fără prea mare întîrziere președintelui Roosevelt și, îndeosebi, secretarului de stat Cordell Hull.

Investigînd tocmai activitatea lui Gunther mi-am reamintit de un pasaj esențial din *Jurnalul* lui Robert Mac Kaye, studiat de mine cu puțin timp înainte în arhiva lui *Hoover Institution* din California. Era o însemnare purtînd data de 30 septembrie 1941 și în care se releva că autorul ar fi primit *proba concludentă* în privința veridicității și eficacității sursei G. T. din Berlin : „... Ultimul mesaj trimis de G. T. — se poate citi în *Jurnal* — se referă la neliniștile stîrnite la Berlin de relațiile prea amicale ale ministrului american în România cu Antoneștii. Astfel, se știe că, în cursul ultimei întrevederi a lui Gunther cu Mihai Antonescu, ministrul român de externe, acesta din urmă a solicitat înțelegere pentru poziția țării sale în cadrul războiului, specificînd că anularea dictatului de la Viena și drepturile românești asupra Transilvaniei constituiau temelia politicii sale externe. Am confruntat informațiile primite cu raportul lui Gunther pe marginea convorbirii sale cele mai recente cu Mihai Antonescu, la 11 septembrie, și am constatat că totul este precis. Din acest moment, încrederea mea în sursa G. T. a sporit foarte mult. Să nădăjduiesc ca faptele viitoare nu mă vor contrazice..." Mac Kaye, se

ştie, nu avea să fie dezamăgit pînă la sfîrşitul ostilităţilor dintre 1939 şi 1945 de către G. T. şi oamenii săi. Este locul nimerit să menţionez că aceştia au acordat tot timpul războiului o atenţie „specială" României, fapt reţinut de Mac Kaye în notele sale. Revenit acasă şi coroborînd toate aceste informaţii cu documentele româneşti am apreciat, la rîndu-mi, seriozitatea deplină a sursei berlineze a americanului. Astfel, nu o dată G. T. a stăruit asupra dificultăţilor ivite între Bucureşti şi Berlin, indicînd, de cele mai multe ori, zilele şi persoanele angajate în „dialogul" româno-german. Prezenţa unei misiuni militare hitleriste şi orientarea exporturilor de petrol şi cereale spre Germania, la preţuri sub cele mondiale şi pentru sume ce erau depozitate la Banca Reichului pentru a se „compensa" importurile, au pus România într-o situaţie foarte grea, ceea ce a determinat pe liderii regimului antonescian în ultima parte a anului 1941 să intervină pe un ton adesea „tare" pe lîngă autorităţile naziste. Şi tot acest „puls" al raporturilor dintre România şi Reichul hitlerist a fost urmărit de G. T., care, intuind ce interes prezenta pentru evaluările Washingtonului, l-a ţinut la curent pe Mac Kaye ! Deja în toamna anului 1941, americanii cunoşteau că, la 18 septembrie, Mihai Antonescu avertizase pe ministrul german la Bucureşti, Manfred von Killinger, că menţinerea neschimbată a „colaborării" româno-germane devenea *„foarte ameninţătoare pentru ordinea economică şi financiară internă"*. Peste numai cîteva zile, la 25 septembrie 1941, liderul diplomaţiei române l-a primit pe generalul Georg Thomas, şeful serviciului de intendenţă al Comandamentului Suprem al *Wehrmachtului* (*O.K.W.*), căruia — recepţiona Mac Kaye la Washington — i-a dezvălui *„neajunsurile"* economico-financiare ale României decurgînd din *„grelele servituţi"* im-

puse de nemți. G. T., pe ce cale nu se știe, obținuse și nota dictată de Mihai Antonescu în urma discuției cu generalul german : *„... I-am atras atenția domnului general Thomas că fără o convenție economică și financiară care să precizeze obligațiunile reciproce și să urmărească un just echilibru între contribuția română și între exportul german nu vom putea continua aceste jertfe fără a răsturna întregul echilibru al statului"*. La 30 septembrie 1941, lui von Killinger i s-a pus în față tabloul unei veritabile *„catastrofe financiare și economice"* a statului român, cu toate *„consecințele sociale"*. În octombrie 1941 s-a constatat *„imposibilitatea"* continuării pe aceleași baze a raporturilor româno-germane, pentru ca în lunile noiembrie—decembrie 1941 discuțiile să avanseze. Așa, de exemplu, la 15 noiembrie trimisului special al mareșalului Reichului, Hermann Goering, Neubacher, venit să ceară noi cantități de petrol, i s-a replicat la București că *„trebuie"* să se renegocieze problemele „colaborării" economice româno-germane. În același context al divergențelor sesizate, G. T. a aflat și a retransmis lui Mac Kaye unele știri despre încercările făcute de italieni la București de a se substitui, pe planul economic, Reichului, aliatul lor mai mare. Se relata, de pildă, despre primirea reprezentantului Italiei la București, R. Bova Scoppa, și a ministrului Riccardi, ambii solicitînd petrol, în numele... *„unității latine" ! ! !*

Tot prin intermediul lui G. T., Mac Kaye a aflat din timp despre invitația ce a fost adresată guvernului român, la 14 noiembrie 1941, de către miniștrii Germaniei, Italiei și Japoniei la București, de a adera la Pactul anticomintern. La sfîrșitul aceleiași luni, Mihai Antonescu s-a deplasat la Berlin, pentru a oficializa intrarea României în Pact. Evident, lui G. T. i-a fost mai

ușor să se afle pe urmele ministrului de externe, să culeagă informații despre întrevederile sale cu Joachim von Ribbentrop la 24, 26 și 29 noiembrie, cu Goering la 26 noiembrie și cu Hitler, în ziua următoare. Mai tîrziu, G. T. a „capturat" textul complet al unui *Memorandum* din 11 februarie 1942, întocmit de guvernul de la București pentru a fi prezentat Berlinului, pentru precizarea de „noi condiții" pentru continuarea raporturilor economice româno-germane. Memorandumul cuprindea 17 pagini dactilografiate, astfel că din el au ajuns la Mac Kaye numai un rezumat și cîteva extrase semnificative. În atare condiții, ne întrebăm dacă avea vreun motiv Mac Kaye să nu se declare pe deplin satisfăcut de activitatea lui G. T. ?

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (II)

Documentul anexat, din lotul celor ajunse pe căile cunoscute în posesia lui G. T., s-a aflat la baza unei importante decizii politice a S.U.A.: Casa Albă *lua act de hotărîrea lui Hitler de a trimite în România o misiune militară, la cererea guvernului de la București, iar în momentul cînd trupele naziste vor începe să pătrundă pe teritoriul român, în octombrie 1940, va decide blocarea tuturor bunurilor românești din S.U.A. Măsura, dictată la 10 octombrie 1940, reflecta opinia administrației Roosevelt, care, în urma evenimentelor survenite, trecuse România în categoria „țărilor ocupate" de Germania hitleristă. Reproducem, în continuare, pasajele esențiale din „directiva"* O.K.W.*-ului referitoare la trimiterea și rostul misiunii militare germane în România.*

Statul Major al Führerului
20 septembrie 1940

Inaltul Comandament
al Wehrmachtului
WFST Abt L. nr. 33 298/40

Cu privire la cererea guvernului român de personal german de instructaj și unități de instrucție, Führerul și Comandantul Suprem au hotărît :

1. Armata terestră și Luftwaffe vor trimite misiuni militare în România. Sarcina lor aparentă va fi de a instrui România prietenă nouă, în ce privește organizarea și pregătirea forțelor ei armate.

2. Sarcinile lor reale, *care nu trebuie să devină evidente nici pentru români, nici pentru propriile noastre trupe, sînt :*

a) să apere cîmpurile petrolifere de a fi acaparate de o terță putere sau de la distrugere ;

b) să dea posibilitatea armatei române de a efectua sarcini definite, corespunzător unui plan efectiv, elaborat în favoarea intereselor Germaniei ;

c) în cazul cînd vom fi siliți la un război cu Rusia Sovietică, să se pregătească pentru angajarea forțelor germane și române din direcția României [...]

4. Sarcina misiunii militare Luftwaffe este mai presus de toate de a proteja cîmpurile petrolifere prin instruirea unităților împotriva atacurilor aeriene și de a antrena forțele aeriene române pentru scopul acesta și, pe cît posibil, pentru operații combinate mai tîrziu cu forțele armatei române [...]

Șeful O.K.W.
Semnat : KEITEL

Directiva din 20 septembrie 1940 a fost urmată de o alta, semnată personal de Hitler, care preciza mai bine sarcinile misiunii militare germane în România, pentru evitarea posibilelor complicații internaționale.

Cartierul General
al Führerului
Berlin, 10 octombrie 1940

Subiect: Directivă către comandanții trupelor armatei terestre și forțelor aeriene numiți în România [...]

2. Îndeplinind această operație, trebuie reținut că ea are o importanță foarte mare din punctul de vedere al politicii externe și implică posibilitatea unor complicații. Importanța ei pentru legăturile Germaniei cu România este de natură absolut esențială. Datorită poziției cheie pe care o ocupă România în Balcani, sînt afectate în modul cel mai hotărît relațiile noastre cu celelalte țări balcanice, cu Italia și, în special, cu Rusia Sovietică. Este necesar, prin urmare, să se evite și cea mai mică aparență de ocupație militară a României și să se dea de la început transferului de unități germane în această țară caracterul unei trimiteri de misiune a Wehrmachtului german, avînd trupele de instructaj necesar [...]

Semnat: ADOLF HITLER

9

În istoria conflagrației dintre 1939 și 1945, anii 1942—1943 au înregistrat *marile cotituri* în folosul forțelor Națiunilor Unite și în detrimentul armatelor *Axei*

pe toate teatrele de operațiuni militare — în Pacific, în iunie 1942, în urma bătăliei navale de la Midway ; în Africa de Nord, în noiembrie 1942, după succesele lui Montgomery la El Alamein și după debarcarea anglo-americană ; pe Frontul de Est, după contraofensiva Armatei Roșii la Stalingrad, cu începere de la 19 noiembrie 1942. În răsărit, eșecul forțelor *Axei* a luat proporțiile unei veritabile catastrofe, consumată la începutul lunii februarie 1943. Germania nazistă nu a pierdut, totuși, speranța unei „redresări", întrevăzînd chiar, în primăvara anului 1943, să-și ia „revanșa" prin lichidarea ieșindului sovietic din regiunea Kursk. La 15 aprilie 1943, Adolf Hitler a semnat ordinul pentru ofensiva de la Kursk (denumirea-cod „*operațiunea Citadela*"), în vederea căreia Comandamentul Suprem german a reunit forțe uriașe : aproximativ un milion de oameni (50 divizii, dintre care 15 de tancuri sau motorizate), 10 000 de tunuri și mortiere, 2 700 de tancuri și vreo 2 000 de avioane. De asemenea erau menținute în rezervă alte 20 de divizii. Un general german participant la lupte avea să consemneze, după război, că „nici o ofensivă nu a fost pregătită cu mai multă grijă" de către Hitler ca aceea de la Kursk. Ni se pare că era normal să fie așa deoarece Hitler și Cartierul său general mizau în 1943 pe operațiunea *Citadela* ca pe *ultima carte* pentru a redresa situația de pe frontul de est. În adevăr, un succes putea renaște noi speranțe pentru al III-lea Reich, pe cînd o înfrîngere pecetluia soarta *Wehrmachtului* pe teatrul sovieto-german. Ceea ce s-a și petrecut. Înaltul Comandament sovietic („Stavka") a luat din timp măsuri extraordinare de consolidare a frontului în zona Kurskului, pregătindu-se nu numai să bareze presiunea *Wehrmachtului*, ci, în stadiul imediat următor, să dezlănțuie o viguroasă contraofensivă. La Kursk, *bătălia*

blindatelor s-a prelungit exact 50 de zile, mai precis între 5 iulie și 23 august 1943. Comandantul forțelor germane, feldmareșalul Erich von Manstein, a fost nevoit să recunoască că încleștarea a însemnat un „fiasco", în urma căruia *Wehrmachtul* a pierdut definitiv inițiativa pe teatrul de est.

Dar bătălia de la Kursk nu a fost numai una a blindatelor, ci, într-o măsură importantă, și una a informațiilor. Deși au luat cele mai stricte măsuri de camuflare a operațiunii *Citadela*, nemții nu au putut preîntîmpina pe inamic să le „pătrundă" intențiile și chiar dispozitivul de atac. Prin propriile rețele de informații, organismul de resort al Armatei Roșii, *Centrul* din Moscova, a aflat, cu peste o sută de zile înainte de declanșarea ofensivei *Wehrmachtului*, date numeroase și precise despre planurile hitleriștilor. Aflîndu-ne pe tărîmul „frontului secret", mai e nevoie să precizăm că ne vedem siliți să revenim la *Jurnalul* lui Mac Kaye ? Însemnările sale din primăvara anului 1943 cuprind referiri ori pasaje întregi din „comunicatele" transmise din Berlin și semnate de G. T. și colaboratorii săi (H. F., F. T., R. G., H. S.). Astfel, de îndată ce Hitler a semnat la 15 aprilie 1943 ordinul operativ nr. 6, R. G. făcea cunoscut prin G. T. că operațiunea *Citadela* va „porni" la începutul lunii mai. Dar, înainte de termenul comunicat, la 19 aprilie 1943 H. S. revenea, pentru a face cunoscută amînarea atacului, pentru 12 iunie 1943. Ulterior, se știe, s-a modificat și această dată, fapt de care Mac Kaye și superiorii săi au luat cunoștință. Cu peste două luni înainte de ofensiva de la 5 iulie 1943, adică la 28 aprilie 1943, americanul era pus la curent de către G. T. cu dispunerea forțelor germane pe teatrul de răsărit potrivit celor mai recente știri culese. Din *Jurnalul* lui Mac Kaye extrag aceste indicații ce prezentau ma-

ximum de interes pentru sovietici care se pregăteau intens să respingă asaltul german :

„...Datele centralizate de curînd la Berlin oferă următoarea situație a trupelor germane din est :

— Armata 3 blindate dispune de 4 divizii (1, 2, 4, 5) și 4 divizii moto (10, 14, 25, 36) ;

— Armata 9 cuprinde 11 divizii de infanterie ;

— Armata 2 cuprinde 2 divizii moto (5, 8) și 6 divizii de infanterie ;

— Armata 6 [din Grupul reunit de von Manstein pentru Citadela*] dispune printre alte unități : 7 divizii de infanterie, divizia SS „Gross-Deutschland" și diviziile blindate SS „Reich", „Adolf Hitler" și „Totenkopf" ;*

— Armata 16 dispune de 8 divizii de infanterie și divizia 3 munte".

Același „mesaj" primit de Mac Kaye indica pe comandanții armatelor și grupurilor de armată din răsărit : von Küchler (Grupul de armate „A"), von Kluge (Grupul de armate „B") și von Manstein (Grupul de armate „C").

Pentru luna iunie 1943, aflu că generalii germani erau neliniștiți de masivele concentrări de forțe depistate la sovietici, temîndu-se chiar de un atac al Armatei Roșii. Avînd serioase îndoieli în privința superiorității armatelor germane din regiunea Kursk, ei se declarau dispuși să renunțe la *Citadela ;* numai Hitler — evidențiază un „mesaj" al lui H. S. din 20 iunie 1943 — „este hotărît" să se respecte ultimul termen fixat, acela de 5 iulie 1943.

Trebuie să recunosc că exactitatea unor asemenea informații nu a fost „contestată" după cel de-al doilea război mondial de către istoricii și specialiștii militari care au studiat episodul Kursk, cu mari implicații pentru desfășurarea ostilităților germano-sovietice. Totodată,

nu pot ignora că, pornind de la o afirmație aflată în notele lui „Bob" Mac Kaye, am făcut un pas important pe calea spre aflarea identității lui G. T. : la 20 aprilie 1943, deci atunci cînd la Wahington soseau primele detalii despre pregătirea *Citadelei,* Mac Kaye a consemnat că întrucît „mesajele" de la Berlin interesau în primul rînd pe sovietici, șefii săi deciseseră ca ele să le parvină, apelîndu-se la serviciile lui „Lucie", în Elveția. Or, „Lucie" nu a fost altul decît Rudolf Roessler, faimosul „spion de birou" din Lucerna, unul dintre marii agenți secreți ai secolului. Ca german expatriat și cu „antene" pînă la Berlin, Roessler beneficia de informații de prima calitate, fiind în legătură și cu serviciul secret elvețian și cu rețeaua sovietică din Elveția dirijată de Radó Sándor (alias „Dora", alias „Alex"). Iar Radó Sándor recunoaște în memoriile sale, apărute în urmă cu cîțiva ani în mai multe limbi, inclusiv în românește, că rolul lui „Lucie" a fost *„deosebit de important"* pentru Comandamentul sovietic în perioada ce a precedat bătălia de la Kursk. Practic, printr-o asemenea sursă, *Centrul* din Moscova a aflat amănunte în privința tuturor problemelor cardinale ale confruntării în perspectivă : planurile *O.K.W.*-ului, sectoarele vizate de von Manstein, numărul diviziilor și cantitățile de materiale de război destinate *Citadelei,* calitățile acestora, iar, nu în cele din urmă, ziua și ora atacului !

Referindu-se la cele întîmplate, istoricul militar sovietic G. A. Koltunov opina că serviciul de informații al Armatei Roșii a funcționat „excelent" în 1943, ceea ce a permis *Stavkăi,* înainte de 5 iulie, *„nu numai să reconstituie concepția de ansamblu și direcția generală a eforturilor principale germane, dar, și mai mult, să stabilească compoziția exactă a acestora, pozițiile și resursele lor, data punerii în mișcare și... momentul înce-*

perii ofensivei". Coroborînd toate știrile primite, *Stavka* a avertizat, la 2 iulie 1943, unitățile din zona viitoarei bătălii : *„După informațiile recepționate, nemții pot trece la ofensivă pe frontul nostru în perioada 3—6 iulie".*

Printr-o „fericită întîmplare", Comandamentul sovietic a căpătat certitudinea în privința *datei* și *orei* declanșării operațiunii *Citadela :* mai mulți prizonieri ori dezertori nemți confirmară că totul era pregătit pentru atac în ziua de 5 iulie 1943, ora 03,00. Așa se face că, atunci cînd *Citadela* a început, *Wehrmacht*-ul nu a aflat nepregătită Armata Roșie, care a rezervat trupelor fasciste o triplă surpriză :

1) Cu 40 de minute înainte de ofensiva germană, armatele sovietice au deschis un puternic foc de artilerie asupra pozițiilor germane, provocînd mari pierderi și derută în rîndurile inamicului ; în consecință, *Citadela* va întîrzia cu două ceasuri față de programul stabilit inițial.

2) Pozițiile sovietice pe direcția loviturilor principale ale *Wehrmacht*-ului au apărut nemților neașteptat de consolidate.

3) Contraofensiva declanșată la numai șapte zile după atacul german.

Însă, cu siguranță, cel mai uimit dintre toți avea să fie însuși Führerul Adolf Hitler : la 25 iulie 1943, pe cînd cerceta cu generalii săi situația luptelor din regiunea Kursk, Führerului i se prezentă un ordin de zi dat de I. V. Stalin în ajun și tocmai difuzat de postul de radio Moscova. Hitler și toți cei prezenți rămaseră stupefiați, căci ordinul preciza fără greș diviziile germane (de infanterie, blindate sau motorizate) participante la operațiunea *Citadela !* În condițiile descrise, cititorul se mai poate întreba cum de a fost posibil așa ceva ?

10

Deopotrivă cu rezistența Angliei în 1940 ori cu angajarea Statelor Unite ale Americii în război în decembrie 1941, intrarea U.R.S.S. în conflict, în urma agresiunii hitleriste din 22 iunie 1941, a constituit unul dintre evenimentele de maximă importanță pentru desfășurarea ostilităților în folosul Națiunilor Unite, în obținerea victoriei asupra statelor fasciste. Pentru Germania nazistă, Uniunea Sovietică nu a reprezentat numai statul pe seama căruia sconta să-și satisfacă în bună măsură apetitul de „spațiu vital", ci și un inamic ideologic implacabil. Deja prin anii 1937—1938, Führerul se exprima în sensul că — relatează amiralul Raeder — trebuia „să lichideze Rusia". În vara anului 1940, după succesul în cursul campaniei în vestul Europei, Hitler a dispus prepararea *Wehrmacht*-ului în vederea atacării U.R.S.S., în ciuda faptului că nu se uscaseră încă semnăturile pe pactul de neagresiune germano-sovietic. Peste numai cîteva luni, la 18 decembrie 1940, el emitea „directiva nr. 21 pentru conducerea războiului", adică faimosul *Plan Barbarossa*, potrivit căruia, pînă la data de 15 mai 1941, Reichul urma să se angajeze „cu toate unitățile disponibile" în războiul contra Uniunii Sovietice. În continuare, pregătirile celui de-al III-lea Reich pentru aplicarea *Planului Barbarossa* s-au desfășurat în ritm accelerat, astfel că la 22 iunie 1941, în zori, s-a putut da startul... Înainte de 22 iunie, Hitler și conducătorii politici și militari ai Reichului au pus un accent deosebit pe camuflarea tuturor preparativelor, surpriza inițială urmînd să aibă un rol decisiv în conducerea și, mai mult, chiar în reușita campaniei *Barbarosa*. În ade-

văr, pentru cei mai mulți, pentru opinia publică internațională, pentru atacant și victimă deopotrivă, izbucnirea războiului germano-sovietic la 22 iunie 1941 a reprezentat o surpriză totală, ceea ce nu s-a întîmplat însă cu cercurile politice și militare dintr-o serie de țări, inclusiv din U.R.S.S. În 1940—1941, organismele sovietice de informații au reușit să pătrundă intențiile viitorului inamic, „descifrînd" pînă la detaliu sarcina trupelor germane concentrate la granițele de vest ale U.R.S.S., chipurile pentru camuflarea debarcării în... Anglia, dotarea și capacitatea lor de luptă, iar în final — *ziua* și *ora* atacului ! ! !

În domeniul „bătăliei pentru secrete" angajată de serviciile sovietice de informații împotriva celor germane s-au dovedit deosebit de eficace mai multe rețele de spionaj ce depindeau de *Centrul* din Moscova, și anume : *Ramsay* în Japonia, *Orchestra Roșie* în Europa apuseană și *Cei trei roșii* în Elveția. Cea dintîi rețea era condusă de Richard Sorge însuși, unul dintre superspionii veacului, de aceeași talie cu Leopold Trepper (alias „Marele Șef", alias „Jean Gilbert" etc. etc.), care dirija *Orchestra Roșie*. Sorge, de pildă, a avertizat Moscova la 20 mai 1941 că *O.K.W.*-ul concentrase 170—190 de divizii, iar la 15 iunie 1941 a comunicat ziua atacului : 22 iunie 1941. Trepper a transmis mai multe mesaje în același sens *Centrului,* după cum și rețeaua din Elveția, condusă, se știe, de către Sándor Radó. Literatura de specialitate și documentele consultate, *Jurnalul* lui Mac Kaye de asemenea, ne îngăduie să afirmăm că știrile provenind din Elveția au fost pentru *Centrul* din Moscova cele mai valoroase. Astfel, în februarie 1941 *Centrul* recepta vestea despre existența a peste 150 de divizii germane la granița de vest a U.R.S.S., apoi despre concentrarea diviziilor motorizate. La 22 aprilie

1941 s-a apreciat, pentru prima dată, că agresiunea germană va începe în jurul lui 15 iunie 1941. Dar cel mai precis mesaj a sosit la 12 iunie 1941, indicîndu-se ca sursă un personaj cunoscut de-acum din episodul Kursk — „Lucie" (Rudolf Roessler) :

„Atac general contra Rusiei — în zorii zilei de duminică, 22 iunie [1941], ora 3,15".

Ceea ce mi s-a părut cel mai straniu a fost faptul că în *Jurnalul* lui Mac Kaye am aflat textul identic al mesajului citat, indicîndu-se drept emițător G. T. Faptul este de maximum interes, căci dovedește cît de colo că „Lucie" în Elveția și Mac Kaye în America beneficiau — întîmplător sau de regulă ? — de serviciile *aceleiași surse :* G. T. și prietenii săi ! După cum se va vedea, pentru descifrarea enigmei ce ne preocupă constatarea respectivă s-a dovedit esențială. Mai ales că Mac Kaye a reținut, și în lunile precedente, știri pornite din Berlin referitoare la pregătirea campaniei *Barbarossa.* La 15 martie 1941, de exemplu, G. T. făcea cunoscut că Germania era pe punctul de a termina pregătirile pentru atacarea U.R.S.S. și în zilele următoare subsecretarul de stat adjunct al S.U.A., S. Welles, îl punea la curent pe ambasadorul sovietic la Washington, K. Umanski. Culmea este însă că la 25 decembrie 1940, deci la numai șapte zile după semnarea directivei *Barbarossa* de către Adolf Hitler, Mac Kaye consemna în *Jurnal* evenimentul, iar nu de mult specialiștii sovietici au dezvăluit că în adevăr *Centrul* aflase de planul hitlerist la numai 11 zile după definitivarea lui !

Deși *Centrul* era la curent cu toate acțiunile Germaniei, armata și poporul sovietic au fost complet surprinse de atacul nazist din 22 iunie 1941. Istoria oficială sovietică a războiului pentru apărarea patriei din 1941—

1945 şi, mai recent, istoria politicii externe a statului sovietic dintre 1917 şi 1945 explică astfel această situaţie : „... Guvernul sovietic ştia că Germania, în ciuda prevederilor pactului de neagresiune, se pregătea de război cu U.R.S.S. De aceea, în anii 1939—1941 s-au luat măsuri pentru întărirea capacităţii de apărare a ţării, pentru sporirea puterii militare a forţelor armate sovietice [...] Guvernul sovietic a încercat prin mijloace diplomatice să împiedice invadarea Uniunii Sovietice de către Germania. În acest scop, la 14 iunie 1941 în presa sovietică s-a publicat comunicatul TASS, al cărui text fusese predat în ajun ambasadorului german la Moscova. În el se vorbea că «după opinia cercurilor sovietice zvonurile despre intenţiile Germaniei de a încălca pactul şi de a ataca U.R.S.S. sînt lipsite de orice temei...» Comunicatul era redactat în termeni binevoitori. El dovedea convingător dorinţa de pace a Uniunii Sovietice. Guvernul german nu a reacţionat la acest comunicat TASS. El nici nu l-a publicat măcar în Germania. Aceasta dovedea încă odată că Germania socotea deja inutilă orice explicaţie cu Uniunea Sovietică. Ea terminase pregătirile de război, Hitler luase hotărîrea de-a invada U.R.S.S. şi pe el nu-l puteau reţine astfel de demersuri diplomatice..."

La peste două ceasuri după declanşarea operaţiunii *Barbarossa*, ambasadorul german la Moscova, von der Schulenburg, s-a prezentat la Kremlin pentru a-i preda lui Molotov, comisarul poporului pentru afacerile externe, textul „declaraţiei de război" germane. Revenit la şedinţa convocată în zorii zilei de către Stalin, Molotov a informat asupra celor petrecute. Prezent la Kremlin în acele momente, mareşalul G. K. Jukov, care se va ilustra în conducerea războiului germano-sovietic, relatează cele ce-au urmat precizării lui Molotov : „Stalin

se lăsă pe un scaun și rămase adîncit în gînduri. Urmă o pauză îndelungată și apăsătoare. Am riscat să întrerup tăcerea ce se prelungea și am propus să lovim imediat cu toate forțele existente în regiunile de la granița de vest unitățile inamicului care au pătruns pe teritoriu și să oprim înaintarea lor în continuare".

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (III)

„Directiva" nr. 21 („Cazul Barbarosa") reprezintă unul dintre documentele fundamentale și marchează unul din momentele esențiale ale desfășurării celui de-al doilea război mondial : după pregătiri de mai multe luni, la 18 decembrie 1941 Hitler a semnat directiva ce stabilea angajarea Germaniei, pentru primăvara anului 1941, în catastrofala operațiune împotriva U.R.S.S. Aceasta a fost, după cum au opinat cei mai de seamă specialiști din lume în istoria conflagrației (B. H. Liddell Hart, Henri Michel, Kurt von Tippelsckirch ș.a.), „decizia fatală" a lui Adolf Hitler, căci, într-o situație în care nu reușise să zdrobească Marea Britanie, el crea un nou front, cel de Est, care va fi cel mai de seamă și va înghiți cele mai numeroase și mai importante forțe militare germane, cel care va antrena într-o măsură deosebită catastrofa Reichului nazist în mai 1945. Procurarea „Directivei" nr. 21 de către G. T. a îngăduit Washingtonului să alerteze capitalele interesate, în primul rînd Moscova. Se poate afirma, astfel, că înainte chiar de atacarea U.R.S.S., la 22 iunie 1941, marea coaliție a Națiunilor Unite era pe cale de constituire.

Directiva nr. 21
(„Cazul Barbarossa")

Comandamentul Suprem
al Wehrmachtului

Cartierul General,
18 decembrie 1940
(9 expediții)

Forțele germane trebuie să fie pregătite a zdrobi Rusia Sovietică într-o campanie rapidă („Cazul Barbarossa") înainte chiar de sfîrșitul războiului împotriva Angliei.

Armata terestră va trebui în acest sens să angajeze toate unitățile disponibile sub rezerva că teritoriile ocupate vor fi asigurate contra oricărei surprize.

Pentru Luftwaffe, se impune să-și libereze forțe, pentru susținerea armatei terestre în campania de Est, astfel ca să se poată conta pe o desfășurare rapidă a operațiunilor terestre și ca pierderile cauzate teritoriilor est-germane de atacurile inamice aeriene să fie cît mai mult limitate posibil. Formarea centrului de gravitație în est va fi limitată de obligația ca ansamblul teritoriului de armament și de luptă pe care noi îl vom deține să fie protejat contra atacurilor aeriene inamice și ca operațiunile ofensive contra Angliei, și în particular contra importurilor sale, să nu fie în nici un caz paralizate.

Centrul de gravitate al angajamentului Kriegsmarinei rămîne, chiar în cursul campaniei în est, direct axat împotriva Angliei.

Voi ordona concentrarea împotriva Rusiei, în caz de eșec [al negocierilor directe cu U.R.S.S.], cu opt săptămîni înainte de începerea operațiunilor întrevăzute.

Preparativele care necesită un răstimp de îndeplinire cel mai mult posibil vor fi, în măsura în care ele nu sînt deja angajate, imediat începute, și vor trebui încheiate cel mai tîrziu la 15-V-1941.

Se va acorda o atenție cu totul specială faptului că intențiile ofensive nu trebuie în nici un caz decelate.

Preparativele Comandamentului Superior trebuie să aibă loc pe bazele următoare :

I. Intenția generală :

Grosul armatei terestre rusești aflîndu-se în Rusia occidentală trebuie nimicit prin operațiuni viguroase comportînd penetrațiile în profunzime ale marilor unități blindate și retragerea unităților capabile să lupte în imensitatea teritoriului rus trebuie împiedicată.

În cursul unei urmăriri rapide, va trebui atinsă o linie de pe care armata rusă a aerului nu va putea nicicum ataca teritoriul Reichului german. Obiectivul final al operațiunii este de a se izola de Rusia asiatică, pornind de la o linie generală Volga—Arhanghelsk. Astfel, dacă împrejurările o cer, ultimul teritoriu industrial rămînînd în Rusia, cel din Urali, va putea fi scos din uz de Luftwaffe.

Ca o consecință a acestor operațiuni, flota rusă a Balticii va pierde rapid punctele sale de sprijin și va fi scoasă din luptă.

De la începutul operațiunilor se va preîntîmpina prin lovituri violente o intervenție eficace a armatei rusești a aerului.

II. Aliații în perspectivă și sarcina rezervată lor :

1. Pe flancurile operațiunii noastre, se poate conta pe participarea activă a României și a Finlandei la războiul împotriva Rusiei sovietice.

Forma sub care forțele armate ale acestor două țări vor fi supuse Comandamentului german în cursul în-

terveniţi lor va fi convenită şi determinată în timp util de către Comandamentul Superior al Apărării Naţionale.

2. România va avea ca misiune susţinerea, cu toate forţele alese, chiar de la început, a atacului pe aripa sudică germană, fixarea adversarului acolo unde forţele germane nu vor fi angajate şi, pentru rest, asigurarea serviciilor auxiliare în teritoriile din spatele frontului.

3. Finlanda va acoperi concentrarea de trupe germane ale grupării de nord detaşate din Norvegia (unităţi ale grupului 21) şi va opera în comun cu trupele sale. Între altele, capturarea obiectivului Hangö va constitui de asemenea afacerea Finlandei.

4. Se poate conta pe posibilitatea ca drumurile şi căile de fier suedeze să fie puse la dispoziţia trupelor germane ale grupării de nord pentru concentrarea lor, cel mai tîrziu începînd cu declanşarea operaţiunilor.

III. Conducerea operaţiilor :

A. Armata terestră (în acord cu propunerile ce mi-au fost supuse) [...]

B) Luftwafee [...]

C) Kriegsmarine [...]

IV. Toate dispoziţiile luate de domnii Comandanţi şefi pe baza acestei directive trebuie să facă clar să se înţeleagă că este vorba de măsuri de prudenţă pentru cazul în care Rusia ar trebui să-şi modifice actuala sa poziţie faţă de noi. Numărul ofiţerilor care vor trebui, într-un termen scurt, să se ocupe de lucrările preparatorii trebuie să fie cît mai mic cu putinţă. Colaboratorii suplimentari nu vor trebui acceptaţi decît cît mai tîrziu posibil şi nu vor trebui să fie informaţi de-

cît în măsura strict necesară îndeplinirii sarcinii lor în detaliu. Altminteri, va apare pericolul ca divulgarea preparativelor noastre, a căror execuţie nu este încă stabilită în timp, să ne provoace cele mai grave dificultăţi politice şi militare.

V. Aştept rapoartele domnilor Comandanţi şefi asupra intenţiilor ulterioare privind baza acestei directive.

Preparativele întrevăzute din partea diferitelor arme ca şi calendarul fixat pentru realizarea lor îmi vor fi supuse prin O.K.W.

Semnat : ADOLF HITLER.

11

Intervenţia Italiei în război, la 10 iunie 1940, de partea Germaniei l-a îngrijorat profund pe premierul britanic Winston Churchill, şi aceasta nu pentru că „ducele" Benito Mussolini şi-ar fi putut trimite trupele, alături de *Wehrmacht*, să debarce în insulele engleze, ci dat fiind că, în condiţiile în care Franţa depunea armele, Anglia urma să înfrunte singură în Marea Mediterană un duşman ce dispunea de importante forţe navale (şase vase de linie, 19 cuirasate, aproape 50 de distrugătoare şi peste 100 de submarine). Pericolul ce plana, aşadar, asupra comunicaţiilor Imperiului prin Mediterana era extrem de serios. Se ştie că, atît în timp de pace, dar mai cu seamă în vreme de război, calea mediteraneană s-a dovedit vitală pentru aprovizionarea metropolei britanice cu toate cele necesare din Indii şi Orientul Apropiat şi Mijlociu. Pentru siguranţa ei, Londra a destinat o flotă specială, cu baza la Alexandria,

comandată de amiral Sir Andrew Cunningham. Sub raport numeric, forțele lui Sir Cunningham erau în 1940 inferioare celor italiene, fiind avantajate însă de faptul că dispuneau de instalații radar, ca și de portavioane. Recurgînd la o tactică de continuă hărțuire a adversarului, Cunningham nu a lăsat să-i scape vreun prilej de a reduce cît de cît decalajul existent între forțele sale și cele italiene. Deosebit de întreprinzător, el a dirijat operațiuni ce au înfuriat și, totodată, au uluit pe italieni. Astfel, în noaptea de 11 noiembrie 1940 o escadră britanică, cuprinzînd și portavionul *Illustrious*, s-a apropiat nedetectată de baza marinei italiene de la Taranto. Avioanele ce decolară de pe portavion loviră serios vasele ancorate în rada portului militar, avariind nu mai puțin de trei cuirasate ale forțelor navale militare ale Italiei fasciste — *Supermarina*. Peste numai trei luni, la 9 februarie 1941, o altă escadră britanică s-a apropiat, de asemenea, fără a fi fost observată, de coastele peninsulei și a bombardat Genova. „Ducele" Mussolini, indispus la culme, promise să se răzbune și prilejul nu va întîrzia să-l afle...

În primăvara anului 1941, ostilitățile greco-italiene se desfășurau cu intensitate. Armatele „ducelui", care invadaseră Grecia la 28 octombrie 1940, erau pe punctul de a fi înfrînte de greci, sprijiniți de englezi. Hitler, urmărind îndeplinirea propriilor interese ale Germaniei în Balcani, se pregătea să intervină, definitivînd planul operațiunii-cod *Marița*. Fără a-i împărtăși aliatului său fascist planul pus la cale, Führerul i-a vorbit totuși „ducelui" de necesitatea „activizării" flotei italiene în Mediterana, pentru a se împiedica apropierea convoaielor britanice de țărmurile Greciei și a se lovi oricum flota lui Cunningham. Pentru a încuraja intervenția lui Mussolini în sensul dorit, Hitler a promis că va trimite

aviația sa în sprijinul flotei italiene. Amiralul italian Angelo Iachino s-a ocupat de elaborarea planului unei acțiuni în apele din regiunea insulei Creta a unei importante forțe navale, cuprinzînd opt crucișătoare, nouă distrugătoare și vasul de linie *Vittorio Veneto* (35 000 tone, cu nouă tunuri la bord de 381 mm), cel mai mare de care dispunea pe atunci *Supermarina*.

În cel mai mare secret, navele destinate operațiunii au ridicat ancora în zorii zilei de 27 martie 1941, din porturile Taranto, Spezia, Brindisi și Messina. Timp de 24 de ore escadra lui Iachino a navigat spre est, în două grupări : nordică și sudică, iar vasul amiral, *Vittorio Veneto*, escortat de șapte distrugătoare, venea la cîteva mile în urma ultimei grupe. În dimineața de 28 martie ambele grupări ajunseră în dreptul extremității sudice a Greciei, capul Matapan, Iachino fiind convins că englezii nu-l vor întîlni și că sprijinul aerian promis de nemți va sosi la momentul oportun. Dealtfel, în curînd atingea insula Creta și nici urmă de vas inamic, dar... nici de avion german. Pe la ora 7, de pe bordul lui *Vittorio Veneto* a decolat un avion de recunoaștere, singurul aflat la dispoziția lui Iachino. Cînd totul părea că se desfășura „normal", de pe acel avion s-a comunicat — la ora 7,22, cu precizie — că o excadră britanică se afla la cîteva mile mai spre est. Era compusă din patru crucișătoare și patru distrugătoare și, sub comanda amiralului Pridham-Wippel, aștepta chiar pe Iachino. Ceva mai spre răsărit veghea însuși Sir Cunningham, cu cele mai redutabile nave ale sale — vasele de linie *Warspite, Braham, Valiant* și portavionul *Formidable*. Englezii, dispunînd de aparate radar la bord, detectaseră mai demult apropierea flotei italiene și-și dispuseseră navele în poziție de luptă. În bătălia ce începu curînd fură angajate, de ambele părți, forțe

importante comandate de Iachino și Pridham-Wippel. Înainte de-a interveni și Cunningham, Iachino ordonă retragerea navelor sale : la ora 8,55 a grupării nordice și, după ce *Vittorio Veneto* fu lovit spre ora prînzului de avioanele decolate de pe *Formidable*, a celei sudice. Apoi, Cunningham a început cursa spre vest, pentru a ajunge navele italiene și pentru a le aplica lovituri cît mai grele. Urmărirea, care s-a prelungit în după-amiaza zilei de 28 martie și în tot cursul nopții de 28—29 martie 1941, s-a încheiat lamentabil pentru Iachino : el a scăpat fugind cu nava amiral, dar a pierdut trei crucișătoare și două distrugătoare, dimpreună cu peste 2 000 de oameni. La sfîrșit, Cunningham a constatat că-i lipseau doar un avion și un crucișător fusese ușor atins. Aviația germană, care a intervenit doar în faza finală a bătăliei, nu a putut cauza daune serioase britanicilor.

Potrivit aprecierilor unor specialiști, precum amiralul american Nimitz, ajuns după război el însuși istoric al războiului maritim dintre 1939 și 1945, succesul britanicilor în dreptul capului Matapan, pe lîngă faptul că le-a întărit moralul, a avut însemnate rezultate strategice în sensul că, după 29 martie 1941, flota italiană nu a mai cutezat să-și facă apariția în apele răsăritene ale Mediteranei, ceea ce a înlesnit acțiunile lui Cunningham pe frontul respectiv.

Precum în cazul multor altor încleștări militare din vremea războiului, un rol aparte în obținerea victoriei de către britanici la Matapan l-a avut spionajul aliat. După terminarea ostilităților, în anul 1945, a ieșit la iveală că englezii au beneficiat, din mai multe părți, de informații referitoare la operațiunea proiectată de Iachino în largul coastelor Greciei. Mai presus de orice,

de cel mai mare folos le-a fost posedarea cifrurilor secrete ale *Supermarinei*, obținute de Ame Thorpe Pack (alias *Cynthia*) de la ambasadorul italian la Washington. Pentru recordurile sale în materie de spionaj, *Cynthia* a fost supranumită, nu fără temei, Mata Hari a celui de-al doilea război mondial. Este lesne de înțeles că nici G. T. nu a rămas inactiv, informîndu-l pe Mac Kaye de preparativele aviației germane pentru operațiunile din Mediterana de la sfîrșitul lunii martie 1941. Iar, în consecință, pentru Marina britanică nu a fost dificil să afle de la americani știri despre intențiile nemților și, ca atare, să se pregătească de ripostă, atacînd *Supermarina!* Istoricul britanic oficial al războiului pe mare dintre 1939 și 1945, căpitanul Roskill, va reține că încă la *25 martie 1941* Cunningham a primit cele dintîi știri despre plecarea iminentă a *Supermarinei* spre coastele Greciei și, atunci, se decisese să-și adune forțele pentru a-l „întîlni" cum se cuvine pe Iachino. La 27 martie, un avion britanic de recunoaștere a descoperit vasele italiene în drum spre Creta. Sir Cunningham l-a trimis grabnic pe Pridham-Wippel spre capul Matapan, iar în seara aceleiași zile a părăsit și el Alexandria. În zorii zilei următoare, navele britanice nu numai că se aflau în zona bătăliei navale, ci se și dispersaseră în poziție de luptă. Despre toate acestea, Iachino nu a știut absolut nimic pînă la ora 7,55. Cînd a aflat, totul era deja prea tîrziu... Pentru *Supermarină* s-a produs ireparabilul... Cu o singură condiție, el ar fi putut fi evitat: ca la mii de mile de capul Matapan, *Cynthia* ori G. T., acționînd independent, să fi dat greș!

12

Pe măsură ce forțele militare americane, alături de cele britanice, se pregăteau pentru debarcarea în nordul Africii, către sfîrșitul anului 1942, *Jurnalul* lui Mac Kaye stăruia tot mai mult asupra evenimentelor survenite în zona respectivă a „continentului negru". Este de la sine înțeles că autorul a reținut cu predilecție informații referitoare la marea încleștare dintre serviciile de spionaj și contraspionaj ale taberelor beligerante, rolul lor fiind adesea semnificativ în alternarea succeselor și eșecurilor de pe „frontul deșertului". Aportul organismelor aliate de informații ale Aliaților, beneficiare și ale activității lui G.T. și oamenilor săi, s-a dovedit decisiv, exact în momentul-cheie — cel care a prefațat bătălia de la El-Alamein și debarcarea în Algeria și Maroc, prefigurînd marea victorie aliată și eșecul forțelor *Axei*.

La începutul celui de-al doilea război mondial, planurile de cucerire ale lui Mussolini aveau în vedere nu numai transformarea Mediteranei într-o „mare nostrum", adică italiană, ci și constituirea unui „imperiu" fascist în Africa. Cu această intenție, armatele italiene, aflate sub comanda mareșalului Graziani, au început operațiunile la 13 septembrie 1940, pornind din nord-estul Libiei (Cirenaica) peste granița de vest a Egiptului. Ofensiva italiană s-a prelungit pînă la 9 decembrie 1940, cînd trupele britanice, comandate de generalul Richard O'Connor, contraatacă fulgerător (operațiunea *Compass*), alungă pe invadatori și înaintează în Cirenaica pînă la localitatea El-Agheila. Dezastrul trupelor italiene determină pe „ducele" Mussolini să accepte ajutorul pe care i-l oferă Hit-

ler : trimiterea în Africa de Nord a unui corp special, sub comanda generalului Erwin Rommel. Primele eşaloane ale unităţii lui Rommel — faimosul *Afrika Korps* (*A.K.*) — debarcă la Tripoli la 14 februarie 1941. Sosirea Corpului african, care în vara anului 1941 va ajunge să dispună de două divizii de tancuri şi una „uşoară", părea că va tranşa soarta conflictului în defavoarea Angliei. La 24 martie 1941, Rommel dezlănţuie o puternică ofensivă, soldată cu reocuparea Cirenaicăi, mai puţin a fortăreţei Tobruk, pe ţărmul Mediteranei, şi pătrunderea în Egipt, pînă la Halfaya Pass. Ameninţaţi să piardă Egiptul şi, poate, Suezul, englezii trimiseră întăriturl. În iulie 1941, toate unităţile britanice, indiene, neo-zeelandeze şi australiene dispuse în calea lui Rommel sînt reunite în Armata a VIII-a, încredinţată generalului Sir Allan Cunningham, care depindea direct de generalul Sir Claude Auchinleck, comandantul trupelor imperiale britanice din Orientul Mijlociu. Armata a VIII-a se pune în mişcare (operaţiunea *Crusader*) la 17—18 noiembrie 1941 şi cucereşte pentru a doua oară întreaga Cirenaică, la sfîrşitul lui ianuarie 1942. Rommel va riposta, la 26 mai 1942, punînd — de data aceasta — în cea mai mare dificultate pe britanici, care pierd Tobrukul la 21 iunie 1942 şi se retrag în derută. Trupele *Axei* au fost oprite cu mare greutate, la 30 iulie 1942, în faţa localităţii egiptene El-Alamein, situată la cîteva zeci de km de Alexandria. Încrederea fasciştilor în victoria deplină pe teatrul din nordul Africii atinsese asemenea grad de siguranţă încît „ducele" Benito Mussolini, venit în Libia, a aşteptat mai multe săptămîni, în iunie-iulie 1941, să primească defilarea armatelor italo-germane la... piramide !

Avansul realizat l-a costat însă mult şi pe Rommel. Proaspătul feldmareşal german, supranumit şi „Vulpea deşertului", a pierdut numeroşi oameni şi, mai ales, tancuri, maşini, avioane, tunuri. Hitler, cu toate că-l presa să forţeze spre Delta Nilului şi Suez, pentru a face apoi joncţiunea cu unităţile *Wehrmachtului* ce înaintau atunci pe Frontul de Est spre Caucaz, „uita" să-i trimită întăriturí. Era şi natural, deoarece frontul germano-sovietic absorbea o divizie după alta, iar şansele de succes nu se întrevedeau. Din acest motiv, *Afrika Korps* nu ducea lipsă numai de întăriturí, dar nu primea cel puţin nici strictul necesar de combustibil pentru punerea tancurilor în mişcare. Poate că, pînă la urma, Rommel ar fi făcut faţă situaţiei însă cu condiţia ca inamicul să nu se consolideze nici el ; altmintrelea, echilibrul de forţe pe frontul deşertului ar fi fost iremediabil compromis.

Or, în august 1942 britanicii se preocupau intens de întărirea Armatei a VIII-a. Mobilizîndu-şi resursele şi beneficiind de asistenţa nord-americană, ei reuşesc ca pînă la sfîrşitul lui august să concentreze în zona El-Alamein aproximativ 800 de tancuri, 700 de avioane, 500 de tunuri, 400 piese de 57 mm şi 440 tunuri antitanc de 38 mm. În cursul aceleiaşi luni, premierul Winston Churchill a vizitat în două rînduri frontul deşertului. În căutarea unui general britanic „care să-i bată pe nemţi", alegerea sa se opri asupra unui talentat militar — generalul Bernard Montgomery, căruia-i încredinţă, la 13 august 1942, comanda Armatei a VIII-a. Comandantul şef a fost, de asemenea, schimbat : lui Auchinleck i-a succedat generalul Sir Harold Alexander, devenit superiorul nemijlocit al lui Montgomery. Amîndoi s-au decis să nu părăsească linia de la El-Alamein,

angajîndu-se ca, în lunile următoare, să declanşeze ofensiva generală împotriva forţelor *Axei*.

Prin urmare, în vara anului 1942 în Africa de Nord ambele tabere se gîndeau la declanşarea bătăliei decisive. Care dintre ele va începe ? Şi care va fi rolul lui G.T. ?

Din partea sa, generalul Montgomery era sigur că nu el va ataca cel dintîi. Nici nu avea vreun interes. Intuise că timpul se scurgea în folosul său şi în dezavantajul lui Rommel, pe care-l obseda ruperea echilibrului de forţe. Comandantul Armatei a VIII-a nu s-a decis numai să aştepte următoarea „mişcare" a „Vulpii deşertului", ci şi-a asumat şi misiunea de *a-l determina* — declara el colaboratorilor săi în primele zile după sosirea pe frontul din Africa — să „danseze pe muzica mea" !

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (IV)

G.T. a fost, dacă nu ne înşelăm, cel dintîi dintre agenţii aliaţi care au procurat textul complet al Pactului Tripartit semnat la Berlin, la 27 septembrie 1940, între reprezentanţii Reichului nazist, Italiei şi Japoniei. Pactul consolida *Axa* Berlin—Roma—Tokyo, la el aderînd apoi şi diverse state „satelite", precum Ungaria, Bulgaria, România ş.a. Încheiat într-un moment în care se părea că victoria statelor fasciste în conflagraţia generală era iminentă, Pactul reglementa „sferele de influenţă" ale Berlinului, Romei şi Tokyo-ului pentru această perspectivă, constituind, mai mult, un angajament al semnatarilor de a lupta pentru instaurarea „noii ordini"

fasciste în lume. Pentru Națiunile Unite, cunoașterea la timp a prevederilor Pactului Tripartit a fost de cel mai mare folos în planificarea unor acțiuni politico-diplomatice și militare, le-a îmbărbătat în lupta pentru izbăvirea omenirii de pericolul fascist.

Reproducem pasajul esențial al documentului procurat de G.T. :

„[...] *Art. 1 — Japonia recunoaște și respectă conducerea de către Germania și Italia a operei de creare a unei noi ordini în Europa.*

Art. 2 — Germania și Italia recunosc și respectă conducerea de către Japonia a operei de creare a unei noi ordini în marele spațiu răsăritean asiatic.

Art. 3 — Germania, Italia și Japonia sînt de acord să colaboreze pe baza fixată mai sus. Ele își asumă în continuare obligația de a se sprijini una pe alta prin toate mijloacele politice, economice și militare, în cazul cînd una dintre celei trei Părți Contractante este supusă agresiunii din partea vreunei puteri, care în prezent nu participă la războiul european și la conflictul chino-nipon.

Art. 4 — Pentru îndeplinirea tratatului de față vor fi create de îndată comisii tehnice comune ai căror membri vor fi numiți de către guvernele Germaniei, Italiei și Japoniei.

Art. 5 — Germania, Italia și Japonia declară că acordul de față nu atinge în nici un fel statutul politic existent în prezent între fiecare dintre cei trei semnatari ai acestui acord și Uniunea Sovietică.

Art. 6 — Prezentul pact intră în vigoare imediat după semnarea lui și va rămîne valabil timp de zece ani, din ziua intrării lui în vigoare [...]"

13

Din Statele Unite ale Americii, aflat în continuare „pe urmele" lui G.T. și ale colaboratorilor săi, am ajuns în Marea Britanie. Anume neclarități din *Jurnalul* lui Mac Kaye și, ulterior, dezvăluirile unor documente din arhivele americane m-au convins în privința următoarei situații : că agentul serviciului secret al Marinei americane reținuse numai documente autentice privitoare la „complicitatea" sursei G.T. în scurgerea unor secrete militare deosebite ale celui de-al III-lea Reich, dar că, pe de altă parte, nu întotdeauna considerațiile sale reprezentau cel mai bun ghid pe identificarea colaboratorului său, nevăzut și necunoscut. Și, pe deasupra, anexele *Jurnalului* îmi rămîneau — mi-o precizase Mac Kaye Jr., fără reticențe — inaccesibile pe timp de... 30 de ani ! Cum era și natural, trebuia să continui „ancheta" mea pe cont propriu... Ceea ce am făcut și ceea ce m-a condus la Londra, unde speram să aprofundez studiul operațiunii *Ultra*, condusă cu atîta strălucire de către britanici după 1940 și soldată cu rezultate de excepție : „spargerea" și citirea curentă de către englezi a documentelor Comandamentului General nazist codificate și transmise cu ajutorul unei mașini de nepătruns (*Enigma*) în concepția beneficiarilor ei, bineînțeles. Trecuseră numai cîțiva ani de cînd F. Winterbotham își tipărise memoriile, surprinzînd prin revelațiile sale în privința rolului *Enigmei* pe specialiștii domeniului și publicul larg, deopotrivă. Înainte de-a ajunge să întîlnesc pe vreunul dintre „actorii" din vremea războiului mondial, obiectivul principal l-au constituit cîteva biblioteci din Londra și Oxford. Mai apoi am avut posibilitatea să discut

cu unii dintre istoricii britanici care investigaseră domeniul războiului secret și aceștia mi-au indicat calea ce ducea spre cei implicați în afacerea *Enigma*. Dintre istoricii britanici, John Young se impusese prin sinteza consacrată *Frontului deșertului* din nordul Africii (anii 1940—1943) și tocmai pregătea o „biografie paralelă" : *Montgomery contra lui Rommel*. Subiectul fiind de mare interes, s-a instalat cu ușurință în centrul discuțiilor noastre...

— Nu credeți, domnule profesor, că Montgomery era mai mult decît ambițios, era mult prea sigur de sine, atunci cînd și-a propus să-l determine pe Rommel să „danseze" pe melodia ce-i plăcea ?

— Fără nici o îndoială... Dar nu uitați cum l-a „pregătit" pe Rommel pentru ofensiva din vara lui 1942, ultima declanșată în nordul Africii de „Vulpea deșertului"... Însă, mai presus de toate, „Monty" știa, primea curent detalii asupra planurilor italo-germane...

— Ați identificat sursele sale ?

— Numai cîteva dintre ele... Știu, din cercetarea arhivei lui Rommel, că acesta intrase la bănuieli, că era obsedat de prezența unor spioni al Cartierul General al Corpului său african.

— Cunoașteți ceva despre acțiunea vreunui agent secret care „semna" G.T. ?

— Nu am ajuns pînă la el, dar ceea ce pot să vă spun, în deplină siguranță, este că acțiunile lui nu trebuie desprinse de *Enigma*. Ea a fost primul și cel mai important canal de difuzare a știrilor „cel mai bine tăinuite" la Berlin spre Aliați, cu promptitudine și minimum de riscuri ; a fost, pe teatrul european, ceva identic cu *mașina purpurie* la care au recurs americanii pe frontul din Pacific pentru a „citi" planurile japone-

zilor după 1940. Cu timpul, vă veți convinge că nu m-am înșelat!

— Aș dori să fie așa...

În continuare, discuția noastră s-a concentrat aproape exclusiv asupra ultimei ofensive a lui Rommel din 1942, mai precis asupra *episodului Alam-el-Halfa*. În acest context i-am prezentat profesorului Young concluziile mele, informațiile deținute în privința rolului lui G.T. Am constatat că, în cursul campaniilor precedente din nordul Africii, Rommel recursese în general la o tactică identică: se prefăcea că amenință flancul drept britanic, puternic întărit în zona coastei nordice a continentului, dar executa învăluiri pe flancul stîng inamic, insuficient consolidat în regiunea deșertului libian. În vara anului 1942 era puțin probabil că „Vulpea deșertului" va recurge la o altă stratagemă. Conformația zonei de operațiuni oferea o garanție în acest sens. Astfel, linia frontului se întindea, la vest de El-Alamein, pe o lungime de aproximativ 60 de km între țărmul Mediteranei și depresiunea Quattara din Egipt, trecînd prin următoarele puncte de la nord la sud: Tell-el-Eisa, Ruweisat, Bab-el-Qattara și Alam-Nayil, Deir-el-Munassib și localitatea Qaret-el-Himeimat. La est de Ruweisat și Alam-Nayil se afla creasta Alam-el-Halfa, un punct căruia Montgomery i-a conferit o destinație specială în sistemul defensiv conceput în vederea iminentei ofensive a forțelor *Axei*. Comandantul Armatei a VIII-a a intuit planul lui Rommel, care, presupunînd că grosul forțelor britanice apăra El-Alamein pe flancul drept, a proiectat să execute lovitura principală în sud, între Deir-el-Munassib și Qaret-el-Himeimat, apoi să-și trimită blindatele spre nord-est și, ocolind creasta Alam-el-Halfa, să iasă în spatele armatei ina-

mice la țărmul Mediteranei. După izolarea forțelor lui Montgomery pe această cale, pentru italo-germani ocuparea Egiptului nu rămînea decît ca o simplă formalitate. Montgomery s-a prefăcut a nu ști despre ceea ce era vorba, ceea ce nu l-a împiedicat să concentreze forțe importante în zonele unde așteptau blindatele lui Rommel. Pentru acest motiv, el a dispus pe aripa stîngă Corpul XIII de armată (divizia 2 infanterie neo-zeelandeză și divizia 7 blindată britanică), iar în zona crestei Alam-el-Halfa — divizia 44 și două brigăzi din divizia a 10-a blindată engleză.

Se desprinde că principalele forțe, mai cu seamă blindatele englezilor, au fost concentrate în sud, cu scopul de a-l împiedica pe Rommel să mai execute o nouă manevră de învăluire dinspre regiunea deșertului spre țărm. Convingerea lui Montgomery că „Vulpea deșertului" va ataca din sud era așa de mare încît la 20 august 1942, cu zece zile înainte de ofensiva trupelor italo-germane, Churchill era invitat să inspecteze „viitorul cîmp de bătălie" și „poziția cheie" indicate cu maximum de precizie de către comandantul Armatei a VIII-a !

Potrivit relatărilor lui Mac Kaye Senior, americanilor le-au parvenit — și aceștia i-au înștiințat rapid pe britanici — cel puțin zece mesaje de la G.T. și colaboratorii lui despre lovitura plănuită de Rommel în nordul Africii pentru seara zilei de 30 august 1942. Unul din acele documente exprima încrederea *O.K.W.*-ului nazist în privința succesului iminent al „Vulpii deșertului", care promisese personal lui Hitler că va face imposibilul pentru reușită, iar un altul comunica dispoziția trupelor italo-germane, inclusiv situarea diviziilor 15 și 21 tancuri ale „Corpului african" în sectorul sudic, ceea ce a con-

firmat încrederea lui Montgomery că de acolo trebuia să-l „aştepte" pe Rommel.

Profesorul Young recunoaşte preciziunea şi însemnătatea informaţiilor recepţionate de Aliaţi de la G.T. Adaugă că au fost şi altele, iar, în final, constatăm succesul unei acţiuni de „intoxicare" pusă la capăt de statul major al lui „Monty" şi care l-a convins pe Rommel să atace *în sud*, acolo unde erau englezii *cel mai bine pregătiţi să-l întîmpine!*

14

Aşa cum am constatat deja, acţiunea de „intoxicare" a lui Rommel în 1942 a fost plănuită de statul major al lui Montgomery, mai precis de şeful acestuia, general Sir Francis Guingand, care a apelat la sprijinul oficiilor de spionaj britanice. Astfel, în vara anului 1942, birourile secrete din Cairo au interceptat o reţea de spionaj nazistă îndrumată de Hans Eppler (alias „Condorul"). În consecinţă, britanicii intrară în posesia cifrului utilizat de Eppler în comunicările sale radio cu *Afrika Korps* şi, în numele „Condorului", au transmis informaţii lui Rommel despre situaţia şi pregătirile Armatei a VIII-a. Cel mai adesea se sublinia în acele comunicări false că momentul era propice pentru o ofensivă imediată italo-germană ori că trupele lui Montgomery sufereau de pe urma lipsurilor de arme şi combustibili, că că nu erau de aşteptat întăriturî decît cu începere din luna septembrie 1942, că, în sfîrşit, sectorul britanic cel mai „vulnerabil" din dispozitivul de apărare de la El-Alamein ar fi fost cel de la Alam-el-Alfa, adică toc-

mai cel pe care „Monty" îl preparase cel mai bine pentru eventualitatea ofensivei forţelor *Axei !*

Nu peste mult timp, o nouă probă a întărit decizia „Vulpii deşertului" de a ataca în sud şi de-a lovi pe la Alam-el-Halfa spre coastele Mediteranei. O patrulă a Corpului african, efectuînd recunoaşteri în zona dintre cîmpurile de mine ce delimitau cele două fronturi, a „descoperit", lîngă epava unei automitraliere inamice, o geantă ce trebuia să fi aparţinut vreunui ofiţer superior din statul major al lui Montgomery. Spre satisfacţia nemţilor, înăuntru se găsea un document de cea mai mare însemnătate purtînd menţiunea „strict secret" : harta regiunii din sudul frontului britanic de la El-Alamein. Harta a fost predată neîntîrziat lui Rommel, care se va servi de ea în cursul ofensivei plănuite.

Nemţii însă nu au bănuit nici o clipă că harta descoperită în deşert fusese... trucată. Ea fusese fabricată, la statul major al generalului de Guingand, cu „toată fantezia ce se poate imagina", după cum indică sursele de bază : culoarele indicate printre cîmpurile de mine erau false, iar pistele de „teren solid" ascundeau în realitate mari zone de nisipuri mişcătoare, complet impracticabile pentru tancuri şi orice alt fel de vehicule militare. S-a montat de minune „incidentul" care să îngăduie parvenirea în mîinile nemţilor a documentului respectiv, fără a le provoca nici cea mai mică bănuială, şi anume : dintre ofiţerii britanici din Cairo, un maior înlesnise, din neglijenţă, lui Eppler să-şi procure unele documente secrete. El a fost depistat la vreme de contraspionajul britanic şi în schimbul unei „reabilitări" postume — numele său nefiind niciodată făcut cunoscut ! — i s-a propus să accepte îndeplinirea unei misiuni „extrem de importante" ; fiind de acord, el s-a

îmbarcat în seara zilei de 20 august 1942 pe o automitralieră, cu care a pornit spre „zona nimănui" dintre fronturi. Dînd peste o mină, autovehiculul a explodat; nefericitul maior fu ucis pe loc, îndeplinindu-şi „misiunea": harta trucată se afla în automitralieră şi nu trebuia decît să fie capturată de germani. Iar aceştia din urmă, martori ai „accidentului", nu s-au sfiit s-o facă, şi încă în cea mai mare grabă! În ce-i priveşte, britanicii au urmărit şi ei întîmplarea şi, după ce constatară că nemţii şi-au însuşit documentul „strict secret", generalul Brian Horrocks, comandantul Corpului XIII, i-a telefonat lui de Guingand:

— Alo, Fred, nemţii au luat *oul* tău!

„Oul" era chiar harta trucată la statul major al lui „Monty". Aflînd de furtul „oului", şeful statului major al Armatei a VIII-a răspunse:

— Să sperăm, de asemenea, că nemţii îl vor face să clocească!

Urarea lui de Guingand se va împlini întocmai: nemţii, în cursul ofensivei plănuite pentru 30 august 1942, se vor încrede orbeşte în harta descoperită în deşert şi acest lucru a fost în avantajul exclusiv al lui Montgomery, care a realizat ceea ce-şi propusese: să-l determine pe Rommel să „danseze" pe melodia ce-i convenea!

Feldmareşalul Rommel s-a pregătit serios pentru ofensiva spre El-Alamein, fiind convins că acţiunea sa era „ultima tentativă" de-a impune *Axa* victorioasă în nordul Africii. Cu cîteva ceasuri înainte de începerea ofensivei, el scria soţiei că va face „imposibilul pentru obţinerea victoriei". În seara zilei de 30 august 1942, la orele 22, *Afrika Korps* a trecut la ofensivă. În ceasurile imediat următoare, „Vulpea deşertului" constată

că avansul trupelor nu se desfășura potrivit planificării sale. Urmînd rutele „neminate" indicate pe harta descoperită în deșert cu zece zile mai devreme, blindatele lui Rommel se înfundară în largi cîmpuri de mine, pe care a trebuit să le traverseze sub focul intens susținut de divizia a 7-a blindată și de aviația britanică. Așa se face că înaintarea în dispozitivul britanic a fost extrem de lentă — 15 km în loc de 50 km în primele 24 de ore. De aceea, mai devreme decît fusese stabilit, la 31 august 1942, orele 13, *Afrika Korps* a cotit spre nord, pentru a ocupa creasta Alam-el-Halfa, socotită de Rommel drept „cheia întregii poziții de la El-Alamein". S-a apelat iarăși la serviciile hărții cunoscută de-acum cititorului și, drept urmare, „Vulpea deșertului" își conduse în continuare tancurile prin... nisipurile mișcătoare. Referindu-se la acest moment al ofensivei, Rommel consemna în notele sale : „...Tancurile Corpului african urmau cu dificultate drumul de-a lungul zonelor de nisip moale". În jurul orelor 16, *Africa Korps* renunță la cucerirea cotei 132 de pe Alam-el-Halfa. Atacul fu reluat la 1 septembrie 1942, dar numai de blindatele diviziei 15 Panzer, curînd stopate și ele de tancurile și aviația britanică, ca și de penuria de combustibili. În noaptea de 1—2 septembrie 1942, Rommel se decise să renunțe la planul de-a încercui Armata a VIII-a și ordonă retragerea trupelor pe pozițiile de plecare. Replierea s-a încheiat la 6 septembrie 1942, dată care marchează sfîrșitul ultimei ofensive a forțelor *Axei* fasciste pe teatrul din nordul Africii. A doua zi după stăvilirea atacului italo-german, Montgomery, în vervă deosebită, va scrie unui prieten :

„...Prima mea întîlnire cu Rommel a fost de cel mai mare interes... Am sentimentul că eu am cîștigat primul

set, atunci cînd el era la serviciu. Data viitoare, voi fi eu la serviciu".

După cum prea bine se știe, „setul al doilea" s-a numit El-Alamein și în cursul său, după 4 noiembrie 1942, Montgomery a obținut o victorie decisivă ce a reprezentat momentul de cotitură în desfășurarea războiului în Africa de Nord. În contextul precizat, bătălia de la Alam-el-Halfa — în care serviciile de spionaj aliate, inclusiv G.T. și oamenii săi și-au spus cu prisosință „cuvîntul" — a constituit *preludiul* fericit al triumfului de la El-Alamein. Referindu-se la semnificația victoriei lui Montgomery din noiembrie 1942, primul ministru Winston Churchill avea să opineze cu temei: „Înainte de El-Alamein, noi nu am cîștigat nici o victorie, iar după aceea noi nu am mai suferit nici o înfrîngere".

15

De mai multe săptămîni, revista „Cronica" bine voiește a reține, număr de număr, episoadele „serialului" nostru consacrat în general rolului și locului spionajului în desfășurarea celui de-al doilea război mondial din 1939—1945, eficienței rețelei de informații a lui G.T. în mod special. Ne bucură că numeroși cititori au primit cu interes relatările noastre, maniera de prezentare și temeiul lor documentar, eforturile de-a pătrunde în unele dintre „tainele" ultimului conflict armat, cel mai mare din întreaga istorie a umanității. Interesul cititorului pentru faptele prezentate de noi se desprinde, între altele, din scrisorile primite ca și din

chestionările directe pe marginea identității „actorilor" implicați în marea dramă dintre 1939 și 1945. Nu o singură dată, ni s-a sugerat să dezvăluim *acum* identitatea lui G.T. și a colaboratorilor săi (!?), deși, procedînd astfel, nu vedem ce rol ar mai avea continuarea serialului... Propunem acestor cititori să continuăm pînă la capăt „ancheta" întreprinsă de noi și, în final, *să cădem de acord* asupra „soluției" avansate... Solicităm, așadar, *participarea* cititorului ; ne place să-l considerăm în calitatea-i de *martor* al „anchetei" noastre, cunoscînd toate detaliile cazurilor abordate și avînd aceleași nedumeriri, urmărind același țel ca și noi — *adevărul*. Pe de altă parte, trebuie să consemnăm cu deosebită satisfacție faptul că, din majoritatea scrisorilor și intervențiilor, am desprins că cititorul dovedește o predilecție indiscutabilă pentru istoria spionajului în genere ; mai mult decît atît, pe unii i-am putea declara, fără reticențe, „specialiști" în domeniul respectiv și din rîndul acestora ni s-au solicitat informații bibliografice pentru cutare sau cutare aspect, ni s-au dat sugestii, pentru ca unii să ni-l indice chiar... pe G.T. !!! Toate acestea ne impun, credem, să răspundem unora dintre cititori, făcînd unele precizări fie și cu riscul de a înlesni anume *dezvăluiri*... neanticipate de noi înșine !

— O întrebare ce revine în cele mai multe dintre scrisori : Dacă G.T. mai trăiește ? Cu siguranță, nu.

— Cum de a ajuns Mac Kaye Senior, după 1945, să investigheze cazul G.T. ? — se interesează cititorul S.P. Cu asigurarea că vom da explicațiile necesare la timpul cuvenit, să reținem deocamdată următoarele : Cum se știe, Mac Kaye Senior a fost membru al serviciului de informații al Marinei americane, retrăgîndu-se imediat după terminarea ostilităților în 1945. A lucrat

apoi ca membru al unui *Birou de coordonare strategică* ce funcționa pe lîngă o celebră fundație din California, de unde și hotărîrea sa de a-și încredința *Jurnalul* Arhivei Hoover. Toate au fost bune pînă în anii '50, cînd activitatea nefastei Comisii pentru studiul activității anti-americane — aflată sub conducerea „spirituală" a lui Mac Carthy — a cunoscut apogeul. Era ca în Evul Mediu, ca pe vremea vînătorilor de vrăjitoare... O simplă delațiune și cel incriminat era chemat să dovedească netemeinicia unor acuzații inventate. Și, atunci, Mac Kaye știți de ce a fost acuzat ? Uitîndu-se complet meritele sale din anii războiului, modul în care „cooperase" cu G.T., cum asigurase fructificarea știrilor formidabile primite de la acesta, el a fost deodată învinuit că-și datora succesele legăturii stabilite cu o „rețea comunistă" din Germania hitleristă (rețeaua lui G.T.), căci numai comuniștii puteau trăda în anii războiului secretele Reichului Americii ca s-o ajute să obțină victoria. Iar de aici și pînă la învinuirea de simpatii comuniste nu a fost decît un pas, care a și fost făcut, Mac Kaye fiind în consecință bănuit, anchetat apoi și, la sfîrșit, scos din organismul ce-l cooptase. Cine credeți însă că a declanșat prigoana? Fostul său coleg și subordonat, din cadrul serviciului secret al Marinei, Caspar Ives, supranumit „Rechinul", după singurul său semisucces dobîndit în activitatea de informații. După ce Mac Kaye s-a ilustrat în anii războiului, invidia față de ascensiunea acestuia l-a transformat pe neașteptate pe „Rechin" în nemilos prigonitor. Atunci, Mac Kaye s-a arătat cel mai interesat să afle identitatea „sursei" sale din Berlin. Intuise cîte ceva, căpătase anume convingeri în alte privințe — de pildă că G.T. se născuse în România, în 1905, după cum îi indicase o scrisoare

misterioasă recepționată chiar în cursul conflagrației, prin 1942—1943. Dar cel mai important lucru a constat în aceea că, la un moment dat, s-a deplasat în Germania federală și, sprijinit de un prieten american ce slujea în cadrul forțelor de ocupație, ajunse să pătrundă multe din tainele birourilor secrete ale Reichului nazist. A reușit, în cele din urmă, să citească și să confrunte textele unor mesaje difuzate de serviciile corespunzătoare ale *O.K.W.*-ului marilor unități ale *Wehrmachtului* de pe toate fronturile. A înțeles unde se produsese „trădarea" în anturajul lui Hitler, a depistat semnătura lui G.T. și ale colegilor săi pe numeroase documente ce le recepționase în modul cunoscut la Washington în anii războiului și pe care le trecuse în *Jurnalul* său. Concluziile și le-a expus, din momentul în care se decise să nu mai facă intervenții în *Jurnal*, în anexele acestuia pe care, se știe deja, fiul său le-a predat Arhivelor Hoover cu condiția să nu fie făcute cunoscute înainte de anul 2010. Mac Kaye a murit la cîțiva ani după ce fusese reabilitat după acuzația de activitate anti-americană, adică după desființarea Comisiei Mac Carthy.

— Cititorul Z.S. este interesat să afle dacă Mac Kaye a avut vreo legătură în perioada războiului cu *Oficiul Serviciilor Strategice* al lui „Bill" Donovan, cu acesta personal ori cu Allen W. Dulles ? Contactele s-au limitat la relații de serviciu și la nimic mai mult. Documentele ce le-am aflat în arhivele nord-americane îmi întăresc însă convingerea că, fără știrea lui Mac Kaye Senior, Dulles a urmărit de la distanță activitatea lui G.T., avînd bănuielile sale, care n-au fost făcute publice însă.

— A avut G.T. şi alţi prieteni decît cei patru desemnaţi prin iniţialele cunoscute şi care s-au aflat „în preajma" lui Hitler, ne întreabă mai mulţi cititori? Răspunsul este afirmativ: prieteni de-ai lui G.T. am aflat, în ancheta noastră, şi în Elveţia, şi în Anglia, şi în Statele Unite ale Americii. Dar ar fi prematur să vorbim, acum, despre rolul lor... Oricum, ceea ce putem preciza momentan este faptul că esenţială s-a dovedit legătura lui G.T. din Elveţia. În ce fel? se va vedea în episoadele următoare...

— În ce măsură, sîntem chestionaţi în continuare, literatura memorialistică datorată marilor spioni ai războiului poate să ne ajute la depistarea lui G.T.? Prea puţin, întrucît nici Canaris, nici Schellenberg, nici Radó, nici Hagen, nici Trepper, nici Stevenson, nici Bazna (alias „Cicero") nu au stăruit asupra acţiunii lui G. T. Responsabilităţile tuturor celor menţionaţi au ţinut de alte organisme decît celui de care depindea G.T. În acelaşi timp, nu se poate neglija că unele menţiuni şi constatări din lucrările respective sînt de cel mai mare folos pentru a controla veridicitatea unor fapte survenite pe „frontul secret" între 1939 şi 1945.

— Unul singur dintre cititori, după cum am precizat, se angajează în a dezvălui identitatea lui G.T. şi a oamenilor săi. Desigur, se cuvine să-i facem cunoscută opinia: după acesta, în „spatele" iniţialelor cunoscute s-ar ascunde:

— Georg Thomas (probabil... G.T. !!!)
— Rudolf Grecke (probabil R.G.)
— Fritz Thiele (probabil F.T.)
— Hermann Foertsch (probabil H.F.)
— Helmuth Stieff (probabil H.S.).

Dorim să menționăm că toți aceștia au fost generali cu funcții în eșaloanele superioare ale *Wehrmachtului* nazist, Georg Thomas apărînd o dată în serialul nostru în legătură cu o misiune a sa în România în anul 1941. Despre posibilitatea ca aceștia să se fi numărat între colaboratorii lui Mac Kaye, trebuie să amintim că identitățile propuse mai sus au fost avansate deja de specialiștii în istoria celui de-al doilea război mondial, precum Karl Balzer, W. Görlitz sau W. von Schramm. Cercetările efectuate apoi s-au soldat cu numeroase argumente *pro* și *contra* „soluțiilor" avansate. Oricum, vom insista și noi asupra lor.

Propunem cititorului să ne reîntîlnim în următorul „dialog" în cuprinsul episodului al 30-lea...

16

Mac Kaye Senior ajunsese să dețină, prin G.T. și oamenii săi de la Berlin un excelent „post de observație" în însăși inima celui de-al III-lea Reich, putînd fi pe drept invidiat nu numai de colegii săi americani ori din cadrul serviciilor de spionaj ale Aliaților, ci chiar și din rîndul unor organisme militare sau de informații ale Germaniei naziste. Am insistat deja asupra calității și conținutului unor informații politice și, cu preponderență, militare „scurse" de la Berlin la Washington — via G.T. — Mac Kaye Senior — și ne vom referi și la altele, cu nimic mai puțin importante. Ceea ce pentru moment supunem atenției cititorului sînt știrile pe care G.T. le-a adunat cu grijă despre atrocitățile comise de naziști în Europa ocupată. Multe dintre mesajele sale

secrete îmbogățesc cu elemente noi dosarul, și așa extrem de bogat, al holocaustului hitlerist, al întunericului ce s-a abătut asupra vechiului continent după 1939/1940 și pînă în 1945. G. T. a fost preocupat și de crimele înfăptuite de aliații temporari ai lui Hitler în teritoriile pe care Führerul, ca răsplată pentru asistența dată înainte sau după 1939, le acordase cu atîta bunăvoință, încălcîndu-se drepturile elementare ale popoarelor. Între acești ultimi aliați ai lui Hitler un loc de frunte l-au ocupat horthyștii, atît în ce privește modul în care au știut să beneficieze de „prietenia" Berlinului, cît și, mai cu seamă, comportarea lor în teritoriile vremelnic ocupate, unde prin comportarea lor brutală s-au dovedit „la înălțimea" încrederii acordate de Hitler în tentativa sa de creare a „Reichului milenar" fascist. Nu cunoaștem cu precizie care erau gîndurile lui G.T., dar putem bănui că, procedînd în modul cunoscut, el nu a ignorat necesitatea adunării tuturor „probelor" pentru momentul oportun, după terminarea ostilităților, pentru chemarea tuturor celor culpabili în fața legii pentru crime împotriva păcii și umanității, pentru crime de război.

Din documentele cercetate s-a desprins că în prima parte a anului 1940 oficialitățile de la Budapesta u excelat prin a-și oferi „serviciile" Berlinului. G.T., de pildă, a reținut că la 20 aprilie 1940 Hitler primise o scrisoare (datată 17 aprilie 1940) din partea premierului maghiar Teleki și prin care acesta se oferea să pună teritoriul Ungariei la dispoziția *Wehrmachtului* în cazul că dorea să ocupe România ; șeful cabinetului fascist de la Budapesta cerea, în schimb, drepturi „egale" pentru Ungaria în „rezolvarea" problemelor sud-estului european în cadrul „noii ordini" hitleriste. Peste cîteva săp-

tămîni, Hitler va răspunde, calificînd drept „inoportună" propunerea lui Teleki. Dar acesta din urmă, de fel dezamăgit, s-a adresat din nou Führerului, la 20 mai 1940, recunoscînd că momentan trebuia să amîne satisfacerea „revendicărilor" Ungariei, îndeosebi în răsărit, căci nu putea pierde din vedere că — așa indicînd Hitler — interesele Ungariei erau „comune" cu cele ale *Axei* fasciste. Mai apoi, liderii regimului fascist de la Budapesta vizitară pe Hitler, care în cele din urmă se decise să impună României, atunci cînd țara noastră era complet izolată pe plan internațional, să înceapă negocieri cu Ungaria care pretindea Transilvania, străvechi pămînt românesc. G.T. a sesizat, la timp, pulsul activității diplomatice la Berlin, transmițînd, la 27 august 1940, că Hitler stabilise deja noua frontieră răsăriteană a Ungariei. După cum se știe, pentru a-și impune decizia, Führerul a amenințat și cu folosirea forței armate, iar, la 29 august 1940, un mesaj de-al lui G.T. comunica ordinul lui Hitler din zilele precedente relativ la concentrarea în direcția României a zece divizii germane ; dintre acestea, patru divizii blindate și două motorizate erau gata ca, la 31 august 1940, să intre în acțiune, ocupînd zona petroliferă Ploiești, de însemnătate vitală pentru continuarea războiului mondial de către cel de-al III-lea Reich. La 30 august 1940, la Viena, s-a impus României, de către Hitler și Mussolini, odiosul *dictat* prin care țara noastră era silită să cedeze Ungariei horthyste partea de nord-vest a Transilvaniei avînd o suprafață de 42 243 km², cu o populație de peste 2,6 milioane locuitori, din care marea majoritate erau români. Făcîndu-și mai departe „datoria" de observator atent, G.T. va reține în mesajele sale și unele știri sosite la Berlin de la legația germană din Bucu-

reşti după semnarea dictatului de la Viena. Aşa, de pildă, la 5 septembrie G.T. transmitea lui Mac Kaye Senior că, după dictatul vienez, starea de spirit antigermană a poporului român s-a accentuat, mari manifestaţii antihitleriste desfăşurîndu-se „în toată ţara" ; poporul şi armata română cereau insistent să lupte pentru păstrarea Transilvaniei la patria-mamă.

Despre modul în care, în perioada de referinţă, horthyştii au făcut jocul lui Adolf Hitler pentru a obţine compensaţii teritoriale şi de altă natură, monumentala istorie oficială sovietică în şase volume consacrată Marelui Război pentru Apărarea Patriei consemna : „Clica conducătoare reacţionară a Ungariei în frunte cu regentul Horthy, folosindu-se de prezenţa unor minorităţi maghiare pe teritoriile statelor străine, urmărea cucerirea acestor teritorii, ascunzîndu-şi politica sa expansionistă prin false lozinci naţionale. În vara anului 1940, presa maghiară, inspirată de Berlin, şi-a intensificat înverşunata campanie antiromânească, pretinzînd cedarea Transilvaniei Ungariei. Guvernul german a susţinut deschis această cerere. Problema Transilvaniei era în mîna guvernului german un mijloc de şantaj [...]. La 30 august 1940, sub presiunea Germaniei şi Italiei, guvernul român a căzut de acord asupra celui de-al doilea «arbitraj» de la Viena prin care partea de nord a Transilvaniei a fost dată Ungariei, care a primit, astfel, un teritoriu nou în suprafaţă de 43 000 km², cu o populaţie de 2,6 milioane locuitori. Rostul «arbitrajului» de la Viena a fost formulat de von Ribbentrop (ministrul de externe al Germaniei naziste) în următoarele cuvinte : «Ţelul principal al politicii noastre faţă de Ungaria şi România constă în a ţine ambele părţi în stare de încordare [...] pentru ca să rezolvăm toate proble-

mele în interesele Germaniei, în funcție de dezvoltarea evenimentelor». Uniunea Sovietică a protestat hotărît împotriva «arbitrajului» de la Viena și l-a judecat ca o tranzacție tipic imperialistă..." (vezi *Istorii Velikoi Otecestvennoi voinî Sovetskogo Soiuza, 1941—1945*, tom I, Moscova, 1960, p. 302—303). Referitor la aceleași aspecte, istoricul marxist maghiar Gyula Juhász scria mai demult că, după 1939, guvernul horthyst făcuse din revizuirea teritorială unul din „obiectivele fundamentale" ale politicii sale și că, pentru a ajunge la țelul dorit, el a sprijinit Germania nazistă, devenind „un instrument în serviciul ambițiilor imperialismului german în sud-estul Europei".

DOCUMENTE DIN ARHIVA PERSONALĂ A LUI G. T. (II)

— Telegrama de protest a lui Iuliu Maniu, fost Președinte al Consiliului Dirigent, adresată lui Adolf Hitler și B. Mussolini în urma dictatului de la Viena (30 august 1940) —

În numele poporului românesc din Transilvania și în calitatea mea de fost președinte al Consiliului Dirigent al Transilvaniei, consiliu ales de istorica adunare națională din Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, îndată după hotărîrea de unire a Ardealului și a Banatului cu România, protestez cu toată hotărîrea sufletului meu contra sentinței arbitrare care atribuie Ungariei o majoritate de români din Ardeal pentru a îngloba țării lor o minoritate de maghiari.

Această sentință nesocotește principiul naționalităților și concepțiile cele mai elementare de drept, creînd în Europa Orientală un focar de neliniște care va fi un izvor de permanentă tulburare a păcii.

Solicit Excelenței Voastre să binevoiți a anula această sentință și îmi voi permite să vă supun în curînd un memoriu pentru motivarea acestei cereri.

Transilvania, Banatul și poporul românesc nu vor accepta niciodată această hotărîre care s-a adus fără consultarea lor.

Cu deosebită stimă,
Iuliu Maniu.

17

Am apelat și vom continua să apelăm la concluziile istoricilor pe marginea unor fapte și fenomene survenite în vremea celui de-al doilea război mondial. Referitor la crima în masă, organizată înfăptuită de naziști și acoliții lor în țările europene se cuvine să reținem, în continuarea nemijlocită a faptelor expuse în serialul precedent, considerațiile prezentate de istoricul sovietic A. I Pușkaș și colaboratorii săi în lucrarea *Studii de istorie modernă și contemporană a Ungariei* (Moscova, 1963, p. 261), natural în legătură cu atrocitățile săvîrșite de horthyști : „...În toamna anului 1939 a început cel de-al doilea război mondial, declanșat de Germania fascistă. În acest război sîngeros Hitler a atras și Ungaria horthystă, transformînd-o într-o bază militară pentru agresiunile împotriva țărilor din sud-estul Europei și a Uniunii Sovietice [...] Horthyștii, încă înainte de răz-

boi, și-au demonstrat nu o dată credința față de politica Führerului, iar Hitler, la rîndul său, a sprijinit pretențiile teritoriale ale horthyștilor. Astfel, în august 1940. Ungaria a primit încă un cadou din mîinile lui Hitler — partea de nord a Transilvaniei. Drept mulțumire pentru aceasta, în noiembrie 1940 premierul maghiar Teleki a făcut cunoscută aderarea deplină a Ungariei la Pactul celor trei puteri agresoare (Germania, Italia și Japonia — n.ns.)". Iar mai departe (p. 264—265) : „În anii celui de-al doilea război mondial în Ungaria a domnit cea mai cruntă teroare politică [...] Pînă în primăvara anului 1944 horthyștii uciseseră peste 220 000 dintre cei mai buni fii ai poporului maghiar. În mod deosebit, horthyștii s-au dezlănțuit în regiunile cotropite, unde s-au desfășurat neîncetate expediții de pedepsire. Numai în ianuarie 1942, în orașul Novi Sad horthyștii au ucis 3 309 locuitori ; majoritatea celor uciși o constituiau țăranii croați și sîrbi. În Ucraina transcarpatică horthyștii au alungat peste 180 000 de oameni, dintre aceștia 115 000 fiind împușcați ori au sfîrșit în lagărele morții din Ungaria și Germania. A avut loc o vînătoare în masă a populației evreiești. Pînă în iunie 1944 din Ungaria au fost expulzați peste 400 000 de evrei, dintre care majoritatea au pierit în lagărele naziste ale morții". Crima și teroarea horthystă au atins paroxismul în partea de nord a Transilvaniei, smulsă României prin dictatul imperialist de la Viena din august 1940. Situația deosebit de grea a populației române majoritare ajunsă, contra voinței ei, sub dominație străină a reținut atenția oficialităților de la București, astfel că liderii regimului, Ion Antonescu și Mihai Antonescu, au făcut nenumărate demersuri, mai ales la Berlin, în folosul celor prigoniți și împilați. După 1940, Ion Antonescu s-a în-

tîlnit în mai multe rînduri cu Adolf Hitler şi, aproape fără excepţie, de fiecare dată a solicitat Führerului anularea dictatului din 30 august 1940. Lui G.T. nu i-au rămas necunoscute, după cum am arătat şi cu alt prilej, asemenea demersuri, iar în unele mesaje ce a făcut să parvină lui Mac Kaye Senior s-a referit la dificultăţile ce întîmpina Hitler cu aliatul său incomod de la Bucureşti. În mai multe rînduri, G. T. a informat pe american asupra faptului că crimele horthyştilor în nordul Transilvaniei ajunseseră să preocupe, indispunîndu-i, chiar şi pe... naziştii de la Berlin, adică pe cei care erau pe cale de-a transforma Europa într-un uriaş abator !!! De unde se vede foarte clar că în materie de nelegiuiri horthyştii le dovedeau naziştilor temeinicia proverbului potrivit căruia, adesea, profesorul ajunge să fie învăţat de elevul său...

În ultimii ani, cercetări speciale întreprinse de istoricii români au evidenţiat caracterul criminal al regimului horthyst de ocupaţie în nordul Transilvaniei în anii 1940—1944. Înainte de ocupaţie, pregătirea viitorului călău s-a făcut sistematic, iar impunitatea pentru încălcarea legii a fost garantată de horthyşti. Astfel, broşura *Fără îndurare*, apărută la Budapesta în 1939 şi semnată de Dücsö Csaba, cuprindea următorul „credo" al ocupantului horthyst : „Voi suprima pe fiecare român care îmi iese în cale ! Îl voi extirpa pe fiecare ! Fără îndurare !... Noaptea voi aprinde satele româneşti. Voi trece prin ascuţişul săbiei întreaga populaţie. Voi otrăvi fîntînile. Voi suprima sugarii. Nu voi avea nici o milă ! Pentru nimeni. Nici pentru copii, nici pentru mamele însărcinate !..." Un alt „reprezentant" al regimului horthyst mergea şi mai departe, ameninţînd cu o răsturnare a cursului istoriei, cu revenirea la lunga noapte a

Evului Mediu : „...Vom organiza și o noapte a Sfîntului Bartolomeu și vom ucide și copiii în pîntecele mamelor lor" ! Din 1940 și pînă în 1944, acționînd potrivit acestor „principii" barbare, autoritățile horthyste nu s-au dezis nici un moment, iar mărturiile comportării lor se cheamă Ip, Păușa, Ciumărna, Șimleul Silvaniei, Mureșenii de Cîmpie, Huedin, Sărmaș sau Moisei ș.a., ș.a. Nu credem că greșim atunci cînd putem include numele acestor localități pe lista ce cuprinde groaznicele asasinate în masă de la Kiev, Lidice sau Oradour. Ce s-a petrecut la Ip ? Într-o singură noapte, de îndată după ocuparea nordului Transilvaniei, mai precis la 13/14 septembrie 1940, ocupantul a asasinat 157 de români, dintre care 63 copii. Într-un alt sat, Trăznea, din județul Sălaj, asasinatul în masă se comisese mai devreme : la 9 septembrie 1940 au fost uciși 80 de săteni. În total, între 1940 și 1942 în nordul Transilvaniei horthyștii au ucis, fără nici un fel de judecată, 991 de români, înregistrîndu-se concomitent alte 6 813 cazuri de maltratări și schingiuiri. În ultima parte a anului 1944, atunci cînd armata română lupta, alături de trupele sovietice, pentru eliberarea nordului Transilvaniei, horthyștii și naziștii, în retragere fiind, nu și-au depășit condiția de criminali ; stau mărturie în acest sens localitățile Sărmaș, unde au fost asasinați 126 de evrei, din care 43 de copii, ca și Moisei, unde au fost împușcați 29 de țărani români din diverse localități, după care a fost incendiat satul. Statisticile oficiale indică cum că în anii ocupației horthyste peste 500 000 de persoane au fost silite să părăsească nordul Transilvaniei, retrăgîndu-se pe teritoriul statului român. Alături de români, horthyștii și naziștii au rezervat un „regim special" evreilor din teritoriul ocupat vremelnic. Astfel,

după ce în martie 1944 *Wehrmachtul* nazist s-a instalat în Ungaria și în teritoriile ocupate de horthyști, în toate marile orașe populația de origine evreiască a fost închisă în ghetouri, precum cel de la Cluj ori cel din Oradea, unde au fost internați 17 000 și, respectiv, 30 000 de locuitori. Spre lagărele fasciste ale morții, îndeosebi Auschwitz, au fost deportați aproape 150 000 de evrei — copii, femei, bătrîni, bărbați, invalizi — și din care peste 100 000 vor pieri în camerele de gazare. Unul dintre supraviețuitori, Oliver Lustig, după război istoric și memorialist, relatează: „...M-am întrebat deseori: cine este vinovat pentru arestarea mea din 3 mai 1944. Jandarmul acela tîmp, cu pene de cocoș la pălărie, care n-a scos nici o vorbă, ci a îndreptat doar o baionetă spre mine? Sergentul major — îi știu și numele: Gyorffy —, care, răcnind, mi-a adus la cunoștință că sînt arestat? Dar el era doar o unealtă. Executa un ordin al șefilor. Ei — al altor șefi. Și așa pot să ajung pînă la guvernul horthyst, la Horthy, la Hitler, la fascism în general. Dar eu nu am fost arestat și deportat în general și nici părinții și frații mei n-au fost uciși în general, ci în mod concret, de oameni vii, reali, care au acționat pe baza unor ordine semnate de oameni la fel de vii și de reali. Nu se poate lupta cu șansă de izbîndă împotriva războiului, genocidului, reînvierii fascismului fără a delimita răspunderile juridice și morale pentru provocarea unor astfel de cataclisme. Mă gîndesc la răspunderea popoarelor înseși. Se știe că naziștii au deportat milioane și milioane de oameni din toate țările cotropite de ei. La prima vedere, s-ar putea spune că nu s-a putut face nimic. Eu care, ca evreu din Transilvania ocupată de horthyști, am fost deportat de aceștia în lagărele morții, devenind Häftling nr. 112 398,

declar : «Popoarele au fost silite să se supună dictaturii naziste. Dar, iată, a existat o excepție. România și-a apărat cetățenii, indiferent de naționalitate. România a fost singura țară din Europa cotropită din care hitleriștii n-au putut trimite nici un tren cu deportați la Birkenau—Auschwitz»".

Citind această mărturie, nu putem ignora această recomandare, făcută autorităților române, de îndată după semnarea dictatului de la Viena, de către Nicolae Iorga, care insista ca, față de toate represiunile horthyștilor în nordul Transilvaniei, să nu fie prigoniți maghiarii rămași pe cuprinsul statului român : *„A nu se clinti un fir de păr din capul unui cetățean maghiar din România e cea mai teribilă pedeapsă ce putem da chinuitorilor și asasinilor"*.

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (V)

Predilecția lui G. T. pentru evenimentele din România, pentru tot ceea ce interesa rolul și locul țării sale în desfășurarea conflagrației mondiale, nu era — după cum s-a menționat deja — întîmplătoare. Convins că locul țării sale în război era alături de Națiunile Unite, superspionul, pe măsura puterilor sale, a intervenit pentru suspendarea raporturilor dintre Berlin și București, pentru a se realiza în final retragerea României din Axa *fascistă. Atingerea unui atare țel presupunea, înainte de toate, cunoașterea precisă a detaliilor „colaborării" lui Hitler cu Antonescu și numeroasele documente secrete capturate de G. T. au slujit tocmai acestui rost. Între acestea se află mai multe referitoare la precizarea*

raporturilor româno-germane în condițiile în care legionarii se străduiau să-l înlăture pe generalul Antonescu. G. T. a avut „șansa" să procure la începutul anului 1941 cele două variante ale întrevederii Hitler—Antonescu de la Obersalzberg din 14 ianuarie (una întocmită de colaboratorii generalului, alta de interpretul Führerului, Schmidt), ca și telegrama expediată de Ministerul de Externe al Reichului la 23 ianuarie 1941 Legației germane din București și prin care se indica, în toiul rebeliunii legionare, susținerea lui Antonescu la putere.

A. Relatarea asupra convorbirilor dintre Hitler și Antonescu (Obersalzberg, 14 ianuarie 1941)

[...] În ce privește preocupările domnului general Antonescu, Führerul Cancelar declară că le înțelege pe deplin. Domnia sa își reamintește în termeni vii că a avut de luptat cu dificultăți interne și mai mari, deși venise la putere sprijinindu-se pe un partid disciplinat. Greutatea de căpetenie provine din faptul că se găsesc întotdeauna elemente care nu-și dau seama că revoluția nu este o stare care trebuie permanentizată, ci că trebuie urmată cît mai neîntîrziat de o activitate constructivă [...] Continuîndu-și firul gîndurilor, Cancelarul își reamintește cu oarecare vivacitate în glas cum a fost silit acum 6—7 ani să înlăture elementele care nu înțelegeau acest lucru. Domnia sa adaugă că nu este exclus ca generalul Antonescu să se vadă obligat a face o operațiune asemănătoare [eliminarea legionarilor din guvern]; Domnia sa are însă convingerea nestrămutată că generalul Antonescu este singurul om în măsură să o facă [...]

B. Note asupra întrevederii Führerului cu primul ministru român, generalul Antonescu.

[...] Conversația a fost atunci întreruptă și Führerul a luat ceaiul cu Antonescu și personalitățile din anturajul său. Antonescu a adus conversația asupra condițiilor politice interne din România și și-a exprimat decepția în legătură cu Horia Sima. Führerul a subliniat faptul că, după părerea sa, un guvern opus Gărzii de fier nu ar fi posibil în România. A la longue, Antonescu ar trebui să devină în același timp șeful Gărzii de fier, și cel mai bine ar fi ca această dorință să emane spontan de la Garda de fier și să fie adusă la cunoștința lui Antonescu însuși. Oricum, Führerul apreciază că Antonescu ar fi singurul care poate să conducă destinul României.

După ceai, conversația asupra condițiilor politice fu continuată în sensul evocat mai sus [...]

SCHMIDT.

C. Telegrama lui Joachim von Ribbentrop, ministrul de externe german, către Legația Reichului din București.

București nr. 165
Ministrului personal
Telegramă
(Cifrată)
Berlin 22. I. 1941

În continuarea convorbirii telefonice, efectuată chiar acum :

Recomandăm generalului Antonescu următorul mod de procedare :

1. Întrucît între generalul Antonescu și Legiune a curs sînge, nu mai este loc pentru jumătăți de măsură. Numai măsuri radicale pot duce la țintă.

2. Generalul Antonescu, ca șef al statului, ar trebui să proclame pe legionarii rebeli ca rebeli și să declare că nu tratează cu rebelii.

3. În afară de aceasta, generalul ar trebui să ceară retragerea imediată și dizolvarea tuturor formațiilor legionare. În cazul cînd acest lucru nu se realizează, el trebuie să-și asigure, cu toate mijloacele de forță pe care le are la dispoziție, dominația în Capitală și în țară.

4. Încă în această noapte generalul ar trebui să proclame starea excepțională și să ordone arestarea tuturor capilor participanți la rebeliune.

5. Generalul Antonescu ar trebui să se proclame imediat conducător al legiunii [...]

Sfîrșitul dispozițiilor.

Adaos :

Vă rog să păstrați această instrucțiune pentru moment pentru dv. și s-o executați numai după ce veți primi din partea mea o dispoziție personală pe cale telefonică sau telegrafică.

RIBBENTROP

Mențiune : Expediat la 23. 1., orele 3,00.

18

Rămas mai mult timp la Londra, nu mi-a lipsit prilejul — după cum am relatat deja — să întîlnesc pe unii dintre marii istorici britanici, specialiști în studierea epocii contemporane. Dacă ar fi să-i menționez, mă gîndesc în primul rînd la profesorul Hugh Seton-Watson ori la profesorul Hugh Trevor Roper, acesta din urmă

fiind un specialist de faimă internațională în istoria celui de-al doilea război mondial, după ce, la scurt timp după terminarea ostilităților, a publicat cartea *Ultimele zile ale lui Adolf Hitler*, ce reținea rezultatele anchetei sale, întreprinsă în 1945 în contul *Intelligence Service*-ului, pentru a afla un răspuns concludent la speculațiile ce se făceau pe atunci în legătură cu o posibilă „supraviețuire" a fostului Führer al celui de-al III-lea Reich ; de reținut că mijloacele de informare de care a dispus și intuiția formidabilă l-au condus pe Trevor Roper la reconstituirea prăbușirii Germaniei naziste, și pe acest fond a lui Adolf Hitler, într-un asemenea mod încît cercetările din următoarele cîteva decenii au modificat prea puțin din cadrul stabilit de reputatul istoric britanic. Luînd cunoștință de preocupările mele, profesorul Trevor Roper mi-a recomandat să discut numaidecît cu Ronald Norris, autorul mai multor lucrări pentru marele public consacrate campaniei lui Hitler în răsărit din 1941—1945. Acesta, în anii ultimei conflagrații, a participat la operațiunile din Asia și Orientul Mijlociu, capitularea Germaniei aflîndu-l în zona Balticii. El mi-a precizat de la bun început că, investigînd desfășurarea campaniei *Barbarossa* și eșecul ei lamentabil, căpătase convingerea că în evoluția evenimentelor rolul spionajului aliat a fost major. Cunoștea și scrisese în amănunt despre marile rețele de informații grație cărora cele mai multe dintre „secretele" lui Adolf Hitler au ajuns în posesia adversarilor, a sovieticilor și britanicilor în primul rînd, apoi a americanilor și mișcărilor de rezistență europene.

— Care credeți însă că a fost cea mai *eficientă* dintre rețelele de informații aliate ?

— Este foarte dificil, a observat Ronald Norris, să stabilești o ierarhie în această privință... Lucrurile se

schimbă dacă e vorba de preferințele noastre. Le am în vedere pe cele actuale, căci studierea arhivelor poate să ofere în continuare încă multe surprize, de natură să răstoarne nu numai toate „clasamentele" noastre, ci să ne schimbe și opiniile... Dar, pentru a nu ocoli răspunsul așteptat, vă spun pe șleau că de mai bine de un deceniu am ajuns la convingerea că rețeaua al cărei erou a fost Rudolf Roessler, în Elveția, s-a dovedit de o eficacitate fantastică în anii războiului contra *Axei* fasciste. După mine, ea a fost *prima!* Și să nu uităm: a fost și una dintre cele mai „subțiri" dintre cele cunoscute; dacă facem excepție de echipa lui Radó Sándor, prin care informațiile culese de Roessler se transmiteau *Centrului* din Moscova, acesta din urmă practic lucra *de unul singur!!!*

— Aveți perfectă dreptate, ceea ce nu l-a împiedicat pe Roessler (alias „Lucie") să dețină secrete de prima mînă. Dealtfel, cei mai mulți dintre cei care au stăruit asupra activității lui „Lucie" s-au exprimat în aceiași termeni elogioși precum dvs. Allen Dulles, de exemplu, admira „sursa fantastică" ce s-a chemat Rudolf Roessler; după publicistul vest-german Paul Carell prin intermediul lui „Lucie" secretele lui Hitler „se etalau pe birourile Kremlinului", adesea la numai cîteva ceasuri după dictarea unora dintre „directivele" fundamentale pentru conducerea războiului de către Germania. În sfîrșit, în 1966, francezii Pierre Accoce și Pierre Quet au tipărit o carte despre „afacerea Roessler", și titlul ei exprimă cel mai bine opinia autorilor: *Războiul a fost cîștigat în Elveția*, adică acolo unde a acționat „Lucie" și datorită lui, bineînțeles!

— M-am întîlnit cu Accoce și Quet, atît înainte cît și după apariția cărții lor. Ei au realizat ceva formidabil pentru un istoric-publicist: *exagerînd* peste mă-

sură *au atras atenţia* asupra „cazului Roessler" şi, după 1966, specialiştii consacraţi, ei înşişi, nu au putut ignora episodul respectiv din istoria războiului. Mai mult decît atît, unii dintre foştii „eroi", cei care tăcuseră în mod cu totul misterios, au fost determinaţi „să vorbească"... Şi, să nu uităm, între ei s-a aflat însuşi Radó Sándor, care a confirmat veridicitatea celor mai multe dintre „mesajele" primite de la Roessler şi publicate de Accoce şi Quet. S-a confirmat o dată în plus că „Lucie" a fost în adevăr un „maestru" al spionajului, aşa cum consemnase despre el Otto Pünter, care-l cunoscuse şi practica aceeaşi „meserie"...

Este, desigur, momentul să reamintim cititorului că, cu alt prilej, ne-am referit la comunicările extrem de precise pe care „Lucie" şi le-a procurat în ajunul agresiunii hitleriste împotriva U.R.S.S., la 22 iunie 1941, ori în preajma bătăliei de la Kursk din iulie 1943. Ronald Norris a menţionat, aş putea spune — natural, episoadele respective. Iar pentru a sublinia însemnătatea reţelei „Lucie", el mi-a citat cîteva dintre „mesajele" trimise de *Centrul* din Moscova lui Radó şi cuprinzînd chestionări precise pentru „legătura" sa din Elveţia. Astfel, o telegramă din 9 noiembrie 1942, deci din zilele ce au precedat marea contraofensivă a Armatei Roşii în zona Stalingradului, indica lui Radó să afle prin „Lucie":

„Unde sînt situate, la sud-vest de Stalingrad şi de-a lungul Donului, liniile de apărare germane din eşalonul de adîncime? Unde au fost construite pînă acum linii de apărare pe traseul Stalingrad—Kletskaia şi Stalingrad—Kalaci? Ce caracteristici au? Ce fel de fortificaţii au fost construite pe linia Budennovsk—Kalaci—Kletskaia şi pe liniile Nipru şi Berezina? Semnat: *Directorul".*

După declanșarea contraofensivei sovietice, la 26 noiembrie 1942 „Directorul" din Moscova solicita: *„Trimiteți-ne date privind măsurile concrete luate de O.K.W.* (Înaltul Comandament al armatei germane — n.ns.) *în legătură cu atacul Armatei Roșii la Stalingrad"*. Iar după alte cîteva zile, la 2 decembrie 1942, se comunica lui Radó pentru a-l atenționa pe „Lucie" evident: *„Sarcina voastră cea mai importantă în viitorul imediat este determinarea exactă a rezervelor germane în spatele frontului de Răsărit"*.

— Se înțelege ce secrete a „smuls" Roessler de la Berlin — continuă Ronald Norris — din vreme ce, la 22 februarie 1943, Radó a primit de la „Director" acest ordin atît de puțin obișnuit în materie de spionaj: *„Transmiteți lui «Lucie» mulțumirile noastre pentru munca sa excelentă. Ultima informație remisă de rețeaua dvs. despre sectorul central al frontului a fost deosebit de importantă"*. Și să nu neglijăm că, în ceea ce-l privea pe Radó, *Centrul* din Moscova i-a conferit în zilele imediat următoare „Ordinul Lenin"...

— Ce puteți să-mi spuneți, care este opinia dvs. despre „antenele" de care dispunea „Lucie" *în capitala celui de-al III-lea Reich*. Nici unul dintre autorii la care ne-am referit, nici Radó însuși (și acest lucru mi se pare cel mai straniu!), n-au dat un răspuns satisfăcător... Accoce și Quet, cunoașteți, au indicat printre „colaboratorii" berlinezi ai lui Roessler pe...

— Știu prea bine! Pe H.F., pe F.T., pe H.S. sau pe... G.T.! Să vă spun de la început: dar *G.T. nu este G.T.* !!!

Pentru prima dată în cursul „anchetei" mele întîlneam pe cineva care-mi vorbea cu atîta siguranță despre G.T.!

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (VI)

Datată 5 martie 1941 și semnată de șeful Comandamentului Suprem al *Wehrmachtului*, Directiva nr. 24 a fost elaborată în perspectiva apropiatei operațiuni „Barbarossa" planificată de Germania nazistă împotriva U.R.S.S. Atacînd Uniunea Sovietică, Hitler înțelegea că Marea Britanie căpăta un avantaj și, de aceea, Führerul s-a preocupat să-i creeze Londrei un „al doilea front", în Asia și Pacific, prin implicarea Japoniei în conflict. Documentul conținea referiri și la atitudinea față de S.U.A., astfel că interceptarea și transmiterea lui oficiilor secrete din Washington, D.C., la foarte scurt timp după elaborarea și difuzarea lui în numai 14 exemplare, au consolidat poziția lui *G.T.* de agent deosebit de eficace.

DIRECTIVA nr. 24

asupra colaborării cu Japonia

Führerul a ordonat cele ce urmează în legătură cu colaborarea cu Japonia :

1. Obiectivul colaborării instituită prin pactul celor trei constă în a determina, cît mai rapid cu putință, Japonia să acționeze în Extremul Orient. Forțe engleze importante se vor afla astfel fixate și centrul intereselor Statelor Unite ale Americii va fi transferat spre Pacific.

Șansele de succes pentru Japonia vor fi, ca urmare a lipsei de pregătire a adversarilor săi, cu atît mai mari cu cît ea va trece mai repede la atac. Operațiunea

„Barbarossa" crează în acest sens condiții politice și militare deosebit de favorabile.

2. Pentru pregătirea colaborării, este necesară întărirea prin toate mijloacele a puterii militare japoneze [...]

3. Coordonarea planurilor de operații ale celor două părți va cădea în sarcina Comandamentului Superior al Kriegsmarinei.

În acest sens, dispozițiile generale vor fi următoarele :

a) Obiectivul comun al conducerii războiului ce va trebui pus în valoare este acela că mai întîi trebuie zdrobită rapid Anglia și, de asemenea, că trebuie menținute S.U.A. în afara ostilităților. Pentru rest, în Extremul Orient, Germania n-are nici un interes, nici politic, nici militar, nici economic, care ar putea să creeze rezerve în privința intențiilor nipone ;

b) Marile succese obținute de Germania în războiul contra flotei comerciale [britanice] fac să apară ca fiind foarte indicată angajarea forțelor japoneze cele mai importante asupra aceluiași obiectiv. Între altele, vor trebui folosite toate posibilitățile pentru ajutarea războiului comercial german ;

c) Situația puterilor Pactului, în ceea ce privește materiile prime, impune ca Japonia să-și apropie teritoriile de care are nevoie pentru continuarea războiului, mai ales dacă Statele Unite trec în ofensivă. Livrări de cauciuc vor trebui de asemenea făcute după intrarea în război a Japoniei, căci ele sînt de o importanță vitală pentru Germania ;

d) Cucerirea Singapore-ului, care este o poziție cheie pentru Anglia în Extremul Orient, ar semnifica un succes decisiv pentru ansamblul conducerii războiului de către cele trei puteri.

Intre altele, atacuri asupra altor sisteme de puncte de sprijin ale englezilor — și ale puterii maritime americane, numai dacă nu se poate preîntîmpina intrarea S.U.A. în război — sînt cît se poate de indicate pentru a zdruncina organizarea puterii inamice, ca și atacuri asupra legăturilor maritime cu scopul de a fixa forțe importante de toate felurile (Australia).

Data începerii convorbirilor operaționale nu poate fi încă fixată,

4. În comisiile militare ce se vor forma potrivit pactului celor Trei Puteri, nu trebuie să fie tratate decît problemele care interesează, în egală măsură, pe cei trei parteneri. Operațiunile de război economic vor face parte la primul punct.

Deciziile de detaliu sînt de domeniul comisiei principale, în colaborare cu O.K.W.

5. În ceea ce privește operațiunea „Barbarossa", nu trebuie să se comunice nimic japonezilor.

Șeful O.K.W.,
Semnat: KEITEL

19

Cînd m-am reîntîlnit cu Ronald Norris, istoricul atît de apreciat de publicul larg pentru lucrările sale referitoare la multiplele aspecte ale campaniei *Wehrmachtului* în estul Europei, am continuat, se înțelege, discuția pe marginea identității lui G.T.

— Ce vă face să credeți, l-am chestionat, că G.T. nu este... G.T.?

— În primul rînd trebuie să vă mărturisesc convingerea mea intimă că nu se poate studia istoria ultimei conflagrații mondiale fără a se insista asupra rolului spionajului, al marilor agenți, în desfășurarea operațiunilor militare și a evenimentelor politico-diplomatice. Pornind tocmai de aici, cred, în al doilea rînd, că frontul de răsărit nu a făcut excepție și că, în acest cadru, în al treilea rînd aceasta, nu se poate neglija semnificația activității rețelei în centrul căreia s-a aflat Rudolf Roessler, alias „Lucie". Ei bine, „urmărindu-l" în investigațiile mele pe „Lucie" în toiul activității sale, prin 1942—1943, am constatat că „sursele sigure" pe care le indică — nu știu pe ce temei — cei mai mulți autori dintre cei ce au stăruit pînă acum asupra acestui misterios „agent secret al secolului", și îi am în vedere atît pe Accoce și Quet, cît și pe Carell (ce se ascunde sub acest frumos pseudonim), pe toți cei despre care am mai vorbit, deci acele surse sigure ale lui „Lucie" sînt destul de dubioase... Vreți să-mi spuneți cum comunicau, în mod concret, și G.T., și R.G., și F.T., și H.F., și H.S., și „Werther" cu „Lucie" ? Poate, la început, în 1939—1940, a fost ceva, dar apoi... Să nu uităm, von Schramm s-a îndoit și el, mai demult. Apoi, Radó însuși, desprind din memoriile sale, se pare că fascinat de exactitatea știrilor primite de la „Lucie", nu a mai controlat, în anii războiului, desigur, nu astăzi ca autor, *care* erau „antenele" berlineze ale colaboratorului său ?

— Rămîne atunci — l-am întrerupt pe Ronald Norris — că Roessler a fost cu atît mai formidabil, cu cît, lipsit de sprijinul rețelei berlineze, a făcut ceea ce a făcut !

— Nu aici voiam să ajung... Mă gîndesc numai că adevărații colaboratori ai lui Roessler, cei din momen-

tele grele ale anilor 1942—1943, s-au putut afla nu la Berlin, ci chiar în Elveţia ! Putem să-i numim G.T., sau R.F., sau H.F., însă în spatele acestor pseudonime se ascund alte persoane. Iată de ce sînt convins că G. T. *nu este* G.T., după cum nici ceilalţi colaboratori ai lui „Lucie".

— Sînt de aceeaşi părere cu dvs. De fapt, încă în 1967, într-un număr din „Observer", pare-mi-se, un coleg de-al dvs., Malcolm Muggeridge, fost colaborator al *Intelligence Service*-ului, a sugerat printre cei dintîi că „sursa de informaţii" a lui Roessler n-ar trebui căutată la... Berlin !

I-am expus, în continuare, domnului Norris cît de aproape mă aflam pe urmele lui G.T., ale celui adevărat (!), care erau documentele şi argumentele mele. Nu s-a arătat de fel surprins, ci şi-a exprimat bucuria că demonstraţia mea întărea o serie dintre presupunerile sale. A fost un nou prilej pentru noi să rememorăm unele dintre „recordurile" lui Roessler în materie de spionaj, marile sale succese din toiul războiului mondial. Am căzut de acord că Roessler nu şi-a aflat încrederea lui Radó nici în 1940 şi nici în prima parte a anului 1941. Abia mesajul său din 12 iunie 1941, care a prevestit atacarea U.R.S.S. de către Germania hitleristă în zorii zilei de 22 iunie 1941, a făcut să sporească deodată „cursul acţiunilor" sale. Nu mai tîrziu decît a doua zi după invazia *Wehrmachtului* pe teritoriul sovietic, „Directorul" din Moscova s-a adresat lui Radó, solicitîndu-i să expedieze de fiecare dată cu prioritate mesajele „semnate" de „Lucie" :

„Direcţia «Centrului» a decis ca de azi înainte să claseze radiogramele (primite din Elveţia — n.ns.) *în trei categorii : M.S.G. — pentru mesajele simple*

de serviciu; R.D.O. — pentru mesajele urgente; VYRDO — pentru mesajele de primă urgență. Începînd de azi (23 iunie 1941 — n.ns.), *toate informațiile comunicate de către «Lucie» vor trebui clasate VYRDO și transmise imediat. «Centrul» va organiza ascultarea lor 24 de ore din 24...*"

În felul acesta a ajuns Rudolf Roessler, practic un „spion de birou" din Lucerna, agentul nr. 1 al „Centrului" din Moscova în Europa aflată în plin război. Informațiile procurate de el erau așteptate „24 de ore din 24" de către „Centru", înainte de toate pentru că: 1) excelau prin exactitate și 2) parveneau în timp util. De regulă, treceau 3—5 zile între emiterea unei „directive" de către Hitler și statul său major și cunoașterea ei de către „Centru", iar în anul decisiv pentru desfășurarea războiului în est, în 1942, termenul a fost redus la zece ore și, într-un rînd, la numai 6 ore! S-a arătat în ce grad „Centrul" aprecia serviciile lui Roessler: „foarte importante" odată, „prețioase și importante" altcîndva. La începutul lui 1943, se știe, lui „Lucie" i s-au transmis mulțumiri prin intermediul lui Radó. Cu aceeași intensitate, ba chiar mai mult, „Lucie" era chemat să afle răspunsuri „urgente și precise" la o serie de chestiuni ce frămîntau în cel mai înalt grad Înaltul Comandament al Armatei Roșii. După declanșarea contraofensivei sovietice la Stalingrad, la 19 noiembrie 1942, „Centrul" se interesa care era reacția *O.K.W.*-ului față de *„noua pătrundere a frontului german de către Armata Roșie? Ce măsuri intenționează să adopte? Ce măsuri au fost deja luate? Este important mai cu seamă să se obțină lămuriri asupra rezervelor ce sosesc în răsărit"*. Același chestionar al „Centrului", din 22 decembrie 1942, preciza: *„...Să se afle de la «Lucie»*

un răspuns imediat asupra identității comandamentelor actuale ale grupelor de armate ; compoziția fiecăreia dintre aceste grupe ; numărul armatelor ; limita dintre ele. Cine comandă frontul central : Bock sau Kluge ?" Peste cîteva săptămîni, la 18 ianuarie 1943, „Directorul" transmitea lui Radó : *„Luați imediat toate măsurile pentru ca «Lucie» să stabilească ce și cîte divizii trebuie să fie trimise din răsărit în apus"*. Un alt mesaj indica la 6 februarie 1943 : *„Cereți lui «Lucie» să se informeze de urgență dacă nemții nu proiectează un contraatac în sectorul sudic, în apropiere de Stalino, și unde este acum Corpul I blindat"*.

„Lucie" a aflat și a comunicat răspunsuri precise la majoritatea chestiunilor ce frămîntau „Centrul" sovietic în 1942—1943. Prin intermediul rețelei lui Roessler, *Stavka* sovietică a intrat în posesia celor mai de seamă secrete militare ale Reichului nazist. Desele mulțumiri adresate lui „Lucie", ca și dispoziția de a i se înmîna un „frumos cadou" cu prilejul Anului Nou 1943 dovedesc uluitoarea eficiență a rețelei din Lausanne. Potrivit unor relatări ale celor implicați în derularea evenimentelor, în vara anului 1942 Stalin însuși s-a interesat, nu o singură dată, de activitatea lui Roessler. Faptul nu pare deloc surprinzător, dacă avem în vedere că grație lui „Lucie" și colaboratorilor săi, inclusiv G.T., Înaltul Comandament Sovietic a fost ținut la curent în privința detaliilor ce au prefațat marea încleștare de pe Volga din 1942—1943. Otto Pünter (alias „Pakbo"), unul dintre puținii agenți secreți care l-au întîlnit pe „Lucie" în anii războiului, va consemna în amintirile sale : „Cînd nemții declanșară ofensiva de vară din 1942, sovieticii erau la curent nu numai cu direcția atacului — Caucaz—Volga, dar cunoșteau, de asemenea,

componența grupurilor de armate în ofensivă, comandamentele și echipamentul lor. Aceste informații complete permiseră sovieticilor să proiecteze și să execute apoi cu precizie contraofensivele lor".

20

1942 a constituit, fapt asupra căruia am mai stăruit, *anul marilor cotituri* produse în desfășurarea marii conflagrații dintre 1939 și 1945 în folosul Națiunilor Unite, pe toate fronturile : germano-sovietic, în nordul Africii ori în Pacific. În decurs de numai cîteva luni și la o distanță de cîteva mii de km un teatru de operațiuni de altul, armatele țărilor *Axei* fasciste au suferit eșecuri militare care, în perspectiva desfășurării ulterioare a ostilităților, au marcat cu adevărat *începutul sfîrșitului* deopotrivă pentru Germania, Italia sau Japonia și toți aliații lor. Intervenția spionilor aliați în realizarea succeselor decisive din 1942 a fost, de la caz la caz, mai mult sau mai puțin marcantă. Ronald Norris, referindu-se în continuare la evenimentele de pe frontul de est, a elogiat activitatea lui Rudolf Roessler, propunîndu-mi în final un excurs pe marginea „interpretării", a traducerii în viață de către *Centrul* din Moscova a informațiilor obținute de la „Lucie": După eșecul în fața Moscovei, în decembrie 1941, Adolf Hitler a plănuit pentru vara anului 1942 să execute lovitura principală în sectorul sud-estic al frontului germano-sovietic. Țelurile strategice ale Führerului au devenit cunoscute de îndată *Centrului*, datorită știrilor transmise de rețeaua *Rote Kapelle* inițial (prin agentul „Choro") : ocuparea regiunii petrolifere din

Caucaz și atingerea liniei Volgăi („Planul Bleu" *al O.K.W.*-ului nazist). În directiva nr. 41, semnată de Hitler la 5 aprilie 1942, se indica forțelor *Wehrmachtului* ca, *folosindu-se de superioritatea lor, să recapete inițiativa în răsărit și să-și impună voința inamicului.* Peste numai nouă zile, deci la 14 aprilie 1942, „Lucie" a furnizat primele detalii despre intențiile lui Hitler. „Directorul" din Moscova a solicitat de îndată noi precizări, pe care „Lucie" i le transmise la 18 aprilie 1942 : Grupul de armate „Sud", divizat în două părți, va tinde (1) să atingă Donul și apoi Stalingradul (gruparea „B") și (2) să cucerească Caucazul (gruparea „A"). Ofensiva generală hitleristă a început la 28 iunie 1942, după două zile căpătînd și o altă denumire-cod în scriptele *O.K.W.-ului* — operațiunea *Braunschweig.* Beneficiind îndeosebi de informațiile transmise de către „Lucie", mareșalul Timoșenko, comandantul Frontului sovietic de Sud-Vest, a efectuat cîteva manevre care au uluit nu numai pe nemți, ci, peste decenii, și pe istoricii campaniei din vara anului 1942 : întocmai ca și americanii în războiul din Pacific împotriva Japoniei, el s-a ferit să accepte o încleștare decisivă cu forțele *Wehrmachtului,* recurgînd la tactica hărțuirii continue a inamicului, prefăcîndu-se dispus, în unele sectoare, să angajeze bătălia, iar cînd hitleriștii, după obositoare și costisitoare învăluiri, strîngeau cleștele încercuirii, constatau că trupele sovietice dispăruseră ! Așa s-a petrecut, mai ales, lîngă Voronej, în primele zile ale lui iulie 1942. După aceea, „Lucie" transmise că von Bock, comandantul Grupului de armate „Sud", destinat să ocupe Voronejul, a împărțit gruparea „B" : a trimis spre Stalingrad armata a VI-a a lui Paulus, menținînd la nord de cotul Donului alte forțe importante. Planul acesta convenea de minune lui Timoșenko, care a nămas la Vo-

ronej atîta timp cît a fost necesar, cu scopul de a reține acolo forțele hitleriste ce, altfel, trebuiau să întărească puterea forței de șoc spre Volga. Generalul german Kurt von Tippelskirch a apreciat după război, ca istoric militar al conflictului din 1939—1945, tactica la care au recurs trupele sovietice : evitarea bătăliei hotărîtoare, salvarea din încercuiri, retragerile „continue și planificate". În lucrarea sovietică oficială *Istoria Marelui Război pentru Apărarea Patriei, 1941—1945* (vol. 2, Moskva, 1963) se precizează că, în 1942, „pregătirea armatei germane pentru marea ofensivă de vară și concentrarea puternicelor forțe în sectorul sudic al frontului sovieto-german *au fost descoperite la timp de spionajul sovietic* (subl. ns.)". Deși nu este menționat nicăieri numele lui Roessler, nu ne îndoim că mesajele trimise de el *Centrului* din Moscova s-au dovedit de cel mai mare folos *Stavkăi* sovietice, pentru preîntîmpinarea unor mari eșecuri în săptămînile și lunile ce au precedat încleștarea hotărîtoare de la Stalingrad.

În ajunul și în cursul contraofensivei sovietice de pe Volga din 19 noiembrie 1942, *Centrul* nu s-a lipsit, în continuare, de aportul lui „Lucie". Cu numai zece zile înainte de atacul Armatei Roșii, „Directorul" s-a interesat, prin Radó, unde erau dispuse *„pozițiile germane de apărare pe linia de la sud-vest de Stalingrad și de-a lungul Donului"*. După încercuirea trupelor fasciste, „Lucie" primi misiunea, la 4 decembrie 1942, să controleze veridicitatea informațiilor ultime privind *„hotărîrea O.K.W. de a abandona nordul Caucazului și sectorul Stalingrad"*. Peste trei zile sosiră în Elveția noi instrucțiuni ale *Centrului* pentru Roessler : *„...Care sînt planurile ●.K.W.-ului pe frontul de est în legătură cu ofensiva Armatei Roșii ? Wehrmachtul va purta numai bătălii defensive ori O.K.W.-ul proiectează*

contraatacuri în vreun sector al frontului de est? Dacă da, atunci — unde, cînd și cu ce forțe?"

— Ceea ce a urmat, îmi mărturisește Norris, se știe prea bine: în 1942/1943, succesul sovieticilor la Stalingrad a fost deplin; iar al lui „Lucie", cu nimic mai prejos și pentru acest lucru el va primi felicitările, meritate, ale *Centrului* din Moscova... În aceste condiții, mai poate fi tăgăduit rostul marilor spioni în desfășurarea marilor bătălii ale ultimului război?...

— Nu cred că cineva ar mai putea face așa ceva, deși...

— Da, *deși*... Istoricii, adesea, au grijă să „uite" rolul marilor actori!

— Presupun că, prețuindu-l pe Roessler, acordați aceeași atenție și colaboratorilor săi, depistați sau încă nu?

— Bineînțeles. La cine vă gîndiți?

— La G. T., i-am răspuns lui Norris. Sînt convins deja, și sper că cercetările mele viitoare vor confirma această opinie, că, așa după cum „Lucie" a reprezentat „piesa de rezistență" a excelentei echipe a lui Radó în Elveția, G. T. a fost *sursa principală* de informații a lui Roessler... Și, desigur, întocmai cum mi-ați declarat de la bun început, G. T. despre care vă vorbesc *nu este* cel la care s-au referit pînă acum istoricii și publiciștii. În această privință, vă repet, sînt de perfect acord cu dvs.: *G. T. nu este G. T.!!!*

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (VII)

După eroarea de proporții din 18 decembrie 1940, cînd, semnînd „directiva" pentru operațiunea „Barba-

rossa", Hitler a angajat Wehrmachtul în pregătirea agresiunii contra statului sovietic, la 5 aprilie 1942 Führerul a dictat o nouă „directivă" (nr. 41) potrivit căreia a stabilit în fața trupelor sale un obiectiv imposibil de atins — cucerirea sud-estului U.R.S.S. Mobilizarea Wehrmachtului în acea direcție îl va conduce, la confluența anilor 1942—1943, la eșecul de la Stalingrad ce a consemnat pentru Reichul fascist „începutul sfîrșitului" pe teatrul de operațiuni din Răsărit. Ajunsă în posesia lui G. T. Directiva nr. 41 va parveni — prin intermediul lui Roessler — și *Centrului* din Moscova, îngăduind Armatei Roșii, în momentele deosebit de dificile ale anului 1942, să evite... inevitabilul!

Directiva nr. 41

Comandamentul Suprem al Wehrmachtului — Cartierul General, 5 aprilie 1942 (14 expediții)

Bătălia de iarnă în U.R.S.S. se apropie de sfîrșitul ei. Grație bravurii extraordinare și spiritului de sacrificiu al soldaților frontului de est, un succes defensiv de mare anvergură a fost obținut de către armatele germane.

Inamicul a suferit pierderi din cele mai grele în oameni și în material. În eforturile sale pentru a folosi succesele inițiale amăgitoare, el chiar a folosit pe larg masa rezervelor pe care a destinat-o operațiunilor ulterioare.

Din moment ce condițiile meteorologice și starea terenului o vor permite, noi trebuie să reluăm inițiativa pentru a sili inamicul să cedeze voinței noastre.

Obiectivul este de a nimici tot ceea ce rămîne din capacitatea defensivă a sovieticilor şi de-a le lua, cît mai complet cu putinţă, sursele puterii economice şi militare cele mai importante.

La aceasta vor fi angajate toate forţele disponibile ale armatei germane şi aliaţilor noştri. Concomitent, noi trebuie mai întîi să avem garanţia că teritoriile ocupate în vestul şi în nordul Europei, şi mai ales coastele, vor rămîne în securitate în orice împrejurare.

I. Ideea generală a manevrei.

Ţinînd cont de liniile generale ale campaniei în Est, este vorba ca, menţinînd pe loc grupul de armate de Centru, să se obţină căderea Leningradului şi să se stabilească joncţiunea terestră cu finlandezii, şi totuşi, în sudul frontului, să se realizeze ruptura şi intrarea în sectorul caucazian.

Considerînd situaţia la sfîrşitul campaniei de iarnă, forţele şi mijloacele disponibile ca şi condiţiile de transport, acest obiectiv nu poate fi atins decît în etape succesive.

În consecinţă, toate forţele ce se pot obţine trebuie reunite mai întîi în folosul operaţiunii principale în sectorul Sud, avîndu-se ca obiectiv nimicirea inamicului de dincoace de Don pentru a se cuceri imediat după aceea teritoriile petrolifere ale sectorului caucazian şi a se cuceri trecerea Caucazului însuşi.

Izolarea definitivă a Leningradului şi capturarea teritoriului Ingerman rămîn în vedere din moment ce evoluţia situaţiei în sectorul de încercuire ori eliberarea altor forţe le vor face posibile.

II. Conducerea operaţiunilor [...]

III. Luftwaffe [...]

IV. Marina de război [...]

V. Ordinele mele de bază pentru menținerea secretului trebuie amintite imediat tuturor serviciilor participante la preparative. Atitudinea de observat față de aliați va fi reglementată printr-o dispoziție specială anexată prezentei directive.

VI. Preparativele avute în vedere ale diferitelor armate ca și calendarul lor îmi vor fi supuse de către Comandamentul Suprem al Wehrmachtului.

Semnat : ADOLF HITLER.

21

Scurtul meu popas britanic s-a dovedit deosebit de folositor nu numai datorită discuțiilor purtate cu o seamă de prestigioși istorici, ci și prin aceea că am avut posibilitatea să fac unele investigații în arhive, dintre care două particulare, la Cambridge. Mi s-au făcut promisiuni și pentru o a treia arhivă particulară, cea a fostului ministru român la Londra, Viorel Virgil Tilea, dar nu am avut succesul scontat. În schimb, la Cambridge mi s-au pus la dispoziție numeroase documente originale și fotocopiile executate după însemnările zilnice de după anul 1941 ale unui eminent diplomat român, probabil cel mai strălucit dintre succesorii lui N. Titulescu la conducerea Ministerului Afacerilor Străine din București. Acest document, parțial, îmi era cunoscut din țară, de cel puțin zece ani, însă atunci, în faimosul centru universitar englez, am cercetat textul

său integral. Pentru studierea locului și rolului României în cadrul relațiilor internaționale din epoca celui de-al doilea război mondial notele la care mă refer, întocmai ca și celelalte lucrări publicate de diplomatul român spre sfîrșitul sau după terminarea ostilităților, prezintă o semnificație științifică remarcabilă. Lăsînd deoparte acest lucru, trebuie să menționez că ceea ce m-a intrigat cel mai mult a fost constatarea că diplomatul român, aflat în anii războiului în Elveția, s-a putut întîlni cu siguranță și cu G.T. După ce depistasem arhiva lui Mac Kaye Senior și după ce stabilisem o schiță cît de cît rezonabilă a rețelei lui G.T., nu mi-a fost dificil să conchid că numeroase mesaje parvenite Washingtonului pe calea cunoscută aveau la bază discuțiile angajate între superspionul „urmărit" de mine și diplomat. Și aceasta n-ar fi nimic, dacă nu s-ar ridica o altă problemă deosebită : unde s-a aflat, totuși, în anii războiului, mai precis în 1942—1943, G.T. ? În Elveția sau în Germania, așa cum eram convins pînă cînd ajunsesem la Cambridge ? Pe de altă parte, nu pot să nu recunosc că, din momentul în care fixam reședința lui G.T. *în Elveția*, după 1942, atunci o serie întreagă de enigme își aflau dezlegarea pentru mine ; mai presus de orice, căpătam cel mai temeinic răspuns la următoarea întrebare : cum de a fost posibil ca cele mai importante radiograme trimise de Rudolf Roessler — via Radó — *Centrului* din Moscova să le aflu și în caietele aparținînd lui Mac Kaye Senior de la *Hoover Institution Archives* din California ? Evident, numai situat în „țara cantoanelor", G.T. a putut reprezenta formidabila sursă de informații a lui „Lucie" și, totodată, îmi dovedea, ceea ce stabilisem de comun acord cu Roland Norris la Londra, anume că superspionul român din Elveția *nu era una și aceeași per-*

soană cu enigmaticul G.T. ce apăruse în lucrările lui Quet, Accoce și alții, care fixaseră pentru acesta din urmă reședința la Berlin. Iată atîtea semne de întrebare care, în loc să mă apropie de sfîrșitul „anchetei" mele, cum nădăjduiam, mă depărta și mai mult de eroul căutat. Nu puteam continua investigațiile, dacă n-aș fi luat o măsură „radicală" — am renunțat la vechea schiță a rețelei lui G.T., întocmind una nouă, incluzînd în aceeași filieră pe cei doi G.T., din Germania și din Elveția ! ! !

Înainte de a mă despărți de Roland Norris, am ținut să-i împărtășesc „noutățile" mele după trecerea prin Cambridge...

— Sînt foarte bucuros, mi-a declarat el, că ați aflat o „dublură" pentru G.T. din Berlin. Eram convins că *așa* trebuia să se întîmple ! Misiunea dvs. va fi cu atît mai dificilă, căci de-acum va trebui să aflați raporturile existente între cele două rețele, din inima celui de-al III-lea Reich și din Elveția, ambele aflate sub conducerea cîte... unui G.T. ! ! ! Nu pot întrevede, acum, finalul, dar am în vedere că nu ar fi exclus, cum v-am precizat de la prima noastră întîlnire, ca G.T. de prin 1940—1941 (cel care stătea la Berlin !) să fi precedat acțiunile lui G.T. din Elveția... De asemenea, ne putem gîndi și la faptul că superspionul român, pentru a căpăta credibilitate în rîndul celor care le transmitea marile secrete ale Reichului nazist, să-și fi indicat el singur Berlinul drept reședință, cu toate că s-a aflat dintru bun început în Elveția. Într-un asemenea caz, ambii G.T., la care ne gîndim, reprezintă totuși unul singur !

— Este exact ceea ce am și eu în vedere... Ceea ce nu înseamnă că G.T. la care se refereau pînă acum

toți cei care făceau istoricul misiunii lui Roessler este unul și același cu spionul căutat de mine...

— Va trebui s-o dovediți! m-a întrerupt Norris. Dar spuneți-mi, vă rog, ce probe revelatoare ați cules la Cambridge? Din cîte știu, acolo ați cercetat textul complet al notelor lui Grigore Gafencu, unul dintre strălucitii diplomați ai țării dvs. din perioada interbelică. Lucrările sale tipărite și care acoperă ajunul și primii ani ai ultimului război mondial (1939—1941) l-au consacrat pe bună dreptate, el nefiind absent din nici o bibliografie serioasă consacrată marii conflagrații. Nu l-am cunoscut personal, dar știu că în politica sa, în 1939—1940, a mizat mult pe reacția britanică față de agresiunile lui Hitler; s-a înșelat într-o măsură pentru că l-a confundat pe Chamberlain cu Churchill, iar cînd acesta a ajuns la cîrma imperiului era deja prea tîrziu, căci metropola însăși nu mai putea interveni pe continent, trebuind să se prepare să respingă singură iminenta invazie hitleristă. În anii războiului, în Elveția fiind, el va menține bunele relații cu britanicii...

— Nu numai cu ei, ci și cu sovieticii și americanii. Cea ce mi se pare foarte interesant este că prin 1943—1944 s-a întîlnit adesea cu Allen Dulles, reprezentantul lui Donovan în Elveția. Aceste contacte au stăruit în atenția lui G.T. care, de fiecare dată, l-a înștiințat pe Mac Kaye Senior de la serviciul de spionaj al Marinei S.U.A., într-un fel biroul „frate" al *Oficiului Serviciilor Strategice* al lui Donovan, dar cu care nu colabora — așa cum se întîmplă de multe ori în acest domeniu — decît pe bază... competitivă!

Mai departe, i-am prezentat lui Norris unele din probele culese de mine în legătură cu contactele dintre

G.T. și fostul diplomat român în 1943—1944. Astfel, în *Jurnalul* lui Mac Kays Senior am aflat, la data de 25 septembrie 1943, inclus un mesaj de la G.T. ce se referea la faptul că fostul ministru de externe al României avusese o întîlnire cu un intermediar aliat căruia îi precizase convingerile sale asupra perspectivelor relațiilor internaționale, contact în care a evidențiat că României nu-i incumba nici o vină pentru eșecul păcii în 1938—1939. Ei bine, în notele lui Gafencu am găsit textul întreg al declarației sale din 12 septembrie 1943 : *„...Pe vremea crizei cehoslovace* (în 1938 — n.ns.), *România era, dintre toate statele europene, țara cea mai credincioasă politicii de securitate colectivă. În caz de război general, în numele securității colective, pentru Cehoslovacia, România nu ar fi șovăit nici o clipă ; ar fi intrat în război alături de toți apărătorii ordinei internaționale. Cehii știu prea bine aceasta și au păstrat legături de recunoscătoare prietenie față de România. (România nu a șovăit, în nici o criză internațională, și a votat și a aplicat sancțiunile, atrăgîndu-și ura Axei și, drept urmare, ponosul Diktatului de la Viena). Dar, mai mult, am un document care dovedește că, pînă la 15 aprilie 1940, România era hotărîtă, în caz de agresiune germană, să se apere cu armele...“*

22

Prin intermediul lui G. T., mulțumită contactelor sale din Elveția în 1943, Mac Kaye Senior și, în consecință, Washingtonul au fost ținuți la curent cu evo-

luția situației din România, cu tentativele forțelor patriotice interne de-a se desprinde de *Axa* fascistă ce mergea tot mai sigur spre dezastru. S-a știut, de asemenea, că în problema respectivă între cei doi Antonești erau deosebiri de vederi, mareșalul fiind cel care, în ultimă instanță, decise rămînerea mai departe în tabăra nazistă. Totuși, negocierile cu reprezentanți ai Aliaților, oficiali ori nu, au continuat — în Elveția și Suedia, în Turcia și Portugalia, în Spania sau la Vatican — pînă la declanșarea insurecției la 23 August 1944. Americanii și britanicii, în Elveția, de pildă, au discutat cu Gafencu, iar conciliabulele lor au fost urmărite — probabil fără s-o știe însuși Allen Dulles! — de către G. T., care-l ținea la curent pe Mac Kaye, devenit supraveghetor al reprezentantului O.S.S.-ului. Cu titlu de exemplu, să reținem că, la mijlocul lui septembrie 1943, G. T. a aflat despre răspunsul lui Mihai Antonescu la un sondaj al lui Dulles sosit în Elveția printr-un secretar de legație. Diplomatul român făcea cunoscut că titularul Ministerului Afacerilor Străine din București ajunsese „obosit, surmenat, istovit. A slăbit mult. Un medic îl însoțește pretutindeni și îl susține cu injecții. Se teme să nu fie otrăvit de nemți sau de legionari". În ceea ce privește propunerile lui Dulles, „Iică" Antonescu era de acord cu retragerea țării din *Axă*, dar numai „în cazul unei debarcări aliate (anglo-americane — n. ns)" ; mareșalul Ion Antonescu se dovedea în continuare „credincios" nemților, fiind dispus să meargă cu ei „pînă la capăt", ceea ce nu-l împiedica însă să spere că, în final, anglo-americanii îi voi rezerva un regim cuvenit unui „gentleman". După numai o săptămînă, G. T. a fost sesizat că Dulles a discutat cu Gafencu răspunsul lui Mihai Antonescu și că s-a declarat, la 19 septembrie, „impresionat" de argumentele ministrului de exter-

ne român. Cu toate acestea, la 21 noiembrie 1943, Dulles va reveni, înştiinţînd care era opinia Departamentului de Stat şi a militarilor: „a sosit momentul ca România să-şi manifeste voinţa de a se despărţi de Germania şi de a ieşi din război", că „hotărîrea unei schimbări de atitudini trebuie luată de România *cu orice risc*". Spre deosebire de americani, britanicii sfătuiau prin Stanley — omologul lui Dulles în Elveţia — ca să nu se declanşeze o acţiune „pripită"; totuşi, trebuia ca România să fie gata pentru cotitură, aşteptînd „semnalul" (comunicarea lui Stanley din 17 decembrie 1943, parvenită lui Mac Kaye Senior în ianuarie 1944). G. T. a aflat detalii de cel mai mare interes despre atitudinea forţelor patriotice şi democratice din România în legătură cu participarea ţării la război alături de Reichul hitlerist, despre poziţia personală a lui Gafencu. Acesta din urmă, de pildă, a expus cu fermitate spre sfîrşitul anului 1943 punctul de vedere că România trebuia să trateze „cu toţi Aliaţii", că era cel mai nimerit „să ne hotărîm din vreme", înainte ca ţara să devină un teatru de operaţiuni militare.

Evoluţia raporturilor dintre România şi cel de-al III-lea Reich s-a aflat, de asemenea, în atenţia lui G. T., fapt constatat şi în alte ocazii. Sursele sale erau diverse, precumpănind iniţial, prin 1940—1942, „antenele" sale berlineze, iar apoi — ştirile sosite în Elveţia direct de la Bucureşti. Aşa a fost posibil pentru G. T. să sesizeze desele încordări ce au survenit cu începere din 1942—1943 între Berlin şi Bucureşti şi care s-au concretizat în scrisori şi memorii ale Antoneştilor destinate liderilor nazişti, lui Adolf Hitler personal, diferite declaraţii şi demersuri. Între acestea includem scrisoarea din 9 decembrie 1942 a lui Ion Antonescu către feldmareşalul von Manstein, prin care mareşalul respin-

gea acuzațiile ce i se aduceau de „aliații" săi pentru explicarea eșecului lor din zona Stalingradului. Consemnînd că luase cunoștință „cu adîncă mîhnire" de acest lucru, mareșalul, pe un ton viguros, reamintea lui von Manstein, care, la Stalingrad, încerca să limiteze proporțiile eșecului *Wehrmachtului*: *„... Reușita ofensivei ruseștl nu se datorește lipsei de eficiență a armatelor a 3-a și a 4-a române, ci neprevederilor comandamentului Grupului de armate „B", unei alegeri meșteșugite din partea rușilor a zonelor de atac și concentrării masive de forțe în cel mai desăvîrșit secret. Comandamentul rus a aplicat efortul său la vest și la sud de Stalingrad, zone cărora Grupul de armate „B" trebuia să le acorde cu totul altă atenție. Evenimentele au arătat-o. Intîrzierea constituirii Comandamentului „Don", provocată de neașteptata și neînchipuita rezistență de la Stalingrad și din Caucaz, își are partea ei fatală de contribuție în tragicele evenimente trăite. Nici pregătirea bătăliei, nici conducerea ei nu au putut fi la înălțimea misiunii. Tristul rezultat, ca și numirea dvs., după producerea dezastrului, la un comandament fără titular, o dovedesc"*. Nu știm care a fost reacția lui Hitler la o atare precizare a lui Antonescu, dar putem afirma, mai mult ca sigur, că nu l-a încîntat defel. Și desigur, nemulțumirea Führerului ar fi fost și mai mare dacă ar fi știut că G. T., un inamic de-al său din umbră, a capturat documentul citat și l-a transmis, în bună parte, Washingtonului. Aceeași soartă a avut-o și „memoriul" adresat de Ion Antonescu lui Hitler la 11 ianuarie 1943 ; pe parcursul a două mesaje, ambele reținute de Mac Kaye Senior între notele sale, G. T. a stăruit asupra motivelor de nemulțumire manifestate de mareșal în privința „cooperării" româno-germane, al stadiului în care ajunse în momentul crucial al războiului mondial de la

confluența anilor 1942—1943. Solicitînd ajutorul militar german și indicînd că pretențiile Berlinului amenințau cu „epuizarea economică a României", Antonescu făcea apel la Führer ca „relațiile germano-române să se bazeze pe principii sănătoase și precis stabilite", așa cum solicitase și la 11 februarie 1942, printr-un document similar, ajuns și el, cum se știe, sub privirile lui G.T. O serie de mesaje ale superspionului român din anul 1943 se referea la știrile culese în privința poziției Antoneștilor față de odiosul dictat de la Viena, din august 1940. În vara lui 1943, Mac Kaye Senior putea înregistra, în consecință, că Mihai Antonescu declarase foarte ferm lui Manfred von Killinger, ministrul Reichului la București, că oficialitățile române nu considerau nicidecum „actul de la Viena ca un act definitiv". În finalul întrevederii Mihai Antonescu—von Killinger de la 3 august 1943, cel dintîi a pretins diplomatului nazist să răspundă dacă Berlinul luase act de toate declarațiile anterioare ale Bucureștilor în problema respectivă și, în caz afirmativ, să comunice care era „poziția efectivă și definitivă a guvernului Reichului, pentru ca guvernul român să știe ce are de făcut". În domeniul raporturilor economice, mareșalul avea toate motivele să fie nemulțumit. A expus-o în mai multe rînduri unor reprezentanți ai Berlinului, precum în octombrie 1943, cînd s-a întîlnit cu directorul ministerial Clodius. Ajuns la Berlin, acesta va înregistra într-o notă prezentată superiorilor săi că, față de toate argumentele pe care le expusese mareșalului pentru continuarea pe aceleași baze a legăturilor economice româno-germane, Antonescu „a rămas pe poziția de totală respingere", insistînd numai pentru un „schimb reciproc deplin". Mai este necesar să precizăm că, dispunînd de o imagine exactă și cît de cît completă asupra României, aceasta în mare parte și

grație lui G. T., Washingtonul, Aliații în genere, au putut să-și definitiveze marile lor planuri pentru anul 1944, care avea să fie — și a fost — anul invadării „fortăreței europene" a lui Adolf Hitler ?

DOCUMENTE DIN ARHIVA PERSONALĂ A LUI G. T. (III)

În anii dictaturii și ai războiului hit'erist, un adevărat „duel al mesajelor" a avut loc între I. Antonescu, pe de o parte, și Iuliu Maniu și C. I. C. Brătianu, liderii partidelor istorice oficial desființate în 1938, pe de altă parte. Fără a se rezuma la aceasta, o atare „discuție" între mareșal și cei doi politicieni a constituit pînă prin 1943 principalul mod de manifestare al opoziției P.N.Ț. și P.N.L. față de regimul antonescian și de colaborarea Bucureștilor cu Berlinul. De ambele părți, mesajele relevau o serie de aspecte deosebit de interesante privind situația internă și internațională a României în cursul războiului, dar mai cu seamă ostilitatea poporului român întreg față de alianța cu Germania nazistă și continuarea ostilităților alături de *Axa* fascistă. Pe căi neprecizate, dar credem că, mai ales, grație emisarilor români din Elveția (Grigore Gafencu ș.a.), G. T. a intrat în posesia celor mai multe dintre documentele în discuție.

A. Din scrisoarea lui C. I. C. Brătianu către generalul I. Antonescu.

Domnule General,
[. . .] Îmi cereți să încetez cu ipocriziile.

Este primul reproș de acest fel ce l-am primit într-o viață de 75 ani.

Apoi îmi vorbiți de defetism, de înfeudare la păcatele din trecut și la burghezia de cluburi.

Mie, care am fost unul din singurii care am cerut la Consiliile de Coroană în chestiunea cedării teritoriilor românești să apărăm integritatea noastră națională!

Vă pot informa că nu merg niciodată la cluburi, dacă nu știți acest lucru [...]

Atitudinea mea a fost întotdeauna conformă cu principiile, credințele și conștiința mea. De aceea nu am acceptat sub regimul trecut propuneri de colaborare și am convingerea că această purtare a mea poate inspira încredere și respect opiniei publice, care nu poate admite că un BRĂTIANU se poate dezinteresa de soarta țării, creată de Tată și Frații săi.

Vă reamintesc că pînă la victoria Germaniei, în contra Franței, ați fost în aceleași simțăminte cu mine, în privința politicii noastre externe și că pînă acum nu ați făcut nici o manifestație în contra. Cred însă inutil să discut chestiuni perimate care nu au nici o influență asupra politicii actuale a României. Sînt însă dator să răspund la întrebarea ce îmi puneți: dacă se poate face altă politică decît cea actuală.

Dacă avem în vedere scopurile finale ale politicii noastre, pot să vă asigur că, avînd aceleași idealuri și patriotism, toți bunii români nu pot să vrea decît reîntregirea patrimoniului nostru național, restabilirea situației noastre economice și curățirea atmosferei viciate de regimul trecut. Din aceste puncte de vedere, toți trebuie să vă dea sprijinul lor, chiar dacă nu-l cereți. Nu pot avea însă același optimism ca dv. cînd credeți că Germania vrea să ne refacă întregirea țării, pe care tot ea a distrus-o, că situația noastră economică este bună,

că nu avem lipsă de transporturi, nici de producție alimentară și de îmbrăcăminte și că nu suferim de inflația monetară, care scumpește în mod nesuferit viața populației nevoiașe [...] În afară de măsurile interne ce se iau, criza este accentuată prin ocupația germană a țării. Fără a participa la război, suferim de consecințele războiului. Nu mai insist asupra acestor chestiuni, care au făcut obiectul unor scrisori ce v-am adresat în toamna anului 1940.

[...] S-ar fi putut crede că politica externă a Germaniei față de țările care ne erau dușmane și față de noi s-ar fi putut schimba și că veți putea conta pe ajutorul ei pentru reîntregirea României.

Citiți însă ultimul discurs al lui Hitler și vă veți convinge că nu veți putea schimba bazele politicii Reichului care sînt : Suprimarea tratatelor de la Versailles, Trianon și Saint-Germain, hegemonia Germaniei în Europa, cu excluderea completă a Angliei și Americii, reducerea țărilor sporite prin războiul din 1914—1918, astfel încît nici una din ele să nu mai reprezinte o putere în noua Europă ce vrea să creeze și care trebuie să fie la completa discreție a Reichului.

Va schimba oare Germania politica sa denumită spațiul vital? Germania victorioasă va reîntregi ea România? Discursul lui Hitler vorbește de satisfacerea altor aspirațiuni ungare sau bulgare și de pedepsirea României, care și-a realizat unitatea ei națională în contra Germaniei.

[...] Concluziunea mea este că nu putem conta decît pe noi înșine, să nu ne angajăm în acțiuni al căror rezultat nu-l putem cunoaște.

Războiul nu s-a sfîrșit. El devine mondial.

Statele Unite sînt cea mai mare putere din lume.

De aceea v-am sfătuit să nu puneți toate speranțele dv. pe o singură carte.

Ce purtare să avem de aci înainte ?

Recunosc, tocmai pentru că sînt de bună credință, că nu ne putem opune astăzi politicii germane, pentru că această țară [Germania] este stăpînă azi în orient. Dar să nu exagerăm și să avem încredere limitată în făgăduielile ce ni se fac. Ca și în trecut, să ne rezervăm să profităm de ocazii favorabile ce se pot ivi și să avem o armată puternică și în același timp o stare economică și financiară bună. Pînă atunci să nu ne mișcăm.

Cele ce v-am scris nu sînt deloc influențate de supărarea ce toți românii au de modul cum au fost tratați ; dar nu trebuie să pierdem din vedere că nu trebuie să facem gesturi care ar putea compromite viitorul, deoarece acum nu sîntem o țară liberă [...] În ceea ce privește propunerea dv. să vă iau locul, dacă nu sînt mulțumit cu conducerea dv., știți foarte bine că o atare schimbare este imposibilă în situația de astăzi și că de altminteri sînteți singura persoană care poate inspira încredere conducătorilor celor două dictaturi din Europa.

Eu nu am altă ambiție decît să fiu util țării mele. Fiind cu totul dezinteresat, vă pot da sfaturi, pe care sînteți desigur liber să le urmați sau nu, dar cred de datoria mea să nu mă dezinteresez de soarta țării mele.

Primiți, vă rog, domnule general, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

C. I. BRĂTIANU

București, 20 mai 1941

B. Răspunsul lui I. Antonescu la memoriile lui Iuliu Maniu din 4. XII. 1940, 27. II. 1941 și 4. IV. 1941.

Stimate domnule Maniu,

Cu prilejul unor evenimente de importanță, cum au fost asasinatele din noiembrie trecut, organizarea plebiscitului din 2 martie, schimbarea regimului din statul iugoslav și refuzul Iugoslaviei de a se alătura pactului tripartit, ați găsit necesar să expuneți, în scris, în numele Partidului Național-Țărănesc, punctul dv. de vedere, criticînd totodată actele de politică internă și externă ale guvernului și regimului pe care-l reprezint [...]

Considerațiuni finale. *În cele de mai sus am răspuns tuturor obiecțiunilor esențiale ridicate prin memoriile dv., atît în ce privește politica internă, cît și cea externă a regimului. Este ușor de constatat că aceste obiecțiuni își au punctul de plecare în discordanța concepțiilor pe care le reprezentăm, atît în ce privește regimul intern, cît și orientarea politicii noastre externe. Dv. sînteți pentru regimul democratic parlamentar și pentru o politică externă alături de puterile democrațiilor apusene ; eu sînt pentru regimul intern al statului național totalitar și pentru politica externă alături de puterile Axei. Este clar că fiecare din aceste concepții impune anumite puncte de vedere și anumite consecvențe care sînt ireconciliabile ; este deci explicabil dezacordul complet în care m-am găsit față de argumentele și concluziile dv. Orice concepție politică își are o justificare teoretică și o justificare practică, verificată prin aplicarea și rezultatele sale. Teoretic oricine poate să considere drept ideal concepția pe care o reprezintă. Politica fiind însă o artă a guvernării, sigur, singură verificarea poate da o măsură justă a valorii unei concepții.*

Rezultatele regimului democratic aplicate în România sînt cunoscute. Ele s-au soldat cu destrămarea internă totală, cu sfîșierea hotarelor și cu cele mai grave amenințări pentru însăși existența statului. Asupra regimului statului național, inaugurat la 6 septembrie, nu se poate face o judecată definitivă. El s-a verificat însă ca regim de ordine și reconstrucție națională și socială; el a asigurat, în împrejurările cele mai grele, existența statului; el reprezintă cu autoritate voința dîrză a națiunii de a se reface moral și material și de a-și împlini integral drepturile, înăuntru și în afară.

Socotesc că un regim care reprezintă un astfel de potențial de afirmare socială și românească merită să fie sprijinit de toate conștiințele românești. În fața realităților profund schimbate, ni se impune tuturora o singură atitudine: să slujim, cu toate puterile noastre unite, prezentul și viitorul patriei, trecînd cu vederea tot ce a putut să ne despartă în trecut.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

București, 22 iunie 1941

General Antonescu

C. Memoriul lui Iuliu Maniu către I. Antonescu.

Domnule General,

[...] Dacă întreaga opinie publică românească, cu noi toți, am fost pentru recucerirea provinciilor rupte prin agresiune de la patria mumă, sîntem categoric în contra ca România să urmărească obiective de agresiune. Nu este admisibil să ne prezentăm ca agresori față de Rusia, astăzi aliată Angliei, probabil învingătoare, în tovărășie de arme cu Ungaria și cu Axa, care ne-au rupt printr-un act arbitrar, neratificat de nimeni, o parte

importantă a țării noastre, vătămîndu-ne teritoriul, mîndria și onoarea noastră națională. Chiar și tovărășia de arme de pînă acum, impusă de împrejurări, este cît se poate de supărătoare, cîtă vreme încă nu am primit nici o satisfacție în problema Transilvaniei, dar ea are totuși o singură justificare: aceea că este menită să repare pierderea ce am suferit, înainte cu un an, în urma presiunii exercitată de Axă, care la vremea sa ne-a legat mîinile, oprindu-ne să ne apărăm. Acum ea ni le-a dezlegat [...] Ar fi prea pretențios să credem că continuarea războiului germano-rus ar depinde de colaborarea noastră, precum este nu mai puțin pretențios să proclamăm noi, România, război sfînt contra Rusiei, pentru organizația ei internă, de stat și socială. Războiul sfînt, militar și politic, să-l prestăm pentru România mare, cu toate provinciile sale. Nu avem nici un soldat român de sacrificat pentru scopuri străine. Trebuie să cruțăm armata noastră pentru scopurile noastre românești, care sînt multe și mari și de tragică actualitate pentru foarte apropiate vremuri [...]

O tendință de cucerire și ocupațiune mai conține și un pericol pe care mulți nu-l cunosc. Opinia publică maghiară și conducătorii ei sînt într-un mod semnificativ frămîntați, iar ideea tot mai vînturată de publicitatea maghiară și de cercurile lor importante este că spațiul vital al României este la est de Carpați, iar al Ungariei în partea de vest a Carpaților. Nu-i admisibil ca noi să servim argumente și motive în sprijinul celor ce urmăresc să ne împingă spre răsărit, eliminîndu-ne din cetatea naturală a Transilvaniei, leagănul românismului și mai ales nu este admisibil să ne legăm soarta prin războaie de cucerire și agresiune, cu Axa.

Vă rog să primiți asigurarea distinsei mele considerațiuni.

București, 18 iulie 1941 *IULIU MANIU,*
Președintele Partidului
Național-Țărănesc

D. Scrisoarea lui Iuliu Maniu către I. Antonescu.

Domnule mareșal,

Am luat, cu îndurerată surprindere, la cunoștință decretul de chemare pentru adunarea plebiscitară, pe ziua de 9 noiembrie, în scopul ca cetățenii țării să-și exprime aprobarea sau dezaprobarea lor, asupra guvernării dv. de la 6 septembrie 1940 și pînă astăzi. Partidul Național-Țărănesc crede că în aceste zile, cînd fiii țării sînt chemați să-și îndeplinească suprema datorie față de țară, ar trebui eliminat totul ce-i poate despărți. Ar trebui, indiferent de deosebirile de vederi politice interne și externe ce ne despart, să ne ferim cu toții să întreținem drumurile și cărările, și dealtfel prea strîmte, care duc la izbînzi mari naționale, prin năzuințe de organizări, care nu pot avea și nu vor avea un caracter de permanență durabilitate.

P.N.Ț., oricît de mult ar dori să-și mențină hotărîrea de a nu pune în discuțiune chestiuni politice și de a respecta regulile disciplinei naționale, care caracterizează națiunile civilizate atunci cînd țara se găsește în război, totuși nu se poate da îndărăt de la îndeplinirea datoriei sale, în fața unor evenimente cu importante repercusiuni în prezent și cu efecte incalculabile în viitor. Acesta este motivul pentru care, în baza deplinelor puteri ce mi s-au acordat de către Comitetul

Central, vin respectuos să vă aduc la cunoștință că P.N.Ț. nu poate lua parte la plebiscitul organizat de dv., în plin război sub stare de asediu, ale cărei constrîngeri exclud posibilitatea exprimării libere a voinței obștești.

[...]Abstracție făcînd de considerația principială, că în timp de război, al cărui sfîrșit nu se poate prevedea, nu este admisibil un plebiscit cu obiectiv politic de organizare de stat, noi nu putem lua parte la plebiscitul ce organizați și pentru următoarele motive :

[...] 4. Nu putem consfinți, prin participarea noastră activă, un plebiscit menit să vă dea în alb mandat pentru introducerea unei organizații de stat corporatistă, contrară principiilor noastre democratice, respectoase libertăților cetățenești. Manifestul publicat de domnia voastră dezvăluiește intențiunea ce o aveți de a menține în viața de stat sistemul dictatorial, care exclude afirmarea democratică și pașnică a voinței naționale, în ce privește chivernisirea afacerilor publice și face imposibilă orice activitate de control, ceea ce duce la corupțiune în viața publică și abuz de stat și pe urmă la transformări zguduitoare, adeseori catastrofale, în evoluția națională.

În fața acestor perspective, orice intențiune bună a conducerii de stat rămîne infructuoasă.

Vă rog, domnule mareșal, binevoiți a primi asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Cu distinsă stimă :
Iuliu Maniu

Președintele Partidului
Național-Țărănesc

București, 8 noiembrie 1941

E. Din scrisoarea mareşalului I. Antonescu adresată lui Iuliu Maniu şi C. I. C. Brătianu.

[...] Nu cu scrisorile se face istorie, Domnule Maniu şi Domnule Brătianu. Nici măcar nu se scrie. Toată politica de stat de la 1940 şi pînă azi n-a urmărit decît acest lucru: unitatea neamului şi pămîntului românesc [...] N-am făcut nici un act de agresiune faţă de nimeni şi n-am luat pămînturi care nu ne aparţineau, acţiunea noastră diplomatică exprimînd ferm şi demn voinţa noastră.

[...] Neamul românesc a trecut în 1940 printr-o îndoită criză: printr-o criză internă, lungă şi gravă, şi printr-o criză internaţională, în care, desigur, criza internă şi-a avut consecinţe grave. Să nu confundaţi însă acoperirea crizei interne şi dominarea amintirilor ei prin tragicul crizei internaţionale pe care o trăim de la 1940 şi pînă azi.

[...] Este foarte comod să dai lecţii de patriotism stînd la domiciliu, criticînd şi să trimiţi epistole în care să dai lecţii de eroism, de patriotism şi de conduită naţională. Am apărat cu demnitate drepturile neamului în toate ocaziile. Am făcut maximum, am făcut tot ceea ce omeneşte era posibil faţă de grava situaţie în care se găsea ţara [...] Criza internă a dus, desigur, la prăbuşirea graniţelor, dar rezolvarea crizei internaţionale şi restabilirea graniţelor va restitui libertatea de a discuta în plin criza internă şi toate proporţiile şi consecinţele ei.

Şi aceasta, la vreme, o vom face!

Să nu vă ridicaţi pe valurile unei împrejurări internaţionale sau ale norocului pe care vi l-ar aduce acestea,

pentru ca să nu vă închipuiți că trecutul este mort, sau că noi putem fi îngropați cu prezentul!

Mareșalul I. Antonescu

București, 15 februarie 1942

F. Din scrisoarea lui C. I. C. Brătianu și Iuliu Maniu către mareșalul I. Antonescu.

Domnule Mareșal,

Încă din clipa în care trupele noastre, recîștigînd provinciile răpite în vara anului 1940, au început a purta războiul alături de armatele germane dincolo de Nistru, v-am atras continuu atențiunea printr-un șir neîntrerupt de memorii și proteste că România nu trebuie să depășească, în operațiunile militare în care se găsește angajată, caracterul strict defensiv al războiului pe care-l duce. Cu deosebire după terminarea campaniei anului 1941, atunci cînd și unele căpetenii militare se rostiseră împotriva participării mai departe a armatelor noastre la luptele din răsărit, am stăruit din nou asupra necesității de a nu istovi forțele armatei române în luptele duse și depărtate de hotarele țării și de obiectivele ei firești și asupra nevoii de a le păstra pentru realizarea integrală a revendicărilor naționale amenințate și încălcate de vecinii noștri direcți. Am repetat acest demers înainte ca armatele noastre să ia parte la ofensiva anului 1942, ce le-a dus pînă la Caucaz și pe Volga, prevestind, din nefericire în zadar, dezastrele la care erau expuse luptînd atît de departe de țară [...]

Astăzi, cînd evenimentele se precipită, trebuie ca ceea ce nu s-a făcut în urma demersurilor ce v-au fost aduse la cunoștință în atîtea împrejurări să îndepliniți

măcar acum, cînd situația politică și militară vă arată că participarea noastră mai departe la război nu poate duce decît la o catastrofă, ce trebuie evitată cît mai este timp.

Nu este admisibil ca națiunea română să fie angajată și reținută într-o conflagrație universală prin voința unei ocîrmuiri contra opiniei publice, iar armata ei ținută departe de hotarele țării, periclitată din toate părțile.

Națiunea română cere să se termine acest război, iar armata ei să fie adusă acasă, ca să apere hotarele țării și glia strămoșească.

Primiți, vă rugăm, domnule mareșal, asigurarea osebitei noastre considerațiuni.

Președintele Partidului
Național-Liberal
C. I. C. Brătianu

Președintele Partidului
Național-Țărănesc
Iuliu Maniu

12 august, 1942

G. Scrisoarea lui C. I. C. Brătianu și Iuliu Maniu către mareșalul I. Antonescu.

Domnule Mareșal,

De la începutul războiului v-am sfătuit asupra atitudinii pe care România trebuie să o păstreze în conflictul mondial. Nu ați ținut cont de sugestiile noastre și ați luat completa răspundere a consecințelor politice a acțiunii ce ați condus. Astăzi trebuie să constatați că, după pierderile enorme rezultate din război, țara noastră este amenințată de un pericol la care nu mai poate

face față. Armatele germane înfrînte nu se mai pot asigura în contra unei invazii rusești și concursul pe care l-am mai putea da, să o împiedicăm, va fi cu totul insuficient. A coopera mai departe cu armatele germane ar fi să sacrificăm în mod inutil ceea ce ne-a mai rămas ca putere militară și să provocăm din partea armatelor bolșevice victorioase represalii și distrugeri ireparabile.

Orice gest ați face de aici înainte pentru a ne solidariza într-o acțiune, care s-ar putea considera vrăjmașă în contra puterilor aliate, ar constitui o gravă greșeală.

Pentru că în acest moment nimeni nu poate lua răspunderea situației ce ați creat, trebuie ca tot dv. să arătați germanilor că trebuie să retrageți restul trupelor noastre care mai operează în Rusia, că nu le mai puteți da concursul militar de pînă acum și că țara se găsește în situația de nebeligeranță. Pe de altă parte, să comunicați aliaților anglo-ruso-americani hotărîrea ce ați luat.

Dacă nu puteți face aceste acte, nu mai rămîne decît să arătați M.S. Regelui că nu puteți conduce mai departe politica țării și că trebuie să avizeze la formarea unui nou guvern, care să poată îndrepta, cel puțin în parte, situația în care ne aflăm și care să nu expună țara la noi complicațiuni.

Primiți, vă rugăm, domnule mareșal, asigurarea înaltei noastre considerațiuni.

C. I. Brătianu
Iuliu Maniu

București, 21 martie 1944

23

Motivul pentru care realitățile românești s-au aflat, consecvent, în atenția lui G. T. nu ne apare deloc stra-

niu, dacă avem în vedere preocuparea sa de-a asigura țării sale condițiile cele mai bune pentru retragerea din groaznicul măcel mondial, iar apoi participarea cuvenită la opera de organizare a păcii. Mac Kaye Senior, primind atîtea știri despre România, nu s-a arătat niciodată mirat, reținînd cu grijă toate mesajele colaboratorului său și căutînd să le valorifice cu promptitudine. A reușit de cele mai multe ori, cu toate că — faptul l-am mai semnalat — uneori lucrurile luară o întorsătură total nedorită. Astfel, americanul nu și-a putut ierta că nu acordase toată atenția *unuia* dintre mesajele lui G. T. din mai 1943 : pe căi pe care nu le preciza, superspionul aflase că Serviciul de radioascultare al Aviației germane (Luftwaffe) descifrase unele coduri militare ale Aliaților, putînd, în consecință, „citi" o parte din corespondența ultra-secretă a anglo-americanilor. Mac Kaye și-a avertizat, desigur, superiorii, dar nu s-a îngrijit să verifice dacă știrea s-a difuzat tuturor serviciilor interesate. Chiar în prima zi a lunii august 1943 va avea neplăcerea să ia cunoștință de semi-succesul raidului asupra Ploieștilor, unul dintre obiectivele „cele mai scumpe" ale *Axei*, dat fiind rolul petrolului în purtarea războiului pentru ambele tabere. La operațiunea respectivă ("Tidal Wave") participaseră 177 de fortărețe B-24, ce decolaseră din Libia, sub comanda generalului Ent. Deținătorii zonei petrolifere fură alertați însă din vreme și lovitura plănuită de americani nu a avut nicidecum proporțiile așteptate, iar pe deasupra 54 de bombardiere nu s-au mai întors la bazele lor. Pierderile omenești au fost și ele impresionante : peste 500 de morți ori prizonieri. Despre pregătirile fantastice în vederea raidului de la 1 august 1943 cititorul poate afla amănunte de cel mai mare interes în *best-sellurile* mondiale datorate lui

Leon Wolff, James Dugan și Caroll Stewart. La timpul său, Mac Kaye a intuit că ceva nu funcționase. Aproape că nici nu a îndrăznit să presupună că cele aflate de la G. T. despre interceptarea și decriptarea de către nemți a comunicațiilor Aliaților ar fi putut fi adevărate... Și, totuși, după război s-a văzut că așa stătuseră lucrurile. Într-o lucrare devenită clasică (*Codebreakers — Spărgătorii de coduri*), David Kahn avea să rețină că, încă de la decolarea avioanelor americane din Libia, nemții, urmărind traficul comunicărilor radio, au știut că obiectivul era zona Ploiești și au avut tot timpul să se pregătească pentru a riposta!

Însă în cele mai numeroase situații Mac Kaye a beneficiat din plin de valoarea informațiilor obținute prin G. T. Evenimentele relatate pînă acum dovedesc în ce grad Aliații au putut beneficia, într-un fel sau altul, de serviciile directe și indirecte ale superspionului, și aceasta pe majoritatea teatrelor de operațiuni: în vestul și estul Europei, în nordul Africii ori în Mediterana. Pentru anul 1944, G. T. anunța, în ceea ce privea sud-estul european în general, decizii din cele mai grave ale Cartierului General al lui Adolf Hitler. Chiar la începutul anului a prevestit despre ocuparea Ungariei horthyste de către forțele *Wehrmachtului*, pentru ca, la 1 februarie 1944, să înștiințeze că la nivelul *O.K.W.*-ului era în curs de elaborare planul *Margaretha II*, denumirea-cod a invadării României de către trupele hitleriste. La Arhivele Naționale din Washington, D. C., am putut constata că știrea transmisă de G. T. era exactă: la 26 ianuarie 1944 Secția de operații a *O.K.W.* (*W.F.St.*), comandată de generalul Alfred Jodl, care va fi judecat și condamnat ca mare criminal de război la Nürnberg, a început în adevăr să planifice operațiunea *Margaretha II*, prevăzută

a fi declanșată în cazul „defecțiunii" (retragerii) României din *Axa* fascistă. Preparativele atinseră un stadiu destul de avansat în cel mai scurt timp, pentru ca, la 28 februarie 1944, Hitler să ordone personal suspendarea lor. Tocmai se întîlnise, la 26—28 februarie, la castelul Klessheim (Salzburg), cu mareșalul Antonescu și căpătase nu numai asigurările acestuia ci și convingerea că dictatorul român era stăpîn pe situație, că potrivit propriei sale calificări, orice „răsturnare" era imposibilă la București. În martie 1944 Hitler s-a reîntîlnit cu Antonescu, căpătînd noi dovezi că mareșalul nu-l va „părăsi". Între timp, Hitler executase operațiunea *Margaretha I* — ocuparea Ungariei horthyste, iar Antonescu a făcut tot posibilul să evite o situație similară, preferînd să mențină România la statutul de țară „satelită" a celui de-al III-lea Reich. Negocierile de pace separată, angajate de delegați ai regimului antonescian, ca și de reprezentanți ai forțelor patriotice interne cu trimiși aliați pe diverse canale s-au dovedit infructuoase din momentul în care mareșalul nu era dispus să „dezerteze" din tabăra fascistă. Hotărîndu-se să-l susțină în continuare pe Hitler, Antonescu s-a arătat dispus să procedeze la mobilizarea întregii națiuni pentru purtarea ostilităților și, în acest context, Mihai Antonescu a fost însărcinat să redacteze legea mobilizării totale. În fine, la 5—6 august 1944 mareșalul a făcut o nouă vizită Führerului, cea din urmă, la Rastenburg, cu care prilej și-a reafirmat voința „de a continua lupta" pînă la capăt alături de Germania. Am putea presupune că Hitler avea toate motivele să fi fost „liniștit". Și, totuși, îl rodea îndoiala... Nu putea înțelege, de pildă, de ce „Ică" Antonescu, adjunctul dar în fapt *alter ego*-ul mareșalului, îi ceruse ministrului său la București, von Killinger, la 7 aprilie 1944,

„să ne lase nouă să ne ocupăm de problemele care ne privesc" ? Mai apoi, serviciile secrete ale Reichului au interceptat unele radiograme schimbate între Externele din București și legațiile României din capitalele unor țări neutre, prilej de a descoperi că erau în curs negocieri de pace separată cu Aliații. Führerul a intervenit brutal, cerînd îndepărtarea celor „vinovați", dar mareșalul s-a opus cu fermitate. Pentru orice eventualitate, planul de ocupare deplină a României a fost pus iarăși pe tapet. Aliații, profitînd de contactul G. T. — Mac Kaye, aflară de îndată : la 5 iulie 1944 superspionul comunica detaliile „ordinului" nr. 16/44 al Cartierului General nazist referitor la împărțirea României în comandamente „zonale" și „locale" ale *Wehrmachtului*. Erau indicate șase zone : București, Ploiești, Făgăraș, Craiova, Arad și Orșova și, de asemenea, „sarcinile" concrete ale comandamentelor. Investigarea după război a arhivelor militare germane, capturate la sfîrșitul ostilităților de către americani, va duce la depistarea acestui document atît de semnificativ pentru precizarea intențiilor adevărate ale lui Adolf Hitler față de aliatul său leal pînă la sfîrșit și care s-a chemat Ion Antonescu !

În mesajele sale, G. T. a sesizat, concomitent, indecizia grupărilor politice burgheze ale forțelor rezistenței antifasciste interne din România. I-a fost de mare folos, în acest sens, legătura cu Gafencu, care, cu regularitate, era aprovizionat cu noutăți din țară. În decembrie 1943, de exemplu, l-a aflat pe Gafencu exasperat : „...Cum s-ar putea însă organiza ceva, cînd Maniu nu îndrăznește să spună nimănui ce gîndește, ce urmărește, ce vrea ?" Aceluiași, decizia lui Antonescu de-a rămîne fidel lui Hitler îi apărea „macabră" : „Nimeni nu are dreptul să ducă la moarte un neam

întreg !" În general, problema desprinderii României de *Axă* era extrem de dificilă, iar G. T. a reținut atît complexitatea situației, cît și neliniștea celor care acționau pentru abandonarea alianței cu *Axa* : „...Cum vom izbuti să ne desprindem — să ne desprindem la timp — din grozava încleștare care ne-a așezat sub fatala oblăduire a lui Hitler ? Cum vom putea ieși din situația falsă, în care am fost împinși, printr-o înlănțuire de fapte, dincolo de voința noastră ? Am fost printre cele dintîi victime ale cutezanței naziste ; sîntem, azi, printre cei din urmă complici ai Reichului hitlerist : batjocoriți de el, cînd i-a mers bine ; leali față de el, cînd îi merge rău. *Cînd, și cum vom putea fi, din nou, noi-înșine, stăpîni în casa noastră și liberi ?*" Putea oare G. T., prins atît de mult în tumultul evenimentelor, aprecia cît de mult se apropiase de aflarea unui răspuns la atare întrebări ?

DOCUMENTE DIN ARHIVA PERSONALĂ A LUI G. T. (IV)

Interesîndu-se, pentru motive asupra cărora nu mai socotim necesar să insistăm, de stadiul și evoluția raporturilor româno-germane, G. T. „a ajuns" — în mai multe rînduri — la documente rîvnite de orice mare agent secret : minutele întrevederilor Hitler-Antonescu. Abordînd de regulă problemele cooperării globale între Berlin și București, după cum și aspectele conducerii de ansamblu a operațiunilor militare ori diplomația *Axei*, cei doi lideri politici furnizau superspionului din Elveția, fără să aibă nici cea mai mică

bănuială măcar, „materia primă" de cea mai bună calitate pentru o serie de excelente rapoarte ale sale destinate birourilor de informații din Washington. Dispunînd de serviciile lui G. T., Aliații au putut afla că relațiile între Berlin și București au traversat, nu o singură dată, momente dificile, ceea ce, combinat cu pătrunderea intențiilor inamicului, le-a îngăduit să planifice acțiunile viitoare, inclusiv prepararea unor condiții externe favorabile pentru desprinderea României de *Axa* Berlin-Roma-Tokyo.

A. Note asupra întrevederii lui A. Hitler cu generalul I. Antonescu, primul ministru al României.

(Berlin, 22 noiembrie 1940)

Antonescu transmite mai întîi Führerului saluturile regelui României și ale poporului român. El însuși face parte dintre oamenii cuprinși de admirație în fața operei considerabile a lui Adolf Hitler, și care aveau o încredere deplină în Führer.

Führerul răspunde că el este bucuros să-l poată saluta pe șeful noului stat român. El crede, pentru viitor, într-o strînsă colaborare între România și Germania. Această cooperare ar fi utilă nu numai pentru relațiile imediate între cele două țări, dar ea ar fi de asemenea necesară pentru rațiuni de politică generală, dat fiind că Europa întreagă este amenințată.

Antonescu spune că, deja în cursul întrevederii cu ministrul de externe al Reichului, el a subliniat schimbarea radicală ce s-a efectuat în România [prin instaurarea dictaturii legionaro-antonesciene, septembrie 1940]. De cînd a luat puterea, în împrejurări în care puțini oameni politici s-au putut găsi fără îndoială, atît erau ele de grave, din acel moment, deci, el a că-

utat să se apropie de Axă. Scopul său era de-a reorganiza țara și de-a o face puternică pe planul economic, administrativ și politic, cît și din punct de vedere intelectual și militar. El își propune să contribuie la victoria Axei în acest război și de-a o ajuta ca războiul să se termine cît mai curînd posibil. El caută a recupera în interior ceea ce s-a pierdut în exterior. Refacerea armatei, întărirea moralului și forțelor materiale constituie prima sa datorie pentru ca România să fie, cît mai devreme posibil, gata să-și îndeplinească sarcinile ce i-ar incumba, chiar și pe plan militar [...] După decizia arbitrală de la Viena, statul român își întemeiază întreaga sa politică pe următoarele două temeiuri: garanția frontierelor și protecția minorității de 2 000 000 români rămași în Ungaria și a căror viață, libertate și bunuri au fost garantate chiar prin această decizie. Totuși, Ungaria s-a eliberat de îndată de angajamentele luate față de Germania și de Europa. 45 000 de români au fugit, abandonînd Transilvania. Ei au fost maltratați și li s-a furat tot ceea ce posedau. Femeile și copiii au fost omorîți de unguri și au fost văzuți sosind în România mulți fugiți cu ochii scoși, cu limba tăiată, cu unghiile zmulse. El (Antonescu) nu a luat nici o măsură de represalii, dar neliniștea este foarte mare în România. În aceste împrejurări, el a recurs la Germania și o roagă să binevoiască a o ajuta pe plan politic și economic [...] În sfîrșit, Antonescu declară că va adera la Pactul tripartit, dar că, nemulțumindu-se să fie o simplă adeziune, ar fi gata să ia armele alături de puterile Axei pentru a lupta pentru victoria civilizației.

Führerul răspunde că el înțelege în ce situație dificilă se află Antonescu. Cînd s-a dat decizia arbitrală de la Viena, un conflict între Ungaria și România

amenința deja, și el ar fi putut conduce la catastrofa generală. Și Germania gîndea că o asemenea catastrofă ar fi creat un vid politic și militar, ceea ce ar fi putut antrena prăbușirea statului român. El (Führerul) a crezut că era preferabil să se facă mari sacrificii [de către statul român], salvîndu-se astfel substanța națiunii decît să se piardă poporul întreg [...]

Antonescu a apărat cu multă căldură teza românească care constă în stricta observare a tratatului de la Viena și mai ales a obligațiilor [Ungariei] față de minorități, apoi de a se pune încăodată problema în ansamblu din momentul în care pacea ar fi restabilită.

Führerul răspunde că nu s-a găsit, evident, soluția ideală prin arbitrajul de la Viena, dar că, tot astfel cum Antonescu a încercat timp de mai multe ceasuri să justifice revendicările României, reprezentanții maghiari apăraseră teza lor. Momentul nu este încă venit de a privi lucrurile retrospectiv. Totuși, el poate să-l asigure pe generalul Antonescu că-i înțelege perfect sentimentele, furia sa ca și durerea sa. După toate probabilitățile însă istoria nu se va opri la anul 1940.

După ce Antonescu a expus de mai multe ori punctul său de vedere, cu aceleași argumente, întrevederea s-a terminat într-o atmosferă amicală.

Schmidt.

B. Note asupra întrevederii lui A. Hitler cu generalul I. Antonescu.

(Berlin, 23 noiembrie 1940)

In audiența de rămas bun pe care generalul Antonescu a solicitat-o expres Führerului, el a declarat că, înainte de-a pleca, dorește să mulțumească Führerului

pentru onoarea ce i-a făcut-o invitîndu-l la Berlin, ca și pentru bunăvoința dovedită în tot cursul vizitei.

El s-a întreținut cu ministrul Afacerilor Externe al Reichului pe marginea problemelor politice și s-a înțeles cu el în toate punctele. El este în mod deosebit recunoscător pentru eforturile Germaniei de a regla chestiunile litigioase dintre unguri și români. El a repetat că, în cadrul încheierii păcii, România trebuie să aibă un cuvînt la capitolul respectiv. Poporul român este gata să lupte pentru drepturile sale. El vrea să sublinieze acest lucru atît în calitatea sa de conducător al poporului, cît și ca soldat.

El, de asemenea, a căzut de acord cu conducătorii germani în privința problemelor economice [...] Pentru chestiunile militare, el s-a întreținut cu feldmareșalul Keitel și aici, de asemenea, au ajuns la un acord în toate privințele. El va continua să organizeze cu energie armata română și, în primăvară, ea va fi gata de luptă. România nu cere decît ca frontierele ei să fie restabilite.

Führerul răspunde că a fost foarte fericit de a fi întîlnit pentru prima dată un om care să exprime cu atîta căldură interesele țării sale. El poate să-l asigure că el (Führerul), ca național-socialist fanatic ce este, înțelege foarte bine sentimentele, datoriile și obiectivele despre care generalul Antonescu i-a vorbit. Cînd un popor tinde spre țelul suprem cu un idealism convingător și cu o fanatică abnegație, atunci Istoria se acomodează mereu. Marile revizuiri istorice se nasc, cel mai adesea, dintr-o transformare a mentalității popoarelor respective. În prezent, ca aliat, el poate da României asigurarea că Germania va interveni pe toate căile posibile în favoarea prietenilor ei, atît în domeniul politic cît și economic. De azi înainte, întreaga

armată germană este gata să apere existența statului român.

SCHMIDT

C. Note asupra întrevederii lui A. Hitler cu generalul I. Antonescu.

(München, 12 iunie 1941)

[...] În sfîrșit, Antonescu a mulțumit Führerului pentru că a expus, de-o manieră precisă și lucidă, situația internațională, precum și poziția României. El împărtășește, în toate privințele, vederile Führerului. El este de părerea Führerului că Rusia făcea preparative în scopul declanșării unui atac în condiții favorabile. Rusia, pe de o parte, Anglia și America, pe de altă parte, se vor pune de acord, din momentul în care una dintre ele va dispune de un echipament militar superior celui al Germaniei, asupra măsurilor de luat [...] Antonescu adaugă că, după părerea sa, o întîrziere a conflictului cu Rusia ar compromite victoria Axei în război. Dacă Rusia și-ar retrage eventual forțele sale armate, aceasta s-ar face cu unicul scop de a se cîștiga timp. În ce privește șansele campaniei împotriva Rusiei, Antonescu afișă un mare optimism.

Führerul a remarcat că era evident că scopul acțiunii nu consta în a permite armatelor rusești de-a se retrage în imensitatea țării lor, ci de a le nimici.

SCHMIDT

D. Note asupra întrevederii lui A. Hitler cu mareșalul I. Antonescu.

(Wolfsschanze — Rastenburg, 11 februarie 1942)

[...] Recapitulînd, Antonescu a observat că e tot atît de liniștit în privința sfîrșitului [victorios] al răz-

boiului, ca și în prima zi. El are încredere deplină în victoria germană și speră doar că aceasta se va produce cît mai curînd posibil, pentru ca drumul spre soluționarea problemelor mondiale și europene să devină liber [...] Antonescu ajunse apoi să vorbească despre trecutul cel mai apropiat și a povestit cum, după lovitura de stat împotriva lui Carol al II-lea, la 6 septembrie 1940, a preluat conducerea țării. Pe atunci, România a suferit grele pierderi de teritorii și a fost ruinată prin proasta administrație a regimului anterior. La realizarea loviturii de stat, încă de la început, el (Antonescu) își spusese că România trebuie să ducă o politică cu totul nouă. Singur, cu Mihai Antonescu, el a avut curajul de a introduce o politică [filo]germană, deși, pe atunci, întregul popor român se afla, sub influența hotărîrii de la Viena, a acordului de la Craiova și a ultimatumului lui Molotov, ostil Germaniei, dat fiind că pierderile teritoriale au fost puse pe seama influenței Axei [...] România are nevoie și de asigurarea că Ungaria nu se va bucura de o poziție privilegiată nici în timpul și nici la sfîrșitul ostilităților. Antonescu a înmînat apoi Führerului un memorandum în care îi prezintă, în limba germană, toate aceste idei, și l-a rugat apoi pe Führer să ia cunoștință, pe cît posibil, de conținutul lor /.../

SCHMIDT

E. Note asupra întrevederii lui A. Hitler cu mareșalul I. Antonescu.

(Wolfsschanze — Rastenburg, 10 ianuarie 1943)

[...] Dacă i s-ar pune întrebarea (Führerului) : cînd și cum va fi sfîrșitul războiului ? ar răspunde că este

singura întrebare la care de-a lungul istoriei nu a putut răspunde exact nici un om de stat, nici un comandant. În legătură cu aceasta, Führerul a dat ca exemplu războaiele cartagineze, războiul de 30 de ani și războiul de 7 ani. În nici unul din aceste cazuri niciunul dintre oamenii de stat sau comandanții militari nu au putut spune nimic exact despre sfîrșitul conflictului, deși în final au repurtat victoria. În cazul unui conflict atît de amplu cum e acest război mondial, principalul lucru este concentrarea asupra țelului propus, pentru a se vedea cît mai clar condițiile ce se impun pentru atingerea lui și pentru a lupta în vederea realizării lui. La baza acestor condiții se află starea psihologică, adică hotărîrea fanatică de a nu capitula sub nici o condiție. Această stare psihologică ***trebuie*** *să existe la nivelul celor care conduc, cît și la ultimul șef de companie sau soldat [...] Nici în Anglia, nici în S.U.A. nu există un adevărat conducător. Fără război, Churchill nu ar fi ajuns niciodată la putere, iar Roosevelt și politica sa ar fi dat faliment în absența războiului. Numai Stalin e de remarcat ca un mare adversar. De aceea vede el (Führerul) viitorul* ***cu atîta încredere.***

Mareșalul Antonescu îi mulțumi Führerului pentru expunerea sa, la care nu mai are nimic de adăugat după explicațiile deja date, și anume că România a intrat în război pentru a-i pune la dispoziție [lui A. Hitler] toate forțele pentru obținerea victoriei. El (Antonescu) e de acord cu Hitler cum că Stalin e singurul mare adversar. Stalin e de remarcat ca un om cu spirit creator, deoarece a reușit să ridice pe slavi la o putere remarcabilă. De aceea e necesar ca Rusia lui Stalin să fie lovită în punctele cele mai importante. Antonescu a însemnat aceste puncte pe hartă, indicînd Leningradul, Moscova, Kuibîșev și Stalingradul. A dat de înțeles că ocuparea

acestor puncte ar fi esențială pentru obținerea victoriei asupra Rusiei.

[...] Continuînd, Führerul a afirmat că în final tot Germania și aliații ei vor învinge.

SCHMIDT

F. Note asupra întrevederii lui A. Hitler cu mareșalul I. Antonescu.

(Castelul Klessheim, 12 aprilie 1943)

După unele cuvinte de introducere, Führerul a specificat că, pe lîngă dorința sa de a discuta problemele generale ce se ridică datorită situației prezente, el ar avea un motiv special pentru care l-a chemat pe mareșalul Antonescu la Salzburg. Personal, el (Führerul) ar dori să vină în România, dar după cum poate și Antonescu să înțeleagă nu-i posibil în acest moment să se îndepărteze de locurile legate telefonic și telegrafic de Cartierul General și de fronturile apropiate. Cu cîteva zile mai devreme și Ducele [Mussolini] a venit tot la Salzburg și, în consecință, s-a lansat și invitația pentru mareșalul Antonescu. În afară de aceasta, în cazul unei vizite a Führerului la București s-ar impune, la dus ori la întors, o oprire a sa la Budapesta.

Se pune în discuție un fapt ce necesită clarificări deja de mai multe luni, dat fiind că împiedică buna desfășurare a războiului și se impune o rezolvare în urma masivelor pierderi umane. Pentru a caracteriza situația, Führerul a subliniat că, potrivit fermei sale convingeri, pentru finalul acestui război nu există decît două posibilități : ori o victorie clară ori o exterminare deplină. Situația de acum se deosebește de cea din 1918, cînd totul s-a rezolvat prin îndemînare politică și intrigi di-

plomatice, mai ales că în răsărit nu mai exista nici un dușman, producîndu-se un vacuum militar. Numai un succes deplin ar putea înlătura primejdia. Compromisurile nu ar putea însă evita primejdia, ci i-ar da doar timp să se întărească și să se organizeze din nou. Zarurile au fost aruncate la 1 septembrie 1939, și războiul trebuie continuat pînă la un sfîrșit victorios. El (Führerul) afirmă acest lucru și din convingerea că jertfele aduse pînă acum nu au fost zadarnice. Chiar dacă au existat și eșecuri, totuși suma succeselor e mult mai mare. Dușmanul din răsărit a suferit, totuși, cele mai mari pierderi. Fostul comandant al armatei de rezervă sovietice a căzut prizonier la nemți și a fost interogat cum se cuvine. În diferite privințe, declarația lui coincide cu fapte pe care Germania le știa deja din alte surse. Acest general, care a căzut prizonier în decembrie [1942], a spus că armata sovietică a suferit o pierdere totală de 11,4 milioane oameni, adică morți, dispăruți — dintre care majoritatea erau sigur morți și o altă parte, prizonieri — și grav răniți. Aceste pierderi sînt de zece ori mai mari decît acelea ale Germaniei, inclusiv cele de la Stalingrad. În ceea ce privește situația catastrofală a forțelor omenești ale Rusiei, ar fi o adevărată nebunie slăbirea atacurilor împotriva Uniunii Sovietice, deoarece acest lucru ar ușura rușilor refacerea. Germania nu va oferi Rusiei nici un răgaz și o va lovi în continuare pînă la zdrobire. Se impune luarea unor măsuri pentru ducerea războiului pînă la ultimele consecințe și nu trebuie să existe nici o îndoială în privința acestei hotărîri fanatice. Este imposibil de crezut că prin hotărîri neclare se poate cîștiga ceva. Numai o victorie deplină poate conduce la soluționarea situației și ar fi o crimă, la adresa celor care și-au dat viața crezînd într-o victorie deplină, să se întreprindă altceva. Führerul îm-

părtășește de mult această convingere și el o aduce la cunoștința fiecărui vizitator ; nu a făcut niciodată altfel de declarații. Încercările sale pentru reinstaurarea păcii le-a prezentat întotdeauna în public. Înainte de război, după campania din Polonia și din Franța, el a oferit în repetate rînduri Angliei pacea, dar, de fiecare dată, încercarea a fost zadarnică, fiind interpretată ca o dovadă de slăbiciune. În iulie 1940, el a făcut ultima ofertă de pace și, după respingerea acesteia, a comunicat în public că nu va mai face nici o încercare în acest sens și că va combate pînă la ultimele consecințe. Nu a comunicat numai public acest lucru, ci l-a și reluat în întrevederile sale cu mareșalul Antonescu și Mihai Antonescu. Dar, la sfîrșitul lui ianuarie [1943], a sosit o informație din Ankara cum că Mihai Antonescu, după întoarcerea sa la București de la Cartierul General al Führerului, ar fi comunicat ambasadorului turc la București că el și mareșalul Antonescu se află într-o situație cu totul nouă în ceea ce privește atitudinea Germaniei. Atît Hitler, cît și Goering sînt — ar fi declarat Mihai Antonescu — înspăimîntați de puterea rușilor. Convorbirile la Führer au dus la concluzia că, pentru salvarea Europei și a Germaniei, trebuie aleasă o cale de a realiza o pace de comun acord. Führerul ar fi pregătit pentru aceasta și ar fi renunțat la gîndul unei predominări în Europa. Germania ar părăsi și Franța și toată Europa occidentală. Führerul, care citea aceste probleme supărătoare dintr-un document, iar mai apoi le traducea direct, fără o lectură în prealabil, fu întrerupt de mareșalul Antonescu care remarcă cum că ar putea fi vorba de niște intrigi. Führerul îi răspunse că Germania are dovezi ce atestă adevărul acestor informații și a continuat cu lectura punctelor acuzatoare : în a doua jumătate a lunii februarie a sosit o informație con-

form căreia un diplomat neutru din București afirma că avusese o îndelungată convorbire cu Mihai Antonescu și în cadrul căreia acesta din urmă încerca să-l convingă că politica României este independentă în raport cu Germania și că, numai sub anumite presiuni, a trebuit să cedeze într-una sau mai multe probleme. Acest lucru este însă cunoscut în Germania și de aceea Mihai Antonescu e mereu sub supravegherea Gestapo-ului. De asemenea, el a avut grijă și a înlesnit părăsirea României de către cetățenii britanici care fuseseră maltratați în timpul regimului Gărzii de fier. Cu această ocazie, el a făcut aluzii neprietenoase la adresa Germaniei.

La începutul lui martie a ajuns prin Turcia la Berlin o informație cum că în România există un conflict între politica Palatului regal, care tinde spre ieșirea țării din război, și politica mareșalului Antonescu, care se menține fidel liniei de pînă acum. Vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Mihai Antonescu, adoptă foarte hotărît politica Palatului.

Continuînd lectura, Führerul a arătat că răul s-a ivit în martie [1943], după întoarcerea de la București a trimisului român la Madrid, Dimitrescu, și care a provocat anumite discuții în corpul diplomatic spaniol. Dimitrescu a căutat diplomați și trimiși ai papei, ai Argentinei, Franței, Portugaliei, Finlandei și Turciei la Madrid, încercînd să prezinte situația României ca fiind deosebit de gravă. E aproape imposibil — ar fi declarat el — ca puterile Axei să cîștige războiul : Germania va trebui ori să ajungă la o înțelegere cu rușii, abandonînd astfel țările balcanice, ori se va prăbuși și, astfel, întreaga Europă va fi bolșevizată. Vicepreședintele Consiliului de Miniștri al României, în cursul vizitei sale la Cartierul General al lui Hitler, a putut constata că Führerul e pregătit pentru pace și că s-ar putea ajunge

la o înțelegere cu englezii și americanii dacă ar elibera țările ocupate, cu excepția Ucrainei. Hitler speră că, pe această cale, ar putea salva Europa de pericolul bolșevic. România se află într-o situație catastrofală, deoarece 3/4 din armata ei a fost nimicită. Dacă România nu ar fi o țară mai mult sau mai puțin ocupată, ea s-ar vedea silită să încheie o pace separată. Dimitrescu a arătat, de asemenea, că Germania s-ar declara dispusă cu mutarea puternicei armate anglo-americane în Balcani, ca și cu ocuparea de către trupele americane a ținutului renan. Dimitrescu a urmărit, prin declarațiile sale, să determine conducerile a trei țări la încercări de mijlocire. Bineînțeles, acțiunile întreprinse de el au spulberat convingerea că conducerea germană ar fi dezamăgită de sfîrșitul războiului și că se ascunde în spatele României pentru a putea găsi soluții de încheiere a păcii. O confirmare a exactității declarațiilor corpului diplomatic din Madrid îl constituie o informație a Agenției „Associated Press" din Buenos Aires, din 2 aprilie, conform căreia trimisul român la Madrid l-ar fi căutat pe ambasadorul argentinian și i-ar fi comunicat temerile guvernului său privind desfășurarea războiului. Diplomatul român l-ar fi rugat, de asemenea, să transmită aceste temeri și guvernului argentinian. (Fraza — „el a arătat în mod deosebit și marile pierderi suferite de România" — Führerul nu a mai citit-o).

Vicepreședintele Consiliului de Miniștri a contestat în fața lui von Killinger exactitatea acestor informații, declarînd că nu ar corespunde realității.

La sfîrșitul lui martie a sosit o veste de la Berna conform căreia trimisul român acolo, Lahovary, a avut convorbiri cu guvernul elvețian, cu ambasada papală și cu alți șefi de misiuni din Berna, din ordinul lui Mihai Antonescu; s-a discutat stabilirea unor legături între Ro-

mânia și aliații mai mici din Axă, pe de o parte, și englezi și americani, pe de altă parte, prin mijlocirea Vaticanului. Trimisul papei ar fi răspuns că un astfel de pas al guvernului român ar fi foarte bine văzut de către papă.

De fapt era vorba despre problema pe care Mihai Antonescu i-a prezentat-o lui von Killinger la 20 martie, cînd i-a arătat că a primit o comunicare de la Berna conform căreia diferiți aliați [din Axă], statele neutre și Vaticanul nu ar fi de acord pentru o acțiune diplomatică împotriva bolșevismului. Și guvernul federal elvețian ar fi de acord dacă România ar lua o inițiativă în această direcție. Din spusele trimisului de la Berna, rezultă că și Finlanda s-ar alătura la această acțiune. Poziția Portugaliei și Suediei nu-i este încă cunoscută [...] Führerul a mai adăugat, la aceste realități, că s-a hotărît să discute cu mareșalul Antonescu aceste probleme, mai ales că a primit o confirmare a informațiilor printr-un general spaniol foarte cunoscut și care l-ar fi rugat să limiteze acțiunile trimisului român la Madrid, dat fiind că activitatea acestuia răspîndește convingerea că Germania ar fi la capătul posibilităților sale materiale și că și-a pierdut încrederea în victorie. Efectul unei atare impresii asupra naționaliștilor spanioli, care erau atașați Axei, e nimicitor. Ei sînt revoltați că activitatea trimisului român continuă. De aceea, spaniolul a vorbit lui Hitler, rugîndu-l să pună capăt acestei atitudini. Dacă trimisul român a făcut tatonările de pace în numele țării sale, atunci e neloial din partea României, deoarece trebuia să aducă la cunoștință acest lucru, cel puțin aliaților ei, căci un aliat nu are chiar mîna liberă în astfel de chestiuni, pe baza tratatului de alianță [Pactul tripartit].

[...] Antonescu a replicat Führerului că, dimpotrivă, vrea să-i răspundă imediat. E foarte mirat de cele auzite și profund impresionat de cele comunicate. El a crezut că România este privită ca unul dintre cei mai loiali aliați, mai ales că a adus un număr atît de mare de jertfe. Îl roagă pe Führer să-l creadă, căci pentru el personal loialitatea este calitatea principală și pentru că el a urmat întotdeauna în viață un drum drept. El a impus țării sale politica Germaniei, dat fiind că era o necesitate vitală a țării sale, ca pe această cale să evite ocuparea României și stabilirea anarhiei. Trebuie să i se facă dreptate poporului român și să se recunoască că punctul său de vedere (al lui Antonescu), care predomină întreaga politică românească, a găsit foarte multă înțelegere la poporul român. De asemenea, el îl poate asigura pe Hitler că întreaga națiune română îl sprijină acum mai mult ca oricînd și că nu permite nimănui să ducă o astfel de politică decît cea pe care el (Antonescu) o consideră cea mai bună, în interesul țării și al Europei.

Führerul a răspuns că nu s-a îndoit niciodată de persoana mareșalului. Încă din prima clipă i-a acordat încredere și această încredere e de nezdruncinat, căci providența dăruiește unei țări numai un om care o poate salva.

Antonescu îi mulțumi Führerului pentru încredere și-l rugă să-și extindă această încredere și asupra poporului român. Îl poate asigura că România merită acest lucru. Führerul va putea vedea că România își va continua drumul alături de Germania pînă la sfîrșitul războiului [...] De asemenea, Antonescu dorește să profite de ocazie și să-i comunice Führerului că nu va lua niciodată vreo inițiativă fără a-i da lui de știre. Aceasta e legea unei simple loialități, dar pe care el vrea s-o respecte.

[...] În ceea ce privește activitatea trimisului român la Madrid, informațiile lui [Antonescu] nu corespund întrutotul cu cele înșirate de Führer. Totuși, el va întreprinde o anchetă minuțioasă și, în caz afirmativ, trimisul va suferi urmările inițiativelor sale.

În ceea ce-l privește pe Mihai Antonescu, îl poate asigura pe Führer că acesta, împreună cu Gheorghe Brătianu, a fost unul dintre protectorii politicii alături de Germania. Antonescu s-a despărțit mai tîrziu de Brătianu, fiindcă acesta i se părea prea inactiv. E imposibil ca Mihai Antonescu să fie privit ca neloial față de Axă. E de neconceput ca Mihai Antonescu să fi încercat vreodată să încheie pace separată sau să ceară ajutor la americani ori altor state, căci el (mareșalul) nu ar putea suporta alături de el pe nimeni care ar fi neloial Germaniei.

Führerul îi răspunse că a fost nevoit să-i facă respectivele comunicări. Ultima hotărîre a fost determinată de știrea adusă de generalul spaniol, care este un reprezentant fanatic al ideii că Spania trebuie să aibă o atitudine corectă față de Axă. Bineînțeles, că rămîne totul în grija mareșalului, urmînd ca el să întreprindă sau nu ceva pe baza informațiilor ce i le-a transmis. Führerul consideră acum problema încheiată [...]

SCHMIDT

G. Notele lui I. Antonescu pe marginea ultimei sale întîlniri cu A. Hitler. (Rastenburg, 5 august 1944).

În ziua de 4.VIII (de fapt — 5 august 1944), la Cartierul General al Führerului (*Wolfschanze*), în Prusia Orientală, am avut o convorbire de $5^1/_2$ ore cu Führerul. Fiind chemat, programul vizitei a fost fixat

de germani și discuția dusă de Führer. Următoarele trei capitole esențiale au fost atinse de Führer în această convorbire :

— Relativ la atentat ;

— Situația armatei germane pe frontul de Est, a pierderilor ei, a posibilităților materiale de înlocuire a acestor pierderi, a armelor noi ce înțelege să introducă succesiv în acțiune, pe toate fronturile, pentru cîștigarea războiului ;

— Relativ la atitudinea României în viitor [...]

După ce a terminat cu un lux de exemple și argumente expunerea referitoare la posibilitățile actuale și viitoare ale armatei germane, Führerul, uitîndu-se drept în ochii mei, mi-a spus în mod cu totul intempestiv și cu totul neobișnuit în practica dintre conducătorii de stat, fără nici o indicație anterioară, că acesta a fost scopul întrevederii noastre, chestiunea raporturilor viitoare dintre România și Germania, arătînd că vrea să știe atunci, deci imediat, dacă România și, în special, conducătorul ei, mareșalul Antonescu, a subliniat, sînt decișii să urmeze pînă la sfîrșit Germania.

Total surprins de această întrebare, care venea, desigur, din calcul, după arătarea măsurilor drastice, care merg pînă la distrugerea ofițerilor și familiilor lor, luate în Germania contra acelora care nu sînt de aceeași părere cu conducerea germană în ceea ce privește metodele întrebuințate pentru conducerea politică și militară a statului, am căutat să cîștig timp de reflectat asupra răspunsului ce urma să-l dau, arătînd în prealabil Führerului regretul meu în ceea ce privește atentatul și părerea mea asupra situației din Răsărit, pericolele ce acest front prezintă pentru România și care sînt greutățile ce am de învins din cauza situației provocate de bombardamentele aeriene inamice.

Terminînd aceasta şi revenind la chestiunea esenţială care am observat numai în ultimul moment că făcea obiectul real al convocării, am declarat categoric şi fără cea mai mică ezitare că nu aş putea răspunde la întrebarea aceasta, deoarece am fost surprins şi consider că această chestiune trebuie tranşată pe căi diplomatice. În plus, nu pot da un răspuns într-un fel sau altul pînă ce nu am eu răspuns la următoarele chestiuni prealabile :

1. Aş dori să ştiu care sînt intenţiile Germaniei privitor la lupta dusă pe frontul de Sud, care interesează România, afirmînd că, dacă trupele germane nu pot să menţină această parte a frontului cel puţin pe linia actuală, România nu ar putea să se angajeze să meargă pînă la distrugerea ei totală alături de Germania. I-am reamintit că Germania s-a angajat să apere graniţele României şi că d-l von Ribbentrop a făcut recente declaraţiuni prin care a afirmat că Germania se apără la Nistru [...]

Führerul a ezitat să afirme că în orice împrejurare va menţine dreapta frontului pe poziţia pe care se găseşte.

2. Trecînd la a doua întrebare prealabilă, am spus că, cu începere din aprilie, România este supusă la o acţiune de bombardament masiv, în special din partea aviaţiei de bombardament şi vînătoare americană. I-am arătat că acest bombardament se succede din săptămînă în săptămînă, că ne produce pagube considerabile la rafinării, la C.F.R., la industrii, oraşe şi ne costă numeroase victime omeneşti [...] Am conchis că dacă Germania nu ne dă posibilitatea ca să ne apărăm România nu poate păstra această poziţie la infinit, deoarece ar duce-o la o totală catastrofă.

Führerul nu mi-a dat nici o asigurare că e în măsură să mă pună în situaţia de a face faţă în condiţiuni acceptabile bombardamentelor inamice [...]

3. A treia întrebare prealabilă a fost aceasta : i-am arătat că România se găseşte astăzi într-o situaţie mult mai grea ca înainte din cauza acţiunii Turciei. Dezvoltînd acest punct, am arătat că Turcia poate deschide Strîmtorile, pentru ca cota parte din flota italiană obţinută de la anglo-americani să treacă în Marea Neagră, să răstoarne echilibrul aci şi să facă posibile debarcări masive pe coasta românească. Am afirmat că România nu e în măsură să se apere în bune condiţii. Tot în legătură cu trecerea Turciei de partea Aliaţilor, o altă consecinţă cunoscută de toţi e că turcii pot pune la dispoziţia anglo-americanilor bazele aeriene dinainte pregătite. Consecinţa va fi bombardamente anglo-americane zilnic sau chiar de mai multe ori pe zi asupra teritoriului român. În acest caz, situaţia României ar evolua vertiginos spre catastrofă.

Führerul mi-a spus că nu crede că Turcia va deschide Strîmtorile şi da baze aeriene.

A evitat să-mi dea un răspuns cu ce ar putea să mă ajute în caz că aceste două eventualităţi s-ar transforma în plin, în fapte.

[4.] În sfîrşit, a patra întrebare prealabilă pe care am pus-o a fost chestiunea privitoare la atitudinea viitoare a Ungariei şi ce se va petrece în spaţiul ungar în viitorul apropiat [...] În ce priveşte Bulgaria, Führerul a fost mult mai puţin categoric. Mi-a spus că nu poate da nici o asigurare asupra atitudinii viitoare a Bulgariei, [că] nu crede că va face acte care s-o ducă la o pieire şi nu ştie care va fi prezentul de mîine al Bulgariei.

Am fost, desigur, foarte surprins de această ultimă afirmare.

Cum însă în expunerea enervată a Führerului nu am putut trage concluziunea că am înţeles bine ce a spus privitor la regenţa bulgară, aş fi voit să reviu pentru a mă edifica total asupra celor ce vrea să facă în Bulgaria în cazul unei carenţe a regenţei. Nu am putut-o face, deoarece discuţia a lunecat pe problema economică dintre România şi Germania, care a dus la raporturi foarte încordate, deoarece Germania înţelege ca România să finanţeze războiul ei pe teritoriul nostru şi eu trebuie să apăr avutul şi munca poporului şi statului român. Întrebuinţînd, cu ocazia schimbului de argumente în dezbaterea acestei probleme, constatarea că în aceste timpuri cînd totul trebuie să meargă la război şi totul trebuie să fie pus în slujba războiului, rămînînd ca socotelile să fie făcute mai tîrziu, expresia „meschinărie" şi „negustorie", i-am răspuns, desigur, ceea ce trebuia să-i răspund, şi în special i-am arătat că este surprinzător pentru mine, care după 3 ani de luptă comună în care poporul şi statul român au făcut sacrificii şi pentru cauza lui, dar şi pentru cea germană şi pentru Europa (pentru că mi-a spus că Germania luptă pentru România şi pentru Europa) şi că am crezut că am meritat altă răsplată ca aceasta ce aud azi din gura Führerului. Ora fiind înaintată, m-am despărţit de Führer după o discuţie de $5^1/_2$ ore, fără să-i fi dat vreun răspuns nici negativ, nici pozitiv la întrebarea intempestivă pe care mi-a pus-o.

H. Textul de mai sus reprezintă notele dictate de I. Antonescu la 6—7 august 1944 pe marginea ultimei sale întrevederi cu A. Hitler la Cartierul Gene-

ral al Wehrmachtului de la Rastenburg. Ca de obicei, discuțiile dintre Hitler și Antonescu de la 5 august 1944 au fost consemnate, de partea germană, de către nelipsitul interpret al Führerului, Paul Otto Schmidt. Din documentele germane capturate de Aliați la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial și publicate ulterior, reiese că Schmidt a întocmit pentru ziua de 5 august 1944 minutele a două întrevederi Hitler—Antonescu, cea de a doua fiind nu numai mai lungă, ci abordînd și cele mai importante probleme. Este semnificativ faptul că, în Elveția fiind, G.T. a reușit să procure și acest document, din care reproducem partea finală (cea mai caracteristică pentru surprinderea tonului și esenței discuțiilor de la *Wolfschanze*).

Cartierul General
al Führerului
7 august 1944

— Note asupra convorbirii dintre Führer și Mareșalul Antonescu, în continuarea dejunului din 5 august 1944 de la Cartierul General al Führerului —

Prezent (la prima parte a întrevederii): general-feldmareșal Keitel.

Inițial Führerul a menționat că dorește să-l informeze pe scurt pe Antonescu asupra evenimentelor de la 20 iulie [1944 — atentatul împotriva lui Hitler].

[...] După terminarea declarațiilor Führerului cu privire la problema atentatului, declarații pe care el ținuse să le facă mareșalului în prezența general-feldmareșalului Keitel, cel din urmă s-a retras. Trecînd la situația generală, Führerul i-a declarat lui Antonescu că-și dă seama că mareșalul îi va pune o întrebare ho-

tărîtoare, și anume : dacă Führerul crede că poate duce războiul la bun sfîrșit.

[...] Antonescu a vorbit apoi de marea încredere pe care a avut-o întotdeauna în Führer și care l-ar fi făcut ca, după orice convorbire cu dînsul la Cartierul General al Führerului, să transmită asigurările primite conducătorilor militari și politici ai României, încrezîndu-se în mod absolut în cuvîntul Führerului. El (Antonescu) a făcut acest lucru și după întoarcerea sa din ultima vizită, în ceea ce privește asigurarea Führerului că Crimeea va fi menținută și că la începutul verii se va porni la recucerirea Ucrainei. Cu toate aceste asigurări însă, operațiile militare promise nu au fost realizate. Deși nu contestă că această nerealizare nu a fost în intenția Führerului, trebuie, totuși, pentru a răspunde cu totul deschis la întrebarea pusă mai înainte dacă România vrea să lupte mai departe, să declare că răspunsul său depinde de atitudinea viitoare a Ungariei și Bulgariei, de faptul dacă frontul de răsărit va fi stabilizat și dacă României i se vor pune la dispoziție suficiente mijloace de apărare împotriva atacurilor aeriene.

[...] Referitor la frontul de răsărit, el (Führerul) poate sublinia că Germania însăși nu are decît un singur mare interes, acela de a stabiliza frontul de răsărit, făcînd totul și luptînd pînă la extrem pentru a realiza acest lucru.

[...] În încheiere, Führerul a subliniat din nou comunitatea soartei Germaniei și a aliaților ei, care, în baza încrederii reciproce, trebuie să ducă la o comunitate de luptă absolută. Revenind la remarca lui Antonescu cum că promisiunile făcute de Führer în primăvară în privința Crimeii și recuceririi Ucrainei nu

au fost îndeplinite, Führerul a replicat că au fost făcute toate pregătirile pentru ofensivă, ca: concentrări de trupe și de material, însă, datorită vremii excepțional de proaste, tancurile s-au blocat pur și simplu în noroi. Este ca un complot al naturii faptul că în iarna 1941—1942 operațiile au fost îngreunate de gerul excepțional, iar acum de umezeala extraordinară. Astfel, el (Führerul), din motive care nu depind de voința sa, nu a putut realiza planurile sale inițiale.

Antonescu a răspuns că arătase deja că nu pusese deloc la îndoială intențiile. Dealtfel, nici un aliat al Germaniei nu este atît de loial ca România. Ea va rămîne de partea Germaniei și va fi ultima țară care va părăsi Reichul, pentru că știe că sfîrșitul Germaniei înseamnă și sfîrșitul României. Tocmai din această cauză însă el a fost atît de îngrijorat, în ceea ce privește situația din Turcia și Bulgaria.

După un cuvînt de încheiere personal, Führerul și-a luat rămas bun de la Antonescu. Acesta a fost în mod vizibil foarte obosit din cauza convorbirii îndelungate, astfel încît, mai tîrziu, a pus ca ministrul de externe al Reichului să fie rugat să-l scuze că nu participă la dineul prevăzut.

SCHMIDT

24

Dacă Mac Kaye Senior a avut motive serioase să se mire de comportarea colaboratorului său îndepărtat și necunoscut, G.T., atunci, desigur, că aceasta s-a întîmplat în ultima decadă a lunii august 1944. Atunci,

incontestabil, G.T. s-a dovedit a fi fost cel mai mult „vorbăreț" pe parcursul întregului război, făcînd să-i parvină americanului în două rînduri, la 25 august și 1 septembrie, o sumedenie de mesaje datate între 22 și 30 august 1944. În prima serie de mesaje, superspionul a insistat asupra evenimentelor survenite în Germania după complotul militarilor împotriva lui Hitler, de la 20 iulie 1944, ca și asupra operațiunilor militare de pe frontul din vestul Europei, soldate cu un răsunător succes — eliberarea Parisului ; cu totul accidental, expeditorul se referea la noua turnură a operațiunilor din răsărit, unde, în zona Iași—Chișinău, sovieticii declanșară o puternică ofensivă ce se putea solda cu izgonirea nemților din sud-estul Europei. *„Ce va face, acum, România, țara tuturor speranțelor mele ?"* se întreba, în final, G.T. A fost, din cîte aflăm consemnate în însemnările lui Mac Kaye Senior, singura dată cînd superspionul și-a declinat naționalitatea, direct, fără nici un fel de subterfugii. Americanul și-a reamintit atunci de știrea primită prin 1942 în legătură cu originea română a colaboratorului său. Nu va ezita, în continuare, să-l desemneze adesea pe G.T., în raporturile sale, „Românul"... Mai apoi, la 1 septembrie 1944, lotul de mesaje de la G.T., aflat la locul știut de la Biblioteca Congresului din Washington, D.C., avea să-l pună la curent pe american cu amănunte referitoare la declanșarea și desfășurarea insurecției naționale în România. Relatările spionului păreau să indice că proveneau de la cineva care se aflase la fața locului în timpul memorabilelor evenimente, dovedind, totodată, o remarcabilă pătrundere a semnificației faptelor, ceea ce reținuse și cu alte prilejuri atenția lui Mac Kaye. Luate în ansamblu, informațiile obținute oferau o imagine cvasi-completă, cît putea fi la acea

oră, a evenimentelor survenite în România și cu implicații atît de largi asupra evoluției ostilităților în sud-estul continentului european. Citindu-le, Mac Kaye putea să aprecieze cît de temeinice erau, în acele zile, opiniile exprimate de către unele dintre cele mai mari cotidiene nord-americane în sensul că : prin retragerea României din *Axă*., ca un corolar al declanșării insurecției, Germania pierdea *„cea mai mare sursă de aprovizionare cu petrol"*, efectul avînd să se resimtă asupra *„întregii mașini"* de război naziste („The Wall Street Journal", 31 august 1944, p. 1) ; „defecțiunea" României putea să-l „coste" pe Adolf Hitler toată zona Balcanilor și deschidea pentru Armata Roșie calea spre „inima" Germaniei („The Washington Post", 24 august 1944, p. 1—2) ; *„din punct de vedere politic și militar dezertarea României din Axă este un triumf major pentru Aliați"*, istoria avînd să consemneze cotitura României *„ca unul dintre evenimentele decisive ale întregului război"* („The New York Times", 24 și 25 august 1944).

Mesajele lui G.T. nu ignorau o serie de fapte despre care Washingtonul a fost informat și pe alte căi : că încă la 20 august forțele patriotice interne de la București solicitaseră sprijinul aviației anglo-americane în cursul „acțiunii" proiectate pentru ziua de 26 august 1944 ; că, deși stabilită pentru 26 august 1944, răsturnarea Antoneștilor, care echivala cu declanșarea insurecției, survenise cu trei zile mai devreme, ca urmare a presiunii evenimentelor interne și internaționale, ca și a unei „ocazii neașteptate" ce se ivise în după-amiaza lui 23 august de a-i aresta pe liderii guvernului de dictatură ; că forțele patriotice interne au optat pentru o asemenea „soluție" încă din luna februarie 1944 ; că,

în fine, după doborîrea dictaturii și retragerea aproape simultană a României din tabăra *Axei*, reacția Berlinului a fost tipic hitleristă, materializîndu-se în bombardarea Bucureștilor și numeroasele ordine de „pedepsire" a poporului român. Mac Kaye Senior a reunit toate aceste știri în sintezele pregătite de Serviciul de spionaj al Marinei S.U.A. (*Office of Naval Informations — O.N.I.*) pentru președintele F. D. Roosevelt și pe care, în 1980, le-am descoperit în depozitele arhivei prezidențiale de la Hyde Park, New York. Reținem cu cel mai mare interes această apreciere cuprinsă în sinteza *O.N.I.*-ului din 30 august 1944 despre consecințele insurecției române pentru purtarea ostilităților : *o lovitură pentru al III-lea Reich echivalentă cu dezastrul de la Stalingrad !*

G.T. a pierdut, în cuprinsul mesajelor sale, „urmele" Antoneștilor, despre care relata însă că, în ultimă instanță, deși acceptaseră să încheie armistițiul cu Aliații, nu au trecut la fapte. În după-amiaza zilei de 23 august 1944 refuzul mareșalului la o cerere a regelui Mihai I de retragere neîntîrziată a țării din războiul hitlerist a fost categoric. Poporul român și armata au primit cu satisfacție vestea doborîrii dictaturii antonesciene și a ruperii alianței cu Reichul. Cu egală satisfacție a fost salutată decizia autorităților insurecționale de-a înrola România în rîndul Națiunilor Unite, angajîndu-se în războiul antifascist pentru curățirea teritoriului național de forțele naziste, pentru eliberarea nordului Transilvaniei de sub ocupația hitleristă-horthystă. În clipele cînd G.T. informa Washingtonul, în România luptele continuau, poporul român și armata sa repurtînd succese de seamă, precum eliberarea, fără nici un fel de sprijin din partea Aliaților, a capitalei țării,

asaltul decisiv în zona Ploiești, iminenta eliberare a Dobrogei și acoperirea granitei de vest și nord-vest a statului român. Superspionul era îndreptățit să prevadă că, în România, trupele fasciste vor fi ținute în eșec, nemaiputîndu-se repeta lecția reprimării de către *Wehrmacht* a insurecției varșoviene. Dacă l-a preocupat această problemă, atunci trebuie să consemnăm că G.T. aflase de ordinele lui Hitler, din noaptea de 23/24 august 1944, de a „zdrobi *puciul*" de la București, cum aprecia, în mod cu totul eronat, Führerul insurecția națională română. Dispoziția Berlinului a fost reconfirmată în zorii zilei de 24 august 1944, cînd s-a și declanșat ceea ce Hitler ceruse în orele imediat precedente : „marșul" asupra Bucureștilor, lichidarea „loviturii de stat" și instalarea unui guvern nou, condus de „un general germanofil"...

Pe același plan, G.T. va sesiza în mijlocul lunii septembrie 1944 pe american că, potrivit indicațiilor lui Hitler, la nivelul O.K.W.-ului generalii Keitel și Guderian elaboraseră în cel mai strict secret un raport în conformitate cu care *Wehrmachtul* trebuia să realizeze „pedepsirea" României pentru cutezanța de la 23 august 1944 : „Capitularea României (din punctul de vedere al Reichului nazist — n.ns.), pe lîngă consecințele imediate de ordin militar, a produs în același timp și o răsturnare de fronturi extrem de periculoasă, ce va duce la pierderea teritoriului nu numai al României, ci și al Bulgariei, Iugoslaviei și Greciei, punînd în pericol toată armata germană din Balcani. Deosebit de pierderea pozițiilor în Carpați, pierderea grînarului și petrolului românesc constituie o altă mare și grea lovitură..." Și, față de prejudiciul adus „cauzei" celui de-al III-lea Reich, generalii hitleriști propuneau drept

contramăsură această acțiune tipic nazistă, criminală, constînd nici mai mult, nici mai puțin în a se lua de către O.K.W. *„toate măsurile ca România să dispară de pe harta Europei și poporul român să dispară ca națiune"* !

25

Am regretat foarte mult că, la Londra, nu l-am întîlnit pe domnul F. W. Winterbotham. Cine astăzi, în lumea întreagă, nu-l cunoaște, mai ales dintre cei interesați de istoria celui de-al doilea război mondial ? În anii '30, el a vizitat Germania de-a lungul și de-a latul, ajungînd să fie primit de către cei mai mulți dintre liderii regimului nazist, inclusiv de către Adolf Hitler, și asta o făcea atunci cînd era membru al serviciilor secrete engleze. Cu unii dintre bonzii naziști de la Berlin, cu Adolf Rosenberg, de pildă, ajunsese să se cunoască foarte bine... Dar nu aceasta avea să marcheze „recordul" activității lui „Fred", cum îi ziceau, simplu, prietenii. Încă din primul an al războiului mondial, deci în 1939/1940, Fred căpătă comanda întregului grup de străluciți matematicieni și criptografi britanici care, pînă la sfîrșitul ostilităților, conduseră operațiunea *Ultra :* asigurarea secretului desăvîrșit după „spargerea" codurilor și cifrurilor folosite de nemți pentru transmiterea mesajelor lor diplomatice și militare. Fiind convinși că realizaseră modelul unei mașini de cifrat/descifrat de nepătruns de către inamic și pe care au botezat-o corespunzător — *Enigma* (? !), nemții apelară la serviciile ei și la ale variantelor

sale, folosite de diferite departamente și organisme (Ministerul de Externe din Berlin, O.K.W.-ul, *Abwehrul* etc.), pentru toată perioada războiului. *Enigma* atinsese, în convingerea făuritorilor ei, culmile perfecțiunii, astfel că hitleriștii au exclus posibilitatea ca inamicul să fi putut ajunge a „citi" mesajele schimbate în eter între O.K.W. și comandamentele unităților operative, între posturile diplomatice din străinătate și Centrală, între oficiile de spionaj ș.a. A apărut însă un „dar" : încă înainte de izbucnirea războiului la 1 septembrie 1939, serviciile secrete poloneze reușiseră să „reconstituie" un model al *Enigmei ;* mai mult decît atît, s-au construit cîteva exemplare care, în toamna anului 1939, în condițiile prăbușirii armatei poloneze, au fost livrate, prin România, francezilor și englezilor. Pentru Fred Winterbotham și oamenii săi cel mai greu s-a dovedit începutul : au pornit războiul cu o singură copie a *Enigmei* („Bomba"), pe care au perfecționat-o și multiplicat-o, mai ales că, între timp, li s-a oferit ocazia să captureze două modele complete aflate în dotarea unui vas de război și a unui avion militar german. După aceea, pentru britanici nu mai existară dificultăți în a capta și, mai ales, în „a traduce" toate directivele și ordinele fundamentale în virtutea cărora Adolf Hitler a condus războiul. Ba, nu. O problemă care i-a dat mare bătaie de cap lui Fred a existat tot timpul : cum să preîntîmpine scurgerea unor informații inamicului despre succesul dobîndit, mai bine zis *cum să-i convingă pe nemți că britanicii habar n-aveau de existența și secretele „Enigmei"* ? Altminteri, Berlinul ar fi adoptat neîntîrziat o altă mașină, poate mult mai complicată, iar pentru Fred și colegii săi cel mai dificil lucru din lume era s-o ia de la capăt... Se înțeleg

rațiunile pentru care Winterbotham a acționat în cea mai desăvîrșită discreție, operațiunea însăși căpătînd denumirea *Ultrasecret*, iar prescurtat — *Ultra*. Reușita a fost deplină : nu numai că nemții nu au aflat nimic, ci mulți ani după terminarea războiului despre *Ultra* nu s-a publicat și nu s-a știut mai nimic și de către nimeni, în afară, bineînțeles, de cei implicați direct în faptele relatate. După aproape trei decenii, în 1974, F. W. Winterbotham, avînd aprobarea oficialităților londoneze, a făcut primele dezvăluiri senzaționale în lucrarea cu caracter memorialistic *The Ultra Secret* (Londra, Weidenfeld and Nicolson), retipărită apoi în mai multe rînduri și tradusă în numeroase limbi. Aproape concomitent au „vorbit" și francezii despre succesele lor : cum s-a spus, primiseră și ei de la Varșovia copii ale *Enigmei*, iar, în 1940—1942, au găzduit chiar o echipă de specialiști polonezi, însă evenimentele fiindu-le potrivnice nu au ajuns să valorifice de maniera britanicilor informațiile „smulse" Reichului nazist. Din partea francezilor, generalul Gustave Bertrand, adică cel care a dirijat operațiunea, a publicat, în 1973, lucrarea *„Enigma" sau cea mai mare enigmă a războiului din 1939—1945* (Paris, Plon).

Cu *Enigma* pătrundem, fără îndoială, în una dintre cele mai mari taine ale ultimului război mondial. Pe bună dreptate s-a afirmat, adesea și de către diverși specialiști, că, poate după fabricarea bombei atomice de către americani, *Enigma* a constituit secretul „cel mai strașnic păzit" din vremea conflictului ! Cît în ceea ce privește serviciile aduse de ea cauzei aliate, acestea au fost de-a dreptul *esențiale*. Cîteva puncte de vedere autorizate sînt, credem, elocvente în acest sens :

— În iulie 1945, generalul Dwight D. Eisenhower, comandantul Corpului Expediționar Aliat din vestul Europei, mulțumea lui Stewart Menzies, șeful *Inteligenței* britanice, pentru aportul serviciului său la obținerea victoriei în Europa, menționînd în context că valoarea știrilor ce-i furnizase i-a simplificat *„enorm"* sarcina de comandant militar, că ele au avut *„o contribuție cu adevărat decisivă la efortul aliat de război"*.

— Prezentîndu-l pe același Menzies regelui George al VI-lea, însuși Winston Churchill ținea să remarce: *„Grație Armei Secrete a generalului Menzies (Enigma!), care a lucrat pe toate fronturile, noi am cîștigat războiul!"*

— Mareșalul britanic al Aerului Sir John Slessar, prefațînd cartea lui Fred W. Winterbotham, consemna că *Enigma* a reprezentat pentru Aliați în războiul din 1939—1945 o sursă de o *„supremă importanță"*.

— În sfîrșit, generalul Bertrand a primit Legiunea de onoare, ca și numeroase ordine și distincții americane, poloneze și britanice; din motivația distincției acordate de britanici, reținem că documentele procurate de francez au fost *„de o mare valoare pentru Aliați"* și că, fără ele, s-ar fi *„frînat serios efortul nostru de război"*.

Acestea fiind zise, înțelegem mai bine rolul și poziția lui Fred Winterbotham în anii războiului... Cititorul poate bănui, cu atît mai mult, regretul de a nu-l fi putut întîlni... Era plecat din Londra, în „interes de afaceri", undeva în nordul Marii Britanii, dar îmi lăsase în scris, căci îi fusesem anunțat, cîteva rînduri cu toate scuzele de rigoare și cu asigurarea că, predîndu-i un chestionar precis în privința celor ce mă interesau, putea să-mi răspundă ulterior prin poștă. Trebuia, prin urmare, pînă la primirea scrisorii lui

Fred Winterbotham, să-mi potolesc curiozitatea: care era, în opinia fostului diriguitor al *Ultrei*, relaţia dintre *Enigma* şi ştirile fantastice recepţionate în Elveţia de Rudolf Roessler (alias „Lucie"), ce putea să-mi spună despre prezenţa lui G.T. în această formidabilă afacere de spionaj a veacului al XX-lea ?

26

Cele ce urmează nu au legătură nici cu acţiunea dirijată de Fred Winterbotham, nici cu misiunea lui Rudolf Roessler şi nici cu activitatea lui G. T. din vremea războiului, în afară de cazul în care am lua în consideraţie similitudinile surprinzătoare ce au existat între operaţiunea în care au fost implicaţi toţi cei menţionaţi şi cea asupra căreia ne propunem să stăruim mai jos. Şi una, şi cealaltă dintre respectivele operaţiuni ţin de acelaşi domeniu, al *spionajului criptografic*, în care în cursul ultimei conflagraţii englezii, după cum am văzut, au excelat cu „Bomba", copia după *Enigma*, iar americanii veniră cu *Magic*. Asupra acestei din urmă operaţiuni, despre care s-a scris şi s-a vorbit atît de mult, de îndată după terminarea ostilităţilor, dorim să atragem atenţia cititorului...

Este lucru cunoscut că, de mai multe decenii, legăturile între reprezentanţii oficiali ai unui stat în străinătate şi centrale (de regulă, departamentele afacerilor externe), între diversele unităţi (terestre, aeriene şi navale) şi comandamentele lor se efectuează pe calea undelor. Bineînţeles, mesajele schimbate nu sînt transmise *în clar*, ci codificate sau criptografiate, după procedee extrem de

complicate, pentru a împiedica pe eventualii „indiscreți" să pătrundă conținutul comunicărilor, cele mai multe cu caracter secret. De multe ori, precauțiile luate merită toate eforturile și cheltuielile făcute ; în alte rînduri, însă, ele se dovedesc total inutile. Și aceasta pentru că inamicul și, în cel mai bun caz, „vecinul" — risipind cel puțin tot atîția bani și după străduințe îndelungate — ajung să „citească" în mod curent comunicările secrete schimbate în eter. De la începutul acestui secol, marile puteri dispun de veritabile corpuri de specialiști în criptografie, adică în studiul metodic al diferitelor sisteme de codificare ori de descifrare a mesajelor transmise de obicei, în raport cu cuceririle științei, în eter. *Războiul undelor* antrenează zeci și zeci de specialiști, de preferință excelenți matematicieni, care nu sînt plătiți decît pentru un singur lucru : să descopere sistemele de criptografiere folosite de adversar, ceea ce permite reconstituirea chiar a codurilor și cifrurilor în care acesta își „traduce" textele difuzate. Din acel moment, textele respective nu mai prezintă *taine* pentru criptografi.

Și, fiind vorba de criptografie, nu putem ignora pe cei care au inventat mașinile de cifrat cu rotor... David Kahn, autorul unei lucrări clasice amintite acoperind istoria domeniului, îi menționează înainte de toate pe americanul Edward Hugh Hebern, pe olandezul Hugo Alexander Koch, pe neamțul Arthur Scherbius și pe suedezul Boris Caesar Wilhelm Hagelin. De cealaltă parte îi situează, natural, pe marii „spărgători de codri" : Herbert Osmorne Yardley — „cel mai cunoscut" și William Frederick Friedman — „cel mai mare", ambii americani, ultimul născut în România, la 24 septembrie 1891. Yardley se născuse, la 13 aprilie 1889, la Worthington, în statul Indiana. Dacă nu se dedica criptografiei, proba-

bil că ar fi ajuns, ne asigură același David Kahn, un celebru cartofor, eroul nostru fiind prezent de la vîrsta de 16 ani la mesele de pocher ale *salloon*-urilor și consacrînd ultima sa carte, foarte populară, *Educației jucătorului de pocher* (1957). În 1913, Yardley a fost angajat la serviciul codurilor de la Departamentul de Stat din Washington. Foarte curînd, el și-a dovedit talentul său neobișnuit în a sparge codurile secrete. În timpul primului război mondial fu solicitat de Armată, unde organiză un serviciu de cifru, dependent de „Oficiul de spionaj militar". După război, reveni la Departamentul de Stat, care-i procură sumele necesare pentru a-și crea un birou clandestin la New York (*American Black Chamber*). Misiunea *Camerei negre* era de a cerceta, în folosul Departamentului de Stat, cifrurile și codurile diplomatice utilizate de statele străine, îndeosebi de Japonia, marele concurent al S.U.A. la dominația asupra Pacificului. Yardley reuși să pătrundă misterele a numeroase coduri străine, ajungînd să livreze pînă în 1929 peste 45 000 de telegrame ale oficiilor diplomatice din Argentina, Brazilia, Chile, China, Costa Rica, Cuba, Marea Britanie, Germania, Franța, Japonia, Nicaragua, Mexic, Panama, Peru, San Salvador, Santo Domingo, Uniunea Sovietică, Spania și Vatican. De perioada respectivă este legată descoperirea cifrului naval nipon, ceea ce a permis Statelor Unite ale Americii să obțină o mare victorie diplomatică la conferința internațională pentru controlul înarmărilor maritime de la Washington, din noiembrie—decembrie 1921. Cunoscînd textul telegramelor schimbate între Tokyo și delegația japoneză la conferință, reprezentanții Departamentului de Stat au fost permanent la curent cu poziția Japoniei, cu concesiile la care era dispusă și, în consecință, au avansat propu-

nerile corespunzătoare. Herbert Osborne Yardley, „arhitectul" necontestat al victoriei, va fi decorat de guvernul său la 7 ianuarie 1923. După 1925, începură vremuri grele pentru Yardley, ele culminînd în 1929 cu suspendarea fondurilor alocate de Departamentul de Stat pentru *Camera neagră*. Yardley se apucă de literatură și cea dintîi carte a sa nu putea examina decît activitatea biroului său (*The American Black Chamber*, New York, 1931). Dezvăluirile lui Yardley provoacă destule greutăți Departamentului de Stat, dar în cele din urmă autorul fu iertat. Yardley și-a continuat activitatea de scriitor pînă la moarte, intervenită în 1958. Pentru serviciile aduse țării, a fost înmormîntat, cu onoruri militare, la cimitirul național Arlington. Probabil că americanii n-ar fi procedat astfel dacă ar fi știut de un anume episod din viața lui Yardley. El va fi dezvăluit în 1967 de către Ladislas Farago, el însuși fost membru al serviciilor secrete și autorul unor temeinice și apreciate lucrări privind istoria spionajului în epoca contemporană. Acesta a dovedit, cu documente provenind din arhivele nipone, că Yardley și-a trădat țara în anul 1928. Din probele prezentate, rezultă că, în schimbul sumei de 7 000 dolari, consilierul de atunci al ambasadei japoneze în capitala S.U.A., Sawada, a obținut de la Yardley toate secretele *Camerei negre* și ceva mai mult, adică detalii asupra metodelor folosite pentru descifrarea codurilor, precum și cifrul departamentului Externelor din Londra (*Foreign Office*) „spart" de vînzător. Consecințele acestei tranzacții au fost asemenea unei reacții în lanț, căci, dornici să se asigure în privința impenetrabilității codurilor și cifrurilor lor, japonezii luară măsuri deosebite de codificare, inclusiv apelarea la cele mai moderne mașini criptografice ale timpului, iar america-

nii, convinşi în continuare că trebuiau să cunoască secretele de la Tokyo, şi-au înzecit eforturile pentru a construi copii după complicatele dispozitive aflate la dispoziţia virtualului inamic.

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (VIII)

Pentru G. T. şi birourile secrete de la Washington urmărirea evoluţiei raporturilor dintre Berlin şi Tokyo prezenta, după 22 iunie 1941, deci după invadarea U.R.S.S. de către Wehrmachtul nazist, o importanţă excepţională. Era vorba, mai întîi, de soarta operaţiunilor militare pe frontul de Est, unde Germania, atacînd U.R.S.S. dinspre vest, se aştepta şi a impulsionat o acţiune a Japoniei dinspre răsărit. În al doilea rînd, intrînd Japonia în război contra U.R.S.S., S.U.A. şi Marea Britanie scăpau în mod automat aproape de pericolul unor iniţiative nipone în zona Pacificului, ceea ce le-ar fi permis să acorde toată atenţia fronturilor din Atlantic şi din Africa de Nord sau Europa (de vest şi de sud). O acţiune hotărîtă anglo-americană în vestul continentului nostru mai ales, ar fi contribuit foarte mult la slăbirea presiunii Wehrmachtului asupra Armatei Roşii. Am expus doar cîteva dintre variantele posibile ale desfăşurării ostilităţilor la 14 iulie 1941, adică în ziua cînd Adolf Hitler l-a primit la proaspătul său Cartier General din Prusia Orientală (*Wolfsschanze* — Rastenburg) pe ambasadorul Japoniei la Berlin, Hiroshi Oshima. Führerul, susţinut şi de ministrul de externe al Reichului, von Ribbentrop, a încercat să-l convingă pe

interlocutorul său asupra necesității intrării Japoniei în conflict împotriva U.R.S.S. El nu știa, cînd întreprindea un asemenea demers, că la Tokyo, cu numai douăsprezece zile mai devreme, o conferință imperială decisese deja că Japonia va acționa potrivit „programului sud", adică evitîndu-se un atac contra statului sovietic și pregătindu-se operațiunile împotriva S.U.A. și Angliei.

A. Note asupra întrevederii lui Hitler cu contele Oshima (14 iulie 1941)

Ambasadorul Oshima felicită pe Führer pentru marile sale succese [pe frontul de Est] și exprimă admirația pe care i-o inspiră bravura și disprețul de moarte al soldaților germani. Führerul îi mulțumește și-i declară că el prezisese [în cadrul întrevederii anterioare, din 3 iunie 1941] că nu se aștepta ca rușii să izbească cei dintîi, fiind, în consecință, el cel care a avut inițiativa [...] Cu ajutorul unei hărți de stat-major, Führerul expune apoi ambasadorului Oshima, de o manieră detaliată, situația militară în est. In continuare, el subliniază enorma sa încredere în armata germană.

El a reflectat mult la problema Extremului Orient, ceea ce l-a condus la convingerea că

1. *distrugerea Rusiei era de cel mai mare interes și pentru Germania și pentru Japonia. Rusia ar fi totdeauna aliatul inamicilor noștri. America și Anglia vor face oricînd front comun față de țara care s-ar afla, în ochii lor, într-o situație de izolare. Nu există astăzi decît două state, Germania și Japonia, între care nu există nici o posibilitate de conflicte. America, marcată de spiritul ei neo-imperialist, presează mai degrabă spre spațiul vital*

european decît spre acela al Asiei. Din punctul nostru de vedere, Rusia amenință la est, America la vest, din punctul de vedere japonez — la vest este Rusia, iar la est America. De aceea, el estimează că împreună [Germania și Japonia] *ar trebui să le zdrobească* [U.R.S.S. și S.U.A.]...

B. Primirea ambasadorului Oshima de către Führer (13 decembrie 1941)

Führerul remite mai întîi ambasadorului Oshima marea cruce de aur a ordinului Meritul Vulturului german. El găsește cuvinte călduroase pentru a elogia meritele cîștigate de ambasador în organizarea cooperării germano-nipone, care-și vede astăzi încununarea într-o strînsă frăție de arme [în urma atacului japonez de la Pearl Harbor și izbucnirea conflictului japono-american, 7—8 decembrie 1941, urmate de declarația de război a Germaniei prezentată Statelor Unite ale Americii, 11 decembrie 1941.] Generalul Oshima exprimă recunoștința sa pentru marea onoare ce i se face și bucuria de a vedea Germania și Japonia în frățietate de arme în prezent.

Führerul continuă: „Ați făcut o declarație de război așa cum trebuia făcută". Această metodă este singura valabilă. Pentru Germania, intrarea în război a Japoniei constituie o mare ușurare [...]

După cum von Ribbentrop, în cadrul mai multor întrevederi ulterioare (3 ianuarie 1942, 22 ianuarie 1944, 27 mai 1944) Hitler s-a străduit în zadar să-l convingă pe Oshima și, prin el, oficialitățile de la Tokyo asupra necesității intrării Japoniei în război și contra U.R.S.S.

27

Se cunosc împrejurările în care japonezii se deciseseră să ia măsuri speciale pentru a spori la maximum gradul de securitate a codurilor și cifrurilor lor, diplomatice și militare : cumpărînd secretele *Camerei negre*, de la Herbert Osborne Yardley însuși, ei rămăseseră uluiți fată de riscurile ce existau ca americanii să poată ajunge oricînd a le „citi" mesajele lor cele mai secrete. Soluția era una singură, și anume introducerea unei mașini de codificat cît mai sofisticată. Pentru fabricarea ei și-au unit de îndată eforturile serviciile de decriptaj ale Ministerului de Externe și ale Marinei din Tokyo. Mai mulți specialiști în criptologie au vizitat Europa pentru a se documenta și, în anul 1931, un civil, Hamada, puse la punct o „criptomașină indescifrabilă". După modelul respectiv, „Institutul tehnic naval" nipon va face 12 exemplare cu care au fost dotate principalele posturi diplomatice ale Japoniei din Washington, Geneva, Londra, Berlin, Moscova, Paris și Șanhai. Este modelul cunoscut mai ales sub numele de *tipul 91 A*, după ultimele două cifre ale anului în curs în calendarul nipon (2591=1931) ; exemplarul era la dispoziția Ministerului de Externe, pe cînd Marina se folosea de *tipul 91*.

Criptologii americani și-au dat imediat seama de complexitatea noului sistem de cifrare japonez și toate încercările lor de a-l „controla" rămaseră un timp fără rezultate. A fost nevoie ca, în 1935, agenții serviciului de spionaj al Marinei S.U.A. (*O.N.I.*) să recurgă la furtul cifrului și, de asemenea, să facă o descindere la reședința atașatului naval nipon la Washington. D. C., pentru a lua „cunoștință" cu mașina de cifrat. Totul a

fost montat că japonezii nu şi-au dat seama că, pretextînd o „pană" a curentului electric în apartamentul ataşatului, americanii de fapt aflaseră tot ce trebuia despre componentele esenţiale ale *tipului 91 A*, pe care l-au reconstituit în cel mai scurt timp, botezîndu-l *maşina roşie* (*red machine*). Americanii puteau fi din nou mulţumiţi, dat fiind că mesajele diplomatice japoneze nu le mai rămaseră necunoscute. Însă bucuria lor fu de scurtă durată. Japonezii nu încetaseră să se preocupe de perfecţionarea maşinii lor de cifrat. La serviciul secret al Marinei imperiale, căpitanul Ito dirija întreaga acţiune, soldată în 1937 cu fabricarea unui nou model (*tipul 97*), de mare originalitate, aproape ideal din punctul de vedere al „rezistenţei" sale la tentativele tuturor celor dornici să-i afle tainele. Întocmai ca nemţii în cazul *Enigmei*, japonezii fură atît de entuziasmaţi de izbînda lor, încît păstrară — pînă la sfîrşitul războiului — convingerea că noua maşină de cifrat era „impenetrabilă", şi, în consecinţă, nu renunţară la serviciile ei pînă în 1945. Mai mult decît atît, nu s-au mai îngrijit nici s-o perfecţioneze. Această încredere oarbă în *tipul 97* s-a dovedit fatală japonezilor în cele mai multe ocazii din cursul ultimului război mondial. Căci serviciile specializate ale Marinei şi Armatei americane, departe de a descuraja, şi-au înzecit eforturile pentru a pătrunde tainele *tipului 97*, folosit în mod curent de japonezi după 1938. La Washington, lucrau de zor numeroşi specialişti reuniţi în cadrul unor servicii, *O.P.-20-G.* şi *S.I.S.* (*Signal Intelligence Service*), depinzînd de Marină şi, respectiv, de armată. La *S.I.S.*, echipa de criptologi era condusă de către William Frederick Friedman, cunoscut deja cititorului. După aproximativ 20 de luni de muncă intensă oamenii lui Friedman ajunseră, în august 1940, să pună

la punct o mașină care reprezenta replica americană a *tipului 97* japonez. Codurile și cifrurile japonezilor erau din nou — pentru a cîta oară ? — accesibile americanilor. Copia americană a *tipului 97* a primit numele de *mașina purpurie* (*purple machine*). Cu ajutorul ei, la 25 septembrie 1940, la Washington a fost receptat și descifrat primul text japonez. Succesul a fost cu totul remarcabil, constituind o dată memorabilă în istoria criptografiei mondiale și pentru totdeauna asociat cu numele lui W. F. Friedman. După unele mărturii, înșiși construc torii *mașinii purpurii* au fost atît de uluiți și de entuziasmați încît ar fi exclamat că totul nu era decît o „vrajă", o „amăgire". Din acel moment chiar, operațiunea de descifrare a codurilor japoneze de către americani căpătase deja un nume : *Magic* (sau M), cu *m* (*magic*) urmînd să fie desemnate toate mesajele interceptate și decriptate cu ajutorul *mașinii purpurii*. Documentele respective, incluse în categoria celor considerate ca fiind „strict secrete" (*top secret*) — precum la britanici cele furnizate de *Enigma : ultrasecrete* —, nu aveau să fie comunicate decît unui număr extrem de restrîns de persoane (12—15), în frunte cu președintele Statelor Unite ale Americii, Franklin Delano Roosevelt.

Dispunînd de *Magic*, Washingtonul a putut descifra în 1940/1941 cea mai mare parte din corespondența japoneză diplomatică precum și importante comunicări ale Marinei imperiale. De-a lungul întregului an 1941, *mașina purpurie* a dezvăluit cuprinsul rapoartelor secrete primite sau expediate de negociatorii niponi prezenți la Washington, pentru încheierea unui acord global cu S.U.A. în problemele Pacificului, semnalînd, totodată, că guvernanții de la Tokyo se pregăteau de război. Îndeosebi în noiembrie—decembrie 1941 ea a lucrat mi-

nunat, lăsînd să-i „scape" prea puțin din ceea ce prezenta un interes aparte pentru americani. De exemplu, la 4 decembrie 1941, ora 13,30 G.M.T. (Tokyo — ora 22,30 ; Washington — ora 8,30), *mașina purpurie* a interceptat o telegramă ce anunța intenția japonezilor de-a folosi așa-numitul *cod al vînturilor* = declanșarea războiului, alături de Germania și Italia, ceea ce americanii știau prea bine atunci. Cel mai surprinzător a fost însă faptul, probabil unic în istorie, că, luînd cunoștință de intențiile Japoniei prin *Magic*, americanii nu au putut evita totuși catastrofa de la Pearl Harbor din 7 decembrie 1941. Spre sfîrșitul anului 1941, numeroase *magic*-uri indicau interesul deosebit al Japoniei pentru baza navală a S.U.A. din zona Pacificului. După ce raidul nipon în Honolulu s-a realizat în cea mai deplină surpriză pentru americani, provocîndu-le și grele pierderi, s-a afirmat că *mașina purpurie* s-a dovedit inutilă. Realitatea este că *Magic* și-a făcut pe deplin datoria, eșecul avînd la origine, după opinia noastră, o criză de decizie. La arhiva prezidențială Roosevelt din Hyde Park, de lîngă New York City, am avut posibilitatea să cercetăm documentele fundamentale ale acestui episod. Ne-am dat seama mai bine ca oricînd că *magic*-urile ajunse la dispoziția liderilor politici și militari de la Washington nu desemnau *obligatoriu* Pearl Harbor-ul drept țința nr. 1 a japonezilor la sfîrșitul lui 1941. Deopotrivă cu baza navală din Hawaii, japonezii s-au interesat și de alte obiective din Pacific. Conchidem că *Magic*-ul nu a sesizat nicidecum o preferință anume a viitorului inamic pentru Pearl Harbor. Reușita atacului japonez de la 7 decembrie 1941 pune în discuție un alt aspect al problemei : responsabilitatea celor în drept de a nu fi planificat o ripostă la un atac prin surpriză și

aceasta mai cu seamă în cazul bazei navale din Hawaii, zonă care a fost socotită *anticipat* ca aflîndu-se în afara oricărui pericol !

Dar, chiar dacă posedînd *Magic*-ul în 1941 americanii nu au ştiut să preîntîmpine Pearl Harbor-ul, în perioada următoare ei şi-au revenit pe deplin, luîndu-şi în mod strălucit revanşa asupra agresorului. Din nou, serviciile de criptografie, *Magic*-ul de asemenea, s-au dovedit a fi fost la mare înălţime. În Hawaii, echipa de criptografi a căpitanului de vas Joseph J. Rochefort realizează „spargerea" codului naval *JN-25*, utilizat de japonezi la mijlocul anului 1942. Ca urmare, americanii au luat cunoştinţă de pregătirile Japoniei în privinţa obiectivului Midway şi s-au pregătit în mod corespunzător pentru apărarea lui. Citind comunicările japonezilor, amiralul Nimitz, comandantul Flotei americane din Pacific, a putut „programa" din timp desfăşurarea celei mai mari bătălii aeronavale din istorie. În primele zile ale lunii iunie 1942, încleştarea de la Midway nu a ieşit din limitele tiparului prestabilit şi americanii, deşi aflaţi în inferioritate evidentă faţă de japonezi, obţinură o izbîndă de pe urma căreia s-a schimbat soarta întregului conflict din Pacific. Iar bătălia de la Midway a intrat în istoria conflictului, înainte de toate, ca o *victorie a informaţiilor*.

Departe de zona în care şi pentru care acţionau G. T., Rudolf Roessler sau *Enigma*, evenimentele din Pacific se integrau marelui război şi prezentau, în drumul spre înfrîngerea *Axei* fasciste, o semnificaţie deosebită.

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (IX)

Cît de întinse și eficace au fost „antenele" lui G. T. în capitala Reichului hitlerist rezultă, indubitabil, și din faptul că superspionul român a reușit să ajungă a „citi" unele dintre *notele* cu caracter ultrasecret pe marginea întrevederilor lui Joachim von Ribbentrop, ministrul de externe al Reichului. Fără a le reproduce pe toate și nici integral, reținem cîteva dintre *notele* tratînd evoluția raporturilor germano-nipone, interesînd în consecință în cel mai înalt grad războiul purtat de Națiunile Unite în frunte cu U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie împotriva *Axei* fasciste.

A. Notele pe marginea convorbirii lui Joachim von Ribbentrop cu generalul Hiroshi Oshima, ambasadorul Japoniei la Berlin (29 noiembrie 1941)

[...] În orice caz, Germania nu are absolut nici o intenție să încheie pace separată cu Anglia. Noi sîntem hotărîți să înlăturăm din Europa orice influență britanică. De aceea, la sfîrșitul acestui război Anglia nu va mai avea nici cea mai mică influență în afacerile internaționale. Imperiul insular al Angliei va putea să supraviețuiască, dar toate posesiunile sale în lume vor fi probabil împărțite în trei, între Germania, Statele Unite și Japonia. În Africa, Germania se va mulțumi, în mare, cu ceea ce au constituit fostele colonii germane. Italia va primi cea mai mare parte a coloniilor africane. Germania dorește înainte de toate să obțină controlul asupra Rusiei europene [...]

Nouă ne-ar conveni să terminăm războiul în cursul anului viitor, adică în 1942. Totuși, în anumite împrejurări, este posibil ca să-l continuăm un an mai mult. Dacă Japonia ar angaja lupta cu Statele Unite, Germania ar interveni, bineînțeles, imediat în conflict. Nu există absolut nici o șansă pentru ca Germania să încheie o pace separată în asemenea împrejurări. Părerea Führerului este fermă asupra acestui punct [...]

B. Notele asupra întrevederii lui von Ribbentrop cu Oshima (9 iulie 1942)

[...] El, ministrul de externe german, a rugat pe ambasador să se întîlnească anume acum, avînd în vedere situația mai sus-arătată, deoarece tocmai acum s-a ivit problema de extremă importanță privind necesitatea de a duce războiul împreună. Dacă Japonia se simte îndeajuns de puternică din punct de vedere militar, posibil că tocmai a sosit momentul atacului ei asupra Rusiei. El consideră că, dacă Japonia va lovi acum Rusia, aceasta va provoca înfrîngerea morală a Rusiei, grăbind, în orice caz, prăbușirea actualei ei orînduiri. Oricum, niciodată nu i se va prezenta Japoniei un asemenea moment favorabil ca să nimicească dintr-o dată și pentru totdeauna colosul rus în Asia răsăriteană. El a dezbătut această problemă cu Führerul și Führerul este de aceeași părere (...)

C. Notele asupra convorbirii lui von Ribbentrop cu Oshima (6 martie 1943)

[...] Ambasadorul Oshima a declarat că a primit o telegramă din Tokyo, trebuind, la ordinul guvernului

său, să comunice următoarele ministrului de externe al Reichului. Propunerea guvernului german cu privire la atacarea Rusiei a fost dezbătută la consfătuirea comună a guvernului nipon și a Cartierului General imperial. Problema a fost analizată în detaliu și atotcuprinzător. Rezultatele au fost următoarele : guvernul nipon înțelege întrutotul pericolul pe care-l constituie Rusia și înțelege pe deplin că aliatul său german dorește să vadă Japonia, la rîndu-i, intrînd în acțiune contra Rusiei. Totuși, luînd în considerație actuala situație militară, nu este posibil pentru guvernul nipon să intre în război. Dimpotrivă, el consideră că pentru interesul comun ar fi mai bine să nu pornească război împotriva Rusiei în momentele actuale. Pe de altă parte, Japonia nu va pierde din vedere niciodată chestiunea rusă.

După ce și-a expus declarația ambasadorul, ministrul de externe al Reichului a ridicat problema cu privire la modul cum este apreciată la Tokyo continuarea războiului. În prezent, Germania duce război împotriva dușmanului comun — Anglia și S.U.A. — aproape singură, în timp ce Japonia ocupă, în principal, poziții defensive. Totuși, ar fi mult mai judicios dacă toate cele trei puteri unite prin pact [Pactul Tripartit din septembrie 1940] și-ar uni toate forțele pentru a înfrînge nu numai Anglia și America, ci și Rusia. Nu este bine cînd o singură putere trebuie să lupte fără sprijinul celorlalte. Nu trebuie supraîncordate forțele Germaniei. Ministrul de externe este neliniștit de faptul că unele cercuri din Tokyo consideră și propagă asemenea idei, precum că, desigur, Germania va învinge și, din această cauză, cu atît mai bine este ca Japonia să se consolideze înainte de a întreprinde noi eforturi. Apoi, ministrul de externe a ridicat din nou problema atacării Rusiei de către Japonia și a declarat că, la ur-

ma urmelor, bătălia în regiunea Birmaniei și în sud reprezintă în sine o bătălie navală, că pe toate fronturile, cu excepția Chinei, sînt folosite în număr foarte redus forțe terestre. De aceea atacul împotriva Rusiei constituie o treabă a armatelor terestre și se interesează dacă vor fi oare efective suficiente pentru o asemenea acțiune [...]

28

Jacques Abtey și Fritz Unterberg-Gibhardt s-au pus într-o situație stranie: după ce în anii războiului mondial s-au aflat, ca membri ai serviciilor secrete francez și, respectiv, german în „tranșee" diferite, dar acționînd nemijlocit unul contra celuilalt, ei au sfîrșit prin a se întîlni și prin a tipări în comun, în anul 1967, lucrarea memorialistică *Biroul 2 împotriva Abwehrului* (Paris, Éditions de la Table Ronde) în care, fiecare, insistă asupra succeselor și eșecurilor sale ce au echivalat se înțelege, pentru celălalt, cu tot atîtea neîmpliniri și izbînzi. Pornind de la cazul celor doi foști spioni m-am decis să verific, în documentele germane din arhivele americane lista agenților *Abwehrului* din sudul Reichului hitlerist și care, presupunem, au „supravegheat" în timpul ostilităților activitățile secrete din Elveția. Din cele vreo treizeci de nume identificate, nu am reușit să aflu adresele decît a unsprezece persoane, cărora, bineînțeles, le-am scris imediat. Nu mi-au răspuns toți cei interogați de mine în legătură cu desfășurarea războiului secret în Elveția, despre modul în care — respectînd indicațiile amiralului Ca-

naris — au reușit să urmărească rețelele secrete ale Aliaților. În acest fel, nădăjduiam să adun informații noi despre activitatea lui Rudolf Roessler și — cine știe — poate chiar să „storc" mărturii despre G. T. Nu am dat greș, întrucît șapte dintre persoanele abordate de mine au binevoit să-mi răspundă, iar între acestea s-a aflat și Kurt Henze, care s-a recomandat a fi actualmente „editor" în Baden-Baden. Cum am dat de urmele sale ? După ce i-am găsit numele pe listele agenților *Abwehrului* și fiind autorul unei cărțulii consacrate fostului său șef suprem, Canaris, m-am adresat editorului său din Freiburg i. Br. Acesta mi-a indicat adresa și, astfel, după cîteva luni o lungă scrisoare din partea lui Kurt Henze îmi parvenea. Pentru mine surpriza a fost totală și aceasta, poate, pentru că — de acolo de unde mă așteptam mai puțin — am primit cele mai consistente dezvăluiri despre activitatea lui G. T. Dintre toți cei chestionați de mine în cursul anchetei mele, Kurt Henze a fost singurul care mi-a comunicat și numele real al lui G. T. Culmea a fost însă că el se reclama, în ciuda postului ce deținuse în cadrul *Abwehrului*, nu atît un urmăritor al lui G. T., cît, mai ales, un fost tainic colaborator și chiar prieten al său ! ! ! Pe deasupra, Kurt Henze poseda unele dintre documentele ce aparținuseră lui G. T. și-mi propunea să-i fac o vizită, care, printr-un concurs fericit de împrejurări (participarea la un colocviu de istorie în R. F. Germania), nu a fost prea mult amînată. În felul acesta, documentelor și informațiilor investigate sau culese anterior, în bibliotecile și arhivele române și străine, li se adăuga acum o sursă la care, la începutul anchetei mele, nu m-am gîndit vreun moment că aș putea ajunge. Era vorba chiar de arhiva personală a fos-

tului superspion și cercetarea ei mi-a îngăduit să pătrund pînă în ultimele taine ale *afacerii G. T.*

O precizare se impune: nimic nu este mai periculos pentru un spion decît păstrarea unei arhive cuprinzînd documente revelatoare asupra acțiunilor sale. Oricît de mult ar dori să prezinte, la sfîrșitul carierei sale, dovezi asupra meritelor și succeselor dobîndite, dar spionul evită — în afara unor cazuri excepționale — să rețină asupră-i probele compromițătoare în situația dezvăluirii sale. G. T. a înțeles să se supună regulei și în arhiva sa, la care ne referim, pot fi consultate numeroase documente interesînd „operațiunile" secrete și România ori activitatea sa în Elveția, unele însemnări zilnice care însă nu spun nimic despre legăturile sale cu Mac Kaye ori cu Rudolf Roessler, originalele unor articole tipărite în cotidianele elvețiene sub pseudonim și un exemplar al cărții de telefoane din Geneva din 1937 ce, mai mult ca sigur, îi servea la codificarea/decodificarea mesajelor sale. Mult mai semnificative sînt probele adăugate după moartea lui G. T. de către Kurt Henze, după cum de un interes egal s-au dovedit mărturiile ce mi-a făcut acesta în cursul întîlnirii noastre. Nu poate fi ignorat, de asemenea, un factor de natură subiectivă, și anume că, după ce am avut sub ochi documente provenind de la G. T., după ce am studiat notele sale și am văzut semnătura sa, superspionul a devenit dintr-o dată pentru mine un personaj real... Nu mai aveam impresia că sînt pe urmele unei legende, iar cea dintîi convorbire cu Kurt Henze mi-a întărit convingerea că, hotărît, depășisem domeniul ficțiunii...

— Sînt — a început Kurt Henze — fostul agent secret al *Abwehrului* Hans Perutz, iar dintre colaboratorii lui G. T. — R. G. Poziția mea în cadrul organi-

zației lui Canaris m-a împiedicat să fiu prea „vorbăreț" în anii războiului și, după cum vedeți, am rămas întreg și nevătămat! Cu toate că... Cu toate că, în interiorul organizației noastre, am stat alături de Hans Oster, adjunctul amiralului Canaris. Nu e nevoie să mai insist, dacă activitatea acestuia din urmă prezintă încă multe necunoscute, atunci despre Oster se știe foarte bine în prezent că a condus nucleul ofițerilor rezistenți față de regimul hitlerist din rîndul *Abwehrului*. În ce mă privește, din 1937 și pînă în 1944, cînd *Abwehrul* a fost practic înghițit de serviciul secret al partidului nazist, am lucrat la „postul" (*Abwehrstelle*) din Stuttgart care, alături de cele din Kassel, Wiesbaden și Münster, acoperea sectorul de apus al continentului, în consecință și Elveția. Era exact ce trebuia pentru a mă afla „în umbra" lui G. T. Am făcut-o cum se cuvine și nu cred că prin comportarea mea aș fi trădat interesele *Germaniei*, nu ale celei hitleriste, ori că în același timp nu am știut să-l țin pe G. T. în siguranță deplină față de toate capcanele naziste... M-am întîlnit cu G. T., eroul dvs., în anul 1924, la München, amîndoi specializîndu-ne în ziaristică. După cîtva timp, am constatat că aveam multe preferințe comune și că aveam aceeași vîrstă, 19 ani la începerea studiilor universitare. Ne-am împrietenit repede. Cercul nostru s-a lărgit curînd cu un polonez și doi elvețieni. Am rămas, cu toții, foarte buni prieteni, atît pînă la sfîrșitul studiilor, în 1927, cît și după aceea, întîlnindu-ne regulat, la fiecare trei ani, la început în Germania (în 1930 și 1933) și după aceea în Elveția (în 1936 și 1939). Dintre noi toți, studentul de excepție, căruia atît noi cît și profesorii noștri i-au prevăzut o carieră strălucită, era cel care-și va „semna" mesajele secrete din timpul războiului cu inițialele G. T. Și a reușit pe

deplin în acest sens. Știu că după un an-doi ani de ziaristică în România a venit la Geneva, aflîndu-și un loc la *Le Journal de Genève*. A colaborat în continuare la mai toate periodicele prestigioase din Elveția, impunîndu-se ca unul dintre marii comentatori de politică internațională. Din sfială sau nu știu din ce alt motiv primul său articol mai important l-a semnat *Georges Thenard* și pînă la sfîrșit, în 1946, și-a păstrat pseudonimul. De aici și-a ales și „semnătura" lui de agent secret...

— Cînd sau cum ați aflat ceva despre misiunile secrete ale lui G. T.?

— Eu m-am înrolat în *Abwehr*, precizează Kurt Henze, în 1935. Despre G. T. nu am bănuit, inițial, nimic. Cînd mi-am dat seama de natura activității sale reale, prin 1936, nu am rămas de fel surprins. Am convingerea că, aproape concomitent, și G. T. a înțeles rosturile mele. Nu a fost nevoie, vă asigur, să ne facem în vreun fel mărturisiri, ci, fiecare, am continuat să ne considerăm adevărați prieteni aflați într-un „război cavaleresc".

DOCUMENTE DIN ARHIVA PERSONALĂ A LUI G. T. (V)

Documentul anexat este unul dintre cele furnizate de Kurt Henze lui G. T. pentru a-i sluji la întocmirea reportajelor sale pe marginea evenimentelor survenite în Italia și România — doborîrea dictaturilor. Henze, la rîndul său, a obținut documentul pe căi ultrasecrete și, în cadrul *Abwehrului*, s-a apreciat în mod aparte conținutul său, presupunîndu-se (?!) că reprezenta mi-

nuta veridică a ultimei întrevederi cu suveranul a unuia dintre cei doi dictatori, Mussolini, sau Antonescu, mai degrabă cel din urmă. Reproducem această minută, cu toate rezervele de rigoare, dar și cu observația că, la timpul său, ea a fost inclusă de Mac Kaye între „recordurile" activității lui G. T. în slujba biroului secret al Marinei S.U.A.

Dictatorul : Să trăiești, Majestate !

Regele : Domnilor, nu este timp de pierdut. Ați adus țara, cu toate reprezentările [recomandările] ce v-am făcut, într-o situație critică din care numai încetarea imediată a luptei și izgonirea germanilor din țară o pot salva.

D : Majestatea Ta se înșeală.

R : Te rog, mai întîi obișnuiește-te să vorbești cuviincios. Ce-i aia : Majestatea Ta ?

D : Majestatea Ta...

R : Voastră...

D : Voastră, dacă vreți...

R : Nu că vreau, trebuie !

D : Astăzi sunteți nervos.

R : Da, pentru că D-ta, cînd te-am chemat azi dimineață, m-ai tratat ca pe un nimic. (Dînd cu pumnul în masă :) Nu-ți permit să-ți arogi drepturi asupra persoanei mele. Crezi D-ta că am să admit să mi se uzurpe prerogativele și eu să asist ca un incapabil la sfărîmarea Țării Mele ?

D : Dar cine o sfarmă ?

R : Voi toți. Cînd vă chem, nu aveți timp pentru Regele Țării.

D : Voiam să spun că vă înșelați dacă credeți că salvați Țara printr-un armistițiu.

R : Nu v-am chemat să-mi faceți observații și să vă dați părerea. Scopul pentru care v-am chemat este să transmiteți de aici, din biroul meu, telegrama alăturată privind încetarea ostilităților cu Națiunile Unite.

După o pauză :

D : Citește, Domnule ministru de externe, și vezi, crezi că Mareșalul poate trimite o telegramă ca asta ?

Ministrul de Externe : Cine a făcut-o ?

R : Ce vă privește ? Dacă nu o dați, o dau eu !

D : Cum vă puteți închipui că Mareșalul poate trăda aliații germani și să se arunce în brațele Aliaților ?

R : Cine trădează, D-le ? D-ta sau nemții ? D-ta ai garantat frontiera Germaniei sau Germania pe a noastră ? Unde-i granița ?...

D : Tare... Nu sînt surd, de ce strigați ?

R : Ba ești, altfel ai fi auzit vuietul Țării. Scurt : D-le Mareșal, dai telegrama sau nu ?

D : Nu, așa nu.

R : Dar cum ?

D : Să iau contact cu germanii.

R : Ceee... Ne tîrguim aici, D-le ? !

D : D-le Mareșal ?

R : D-le Ministru, de patru ani îmi uzurpi drepturile. N-ai avut nici încrederea, nici simpatia mea. De patru luni, lucrez cu opoziția ca să salvez Țara. Mă crezi, o știu bine, un copil bîlbîit și prost. Aceasta o va judeca poporul meu. Dar, dacă crezi că sunt trădător, vei încerca cea mai cumplită dezamăgire. Sunt Regele Țării și al D-tale. Vreau să scap Țara și... (strigînd, lovind în birou) nimeni și nimic nu-mi poate sta împotrivă !

D : Majestatea Voastră este tînăr și fără experiență.

R : Te înșeli. Suferința este experiența !

D : Nu poți dispune de Țară dacă...
R : Sunt șeful Armatei și ordinul Meu a fost dat !
D : (Violent) Dat ?... Ce ordin ? Știe Majestatea Ta că Majestatea Ta ar putea pierde tronul ?
R : Mă amenințI ? D-ta, pe mine ??? *Te-am adus eu la cîrmă ? Crezi că mai ai putere să ordoni aici ? D-ta, Domnule Ministru al Afacerilor Străine, faci cauză comună cu șeful D-tale ?*
Ministrul de Externe : Majestate, comiteți o eroare și o imprudență judecînd astfel pe Mareșal...
R : D-ta dai sau nu telegrama ?
Ministrul de Externe : D-l Mareșal trebuie să hotărască.
R : Aici și de aici înainte, hotărăsc Eu ! *V-am oferit prilejul să vă salvați și pe voi. Am vrut să vă adăpostesc chiar aici. Vă voi adăposti și acum, dar în beci. Domnilor, sunteți arestați !*
(Se aud zgomote de pași, uși deschise și strigăte :) — Sus mîinile !
D : Cum, Eu, Mareșalul Țării ? !
R : Vax !... Luați-l de-aici. Să vie Mareșalul Palatului !

29

Kurt Henze a acceptat să înregistrăm convorbirile noastre pe tema activității lui G. T., astfel că, după banda ce posed, continui să transcriu relatările sale... Bineînțeles, l-am chestionat pe interlocutorul meu asupra întîlnirilor sale cu G. T. din anii războiului.

— După iunie 1939, cînd toți cei cinci foști colegi de universitate ne-am revăzut pentru ultima dată, G. T.

a fost singurul din grupul nostru cu care m-am mai întîlnit de patru sau cinci ori. Astfel, cred că în 1939 și 1940 el a venit la Berlin, în calitatea-i de trimis special al presei din Elveția neutră, iar după aceea a fost rîndul meu pentru ca, în condiții extrem de dificile, să-l vizitez „acasă", la Zürich, unde se stabilise între timp, pentru a fi mai aproape de „obiectivul" său — Germania lui Hitler. Nu bănuiam, în toamna anului 1944, cînd l-am aflat la Berna, că nu aveam să ne mai revedem... Părea extrem de fericit, țara sa se desprinsese de *Axă*, deși, trebuie să remarc, mi s-a părut că avea grijă să-mi ascundă o oboseală fizică și morală accentuată. Nu a mai fost posibil în 1944—1945 să mă interesez de soarta sa, ci doar la cîteva luni după terminarea ostilităților, după ce, ca fost colaborator al lui Canaris, autoritățile aliate din Germania au apreciat corect serviciile mele și m-au pus în libertate. Atunci am aflat că G. T. era bolnav, mai mult, că fusese internat într-o clinică din Zürich. Cînd am putut ajunge acolo, în februarie 1947, era deja prea tîrziu ; G. T. decedase în decembrie 1946. Îl răpusese un cancer... Refuz să fac vreo legătură între sfîrșitul său prematur și activitatea sa, dar nu putem ignora caracterul epuizant al muncii sale, tensiunea nervoasă, cît și faptul că tot ceea ce a făcut nu poartă decît un singur calificativ : excelent. Cum vă spuneam, fiind la Zürich și interesîndu-mă de fostul meu prieten, am fost luat de autorități drept cine nu eram — o rudă a sa, în orice caz — singurul cunoscut. Așa am ajuns în posesia documentelor sale, pe care vi le-am pus deja la dispoziție...

— Nu credeți, domnule Henze, că lipsesc din această arhivă a lui G. T. numeroase documente ? Am citit cu mare atenție ceea ce a mai rămas din însemnările sale și cred că, spre sfîrșit, atunci cînd nu se mai afla

într-un pericol real, G. T. s-a apucat să redacteze *Raportul* asupra misiunii sale, pentru organismul/organismele de care depindea. Notele sale denotă că preocupările sale erau concentrate în altă direcție, spre un obiectiv mult mai important, care nu putea să fie decît relatarea completă și finală asupra misiunii sale...

— Care credeți că erau organismele în fața cărora răspundea G. T., m-a chestionat Kurt Henze.

— Nu puteau fi decît — cel mult sau cel puțin, cum vreți s-o luați — două : serviciul lui Mac Kaye, de care s-a legat voluntar, în vreme ce de Biroul II român depindea prin însăși „crearea" sa ca agent secret. În documentele ce mi-ați pus la dispoziție, am citit ceva despre „Domnul Caius", care, din cîte știu, nu era altul decît Iosif Rizea, căpitan al Biroului II român și singurul om însărcinat cu păstrarea contactului cu G. T. A pierit, la București, în august 1944, în cursul bombardamentelor germane. Din informațiile mele, nu agrea nicidecum regimul antonescian, colaborarea cu Reichul hitlerist, de unde și participarea sa activă la pregătirea actului de la 23 August. În absența *Raportului* lui G. T., bănuiesc că va fi foarte greu să se stabilească natura relațiilor dintre acesta din urmă și „Domnul Caius" între 1940 și 1944. Bunăoară, a știut „Domnul Caius" de existența lui Mac Kaye ? Pe de altă parte, pînă acum am examinat principalele mesaje transmise de G. T. americanului, mesaje care s-au dovedit de un mare folos pentru Aliați în unele momente cruciale ale conflagrației din 1939—1945. Dar nu am stăruit de fel asupra mesajelor destinate (dacă a fost cazul) de G. T. lui „Caius"... Ce cuprindeau ele ?...

— Trebuie, evident, să ajungeți la *Raportul* lui G. T. Cred că *am văzut* un asemenea document. Dacă nu greșesc, cred că chiar domnul Mac Kaye mi l-a ară-

tat, prin anii '50, atunci cînd m-a vizitat în Germania, fiind tot pe urmele lui G. T. Nu mi-a spus de unde îl avea, dar presupun că, în 1947, cînd mi s-a predat arhiva lui G. T., ea fusese deja „triată"... Așa se face că, după cum ați observat, dealtfel, lipsesc cu siguranță documente importante din ea. Spuneați că v-ați întîlnit cu fiul lui Mac Kaye... Nu v-a arătat documentul respectiv ?

— Am cercetat numai *Jurnalul* lui Mac Kaye Senior, fapt de pe urma căruia am .și început ancheta mea despre „afacerea G. T.". Este adevărat, mi-a precizat că anexele *Jurnalului* sînt depuse la arhivă spre păstrare cu o clauză foarte dură : 30 de ani, inaccesibile publicului !

— Îi voi scrie lui Mac Kaye Jr. Îi voi reaminti de rostul mărturiei depuse de mine pentru tatăl său, pentru disculparea sa în fața Comisiunii pentru cercetarea activității antiamericane. Apoi, de ce să ascunzi *Raportul* lui G. T., din moment ce Mac Kaye Senior însuși nu a făcut-o, prezentîndu-mi-l ? Îl voi convinge, fiți încredințat, să vă trimită o copie ! Dar întrevăd condiția ce-o va pune : nu veți publica documentul, nici integral și nici extrase din el. Ceea ce nu vă va împiedica să-l rezumați, să expuneți cititorului clarificări la problemele rămase fără răspuns.

I-am mulțumit lui Kurt Henze, fără a-i exprima însă neîncrederea mea în privința procurării *Raportului* lui G. T. Nici nu bănuiam, atunci, cît mă înșelam, căci după numai trei luni Mac Kaye Jr. îmi trimitea un plic voluminos în care descopeream copia-xeros a multrîvnitului *Raport*. De această dată, pe parcursul a 73 de pagini dactilografiate, G. T. își expunea nereușitele

și succesele, mai cu seamă acestea, făcîndu-și cunoscută și identitatea.

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (X)

La o distanță de numai cîteva zile, în august 1944, au parvenit lui G. T. în Elveția textele integrale ale documentelor de mai jos din care sînt reținute numai unele pasaje. Fiind numai cu puțin timp înainte de actul de la 23 August 1944, se înțelege că ele constituiau un avertisment, în sensul că surprindeau ultimele evoluții interne din România ori insistau asupra dificultăților „colaborării" româno-germane. Semnatarii documentelor erau Karl Clodius, directorul secției economice în cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Reichului, negociator principal în discuțiile economice dintre Berlin și București, și Joachim von Ribbentrop, însuși titularul Externelor de la Berlin. Dacă cel dintîi a stăruit asupra stării de spirit din România în vara anului 1944, ultimul s-a oprit, între altele, asupra naturii raporturilor dintre Reich și România, în același moment.

A. Insemnare despre situația din România

Fuschl, 12 iulie 1944

Directorul ministerial Clodius

Însemnarea de mai jos se bazează, în măsura în care privește părerile mareșalului, pe numeroase convorbiri de mai multe ore care, în cea mai mare parte, au avut loc între patru ochi și, în rest, pe convorbiri cu perso-

nalități politice hotărîtoare sau pe informații ale unor oameni de încredere.

I. Concepția mareșalului despre situația militară

Mareșalul este în mare măsură supus unor schimbări de dispoziții, după mersul evenimentelor, pe care le exprimă în mod deschis în convorbirile între patru ochi. Din fericire, el arată în afară, față de români, făcînd abstracție de unele observații ocazionale sceptice față de colaboratorii săi cei mai apropiați, totdeauna o atitudine calmă și foarte sigură. Retragerea frontului pe teritoriul român în primăvara acestui an a influențat, firește, foarte puternic pe mareșal. După consolidarea acestui front, în a doua jumătate a lunii aprilie și la începutul lunii mai, apare o anumită liniștire [...] Atenția specială a mareșalului este îndreptată în primul rînd asupra situației de pe frontul de răsărit. Mersul ofensivei ruse pe frontul răsăritean de centru a avut de aceea în ultimele zile o influență foarte deprimantă asupra stării lui de spirit. În ultima convorbire pe care am avut-o chiar ieri cu el, s-a arătat foarte îngrijorat de apropierea trupelor ruse de granița germană și de pericolul că armatele germane ar putea fi izolate în spațiul baltic. De asemenea și faptul că două divizii germane au fost scoase de pe frontul Grupului de armate „Ucraina de Sud" a contribuit la această neliniște. Cu toate acestea, mareșalul a rămas totdeauna încrezător și nu și-a pierdut nervii în nici un moment [...]

II. Atitudinea României în politica externă

Am impresia că în ultimul timp s-a întărit la mareșal părerea că soarta Românici în lupta contra Rusiei

este inseparabil legată de soarta Germaniei. El m-a asigurat de mai multe ori de acest lucru nu numai pe mine, ci a făcut observații concrete în acest sens și față de o serie întreagă de personalități române. Disprețul profund pe care îl manifestă cu orice ocazie pentru atitudinea Italiei confirmă această impresie. De curînd mi-a spus că atunci cînd șeful opoziției, dl. Maniu, a voit să-l determine să facă pace separată, mareșalul i-a declarat că România nu trebuie să sufere niciodată aceeași soartă ca Italia și că el nu va îngădui ca dl. Maniu să încerce să joace rolul lui Badoglio [...]

III. Situația politică internă

Situația politică internă se caracterizează prin următoarele două fapte opuse. Pe de o parte, mareșalul menține cu strictețe liniștea și ordinea în țară și disciplina militară în armată și este în afară stăpîn și dictator absolut nelimitat. Pe de altă parte, el n-a reușit să-și creeze în țară o poziție cu adevărat puternică bazată pe un fundament politic. Opinia publică a țării este, în cea mai mare parte, împotriva lui, în parte din motive de politică internă, în parte din motive de politică externă. Șefii opoziției politice, adică în primul rînd șefii celor două vechi mari partide (liberal și național-țărănist) pot lucra destul de deschis împotriva mareșalului, nu numai în domeniul politicii externe, așa cum s-a arătat mai sus, ci și în domeniul politicii interne [...]

VI. Procedeul viitor față de România

După cele spuse mai sus, mareșalul — făcînd abstracție de o anumită moliciune în tolerarea unor aba-

teri de politică externă — a menținut în general cu fidelitate linia germană în domeniul militar și politic, ceea ce rezultă în special și din memoriul celui mai mare adversar al său, Maniu. Critica germană serioasă față de mareșal vizează în primul rînd atitudinea sa în problemele financiare și economice. Experiențele ultimelor două luni au confirmat din nou că nu există nici o perspectivă ca mareșalul să-și schimbe fundamental concepția sa în aceste două probleme. Tot atît de puțin ar fi el dispus să concedieze pe Mihai Antonescu și să formeze un guvern din adepții hotăriți ai Germaniei, cu un curs complet nou în problemele economice și financiare.

Aceasta fiind situația, nu rămîne decît posibilitatea ori să impunem ca pînă acum, de la caz la caz, prin presiune permanentă, cel puțin cerințele cele mai importante din punctul de vedere al economiei de război, ori să schimbăm complet sistemul de guvernare în România, cu riscul de a ajunge tocmai în momentul de față la zguduiri militare și politice, legate de aceasta.

Fuschl, 12 iulie 1944
Semnat : Clodius.

B. Scrisoarea lui von Ribbentrop către W. Keitel

Cartierul de campanie
20 iulie 1944

Ministrul de externe al Reichului

Mult stimate Domnule general-feldmareșal,

Împărtășesc concepția Dv. expusă în scrisoarea Dv. din 5 iulie în sensul că contribuția României pentru nevoile comune ale economiei de război trebuie sporită

cu toate mijloacele și că, în primul rînd, trebuie asigurată aprovizionarea trupelor germane din România. După cum vă este cunoscut, am acordat încă de multă vreme acestei probleme atenția mea specială și am aplicat față de guvernul român orice presiune diplomatică care mai este îngăduită în situația raporturilor cu un stat aliat. E de la sine înțeles că trebuie să am grijă ca poziția României ca stat aliat luptînd în război să fie luată în considerație și, de asemenea, să se țină seamă și de persoana mareșalului Antonescu. A trata România ca un teritoriu ocupat, cum se tinde ocazional de către diferite foruri germane, nu este, firește, posibil [...]

Heil Hitler
Al Dvs. devotat
Semnat : Ribbentrop

30

Promiteam, la finele episodului 15, că vom relua „dialogul" cu cititorii interesați în „afacerea G.T." și care ne-au scris pe această temă. Cei mai mulți s-au dovedit, în continuare, preocupați de aflarea numelui real al spionului, nelipsind, de asemenea, unele sugestii. În același timp, nu puțini dintre cititori au mărturisit deschis uimirea lor, astfel că, sub o formă sau alta, surpriza lor a fost exprimată sincer de un corespondent în acești termeni : „A existat, realmente, un superspion român al celui de-al doilea război mondial și care poate sta alături de Sorge, Canaris, Trepper sau Cicero ?" „De ce nu ? — i-am putea întreba,

la rîndu-ne, pe cei nenîcrezători. Existența superspionului trebuie exclusă numai pentru că, *pînă acum*, nu am știut de el?" Dintre colaboratorii noștri nevăzuți, mai recent, trei se interesează de opinia lui Fred Winterbotham asupra posibilei relații între Rudolf Roessler și *Enigma*, prin intermediul serviciilor secrete britanice. Am specificat, unde a fost locul, că am ratat întîlnirea cu Fred Winterbotham la Londra, dar că el a promis să răspundă unui chestionar al nostru. Ceea ce a și făcut între timp, precizînd că, fără a ignora posibilitatea ca „Lucie" să-și fi procurat informații de la britanici, în Elveția, dintre cele obținute grație *Enigmei*, el personal nu a avut cunoștință despre aceasta, deși *trebuia* s-o știe! Este un răspuns tipic englezesc: elegant, cu asigurări că... a fost și nu a fost posibil! Din fericire, fiind acum în posesia unei copii a *Raportului* din 1945 al lui G.T. asupra misiunii sale în Elveția, vom fi în măsură să revenim, expunînd adevărul în această problemă.

Potrivit unei alte scrisori, importantă ar fi nu atît identitatea lui G.T. cît afacerea de spionaj în sine. Corespondentul nostru este impresionat de faptul că, în vreme de război, s-a realizat ca informațiile cele mai secrete să treacă dintr-o tabără în cealaltă, fiind cel mai bine „valorificate" de către Aliați, aflați pe plan economic, militar și politico-diplomatic în continuă ascendență, după 1942, față de Germania și toți partizanii săi, mari sau mici. A agreat expunerea faptelor și conchide că autorul serialului a dovedit că a pătruns în toate tainele afacerii, mai bine decît, poate, la timpul lor, erau introduși G.T., Mac Kaye Senior și toți ceilalți (!?). Îi mulțumim pentru apreciere, deși cititorul nu trebuie să piardă din vedere că sub pana istoricului, aflat în posesia tuturor surselor funda-

mentale ale „cazului", căutarea adevărului poate prezenta o seamă de aspecte palpitante. „Nu m-ar mira — continuă același cititor — dacă, la un moment dat, aș afla că G.T. și autorul sînt una și aceeași persoană. Oricum ar fi, incursiunea realizată în istoria războiului secret al anilor 1939—1945 a fost extrem de interesantă". În această privință, îl asigurăm pe cititor că, așa cum a putut constata din precedentele două episoade și din ceea ce va urma, am ajuns, luînd în considerație *Raportul* lui G.T., la cel mai bun sfîrșit posibil al întregii afaceri de spionaj prezentate.

Un singur cititor, F.V. se declară pur și simplu „nedumerit" de unul din episoadele serialului (XVII), și este foarte bine că o face, deși obiecțiile sale nu au legătură directă cu „cazul G.T." Domniei-sale îi este teamă, de pildă, ca nu cumva, examinîndu-se documentele ce atestă contradicțiile româno-germane dintre 1940 și 1944, de natură economică, politico-diplomatică și chiar militară, să se ajungă la o... disculpare, total nejustificată, a lui Antonescu și a regimului său. Lucrurile trebuie să fie foarte clare: nu *ne*-am propus așa ceva. Ceea ce nu înseamnă însă că admitem ca documentele provenind din anii 1940—1944 să fie selectate și expuse „pe sprînceană". Același cititor ne recomandă o serie de lucrări apărute la noi, imediat după război, fără nici o legătură cu „afacerea G.T.", ci pe tema holocaustului fascist. Îi mulțumim, sincer, pentru informație.

În relatările noastre a apărut adeseori numele amiralului Wilhelm Canaris și, de aceea, nu ni se pare surprinzător că mai mulți cititori au solicitat detalii despre natura activității sale în slujba Reichului hitlerist. Amiralul a preluat conducerea *Abwehrului* la

1 ianuarie 1935 și i-a asigurat, pînă în 1944, cînd a fost „înghițit" de serviciile secrete ale partidului nazist, un prestigiu greu de rivalizat între organismele de spionaj ale lui Hitler. Despre rolul amiralului în afirmarea organizației, un fost colaborator de-al său, dr. Paul Leverkühn, consemna după război: *„Abwehrul* era Canaris, iar Canaris — *Abwehrul"* ! În ceea ce-i privește pe istoricii și memorialiștii perioadei celui de-al III-lea Reich (1933—1945), sesizăm că opiniile lor despre Canaris sînt foarte diferite, cel mai adesea avansîndu-se puncte de vedere extreme. Astfel, după unii amiralul, în ciuda poziției ce-a ajuns să dețină după 1935, a rămas un dușman neîmpăcat al nazismului, insistînd pe lîngă Hitler să nu dezlănțuie războiul mondial în 1939, iar după aceea a transformat organizația sa în „nucleul" rezistenței militare germane împotriva dictatorului fascist. Ca șef al *Abwehrului* s-ar fi interesat necontenit să poarte războiul conform regulilor „cavalerești", adică impuse de convențiile internaționale în vigoare. Nu a ezitat să-i informeze în repetate rînduri pe Aliați asupra planurilor de agresiune hitleriste și a dezinformat, intenționat, pe Führerul nazist asupra intențiilor Națiunilor Unite în ultimii ani ai conflictului, prin aceasta ajungînd — nici mai mult, nici mai puțin — „agent" al *Intelligence Service*-ului britanic în inima celui de-al III-lea Reich! Ca om de stat — afirmă, în continuare, partizanii lui Canaris — amiralul a fost de o perspicacitate și un realism politic uluitor, fiind singurul colaborator apropiat al lui Hitler care în ultima zi de pace (31 august 1939), aflînd de decizia Führerului de-a începe ostilitățile, a prevăzut că Germaniei îi era rezervată în final doar catastrofa militară. Adversarii lui Canaris, dintre con-

temporanii săi şi istorici, susţin exact contrariul, şi anume că amiralul l-ar fi servit cu credinţă pe Hitler, că nu ar fi fost decît un intrigant, că ar fi îndeplinit întocmai ordinele criminale ale naziştilor, că ar fi trădat pe complotiştii de la 20 iulie 1944, la sfîrşit căzînd el însuşi victimă, la 9 aprilie 1945, răzbunării lui Hitler şi colaboratorilor săi. Noi credem că o apreciere exclusivistă a activităţii lui Canaris şi a *Abwehrului* nu este în măsură să ne apropie de adevăr. Amiralul, ca creator al serviciului secret militar hitlerist, i a imprimat acestuia multe trăsături proprii personalităţii sale: tactica jocului dublu, oscilarea între onoare şi datorie, nehotărîrea între rezistenţă împotriva hitlerismului şi pasivitate. Cunoscutul publicist vest-german Paul Carell, căruia îi datorăm mai multe cărţi consacrate războiului mondial, a surprins atît de bine persoana amiralului atunci cînd scria că atît Canaris, cît şi *Abwehrul* „au ezitat constant între rezistenţă şi datorie" şi că, pe lîngă acte de sabotare a eforturilor Germaniei în conflict, au adus deopotrivă „servicii Comandamentului german".

DIN DOCUMENTELE SECRETE ALE INAMICULUI CAPTURATE DE G. T. (XI)

Preocupat de importanţa deosebită a cotiturii României la 23 August 1944, G.T. a cules cu atenţie toate informaţiile ce se „scurgeau" de la Berlin referitor la modul în care Reichul nazist şi dictatorul fascist recepţionaseră lovitura. Comunicările inserate mai jos (şi transmise neîntîrziat Washingtonului) s-au dovedit, mai apoi, că proveneau chiar din *Jurnalul de război* al

O.K.W.-ului, tipărit integral și în condiții științifice abia în anii 1961—1965.

— Comunicări de la Cartierul General al Führerului (august 1944) —

— În săptămînile în care se pregătea operațiunea „Margarethe", Statul Major al Wehrmachtului a stabilit dinainte un plan pentru cazul cînd și în România s-ar produce o defecțiune. Cînd Hitler a aflat de acest lucru, el a interzis categoric continuarea acestor pregătiri, deoarece s-a lăsat convins de mareșalul Antonescu că nu exista pericolul unei defecțiuni. El nu a luat măsurile de necesitate urgență ce reieșeau din aver-
luat măsurile de necesitate urgente ce reieșeau din aver-
unele ascunse de anturajul lui. De aceea, căderea lui Antonescu (23 august) nu a fost surprinzătoare numai pentru mareșal, ci și pentru Hitler. Armata română a încetat lupta împotriva Armatei Roșii, iar diviziile Grupului de armate „Ucraina de Sud" — în total 16 —, după ce au depus o rezistență disperată, au fost luate în prizonierat de către ruși (aproximativ 150 000 oameni). Această pierdere, împreună cu ieșirea din luptă a diviziilor românești, din care unele s-au verificat mai înainte în lupte, a însemnat o nouă catastrofă de proporția celei ce s-a produs în cadrul Grupului de armate, caracterizată ceva mai sus. Din punctul de vedere al istoriei războiului este un miracol că la frontiera ungară și sîrbă s-a mai putut înjgheba un nou front defensiv, deși foarte neconsistent.

— În România, evenimentele au evoluat în mod cu totul surprinzător. Prin lovitura de stat, ambii Antonești au fost imediat scoși din funcțiune și s-a decla-

rat armistițiu. La început se mai credea că este vorba de un puci al cercurilor Palatului ; la 24 august s-a dovedit că apelul regelui corespundea oboselii de război (de fapt, stării de spirit antihitleriste și antiantonesciene — n.ns.) a poporului și armatei, din care cauză nu se mai putea conta pe o continuare a luptei alături de Germania.

— La 24 august, generalul german [Hansen], de acord cu ministrul plenipotențiar german [von Killinger], a raportat că este vorba de o lovitură de stat bine pregătită, în înțelegere cu armata și cu întreaga opoziție. Poporul și trupele fiind informate prin radio, își exprimă acordul. Împotriva regelui și a noului guvern [Sănătescu] nu se poate găsi nici un general pentru formarea unui contra-guvern.

31

Este incredibil și, totuși, adevărat... Sub privirile noastre se află, în copie-xeros, un document esențial întocmit de G.T. și intitulat *Raport asupra activității mele (1932—1945)*, datat 27 noiembrie 1945 (Zürich). Se știe cum am procurat acest document : mi-l expediase, în urma unei intervenții a lui Kurt Henze, Mac Kaye Jr., care — așa cum era de așteptat — îmi pusese condiția să-l folosesc în investigațiile mele, dar... să nu-l public pînă în anul 2010 ; așa ceruse, știm acest lucru, tatăl său atunci cînd se decisese să-și depună arhiva personală în grija Fundației Hoover din California. Binevoitor cu mine, în continuare, Mac

Kaye Jr. îmi comunica totuși, în rîndurile transmise, că *Raportul* fusese obținut — pe căi ce nu-mi erau precizate — de un agent al serviciului secret american la Zürich, la sfîrșitul anului 1946 și transmis neîntîrziat tatălui său, cu convingerea că-l interesa din moment ce numele lui figura frecvent printre colaboratorii semnatarului documentului. Studierea *Raportului* ne îngăduie să descifrăm ultimele mistere existente în privința „afacerii G.T.", să aflăm răspunsuri la diversele probleme ce au apărut în cursul anchetei noastre și la care, în absența relatării superspionului român, nu am aflat soluția adecvată, ceea ce ar putea induce în eroare pe cititor față de unele aparente inconsecvențe din expunerea noastră.

Din dezvăluirile lui G.T. desprindem în ce măsură, în ajunul și la începutul celui de-al doilea război mondial, era posibilă vehicularea informațiilor în rîndurile reprezentanților de elită ai presei internaționale. Lui G.T. postul și prestigiul i-au asigurat solide și sistematice contacte cu cei mai de seamă corespondenți ai reputatelor cotidiene internaționale din Elveția și Germania, din Anglia și S.U.A., din Franța și Italia. Prin intermediul unora dintre ei a stabilit și legătura cu Mac Kaye Senior : în august—septembrie 1939, în drum spre București, s-a aflat la Berlin, predînd lui Louis P. Lochner un document pregătit de opoziția germană contra lui Hitler (*Protocolul Hossbach*). G.T. este convins că, tot de la Lochner, a aflat de existența lui Mac Kaye Senior și se decise, atunci cînd înfrîngerea Germaniei hitleriste în război nu-i mai apărea realizabilă decît prin angrenarea U.R.S.S. și a S.U.A. în conflictul mondial, să-i transmită secretele „smulse" Reichului nazist. Era în decembrie 1940, cînd G.T. a re-

venit la Berlin. A stat atunci în apropierea lui Mac Kaye Senior, și atît. Contactul și condițiile colaborării lor ulterioare s-au perfectat prin Hans Fritsch, coleg de universitate, deci tot ziarist, încadrat imediat după acea în departamentul elvețian al externelor. Acesta i-a fost de cel mai mare folos între 1941 și 1945, întrucît el s-a preocupat de transmiterea mesajelor codificate la Washington, lui Félix Theuriet, care avea misiunea să-l „aprovizioneze", vineri de vineri, pe Mac Kaye Senior, la Biblioteca Congresului, în modul cunoscut, cu știri proaspete din Reichul nazist. Omagiindu-le activitatea și zelul, G.T. a semnat numeroase mesaje cu inițialele lui Fritsch și Theuriet (H.F. și F.T.), iar în *Raportul* său s-a arătat îngrijorat ca nu cumva dezvăluirea nedorită a rosturilor lor secrete din anii războiului să dăuneze carierei lor diplomatice.

Aici ne îngăduim să ne abatem de la litera *Raportului* lui G.T. și să insistăm asupra sensului unei mărturii ce ne-a făcut Kurt Henze: cînd s-a întîlnit cu Mac Kaye Senior, după 1950, ambii cunoșteau foarte bine identitatea tuturor celor „cinci spioni ai Victoriei", dar tocmai pentru a-i scuti pe cei doi elvețieni de neplăceri căzură de acord să nu le divulge numele. Cu acest gînd, americanul a extins pe 30 de ani secretul anexelor *Jurnalului* său, iar Kurt Henze le-a vorbit tuturor celor care l-au abordat și au scris mai apoi despre rețelele aliate de spionaj din Elveția — vezi cazul lui Accoce și Quet — despre existența unui grup de generali „trădători" în preajma lui Hitler. Și, în acest timp, continuă întrecerea publiciștilor (și a unor istorici serioși!) de a afla pe „generalii" desemnați de inițialele G.T., R.G., H.F., F.T. și H.S.!!! Tot în acest

context, dorim să precizăm că, așa stînd lucrurile, credem că H.F. a fost cel care, în 1946, la moartea lui G.T., s-a interesat ca *Raportul* acestuia să parvină lui Mac Kaye Senior.

Raportul relevă un alt succes de seamă al lui G.T.: componența și trăsăturile rețelei superspionului român au convins o bună perioadă pe beneficiari că nucleul organizației se afla *chiar la Berlin*, așadar în însăși inima Reichului hitlerist. Noi înșine am crezut inițial, atunci cînd nu dispuneam de date complete, că G.T. și colaboratorii săi transmiteau *din* interiorul Germaniei naziste. Relatarea noastră respectă fidel ezitările noastre (vezi episoadele 4 și 8), descifrînd că abia atunci cînd am ajuns la rețeaua lui Rudolf Roessler și la raporturile ei cu G.T. am optat ferm pentru rezidența elvețiană a superspionului român. Să observăm că, pentru numeroși specialiști, eroarea persistă și nu fără un serios temei: preciziunea și promptitudinea informațiilor culese de G.T. din Germania îndeamnă cel mai degrabă să se presupună că rețeaua funcționa la Berlin, cel mai bine chiar „în preajma" lui Adolf Hitler !

Relatarea noastră nu poate ocoli ultimul și cel mai interesant aspect al „afacerii G.T."... Mai mult ca sigur că cititorul are în vedere *identitatea superspionului*. Nu vrem să-l dezamăgim, dar nu la aceasta ne gîndim. La urma urmelor, G.T. își semnează *Raportul* și totul este cît se poate de clar. După noi, cel mai important este însă de precizat *în ce condiții* a intrat G.T. în posesia unora dintre cele mai mari secrete ale celui de-al III-lea Reich nazist ?

DOCUMENTE DIN ARHIVA PERSONALĂ A LUI G. T. (VI)

Relatările lui Kurt Henze au insistat asupra activității de jurnalist a lui G.T., remarcînd colaborarea sa îndeosebi la cunoscutul „Le Journal de Genève". În arhiva personală a lui G.T., am aflat, în manuscris, aceste două articole tipărite în prestigiosul cotidian elvețian chiar a doua zi după producerea cotiturii României în războiul mondial la 23 August 1944.

A. Articolul „Prăbușirea dispozitivului german"

Moscova, 24 — United Press: Capitularea [dezertarea din Axa *fascistă] României a provocat prăbușirea întregului dispozitiv de apărare german. Forțele dușmane, complet izolate, se găsesc într-o situație cu atît mai critică cu cît, după ultimele informații, o parte din trupele române ar fi intrat în acțiune pentru a sprijini manevra rusă. Forțele germane concentrate în România cuprind Armata a 8-a, desfășurată între Siret și Prut, cu Armata a 4-a română, și, la sud, Armata a 6-a a cărei aripă dreaptă se sprijinea pînă acum pe Armata a 3-a. Cele două armate germane care numără cam 20 de divizii de infanterie și două divizii blindate trebuie considerate ca pierdute. Se crede, la Moscova, că românii s-ar fi decis să acționeze după ce germanii ar fi retras o parte din trupele lor pentru a le îndrepta spre alte sectoare în Polonia.*

B. Articolul „Ce vor face Bulgaria și Finlanda?"

Corespondentul nostru din Stockholm ne telefonează:

De-abia s-a anunțat luarea Parisului și Marsiliei, că s-a luat cunoștință de hotărîrea României. Proclamația regelui Mihai în care se spune că țara își va păstra independența și că cine nu va înceta imediat ostilitățile va fi considerat inamic al națiunii, a făcut mare impresie.

Se relevă din noul guvern numele generalului Constantin Sănătescu, al d-lui [C.I.C.] Brătianu și al d-lui [Iuliu] Maniu. Se știe că România trece de partea Aliaților cu toate consecințele pe care le comportă acest act. De asemenea, se așteaptă în fiecare moment izbucnirea războiului între România și Ungaria. În ceea ce privește trupele germane, se crede că ele vor reacționa în mod brusc, cu toate că acum sînt izolate. Reichul dispune în România de două corpuri de armată (în fapt, de două armate — n.ns.), comandate de generalul Friessner, care vor face totul pentru a pune mîna pe sondele petroliere care le furnizează o treime din totalul carburantului necesar Reichului.

Au izbucnit deja lupte între trupele române și cele germane.

Se constată pe de altă parte că influența hotărîrii României se va face foarte curînd simțită asupra atitudinii Bulgariei. Astfel, trupele germane din Grecia și Iugoslavia vor fi serios amenințate.

La Helsinki, știrea despre hotărîrea României n-a făcut decît să întărească mișcarea pacifistă, deja previzibilă, a finlandezilor. Totodată, dacă este evident că d-l Paasikivi și ministrul afacerilor străine, Hakzell, nu vor întîrzia să ia avionul pentru Moscova, trebuie spus că nici un voiaj nu a fost organizat pînă în prezent.

Cu aceste articole, G. T. făcea cunoscut printre primii din lume — prin intermediul marii prese internaţionale — faptul că decizia istorică a ţării sale din 23 August 1944 de abandonare automată a *Axei* fasciste, în urma doborîrii dictaturii antonesciene, se dovedea deja plină de consecinţe profunde pentru evoluţia ulterioară a ostilităţilor în Europa, înscriindu-se între cotiturile decisive ale celui de-al doilea război mondial.

32

Partea din *Raportul* lui G.T. ce se ocupă de condiţiile în care superspionului îi parveneau secretele cele mai strașnic păzite ale Germaniei hitleriste ne introduce, indiscutabil, în una din tainele cele mai surprinzătoare şi, prin forţa lucrurilor, cel mai îndelung păstrate din istoria războiului din 1939—1945. Cel de-al cincilea coleg şi prieten al lui G.T. din vremea studiilor universitare a fost polonezul Henryk Stalski (H.S. în mesajele expediate lui Mac Kaye Senior !), care, întocmai ca eroul nostru ori ca Kurt Henze, a devenit membru al serviciului de spionaj militar de la Varşovia — Biroul II. În septembrie 1939, de la Berlin, G.T. a plecat la Bucureşti, unde l-a întîlnit, în ultima decadă a lunii. Era în zilele cînd România îngăduise, în condiţiile prăbuşirii Poloniei sub loviturile agresorilor fascişti, ca zeci şi zeci de mii de civili şi militari, oficialităţile de la Varşovia înseşi, să se retragă şi să rămînă pe pămîntul său ospitalier. H.S. se interesase deja la Biroul II român de G.T., intuind că

acesta se găsea ori va veni la București. A sosit pentru a discuta obiectivele misiunii sale în Elveția în condițiile declanșării războiului mondial de către Germania hitleristă, la 1 septembrie 1939. La un hotel de mîna a doua din Capitală avu loc, în consecință, o reuniune la care participară H.S., G.T. și „Domnul Caius". Polonezul era disperat : țara lui nu reușise să reziste șocului *Wehrmachtului ;* în plus, nici Anglia și nici Franța, cu toate promisiunile anterioare solemne, nu întreprinseseră ceva pentru a ajuta poporul polonez. După această introducere, H.S. le-a precizat românilor că ceea ce urma să le comunice reprezintă unul dintre secretele formidabile ale Biroului II de la Varșovia : polonezii reușiseră să construiască mai multe mașini de descifrat cu ajutorul cărora „citeau" frecvent corespondența militară și diplomatică a Berlinului. „Criptomașina",. cum îi spunea atunci Stalski, era chiar copia *Enigmei* La Călimănești, unde se afla o tabără de refugiați militari polonezi, era pe cale de-a se preda niște „criptomașini" englezilor și francezilor, mai precis reprezentanților serviciilor de spionaj ale acestora. Dar H.S. nu mai avea, precum mulți din colegii săi, prea multă încredere în puterea de rezistență a Londrei și Parisului în fața agresiunii hitleriste ; ele, deja, trădaseră Polonia, neintervenind cu armatele în vremea campaniei *Wehrmachtului* din septembrie 1939. De aceea, se decisese, la nivelul Biroului II polonez, ca un exemplar al „criptomașinii" să fie predat românilor, cărora le putea fi de cel mai mare folos în confruntarea inevitabilă cu Germania. La sugestia lui H.S., fu aleasă și persoana : nu era altcineva decît G.T. Peste numai două zile, acesta primi „pachetul", care, cu acordul lui „Caius", îl va însoți la plecarea sa

în Elveția, la post, la 10 octombrie 1939. A fost ultima dată cînd G.T. și-a revăzut țara. Stalski a plecat să lupte în rîndurile forțelor poloneze din străinătate, căzînd în Italia în 1943. Cu „Caius", G.T. s-a mai reîntîlnit la Berlin, în decembrie 1940, cînd a primit dezlegarea acestuia de-a se pune în serviciul frontului secret antihitlerist cu orice preț. Nici „Caius" și nici G.T. nu împărtășeau orientarea impusă României de legionari și Antonescu spre *Axa* fascistă și amîndoi conchiseră că alianța era nefirească, contrară intereselor majore ale țării. Pentru a nu da naștere la nici un fel de bănuieli și pentru a nu se compromite poziția lui G.T., ei admiseră să suspende toate contactele. Taina „criptomașinii" nu avea să fie divulgată nimănui. Și, în adevăr, „Caius" nu a suflat o vorbă, iar G.T. — aidoma. *Raportul* său din noiembrie 1945 succeda încheierii ostilităților și era pregătit pentru serviciul secret. Așa a fost cu putință — și *Raportul* o dovedește mai mult decît convingător — ca, în afară de britanici și de francezi, în afară, deci, de oamenii lui Winterbotham și Bertrand, cele mai mari secrete militare și diplomatice germane difuzate prin impenetrabila *Enigmă* (în concepția hitleriștilor) să devină neîntîrziat cunoscute *și altcuiva,* lui G.T. în Elveția ! Acestea fiind spuse, vălul este ridicat : o „criptomașină", o copie a *Enigmei,* a constituit pentru superspionul român sursa de căpetenie în baza cărora a redactat mesajele sale atît de precise destinate lui Mac Kaye Senior sau lui Rudolf Roessler. Angajat din patriotism și convingere în războiul secret contra Germaniei hitleriste, de prăbușirea căreia depindea libertatea României, G.T. s-a pus voluntar, fără a pretinde nici o leț-

caie, în serviciul cauzei aliate. Drept urmare, informațiile obținute le-a repartizat cu judiciozitate lui Mac Kaye și lui Roessler, astfel că originala sa rețea a constituit încă un canal, unul dintre cele mai serioase dacă nu ignorăm faptele expuse deja, prin care cei mai de seamă dintre adversarii Reichului nazist, U.R.S.S. și S.U.A. au putut pătrunde la timp sensul și cuprinsul planurilor militare și politico-diplomatice ale lui Hitler din vremea războiului mondial. În context, se impune precizarea că în ansamblu evenimente de natura celor examinate nu au avut, prin ele însele, rolul decisiv în obținerea marii victorii a popoarelor din anul 1945 asupra statelor fasciste și totalitare, ci au constituit una dintre premisele absolut necesare.

Raportul lui G.T. lămurește și relația Roessler—*Enigma :* a fost, în adevăr, o *Enigmă* între sursele lui Roessler, dar nu cea aflată în posesia britanicilor, ci „criptomașina" de care dispunea G.T., să-i spunem *Enigma ?*, și pe care spionul român a distrus-o la terminarea războiului din Europa. Și pentru „Lucie" a fost mult mai simplu să recurgă la serviciile superspionului român și așa se explică de ce indica, în mesajele adresate *Centrului*, în afară de „Werther" sau „Olga", pe G.T., H.S. ș.a.m.d. printre informatorii săi de primă mărime. Dar, cum a ajuns G.T. în cercul lui „Lucie" ? Prin Hans Fritsch și dificil a fost doar începutul !

Presupunînd că am satisfăcut curiozitățile cititorului, nu ne mai rămîne decît o precizare, cu adevărat cea din urmă : *Cine era G.T. ?* La finele *Raportului* său, cel care ani de zile a trăit nu numai în condiții extraordinare, ci și sub un nume de împrumut ori s-a „ascuns" după două inițiale, s-a semnat simplu — Christian Chilian !

Ce încheiere se poate desprinde ? A fost, cu adevărat, G. T. un superspion al veacului, unul din categoria „monștrilor sacri" ai războiului secret din epoca contemporană, precum Sorge, Trepper, Roessler, „Cicero" sau Philby ? Examenul activității sale din vremea celei mai mari conflagrații a tuturor timpurilor ne îndeamnă *să îndrăznim* a crede !

DOCUMENTE DIN ARHIVA PERSONALĂ A LUI G. T. (VII)

Așa după cum am subliniat în mai multe rînduri, G.T., deși prin forța lucrurilor a fost confruntat cu probleme interesînd desfășurarea globală a ostilităților din 1939—1945, el a manifestat o predilecție indiscutabilă pentru problemele românești. În cursul războiului, ca și după terminarea ostilităților în Europa, atunci cînd își prepara *Raportul* asupra activității sale, superspionul a „colecționat" pentru arhiva sa o serie de documente elocvente privind rolul și locul României, situația țării sale în vremea și în urma conflagrației mondiale, documente pe care intenționa — ceea ce a și făcut — să le folosească pentru apărarea cauzei românești în etapa pregătitoare reunirii areopagului păcii la Paris, în anul 1946. Documentele din care publicăm cele mai semnificative extrase le-am aflat în fondul personal al lui G.T., unele copii în arhivele unor organisme de resort din S.U.A., iar, cu totul recent, prin grija istoricilor români Mircea Mușat, Ion Ardeleanu și Vasile Arimia au fost incluse în monumentala culegere *23 August 1944. Documente*, volumele I—IV (București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984—1985).

A. Extrase din stenogramele ședinței Consiliului de Miniștri din zilele de 15—16 septembrie 1944, București, în care s-au discutat clauzele Convenției de armistițiu între România și Națiunile Unite

A fost prezent întreg guvernul, împreună cu comisia care a dus tratativele de la Moscova, afară de prințul Știrbey.

Domnul ministru Pătrășcanu citește actul de armistițiu, făcînd la preambul următoarele observațiuni : Delegația noastră a cerut ca să dispară din textul armistițiului cuvintele „recunoscînd învingerea, România a cerut armistițiu". Dl Molotov a argumentat că înfrîngerea noastră este o realitate, că trupele sovietice sînt pe teritoriul României și că armatele române se retrag, bătute. Aceasta, deci, fiind o realitate nu trebuie să se evite argumentele trecute în text. Delegația română a revenit, arătînd că armistițiul s-a produs nu prin forța înfrîngerii noastre militare, ci prin o acțiune politică și că aceste condițiuni care urmează să fie stabilite în actul de armistițiu au fost de multă vreme discutate cu Aliații și deci guvernul actual, care este emanațiunea acelor care au ajutat armistițiul și nu este vechiul guvern, care poate fi făcut răspunzător, pentru situațiunea militară a României, are o altă bază juridică decît dacă ar fi rămas guvernul vechi. Punctul de vedere românesc, totuși, nu a fost recunoscut [...]

Domnul Maniu : Domnilor, țin de la început să constat că textul acestui armistițiu nu corespunde cu acele conversațiuni și acele încheieri la care emisarii noștri din Cairo au convenit cu reprezentanții aliați. Lucrul acesta este foarte important. Eu mulțumesc comisiunii pe care am trimis-o [la Moscova], prin sîrguințele depuse, pentru rezultatele obținute, desigur cu mare trudă

și desigur după multe discuțiuni. Însă aceasta nu mă împiedică să constat că Aliații nu și-au respectat înțelegerile de la Cairo. La Cairo s-au făcut înțelegeri precise. Baza acestor condițiuni era fixată în șase puncte, care conțineau anumite asigurări foarte prețioase pentru România și, noi cînd am făcut armistițiul și cînd am trimis comisia la Moscova, am fost de credință că aceste stipulațiuni vor fi respectate. Spre marea noastră durere, vedem că acele condițiuni nu au fost respectate. Vedem o situație extrem de grea, în special pentru noi care am lucrat de atîta vreme spre a putea ajunge acest scop de a avea armistițiu de acord cu Națiunile Unite [...] Ceea ce am preconizat era cu totul altceva. A ieșit însă altceva. Nu poartă vina dumnealor din comisie care au discutat la Moscova și nu le fac nici o învinuire, fiindcă sînt convins că au făcut tot posibilul ca să iasă altfel. Pe de altă parte nu-i învinuiesc pentru că au acceptat acest text de armistițiu, fiindcă nu puteau face altceva. Erau într-o situație într-adevăr tragică: armistițiul declarat, de Axă rupți, armata rusă în cooperare cu noi pentru dezrobirea Ardealului. Evident că nu puteau să stea la mijloc și trebuiau să accepte aceste puncte care multe reprezintă o adevărată capitulație, nu un contract liber de armistițiu [...]

Domnul ministru Buzești: [...] Ar fi fost drept ca în același timp să ni se recunoască statutul de cobeligeranți [...]

Domnul ministru Pătrășcanu: Ni s-a afirmat de dl Molotov, cu asentimentul Americii și Angliei, că această calitate ni se va recunoaște în cursul desfășurării luptei, probabil după încheierea armistițiului și într-un timp destul de scurt, pentru ca aceasta a reieșit din discuțiile avute de noi la acest punct [...]

(*23 August 1944. Documente*, vol. III, p. 300 și urm.)

B. Raport al M.St.M. român privind condițiile armistițiului

Marele Stat Major Român

Nr. 680 319 din 23.IX.1944

Secția operațiilor/Secret

Marele Stat Major

Secția operații

către

Președinția Consiliului de Miniștri / Cabinet

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că, din rapoartele delegației noastre de la Moscova, rezultă că în ultima ședință a Conferinței de armistițiu delegația română — prin domnul ministru plenipotențiar Vișoianu — a cerut ca să se acorde României statutul de aliată *sau cel puțin de* cobeligerantă, *ținîndu-se seama de faptul că :*

— acționează contra armatelor germano-ungare încă de la 24/VIII, ora 4 ;

— prin semnarea armistițiului, se angajează la o colaborare totală, în toate domeniile, cu Aliații.

Ca răspuns, dl Molotov a făcut o declarație în ședință, în numele URSS, Angliei și Statelor Unite, arătînd că cei trei mari aliați sînt în principiu de acord *ca să se acorde României statutul de cobeligerantă și că acesta se va traduce în fapt imediat ce acțiunea armatei române se va fi făcut simțită [...]*

Cred că acțiunea armatei române și a tuturor energiilor noastre s-a făcut mai mult decît simțită și că se poate cere imediat să ni se acorde statutul de putere cobeligerantă [...]

Șeful Marelui Stat Major,

General Adjutant Gh. Mihail

(*Ibidem*, p. 97—98)

C. Scrisoare a lui Iuliu Maniu adresată lui A. I. Vîșinski, locțiitor al comisarului pentru afaceri externe al U.R.S.S., București, 25.XI.1944

Adjunctului comisarului poporului pentru afaceri externe

Prin actul de la 23 August, România nu numai că s-a angajat să părăsească a alianță nefirească ; în același timp ea s-a angajat să reia orientarea politicii externe a lui Nicolae Titulescu, o politică ce corespunde sentimentelor poporului român și intereselor sale permanente. Nicolae Titulescu nu a urmărit numai să stabilească relații de bună vecinătate între România și URSS. Luînd în considerare realitățile geografice, istorice și psihologice, el intenționa ca relațiile româno-sovietice să evolueze într-o colaborare activă pentru menținerea păcii. Aceasta a fost și intenția poporului român la 23 August. Încetarea unui război nepopular împotriva Uniunii Sovietice în care el a fost împins nu putea fi altceva decît un pas spre o politică de colaborare [...]

În cursul istoriei sale, poporul român s-a aflat sub influența cîtorva mari puteri vecine. Războiul care a adus atîta nefericire poporului român a avut cel puțin o consecință de mare valoare instructivă. El a dovedit de o manieră indiscutabilă, celor care ar mai avea dubii, că în această zonă a Europei există o singură mare putere cu influență preponderentă : Uniunea Sovietică. Prietenia cu URSS constituie, de aceea, o condiție de bază pentru existența statului român [...]

(*Ibidem*, p. 299—300)

D. Din telegrama reprezentantului S.U.A. la București, Burton Y. Berry, către secretarul de stat, București, 9.XII.1944

Acum cîteva zile, Maniu i-a spus colegului meu britanic, Le Rougetel, că dacă guvernul britanic dorește ca România să-și încerce norocul cu sovieticii mai degrabă decît cu puterile anglo-saxone, în caz că o hotărîre se impune, el va înțelege pe deplin situația, dar ar fi recunoscător să primească un indiciu în acest sens. Transmițînd această declarație Foreign Office-ului, Le Rougetel a afirmat că el este convins că Maniu în mod sincer aștepta o orientare și propunea ca aceste informații să poată fi folosite drept bază pentru a i se transmite un mesaj lui Maniu.

Aseară, cu mine însă, Maniu a dezvoltat mult mai complet aceeași idee. El a spus că, dacă ar fi știut că sovieticilor li se va da mînă liberă în aplicarea armistițiului, el nu l-ar fi sfătuit pe rege să semneze armistițiul. El a susținut că insistențele sale și acțiunea română, care a rezultat din aceasta, a împins de fapt linia Focșani—Galați, care ar fi putut fi menținută încă mult timp, chiar pînă la porțile Budapestei [...] Cu emoție deosebită Maniu a întrebat dacă America și Marea Britanie doreau ca România să devină o parte a Uniunii Sovietice. „Dacă asta se dorește, sfătuiți-mă în consecință [...] Apoi, el a repetat că, dacă intenția noastră este de a abandona România, noi avem obligația să i-o spunem, iar el datorează poporului român obligația să-i asigure cele mai bune condiții.

I-am spus lui Maniu că, din cîte știam eu, declarația lui Molotov din primăvara trecută și articolele din armistițiu arătau că cei trei principali aliați anticipau că România să fie un stat independent și suveran [...]

Sînt de părere că orice mesaj de care Maniu ar putea lua cunoștință ar fi oportun.

Berry

(*Ibidem*, p. 338—339)

F. Sinteză a M.St.M. român privind consecințele politice și militare ale actului de la 23 August 1944, București, mai 1945

Actul României de la 23 August 1944, urmat de acțiunea ei militară imediată și susținută pînă la capitularea Germaniei, reprezintă unul din cele mai importante aporturi pentru cauza Națiunilor Unite într-o fază și într-o regiune decisivă pentru înfrîngerea rezistenței germane. Această întoarcere de arme în contra germanilor și răsturnare de front efectuată în condițiuni incomparabile cu acelea ale tuturor celorlalte țări care s-au găsit în situațiuni similare nu s-ar fi putut executa dacă ea nu ar fi fost preconcepută și pregătită nu numai în domeniul politic, dar și în cel militar, înainte de 23 august 1944.

1. Pregătirea actului de la 23 August 1944 în domeniul militar

[...] Fără a micșora întru nimic importanța acestor condițiuni de posibilitate create de către Aliați, și în special de către armata sovietică, este totuși necesar să subliniem valoarea faptului că actul de la 23 August 1944 a fost preconceput și pregătit nu numai în domeniul politic, dar și în cel militar. Această „pregătire" este, după părerea noastră, argumentul peremptoriu pentru a arăta că acțiunea noastră nu a fost un simplu act de oportunism impus de constrîngerea *unei situații create exclusiv de forțe străine. Un asemenea oportunism*

nu numai că ar diminua valoarea actului nostru militar, dar nici nu ar fi putut da eficiență și unitate acțiunii noastre militare [...]

[...] Această stare de spirit a contribuit în mod determinant la realizarea unității, spontaneității și eficacității care caracterizează săvîrșirea acelei întoarceri de arme ce s-a produs la 23 august 1944 [...]

II. Importanța militară a poziției României pe teatrul de război european în august 1944

Prin așezarea ei geografică, prin resursele de care dispune și mănunchiul de comunicații ce-l deține, România a constituit un bastion deosebit de important, o poziție cheie a rezistenței germane atît pentru frontul de est, pentru stăpînirea Balcanilor, cît și în general pentru posibilitățile germane de a duce războiul contra Națiunilor Unite.

Petrolul românesc era sursa cea mai însemnată pentru alimentarea consumului general de război al Germaniei. Resursele alimentare și altele reprezentau de asemenea izvoare însemnate.

În fine, la importanța militară a poziției României trebuie să mai adăugăm valoarea forțelor ei [...] În concluzie, România reprezenta prin poziția și aportul ei militar o importanță de prim ordin pentru Germania. Ca urmare, chiar numai simpla ieșire din cauză a României ar fi adus ipso facto *avantaje militare determinante cauzei Națiunilor Unite.*

III. Avantajele aduse Națiunilor Unite prin acțiunea României

Acțiunea militară a României, declanșată imediat, efectiv și unitar, a făcut posibilă exploatarea și extinderea la maximum a avantajelor militare pe care ea le-a adus Națiunilor Unite prin actul de la 23 August 1944.

Intoarcerea armelor de către România în contra germanilor a condus la o totală răsturnare a frontului strategic german în sud-estul Europei și, prin aceasta, la o criză pe care Germania nu o mai putea remedia în faza și în situația generală în care s-a produs inițiativa românească.

Efectele acțiunii militare a României s-ar putea sintetiza astfel :

1. O mare pierdere de forțe pentru Germania

In adevăr, ea a pierdut :

— în mod direct : valoarea a circa 40 divizii române (din care 20 angajate pe front și restul în interior), reprezentînd totalul posibilităților române dacă s-ar fi continuat lupta pînă la ultima extremitate ;

— 24 divizii germane angajate pe frontul român care, sub presiunea armatei sovietice și cu liniile de retragere tăiate prin acțiunea românească, au fost capturate sau distruse de către forțele sovietice ;

— efectivele germane capturate sau nimicite de către forțele române pe teritoriul nostru în cele opt zile care au urmat actului de la 23 August 1944 ; aceste efective se cifrează la 53 159 prizonieri + 5 000 morți (din care 14 generali, 1 247 ofițeri și 4 088 subofițeri), deci echivalentul a circa șase divizii ;

Totalul forțelor pierdute de către germani prin acțiunea declanșată de către România se ridică prin urmare la valoarea a 40 + 24 + 6 = 70 divizii. Mai mult încă, dacă se adaugă faptul că România a luptat pînă la capitularea Germaniei, în contra ei, cu o medie de mai mult de 15 divizii, se poate conchide că :

România prin acțiunea sa militară a făcut ca raportul general de forțe dintre Germania și Națiunile Unite

să fie modificat cu valoarea a 85 divizii în profitul Națiunilor Unite [...]

În concluzie, acțiunea militară a României declanșată la 23 august 1944 a produs direct și indirect o răsturnare a raportului de forțe din sud-estul Europei în favoarea Națiunilor Unite atît de importantă încît, dacă se au în vedere momentul și regiunea în care s-a produs, ar putea fi considerată catastrofală pentru Germania [...]

8. Acțiunea militară a României, declanșîndu-se într-un moment în care nu se precizare încă înfrîngerea Germaniei, a produs o influență politică și militară determinantă în favoarea Națiunilor Unite [...]

(*23 August 1944. Documente*,
vol. IV, pp. 505—511)

33

DIN ARHIVA AUTORULUI

A. Extras din scrisoarea lui MacKaye, Jr. către autor

Palo Alto, California
15.IV.1983

[...] Ajung acum la problema cea mai interesantă a a corespondenței noastre din ultima vreme : cazul G.T. Am terminat de citit cele 32 de episoade pe care ați avut amabilitatea de a mi le trimite. Sînt de aceeași părere cu dv. că ele trebuie reunite, retușate pe alocuri și publicate în volum, desigur cu indicarea într-un fel

a surselor și literaturii de specialitate pe care ați utilizat-o. Va rezulta, vrînd-nevrînd, o istorie sintetică a spionajului mondial din anii 1939—1945, context în care ceea ce denumiți „operațiunea Enigma 2" va fi cu atît mai bine încadrată, rolul și locul ei cu precizie fixate. Apelînd la un dicton binecunoscut, va reieși, totodată, cu atît mai bine în evidență că dacă G.T. nu a existat cu adevărat el ar fi trebuit creat, și aceasta — subliniez — nu pentru a scrie o istorie închipuită, ci pentru a reda mai profund, mai veridic... adevărurile (fie ele ale istoriei secrete!) ținînd de perioada 1939—1945. Este exact ceea ce ați făcut dv., cu talent și pasiune, dispunînd de o solidă bază documentară edită și inedită. De obicei, în materie de istorie a spionajului poți fi ușor cucerit de cutare sau cutare episod, ajungîndu-se inevitabil la o denaturare, mai bine zis la o exagerare a semnificației fiecărui „caz". Dv. ați dovedit, dimpotrivă, o mare stăpînire de sine, astfel că textul, judecat în ansamblu, este o „discuție" propusă cititorului, pe care-l invitați, deschis, la o veritabilă dezbatere, iar capitolul concluziilor vi-l rezervați, natural, bilanțul prezentat fiind nu un rezumat al faptelor descrise, ci un punct de vedere ferm și clar exprimat. Pentru cititor este o încîntare că a luat parte la această dezbatere: pe lîngă faptul că, permanent, a fost „bombardat" cu informații de mare preț, el se desprinde de text satisfăcut pentru că, așa cum notam, l-ați chemat ca însoțitor întru judecarea faptelor și — de ce nu? — la „cîntărirea" cauzelor succeselor și eșecurilor unor operațiuni secrete de mare faimă din cursul ultimului război mondial. Ceea ce ați realizat nu este puțin lucru. Sincere felicitări! Al dv. sincer — MacKaye, Jr.

B. Extras din scrisoarea autorului către MacKaye, Jr.

[...] Am primit rîndurile dv., atît de măgulitoare, pe marginea istoriei „cazului G.T." Intuiția dv. a funcționat, și de data aceasta, ireproșabil: aveți perfectă dreptate că un asemenea caz merită să fi fost inventat, autorul asumîndu-și toate riscurile, inclusiv acela de a deziluziona pe cititor!!! Sînt convins că cititorul meu va înțelege perfect situația, mai ales că toate episoadele ilustrînd istoria „afacerii G.T." nu reprezintă, în ansamblu, decît un prim volum dintr-o reconstituire mai amplă a RĂZBOIULUI MARILOR SPIONI. Vă voi ține la curent, fiți încredințat, cu întreaga „evoluție a ostilităților". Al dv. sincer — Gh. Buzatu

BIBLIOGRAFIA

Studierea istoriei celui de-al doilea război mondial în ansamblu, a unor aspecte privind rolul și locul României în desfășurarea marii conflagrații, ori evenimentele survenite pe tărîmul „frontului secret" între anii 1939 și 1945 a necesitat investigații ample și de durată în principalele biblioteci și arhive specializate din țară, ca și în unele instituții din străinătate. Vom aminti pe cele mai importante dintre acestea: Biblioteca Academiei R. S. România din București, Biblioteca Centrală de Stat din București, Biblioteca Ministerului Apărării Naționale din București, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe al R. S. România din București, Arhivele Statului București, Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu" din Iași, Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, Biblioteca Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol" din Iași, Biblioteca „V. I. Lenin" din Moscova, Biblioteca „S. Scedrin" din Leningrad, *Library of Congress* din Washington, D.C., Arhivele Naționale ale S.U.A. din Washington, D.C., *Hoover Institution on War, Revolution and Peace/Hoover Institution Archives* din Palo Alto (Stanford University, California, S.U.A.), *Franklin Roosevelt Library* din Hyde Park (New York, S.U.A.), Biblioteca Română din Freiburg i. Br. (R. F. Germania), Biblioteca lui *Great Britain/East Europe Centre din Londra* ș.a. Grație asistenței binevoitoare a instituțiilor menționate, am avut posibilitatea să consultăm toate lucrările fundamentale interesînd un aspect sau altul al istoriei războiului ori să procurăm fotocopii de pe documentele esențiale ale

epocii investigate. Pentru orientarea generală a cititorului, prezentăm mai jos lista principalelor lucrări (volume de documente și bibliografii, sinteze și monografii, studii, memorialistică) acoperind aria problemelor tratate în cartea noastră.

I — BIBLIOGRAFII

Henri Michel și colaboratori, *Les deux Guerres mondiales. Bibliographie sélective*, Bruxelles—Paris, Editions Brepols/Oxford—London—Edinburgh—New York—Paris—Frankfurt, Pergamon Press, 1964.

* * * *Saggio bibliografico sulla Seconda Guerra mondiale*, I—VI, Roma, 1949—1972.

Janet Ziegler, *World War II: Books in English, 1945—65*, Stanford, Hoover Institution Press, Stanford University, 1971.

Andreas Hillgruber, *Südost-Europa im zweiten Weltkrieg. Literatur-bericht und Bibliographie*, Frankfurt-am-Main, Bernard und Graefe Verlag für Wehrwesen, 1962.

Gh. Buzatu și colab. *Al doilea război mondial și România. O bibliografie*, Iași, Editura Academiei, 1981.

Marius Andone și colab. *Bibliografia militară românească*, 3 vol., București, 1975.

Petre Ilie, Gheorghe Stoean, *România în războiul antihitlerist. Contribuții bibliografice*, București, Editura militară, 1971.

II — CRONOLOGII

Roger Céré, Charles Rousseau, *Chronologie du conflit mondial, 1935—1945*, Paris, SEFI, 1945.

Hans-Adolf Jacobsen, *1939—1945. Der zweite Weltkrieg in Chronik und Dokumenten*, Darmstadt, 1959.

Cesare Salmaggi and Alfredo Palavisini, *2 194 Days of War. An Illustrated Chronology of the Second World War*, New York, Mayflower, 1979.

III — ENCICLOPEDII

Marcel Baudot şi colab. *Encyclopédie de la Guerre, 1939—1945*, Paris, Casterman, 1977.

John Keegan (General Ed.), *The Rand McNally Encyclopedia of World War II*, Chicago—New York—San Francisco,. A. Bison Book Rand McNally and Co., 1977.

Thomas Parrish and S.L.A. Marshall (eds.), *The Simon and Schuster Encyclopedia of World War II*, New York, Simon and Schuster, 1978.

John Keegan, *Who Was Who In the World War II*, New York, A Bison Book, 1978.

IV — VOLUME DE DOCUMENTE

Tribunal Militaire International, *Procès des grands criminels de guerre devant le...*, vol. 26—34, Nuremberg, 1947—1949.

Akten zur deutschen auswärtigen Politik 1918—1945, Serie D: *1937—1941*, vol. I—XIII$_2$, Baden-Baden—Göttingen, 1950—1970.

Akten zur deutschen auswärtigen Politik 1918—1945, Serie E: *1941—1945*, vol. I—VIII, Göttingen, 1969—1979.

Magda Adam (ed.), *Vengriia i vtoraia mirovaia voina*, Moskva, 1962.

Idem (ed.), *Allianz Hitler—Horthy—Mussolini*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.

Andreas Hillgruber, Hrsg., *Staatsmänner und Diplomaten bei Hitler*, I, *1939—1941*; II, *1942—1944*, Frankfurt-am-Main, Bernard und Graefe Verlag für Wehrwesen, 1966—1970.

Helmuth Greiner und Percy Ernst Schramm, Hrsg., *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmacht-führungsstab) 1940—1945*, vol. I—IV$_2$, Frankfurt-am-Main, Bernard und Graefe Verlag für Wehrwesen, 1961—1965.

V. I. Daşicev (ed.), *Bankrotstvo strateghii ghermanskogo fașizma. Istoriceskiie ocerki. Dokumenti i materiali*, 2 vol., Moskva, 1973.

Walter Hubatsch, H. R. Trevor-Roper, *Hitler — Directives de guerre*, Paris, Arthaud, 1965.

* * * *Hitler parle à ses generaux*, Paris, Albin Michel, 1964.

Adolf Hitler, *Libres propos sur la guerre et la paix*, I—II, Paris, Flammarion, 1952—1954.

U.S.A. Joint Committee on the Investigation of the Pearl Harbor Attack, *Pearl Harbor Attack: Hearings before the...*, 39 vol., Washington, GPO, 1946.

Hans L. Trefousse (ed.), *What Happened to Pearl Harbor?*, New York, Twayne, 1958.

V. I. Daşicev (ed.), *„Soverşenno sekretno! Tolko dlia Komandovaniia!" Strateghiia faşistskoi Ghermanii v voine protiv SSSR. Dokumenti i materiali*, Moskva, 1967.

* * * *Pogranicinîie voiska SSSR, 1939—iun 1941. Sbornik dokumentov i materialov*, Moskva, 1970.

Ion Popescu-Puţuri, Gh. Zaharia şi colab., *Ecoul internaţional al insurecţiei armate şi al participării României la războiul antihitlerist*, Bucureşti, Editura militară, 1964.

* * * *Documente privind istoria militară a poporului român. 23—31 August 1944*, vol. I—IV, Bucureşti, Editura militară, 1977—1979.

Alexandru Vianu şi colab., *Relaţii internaţionale în acte şi documente*, I, *1917—1939*; II, *1939—1945*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1974—1976.

Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Mircea Muşat, eds., *23 August 1944. Documente*, vol. I—IV, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984—1985.

Gh. Buzatu, ed., *Actul de la 23 August 1944 în context internaţional. Studii şi documente*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984.

V — LUCRĂRI GENERALE

Eddy Bauer, *Histoire controversée de la Deuxième Guerre mondiale, 1939—1945*, vol. I—VII, Monaco-Ville, Jaspard Polus, 1966—1967.

Henri Bernard, *Histoire de la Résistance européenne, la „quatrième force" de la guerre 39—45*, Verviers, Marabout Université, 1968.

A. Russell Buchanan, *The United States in World War II*, 2 vol., New York—Evanston—London, Harper and Row, 1964.

J.R.M. Butler (ed.), *History of the Second World War: Grand Strategy*, 6 vol.. London, HMSO, 1957—1964.

Gh. Buzatu, *Dosare ale războiului mondial* (1939—1945), Iași, Editura Junimea, 1978.

Peter Calvocoressi, Guy Wint, *Total War: Causes and Courses of the Second World War*, London—New York, 1972.

Raymond Cartier, *La Seconde Guerre mondiale*, 1, *1939—1942*; 2, *1942—1945*, Paris, Larousse — Paris Match, 1965—1966.

General L.-M. Chassin, *Histoire militaire de la Seconde Guerre mondiale, 1939—1945*, Paris, Payot, 1951.

Basil Collier, *The Second World War: A Military History, from Munich to Hiroshima*, New York—London, 1967.

H. G. Dahms, *La Deuxième Guerre mondiale*, Paris, Payot, 1961.

G. A. Deborin, *Al doilea război mondial*, București, Editura politică, 1960.

Walter Görlitz, *Der zweite Weltkrieg, 1939—1945*, 2 vol., Stuttgart, 1951—1952.

A. A. Greciko, D. F. Ustinov ș.a. (eds.), *Istoriia vtoroi mirovoi voinî, 1939—1945. V 12-ti tomah*, Moskva, Voenizdat, 1973.

Lothar Gruchmann, *Der zweite Weltkrieg. Kriegführung und Politik*, München, DTV, 1967.

* * * *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial. 1938—1945*, 2 vol., București, Editura militară, 1973—1976.

Sir B. H. Liddell Hart, *History of the Second World War*, London, Cassell, 1970.

Henri Michel, *La Seconde Guerre mondiale*, 2 vol., Paris, PUF, 1968—1969.

Idem, *La guerre de l'ombre. La Résistance en Europe*, Paris, Editions B. Grasset, 1970.

S. P. Platonov (ed.), *Vtoraia mirovaia voina 1939—1945* g.g., Moskva, Voenizdat, 1958.

Valter Roman, Gh. Zaharia ş.a. *Marea conflagraţie a secolului XX. Al doilea război mondial*, ed. a II-a, Bucureşti, Editura politică, 1974.

S. W. Roskill, *The War at Sea 1939—1945*, 3 vol. London, HMSO, 1954—1960.

A. M. Samsonov, *Krah fașistskoi agressii, 1939—1945. Istoriceskii ocerk*, Moskva, Nauka, 1975.

William L. Shirer, *Le Troisième Reich. Des origines à la chute*, Paris, Stock, 1967.

Kurt von Tippelskirch, *Istoriia vtoroi mirovoi voinî*, Moskva, 1956.

John Tolland, *The Last 100 Days*, New York, Random House, 1966.

Jean Vidalenc, *Le Second Conflit mondial. Mai 1939—Mai 1945*, Paris, SFES, 1970.

* * * *Mirovaia voina 1939—1945 g.g.*, Moskva, 1957.

Chester Wilmot, *The Struggle for Europe*, London—New York, 1965.

Gordon Wright, *The Ordeal of Total War. 1939—1945*, New York, 1968.

Gh. I. Zaharia, I. Cupşa, Al. Vianu, *Al doilea război mondial (Schiţă istorică)*, Bucureşti, Editura politică, 1975.

Peter Young, *World War 1939—1945. A Short History*, London—New York, 1966.

* * * *Istorii Velikoi Otecestvennoi voinî Sovetskogo Soiuza 1941—1945*, 6 vol., Moskva, Voenizdat, 1960—1965.

* * *

Elisabeth Barker, *British Policy in South East Europe in the Second World War*, London, Macmillan, 1976.

Thomas A. Bailey, *A Diplomatic History of the American People*, ed. a 8-a, New York, 1968.

Alexander De Conde, *A History of American Foreign Policy*, ed. a 2-a, New York, 1971.

Robert Dallek, *F. D. Roosevelt and American Foreign Policy, 1932—1945*, Oxford — New York — Toronto — Melbourne, Oxford University Press, 1981.

J.-B. Duroselle, *De Wilson à Roosevelt. Politique extérieure des Etats-Unis, 1913—1945*, Paris, A. Colin, 1960.

Keith Eubank, *The Summit Conferences 1919—1960*, Normann, University of Oklahoma Press, 1966.

Herbert Feis, *Churchill—Roosevelt—Stalin. The War They Waged and the Peace They Thought*, Princeton, Princeton University Press, 1957.

A. A. Gromîko ş.a. (eds.), *Istoriia diplomatii*, IV, *Diplomatiia v godi vtoroi mirovoi voinî*, Moskva, 1975.

V. L. Israelian, *Diplomaticeskaia istoriia Velikoi Otecestvennoi voinî 1941—1945*, Moskva, 1959.

Bennett Kovrig, *The Myth of Liberation. East-Central Europe in U.S. Diplomacy and Politics since 1941*, Baltimore—London, 1973.

Voytech Mastny, *Russia's Road to the Cold War. Diplomacy, Warfare, and the Politics of Communism, 1941—1945*, New York, Columbia University Press, 1979.

W. H. McNeill, *America, Britain, and Russia. Their Cooperation and Conflict 1941—1946*, London—New York—Toronto, Oxford University Press, 1963.

James E. McSherry, *Stalin, Hitler and Europe*, 2 vol., New York, The World Publishing Co., 1968—1970.

Maxime Mourin, *Les tentatives de paix dans la Seconde Guerre mondiale (1939—1945)*, Paris, Payot, 1949.

B. Ponomarev, A. A. Gromîko (eds.), *Istoriia vneşnei politiki SSSR*, I, *1917—1945*, Moskva, 1976.

Paul D. Quinlan, *Clash over Romania. British and American Policy towards Romania: 1938—1947*, Los Angeles, 1977.

G. N. Sevostianov, *Diplomaticeskaia istoriia voinî na Tihom okeane. Ot Perl-Harbora do Kairo*, Moskva, Nauka, 1969.

Gaddis Smith, *American Diplomacy during the Second World War, 1941—1945*, New York, John Wiley and Sons, Inc., 1965.

Sir Llewellyn Woodward, *British Foreign Policy in the Second World War*, 5 vol., London, HMSO, 1970—1976.

• • •

Enzo Collotti ş.a., *L'Italia nell'Europa danubiana durante la seconda guerra mondiale*, Monza, 1967.

D. Csatari, *Dans la tourmente. Les relations hungaro-roumaines de 1940—1945*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1974.

J. A. Lucacs, *The Great Powers and Eastern Europe*, New York, American Books Co., 1953.

C. A. Macartney, A. W. Palmer, *Independent Eastern Europe. A History*, New York, St. Martin's Press, 1962.

Maxime Mourin, *Le drame des états satellites de l'Axe, de 1939 à 1945*, Paris, Payot, 1957.

VI — LUCRĂRI SPECIALE

A. *Istoria generală a spionajului (1939—1945)*

K. H. Abshagen, *Le dossier Canaris*, Paris, Éditions P.-A. Chavane et C-ie, 1949.

Jacques Abtey, Fritz Unterberg-Gibhardt, *2-e Bureau contre Abwehr*, Paris, Éditions de la Table Ronde, 1967.

Robert H. Alcorn, *Pas des fanfares pour les aspions*, Paris, Laffont, 1963.

Stewart Alsop, Thomas Braden, *L'O.S.S. L'Amérique et l'espionnage*, Paris, Fayard, 1964.

Constance Babington Smith, *Evidence in Camera. The Story of Photographic Intelligence in World War II*, London, Chatto and Windus, 1958.

Jacques Bergier, *Agents secrets contre armes secrets*, Paris, Éditions „J'ai lu", 1965.

Jan Colvin, *L'amiral Canaris, notre allié secret*, Bruxelles — Paris, Éditions de la Paix, 1952.

Allen W. Dulles, *Germany's Underground*, New York, The Macmillan Co., 1947.

Idem, *The Craft of Intelligence*, New York, The New American Library, 1965.

Ladislas Farago, *La Guerre des grands espions*, Paris, Stock, 1972.

Stanley Firmin, *They Came to Spy*, London-New York, 1946.

Michel Garder, *La guerre secrète des Services Spéciaux français 1935—1945*, Paris, Plon, 1967.

General Gauche, *La Deuxième Bureau au travail (1935—1940)*, Paris, Amiot-Dumont, 1953.

Reinhard Gehlen, *L'Organisation Gehlen. Mémoires*, Paris, Éditions Fayard — Editions Presses de la Cite, 1972.

Donald McLachlan, *Bureau 39. Les secrets de l'espionnage naval britannique 1939—1945*, Paris, Fayard, 1970.

Walter Hagen (alias Wilhelm Hoettl), *Le Front Secret*, Les Iles d'or/Plon, 1954.

Lyman B. Kirkpatrick, *Captains without Eyes: Intelligence Failures in World War, II*, Toronto, Macmillan Co., 1969.

Paul Leverkuehn, *Der geheime Nachrichtendienst der deutsche Wehrmacht im Kriege*, Frankfurt, 1957.

Idem, *Slujba razvedki i kontrrazvedki*, in „Itoghi vtoroi mirovoi voini", Moskva, 1957.

J. C. Masterman, *The Double-Cross System in the War of 1939 to 1945*, New Haven — London, Yale University Press, 1972.
Ewen Montagu, *The Man Who Never Was*, London, Evans, 1953.
Hyde Montgomery, *The Quiet Canadian : The Secret Service Story of Sir William Stephenson*, London, H. Hamilton, 1962.
L. C. Moyzisch, *L'affaire Ciceron*, Paris, Juillard, 1950.
Bernard Newman, *Le monde secret de l'espionnage*, Paris, Éditions de la Pensée Moderne, 1963.
Paul Paillole, *Services Spéciaux (1935—1945)*, Paris, Laffont, 1975.
Colonel Passy [Andre Dewavrin], *Souvenirs*, 3 vol., Monte-Carlo, 1947—1948.
Kim Philby, *My Silent War*, London, MacGibon and Co., 1968.
Oscar Reile, *L'Abwehr. Le contre-espionnage allemand en France*, Paris, Éditions France-Empire, 1970.
Idem, *Geheime Ostfront. Die deutsche Abwehr im Osten, 1941—1945*, München, 1963.
Colonel Remy [Gilbert Renault], *Mémoires d'un agent secret de la France Libre. Juin 1940 — juin 1942*, Paris, 1946.
Walter Schellenberg, *Le Chef du contre-espionnage nazi parle (1933—1945)*, Paris, Julliard, 1957.
Otto Skorzeny, *Missions secretes*, Paris, Flammarion, 1950.
Philip John Stead, *Le Deuxième Bureau sous l'occupation*, Paris, Fayard, 1966.

* * *

Geoffrey Bailey, *La guerre des services secrets soviétiques*, Paris, Plon, 1962.
V. P. Borovicka, *Din culisele războiului secret*, București, Editura politică, 1972.
J. R. D. Bourcart, *L'espionnage soviétique*, Paris, A. Fayard, 1962.
Gh. Buzatu, *Războiul secret*, Iași, Editura Junimea, 1973.

Richard Deacon, *A History of the Russian Secret Service*, London, Muller, 1972.

Idem, *A History of the British Secret Service*, London, Muller, 1969.

Józef Garliński, *Hitler's Last Weapons. The Underground War against the V1 and V2*, London, Magnum Books, 1978.

Jaroslav Kokoska, *Amiralul Canaris*, București, Editura militară, 1977.

Janusz Piekalkiewicz, *Spione, Agenten, Soldaten. Geheime Kommandos im zweiten Weltkrieg*, München, Südwest Verlag, 1969.

C. *Afacerea „Enigma", operațiunea „Ultra", războiul secret în Elveția, Frontul de Est și Invazia în Vest. „Cazul" Sorge*

Gustave Bertrand, *Enigma ou la plus grand enigme de la guerre 1939—1945*, Paris, Plon, 1973.

F. W. Winterbotham, *The Ultra-Secret*, London, Weidenfeld and Nicolson, 1974.

Józef Garliński, *Intercept. The Enigma War*, London-Melbourne-Toronto, J. M. Dent and Sons Ltd., 1979.

Idem, *The Swiss Corridor. Espionage Networks in Switzerland during World War II*, London-Melbourne-Toronto, J. M. Dent and Sons Ltd., 1981.

Anthony Cave Brown, *Bodyguard of Lies*, London, A Star Book, 1979.

David Kahn, *The Codebreakers. The Story of Secret Writing*, New York, New American Library, 1973.

William Stevenson, *I se spunea „Temerarul"*, București, Editura politică, 1983.

Roland Lewin, *Ultra Goes to War*, New York, Pocket Book, 1980.

Richard A. Woytak, *The Origins of the Ultra-Secret Code in Poland, 1937—1938*, în "The Polish Review", New York, no. 3/1978.

W. F. Flicke, *Agenten funken nach Moskau. Funkspionagegruppe Rote Drei*, Kreuzlingen, 1954.

Alexander Foote, *Handbook for Spies*, New York, Doubleday, 1949.

Hans-Bernd Gisevius, *Jusqu'à la lie...*, 2 vol., Lausanne, Payot, 1946—1947.

Général Henri Guisan, *Rapport du... à l'Assemblée fédérale sur le service actif 1939—1945*, f. 1, f.a.

Jon Kimche, *Un général suisse contre Hitler. L'espionnage au service de la paix, 1919—1945*, Paris, Fayard, 1966.

Otto Piinter (alias „Pakbo"), *Guerre secrète en pays neutre. Les révélations d'un agent secret sur l'espionnage en Suisse contre le fascisme et Hitler 1930—1945*, Lausanne, Payot, 1967.

Sandor Rado, *Sub pseudonimul Dora*, București, Editura politică, 1974.

Pierre Accoce et Pierre Quet, *La guerre a été gagnée en Suisse. L'affaire Roessler*, Paris, Perrin, 1971.

Leopold Trepper, *Le grand jeu*, Paris, A. Michel, 1975.

Wilhelm von Schramm, *Les espions ont-ils gagné la guerre? (La lutte des services secrets en Europe)*, Paris, Stock, 1969.

Gilles Perrault, *L'Orchestre Rouge*, Paris, Fayard, 1967.

Terence Prittie, *Des Allemands contre Hitler*, Paris, Plon, 1964.

Saint-Paulien, *Pourquoi j'ai perdu la guerre, par Adolf Hitler. Mémoires d'outre tombe*, Paris, Les Éditions du Clan, 1968

Sergiu Verona, *Arhive secrete*, București, Editura tineretului, 1968

* * *

A. M. Nekrici, *1941. 22 iunia*, Moskva, 1965.

Barton Whaley, *Codeword Barbarossa*, Cambridge-London, MIT Press, 1973.

P. A. Jilin, *Kak fașistskaia Ghermaniia gotovila napadenie na Sovetskii Soiuz*, Moskva, 1966.
L. Bezîmenski, *Osobaja papka „Barbarossa"*, Moskva, 1972.
Joachim Fest, *Hitler*, vol. 2, Paris, Gallimard, 1973.
Martin L. van Creveld, *Hitler's Strategy 1940—1941. The Balkan Clue*, Cambridge, University Press, 1973.
D. M. Proektor, *Agressiia i katastrofa*, Moskva, 1972.
S. M. Ştemenko, *La Marele Stat Major*, Bucureşti, Editura militară, 1973.
G. K. Jukov, *Amintiri şi reflecţii*, Bucureşti, Editura militară, 1970.

•
• •

Marechal Paulus, *Stalingrad*, Paris, Fayard, 1961.
Erich von Manstein, *Lost Victories*, London, Methuen and Co., 1958.
F. Halder, *Voenîi dnevnik, 1939—1942 g.g.*, vol. 2—3, Moskva, 1969—1971.
A. I. Eremenko, *Stalingrad. Zapiski komanduiuşcevo frontom*, Moskva, 1961.
V. I. Ciuikov, *Început de drum. Memorii de război*, Bucureşti, 1962.
M. V. Zaharov (ed.), *Stalingradskaia epopeea*, Moskva, 1968.
H. Zolling, H. Höhne, *Le Réseau Gehlen*, Paris, 1973.
A. M. Samsonov, *Stalingrad*, în „Historia-Magazine. 2-e Guerre mondiale", Paris, no. 47/1968.
G. A. Koltunov, *Koursk : le duel des blindés*, în „Historia-Magazine. 2-e Guerre mondiale", Paris, no. 52/1968.
* * * *Sovetskiie organî gosudarstvennoi bezopasnosti v godî Velikoi Otecestvennoi voinî*, în „Voprosî istorii", Moskva, nr. 5/1965.

•
• •

Delo Richard Sorge, în „Mejdunarodnaia jizn", Moskva, nr. 4/1964 ; nr. 6/1965.

F.-W. Deakin, G.-R. Storry, *The Case of Richard Sorge*, London, Chatto and Windus, 1966.

Serghei Goliakov, Vladimir Ponizovski, *Misiunea specială Berlin—Tokyo. Richard Sorge*, București, Editura politică, 1966.

M. Kolesnikov, *Richard Sorge așa cum a fost*, Iași, Editura Junimea, 1977.

Julius Mader ș.a., *Dr. Sorge funkt aus Tokio*, Berlin, DMV, 1966.

Iuri Korolkov, *Agentul secret al secolului [Richard Sorge]*, I—V, în „Magazin istoric", București, nr. 5—9/1971.

D. *Operațiunea „Magic". Războiul din Pacific*

Ladislas Farago, *The Broken Seal. The Story of "Operation Magic" and the Pearl Harbor Disaster*, New York, Random House, Inc., 1967.

Admiral Robert A. Theobald, *Le Secret de Pearl Harbour (7 décembre 1941)*, Paris, Payot, 1955.

Ellis M. Zacharias, *Secret Missions : The Story of an Intelligence Officer*, New York, Putnam, 1946.

Marcel Giuglaris, *Le Japon perd la guerre du Pacifique. De Pearl Harbour à Hiroshima*, Paris, Fayard, 1958.

Aldo Lualdi, *Les grandes heures de la Guerre mondiale*, Paris, Éditions France-Empire, 1964.

S. E. Morison, *Les grandes batailles navales du Pacifique, 1941—1945*, vol. I, Paris, Payot, 1960.

Albert Vulliez, *Tonnerre sur le Pacifique. De Pearl Harbour à Hiroshima, 1941—1945*, Paris, Fayard, 1966.

Herbert Feis, *The Road to Pearl Harbor*, London-New York, Princeton University Press, 1950.

Walter Lord, *Pearl Harbor*, București, Editura politică, 1970.

Idem, *Victoria de la Midway*, București, Editura politică, 1972.

F. M. Sergheev, *Amerikanskaia razvedka posle katastrofi v Pearl-Harbore*, în „Novaia i noveişaia istoriia", Moskva, nr. 3/1967.

* * * *Ziua cea mai lungă a Japoniei*, Bucureşti, Editura politică, 1974.

E. *Invazia în vestul Europei (Operaţiunea „Overlord")*

Winston Churchill, *Mémoires sur la Deuxième Guerre mondiale*, vol. IV_1, V_2, VI_1, Paris, Plon, 1948—1954.

Bernard L. Montgomery, *Normandy to the Baltic*, London, Hutchinson, 1947.

Dwight D. Eisenhower, *Cruciadă în Europa*, Bucureşti, Editura politică, 1975.

Charles de Gaulle, *Mémoires de guerre*, II, *L'Unité, 1942—1944*, Paris, Plon, 1970.

Captain Harry C. Butcher, *Three Years with Eisenhower*, London-Toronto, W. Heinemann Ltd., 1946.

Sir Frederick E. Morgan, *Overture to Overlord*, London, Hodder and Stoughton, 1950.

Hans Speidel, *Invasion 1944. Le destin de Rommel et du Reich*, Paris, Éditions Berger-Levrault, 1950.

J. F. Turner, *Histoire du Débarquement. Juin 1944*, Paris, Arthaud, 1960.

Georges Blond, *Debarcarea. Agonia Reichului*, Bucureşti, Editura militară, 1980.

Paul Carell, *Ils arrivent. La bataille de Normandie, 6 juin — 25 août 1944, vu du coté allemand*, Paris, Laffont, 1961.

Cornelius Ryan, *Ziua cea mai lungă*, Bucureşti, Editura politică, 1965.

Gilles Perrault, *Secretul zilei Z*, Bucureşti, Editura politică, 1967.

V. M. Kuliş, *Vtoroi front*, Moskva, 1960.

Desmond Young, *Rommel*, Paris, Éditions „J'ai lu", 1964.

Anthony Cave Brown, *Bodyguard of Lies*, ediţia citată.

Gh. Barbul, *Mémorial Antonescu. Le III-e homme de l'Axe*, I, Paris, Éditions de la Couronne, 1950.

Renato Bova Scoppa, *Colloqui con due dittatori*, Roma, Ruffolo, 1949.

Al. Cretzianu, *The Lost Opportunity*, London, J. Cape, 1957.

Grigore Gafencu, *Préliminaires de la guerre à l'Est. De l'accord de Moscou (21 août 1939) aux hostilites en Russie (22 juin 1941)*, Fribourg, W. Egloff, 1944.

Idem, *Jurnal. 1940—1944*, f. 1, f.a.

Ion Gheorghe, *Rumäniens Weg zum Satelitenstaat*, Heidelberg, K. Vowinckel Verlag, 1952.

Mihail Manoilescu, *Urmare la „Memoriile mele" (1947)*, f. l., f.a.

•

• •

A. Simion, *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din August 1944*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979.

Nicolette Franck, *La Roumanie dans l'engrenage*, Paris-Bruxelles, Editions Elsevier Sequoia, 1977.

Hans Kissel, *Die Katastrophe in Rumänien 1944*, Darmstadt, 1964.

Eugen Bantea, *Insurecția română în „Jurnalul de război" al Grupului de armate german „Ucraina de Sud"*, București, Editura militară, 1974.

Klaus Beer, *Vorbereitung und Durchführung des Umsturzes vom 23 August 1944 in Rumänien*, în „Südost-Forschungen", München, 1979.

Gh. Buzatu și colab., *Din istoria unei zile. Contribuții la cronologia insurecției române din August 1944*, Iași, 1979.

Gh. Buzatu (coord.), *Actul de la 23 August 1944 în context internațional. Studii și documente*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.

Gh. Zaharia și colab., *România în războiul antihitlerist. 23 August 1944 — 9 Mai 1945*, București, Editura militară, 1966.

Haralamb Zincă, *Și a fost ora „H"*, București, Editura militară, 1971.

Andreas Hillgruber, *Hitler, König Carol und Marschal Antonescu. Die deutsch-rumänischen Beziehungen 1938—1944*, ed. a 2-a, Wiesbaden, F. Steiner Verlag, 1965.

Eugen Preda, *„Săritura de pisică"*, București, Editura militară, 1976.

*

* *

Ion Bodunescu, Ion Rusu-Șirianu, *Desciframea unei istorii necunoscute*, III, București, Editura militară, 1975.

Horia Brestoiu, *Acțiuni secrete în România în preajma și la începutul celui de-al doilea război mondial*, București, Editura științifică, 1973.

C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, *Fapte din umbră*, II—IV, București, Editura politică, 1977—1981.

Eugen Preda, *Miza petrolului în vîltoarea războiului*, București, Editura militară, 1983.

DE ACELAȘI AUTOR :

- *Războiul secret*, Iași, Editura Junimea, 1973, 276 p.
- *Dosare ale războiului mondial (1939—1945)*, Iași, Editura Junimea, 1978, 263 p.
- *România și trusturile petroliere internaționale pînă la 1929*, Iași, Editura Junimea, 1981, XX — 271 p.
  Lucrarea distinsă cu Premiul „Ștefan Gheorghiu" al Academiei Republicii Socialiste România (1981).
- *Nicolae Iorga. Omul și opera*, Iași, Editura Junimea, 1971, 220 p. (coordonare și colaborare).
- *Titulescu și strategia păcii*, Iași, Editura Junimea, 1982, 502 p. (coordonare și colaborare).
- *Aspecte ale luptei pentru unitate națională. Iași 1600 — 1858 — 1918*, Iași, Editura Junimea, 1983, 410 p. (coordonare și colaborare).
- *Anglo-Romanian Relations after 1821*, Iași, Editura Academiei, 1983, 304 p. (coordonare și colaborare).
- *Din istoria unei zile. Contribuții la cronologia insurecției române din August 1944*, Iași, Editura Academiei, 1979, 123 p. (coordonare și colaborare).
- *Al doilea război mondial și România. O bibliografie*, Iași, Editura Academiei, 1981, XLII — 216 p. (în colaborare).
- *Stat. Societate. Națiune*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982, 418 p. (colaborare).
- *Breve historia de Rumania*, Caracas, El Libre Menor, 1982, 211 p. (în colaborare).

- *Romania between East and West: Historical Essays in Memory of Constantin C. Giurescu*, Boulder, 1982, 414 p. Distributed by Columbia University Press, New York/East European Monographs, No. CIII (colaborare).
- *Actul de la 23 August 1944 în context internațional. Studii și documente*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, 644 p. (coordonare și colaborare).
- *Culture and Society*, Iași, Editura Academiei, 1985, 222 p. (colaborare).
- *Transilvania în istoria și conștiința românilor*, Iași, 1985, 310 p. (colaborare).
- *The „A. D. Xenopol" Institute of History and Archaeology. A Guide* by Stela Cheptea and Gh. Buzatu, Iași, 1985, 22 p.

Redactor : ELENA CHIRIAC
Tehnoredactor : MIHAI BUJDEI

Apărut 1985. Format 70×100/32. Coli tipo 8.
Bun de tipar la 1.08.1985.
Editura Junimea, str. Gh. Dimitrov nr. 1
IAȘI — ROMÂNIA

Tipărit sub cd. 136
la Întreprinderea poligrafică Iași,
str. 7 Noiembrie nr. 49

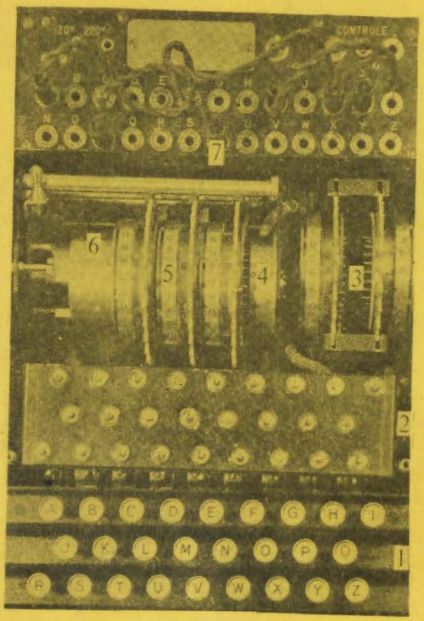

LEI 11